

**Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Министерство просвещения Республики Казахстан
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина**

**Білім алушыларда еңбек мәдениетін қалыптастыру бойынша әдістемелік
ұсынымдар**

Әдістемелік ұсынымдар

**Методические рекомендации по формированию культуры труда у
обучающихся**

Методические рекомендации

Астана, 2023

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2023 жылғы 08 желтоқсандағы №9 хаттама)

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №9 от 08 декабря 2023 года)

Білім алушыларда еңбек мәдениетін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 202 б.

Методические рекомендации по формированию культуры труда у обучающихся. Методические рекомендации. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2023. – 211 стр.

Білім алушылардың еңбек мәдениетін қалыптастыруға арналған әдістемелік ұсыныстар мектеп директорлары, директордың орынбасарлары, мұғалімдер және ата-аналар үшін оқушыларда еңбекке саналы және жауапты көзқарасты қалыптастыруға бағытталған құнды құрал болып табылады.

Әдістемелік ұсыныстар еңбек мәдениетін құрудың әртүрлі аспектілерін, соның ішінде еңбек дағдыларын, құндылықтарды және жауапкершілікті дамытуға ықпал ететін әдістер мен стратегияларды қамтиды.

Методические рекомендации по формированию культуры труда у обучающихся представляют собой ценный инструмент для директоров, заместителей директора, педагогов и родителей, направленный на развитие осознанного и ответственного отношения к трудовой деятельности у обучающихся.

Методические рекомендации охватывает различные аспекты формирования культуры труда, включая методы и стратегии, способствующие развитию трудовых навыков, ценностей и ответственности.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2023
© Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина, 2023

Кіріспе

Қазақстанның және әлем елдері дамуының қазіргі әлеуметтік-экономикалық және мәдени жағдайларында қоғамның ойлаудың инновациялық стилін меңгерген, шығармашылыққа, қандай да бір іс-әрекетті жүзеге асырудың дәстүрлі емес тәсілдерін үнемі іздестіріп отыруға дайын тәрізді қасиеттері бар тұлғаның жаңа түріне деген қажеттілігі артып отырғандығы байқалады.

Өз саласында сауатты, жоғары кәсіби ұтқырлыққа ие, қайта даярлауға, жұмыстағы өзгерістерге дайын, еңбек процесінде мінез-құлық мәдениетінің дағдылары мен қабілеттеріне ие қызметкерді тәрбиелеу тұлғаны қалыптастыру процесінің маңызды құрамдас бөлігі болуы тиіс. Осыған байланысты жалпы орта білім беру ұйымдары мен кәсіптік білім беру орындарының алдына жаңа міндеттер қойылады.

Адам дамуының әрбір кезеңі бұрын зерттелген мәселелерді ескере отырып, жаңа педагогикалық проблемаларды алға қояды. Солардың бірі – білім алушылар арасында еңбекке деген құндылық қарым-қатынасын қалыптастыру проблемасы болып табылады. Қазіргі кезде «еңбекке құндылық көзқарасы» ұғымы сапалы жаңа мазмұнмен ерекшеленеді. Ол бала тұлғасының тұлғалық-бағдарлы және даму тәрбиесімен, оны әлеуметтендіру мәселелерімен тығыз байланысты. Қазіргі уақытта қоғамның осы қасиеттерге ие адамдарға деген объективті қажеттілігі мен сұранысы бар.

Еңбек тәрбиесі кәсібилік және қажырлы еңбек принциптеріне негізделген салауатты және мықты қоғамды қалыптастыруда басты рөл атқарады. Бұл мәлімдеме еңбек пен кәсіби дағдыларды құрметтеудің маңыздылығына баса назар аударылатын Мемлекет басшысының жыл сайынғы халыққа жолдауларында көрініс табады.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына «Әділетті мемлекет. Бір ұлт. Берекелі қоғам» атты 2023 жылғы жолдауында ұлттың күші өз азаматтарының денсаулығы мен білімінен бөлінбейтіні баса айтылады. Ол еңбексүйгіштік пен кәсіпқойлық жоғары бағаланатын, еңбекқор азаматтар мен өз қолөнерінің шынайы шеберлері құрметтелетін қоғам құруға шақырады. Бұл қасиеттер мемлекеттің берік іргетасы болып табылады.

Еліміздің Президенті қызметтің кез келген түрі ортақ игілікке ықпал ететінін және жұмысты адал орындау ерекше мәнге ие екенін атап өтті. Ол еңбек біліктілігі әрдайым жоғары бағаланатындығына және жастардың өз кәсібін терең түсінуге ұмтылу қажеттігіне баса назар аударады. ондай-ақ ел ішінде де, халықаралық деңгейде де қазіргі ұрпақтың бәсекеге қабілеттілігінің маңыздылығын, азаматтардың бүкіл әлемде жұмыспен қамту мүмкіндіктеріне ашық болуы тиіс екенін, сонымен қатар кәсібиліктің жоғары деңгейін сақтап, табысқа жетуге ұмтылысын атап өтті.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев өз сөзінде білім беру адал еңбек пен әркімнің қоғамның дамуына қосқан үлесін шын мәнінде бағалайтын ұрпақты тәрбиелеуге бағытталуы тиіс екенін атап өтті [1].

Еліміздің жаңа әлеуметтік-экономикалық бағдарларының дәуірі өзін-өзі өзектендіруге билеуге және өзін-өзі анықтауға ұмтылған еңбекқор, бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеу қажеттілігін тудырып отыр. Тек осындай адам ғана болашақтағы өмірде еңбектегі табысқа жететіне сенімді бола алады [2].

Еңбек тәрбиесі – педагогикада оқушыларды қоғамға пайдалы еңбектің әр түрлі түрлеріне тартуды білдіретін анықтама. Еңбек тәрбиесінің мақсаты – білім алушылардың бойында еңбек дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыру, шығармашылық ойлау мен еңбекке деген сүйіспеншілікті дамыту болып табылады [3].

Еңбек тәрбиесінің міндеті – бастапқы кәсіптік білім беруді жүзеге асыру, еңбексүйгіштікті, сондай-ақ басқа да адамгершілік қасиеттерді, еңбекке оң көзқарасты және оның нәтижелерін дамыту болып саналады [3].

Еңбек тәрбиесі еңбекке және еңбек адамдарына құрмет сезімін қалыптастырады. Білім алушылар еңбек тәрбиесі процесінде қазіргі заманғы ауыл шаруашылығы және өнеркәсіп өндірісінің, көлік және құрылыс салаларының базасымен танысады. Балаларды кәсіптік даярлауда еңбек маңызды рөл атқарады, өйткені олардың жеке қабілеттері мен дағдыларын негізге ала отырып, кәсіпті саналы түрде таңдауға ынталандырады.

Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты [4], негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты [5] және жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты [6] аясында оқу-тәрбие процесінің мазмұнына салынған негізгі құндылықтардың ішінде еңбек пен шығармашылық ерекше атап көрсетіледі. Бұл білім алушыларды жалпы білім берудің маңызды аспектісі ретінде еңбектің құндылығына үйретудің және олардың шығармашылығын дамытудың маңыздылығын көрсетеді.

Жалпы орта білім беру бағдарламалары жеке тұлғаның жалпы мәдениетін қалыптастыру, оны қоғамдағы өмірге бейімдеу, кәсіби бағдарламаларды ойластырылған таңдау мен меңгеру үшін негіз жасау мәселелерін шешуі тиіс деп көзделген.

Осылайша, мектептің басты мақсаты – өскелең ұрпақтың бойында болашақ мамандығын таңдау, кәсіби дайындық пен кәсіби ұтқырлықтың қажетті негіздерін қалыптастыру, қазіргі қоғамда, нарықтық құрылымдар жағдайында өмір сүруге және жұмыс істеуге әзірлеу болып табылады. Осының арқасында еңбек мәдениетін қалыптасуы жастарды оқыту мен тәрбиелеудің бүкіл жүйесінің жүйе құраушы, ықпалдастық және коммуникативтік құрамдас бөлігі, яғни заман талабы болып табылады.

Онсыз мұндай қоғамның әлеуметтік, экономикалық немесе экологиялық тұрақтылығы туралы сөз айту мүмкін емес, өйткені еңбек мәдениеті адамдардың өмірлік қызметінің негізгі саласындағы өмірлік қарым-қатынастарын ұйымдастыру мен үйлестірудің жеке және әлеуметтік тәжірибесінің негізі болады, сонымен қатар дер кезінде, өркениетті түрде алдын алуға, болдырмауға және шешімін табуға мүмкіндік береді. Осындай мәлімдемелер аясында білім

алушылардың еңбек даярлығын сапалы жаңарту мен жетілдіру міндеті жаңаша тұрғыдан көрінеді.

Білім беру саласында осы бағытты іске асыруда отандық мектепте дәстүрлі түрде «Еңбекке баулу», «Көркем еңбек» пәндерінде, сондай-ақ мемлекеттік білім беру стандартына енгізілген «Технология және өнер» білім беру саласындағы білім беру бағыттары ерекше рөл атқарады. Аталған оқу курстары мектеп оқушыларын жалпы еңбек мәдениетінің маңызды бөлігі ретінде технологиялық мәдениетті қалыптастыруға және технологиялық жаңашылдықтың кең тараған әдістерін белсенді меңгеруге тартады.

Сонымен қатар, жалпы білім беретін мектептің оқу процесінде білім алушылардың еңбек мәдениетін жүйелі түрде қалыптастыруға бағдарланған тұжырымдамалық зерттеулердің жеткіліксіздігі байқалады. Сондықтан педагогикалық ұжымдардың қызметін осы проблеманың мақсаттары мен міндеттерін шешуге бағыттайтындай бағытты әзірлеу теориясы мен практикасының қажеттілігі туындайды. Білім алушылардың еңбек мәдениетін қалыптастыру мәселенің өзектілігі:

- қоғамның шығармашылық, белсенді, әлеуметтік жауапты тұлғаны қалыптастыруға, оның жалпы және жеке қабілеттерін дамытуға, бейімділігіне және білім беру жүйесінің осы мәселені шешуге әзірлігінің жеткіліксіздігіне деген;

- еңбек мәдениеті бар оқушы тұлғасына деген тәрбие процесінің үнемі өсіп келе жатқан талаптары тәрізді бірқатар қарама-қайшылықтармен де байланысты болып табылады.

«Еңбек мәдениеті» ұғымы технологиялық тәртіпті, жұмыс орнын ұтымды ұйымдастыруды, еңбек қауіпсіздігі шарттары мен өндірістік эстетиканы сақтауды, жабдықтарға, материалдарға, энергияға мұқият қарауды, еңбектің экономикалық тиімділігін анықтау және талдау қабілетін қамтиды [3].

Дене және интеллектуалдық қызметтің әр түрлі түрлері, дамыған техникалық ойлау, жұмысқа оң көзқарас, еңбек ұжымындағы қарым-қатынас (сыныптастармен қарым-қатынас, өзінің оқу орнын таза ұстау) – осының бәрі еңбек тәрбиесін іске асырудың басты тетіктері болып табылады. Ойлау еңбегі әрекеті баланың бойында шығармашылық серпілісті, жан-тәнімен берілуді, еңбек етуге деген шығармашылық қарым-қатынасты қалыптастырады. Техникалық ойлау жұмысты тиімді ұйымдастырудағы технологиялық білім мен тәжірибені жинақтау, сондай-ақ өз еңбек қызметінің нәтижелерін бағалау үшін қажет [3].

Еңбек белсенділігі оқушылардың қажырлы еңбек етіп, дене күйзелісін еңсеру дағдыларын, қабілеттерін анықтайды. Еңбекке деген көзқарас еңбектің ұйымдасқан қызметінің салдары ретінде көрінеді. Балалар еңбегінің негізгі түрлері еңбек тәрбиесінің құрылымын құрап отыр. Сонымен қатар, оқу еңбегі бірінші кезекте тұр, себебі интеллектуалдық еңбек ең күрделілердің бірі болып табылады.

Балалардың еңбекке деген қажеттіліктерін сезінулері үшін оны сүйеге көмектесу қажет. Бала еңбектің ауыртпалық немесе жаза емес екенін түсінуі

керек, ол өзінің бойындағы талантын іске асырып, өзінің сабақтан бос уақытын, жалпы күнін басқа пайдалы және ізгі іспен белгілеуге мүмкіндік береді. Әрбір бала бұны түсінуі тиіс [2].

Білім алушылар арасында еңбек мәдениетін қалыптастыруға байланысты проблемалар көп қырлы және оны шешу кешенді тәсілді талап етеді. Негізгі қиындықтарға мыналар жатады:

Білімді практикалық қолданудың болмауы: теориялық білім практикалық дағдылармен сүйемелденбейтіндігі, бұл оқушыларға еңбектің құндылығы мен маңыздылығын түсінуді қиындатады.

Уәждеменің болмауы: қазіргі заманғы оқушылар көбінесе оқу процесі мен болашақ жұмыстың тікелей байланысын көрмейді, бұл олардың оқуға деген ынтасын төмендетеді.

Еңбек нарығындағы өзгерістер: тез өзгертін еңбек нарығы білім алушыларды белгісіздікке және жаңа іс-шараларға дайындау үшін білім беру бағдарламаларын бейімдеуді талап етеді.

Технологиялық өзгерістер: технология саласындағы жетістіктер оқушыларды жоғары технологиялық ортада жұмыс істеуге дайындау үшін мектептің оқу бағдарламасын үнемі жаңартуды талап етеді.

Осы мәселелерді шешу үшін келесідей қадамдар жасалуы тиіс:

- жеке мотивацияны дамыту: геймификация, яғни ойындық емес контексте ойын формаларын немесе элементтерін енгізу, жобаға негізделген оқыту, сондай-ақ оқушылардың қызығушылығы арттыруға ықпал ететін басқа интерактивті тәсілдер;

- еңбек нарығының талаптарын болжау: кәсіпкерлік негіздерін қоса алғанда, мамандыққа ерте бағдарлау және мансаптық жоспарлау элементтерін қосымша сабақтарға, мектептен тыс іс-шараларға және т.б. кіріктіру, сондай-ақ оқушылардың бойында жылдам өзгеріп отыратын еңбек ортасына бейімделуге көмектесетін дағдыларды дамыту;

- технологиялық сауаттылық: оқу бағдарламаларының қазіргі заманғы технологиялық үрдістерді көрсетуін қамтамасыз ету және білім алушыларды қазіргі заманғы құралдар мен жұмыс тәсілдерін пайдалануға дайындау.

Еңбекке дайындық адамзат дамуының алғашқы кезеңінен бастап оның өмірі бойы өтеді. Тұлғаның қалыптасу және өзін-өзі тану процесі дүниені біртіндеп барлаумен тығыз байланысты, ол туғаннан басталып, бүкіл өмір бойы жалғасады. Мектептегі оқу жылдары – жеке дарындардың, қабілеттер мен құзыреттіліктердің қарқынды дамитын шағы, ол кейіннен қолданылатын және жетілдірілетін болады. Сондықтан мектептерде еңбекке дайындау проблемасы қазіргі жағдайда маңызды болып қалуда. Қазіргі кезде қоғам ғылымның соңғы жетістіктерін және ұлттық дәстүрлерді сақтауды ескере отырып, еңбек тәрбиесін, еңбек мәдениетін реформалау қажеттілігімен бетпе-бет келіп отыр.

Әдістемелік құралдың мақсаты – мектеп мұғалімдеріне білім алушыларда мақсаттылық, жауапкершілік, ынталылық және еңбексүйгіштік тәрізді қасиеттер қалыптастыруға бағытталған кешенді құрал ұсыну. Әр білім алушының ортақ

іске қосқан үлесінің маңыздылығын сезініп, еңбек арқылы өзін-өзі іске асыруға ұмтылуы маңызды болып табылады.

Міндеттер:

- еңбектің құндылығы туралы біліммен қамтамасыз ету: педагогтерді жеке және әлеуметтік дамудағы жұмыстың маңыздылығы туралы, сондай-ақ еңбектің тарихи, мәдени және экономикалық аспектілері бойынша ақпараттық ресурстармен қамтамасыз ету;

- негізгі қасиеттерді тәрбиелеу әдістерін әзірлеу: оқушыларды мақсаттылыққа, жауапкершілікке, бастамашылдыққа және еңбекті құрметтеуге тәрбиелеуге көмектесетін әдістер әзірлеу;

- оқушылардың өзіндік сана-сезімін ынталандыру: білім алушыларға қоғамдық жұмыстардағы олардың рөлінің маңыздылығы туралы хабардар болуына және жеке күш-жігерінің ортақ игілікке қалай ықпал ететінін түсінулеріне ықпал ету;

- еңбек арқылы өз қабілетін іске асыра білуге көмектесу: білім алушыларға еңбектің жеке қанағаттанушылық пен кәсіби дамуға қол жеткізу құралы бола алатынын түсінуге көмектесу;

- дағдылар мен қабілеттер қалыптастыру: білім алушыларды еңбек жолына сәтті кіру үшін практикалық дағдылармен және қабілеттермен қамтамасыз ету;

- әлеуметтік жауапкершілікті дамыту: қоғамның әлеуметтік және экономикалық дамуына әркімнің қосқан үлесінің маңыздылығы және әлеуметтік жауапкершілігі туралы хабардар болуды арттыру;

- еңбек тәрбиесіне заманауи трендтерді кіріктіру: технологиялық инновациялар мен еңбек нарығындағы өзгерістерді бірге қарастыра отырып, еңбек тәрбиесін қазіргі заманғы жағдайларға бейімдеу;

- педагогикалық қауымдастықты қолдау: білім беру ортасында еңбек тәрбиесінің мақсаттарын жүзеге асыру үшін мұғалімдерді тиімді құралдармен және қолдаумен қамтамасыз ету;

- еңбекке деген жағымды көзқарас қалыптастыру: оқушыларға қанағаттанушылық пен жеке бастың өсуі үшін негіз ретінде еңбекке деген жағымды көзқарасты дамытуға көмектесу.

Осылайша, кез келген қоғамның табысты болашағының іргетасы оның жастарын тәрбиелеу арқылы қаланатынын атап өту қажет.

Тұтастай алғанда, қазіргі кездің білім беру жүйесінің алдында тұрған міндет – өскелең ұрпақтың бойында болашақ өмірінде қажет болатын білім, білік және дағдыларды қалыптастыру. Бұл олардың өмірде табысты болуына, кәсіби өсуіне бастама болары сөзсіз.

1 Білім алушылардың еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастырудың теориялық негіздері

Қазақстанның қазіргі заманғы білім беру жүйесінде шығармашыл оқушы тұлғасын дамыту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты шығармашылық ойлауға, дербес бастамашылыққа қабілетті, сондай-ақ айналасындағы әлемді белсенді дамытуға және шығармашылық өзгерістерге дайын білім алушыларды қалыптастыру міндетін айқындайды.

Білім берудің қазіргі заманғы жүйесін дамыту жағдайында шығармашыл тұлға қалыптастыру проблемасы педагогикалық теория мен практиканың маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Жалпы білім беретін мектептердің педагогтерінің алдына қиындықтарды еңсеруге ұмтылатын шығармашыл, тәуелсіз, бастамашыл, сондай-ақ айналадағы болмысты белсенді дамыту мен шығармашылықпен қайта құру қажеттілігін белгілей алатын тұлға тәрбиелеу міндеті тұр. Көптеген педагогтердің пікірінше, өнімді қызмет, атап айтқанда, қол еңбегі балалардың шығармашылық әлеуеті мен шындықты түрлендіру қабілетін дамытудың тиімді құралы, ол баланың жан-жақты даму құралы ретінде қарастырылады, сонымен қатар баланың негізгі және шығармашылық қабілеттерін дамытудың таптырмас құрамдас бөлігі болып табылады.

Мектепте еңбек мәдениетін қалыптастыру мүмкіндігі туралы айта келіп, «Көркем еңбек», «Еңбекке баулу» және «Технология» оқу пәндерінің сабақтарында өндіріс негіздері туралы алғашқы нақты ұғымдарды алатынын, қарапайым еңбек және күрделі жалпы еңбек дағдылары мен біліктерін, жалпы еңбек мәдениетінің негізін қалайтын интеллектуалдық компоненттердің мазмұнын меңгеретінін ескеру қажет. Мұның өзі біліктілік пен қабілетке қатысты, олардың көпшілігі бастауыш сынып жасында жақсы меңгеріледі және өмір бойы есте сақтауға мүмкін болады. Мектепте білім берудің барлық деңгейлерінде еңбек мәдениетін қалыптастыру процесін дамыту мен тереңдетудің бірыңғай негізін қамтамасыз етеді [7].

Еңбек тәрбиесі – білім алушылар мен тәрбиеленушілердің жалпы еңбектік біліктері мен қабілеттерін, еңбекке психологиялық дайындығын дамытуға, еңбекке және оның өнімдеріне жауапкершілікті қатынасты қалыптастыруға, мамандықты саналы таңдауға бағытталған тәрбиеші мен тәрбиеленушілердің бірлескен іс-әрекеті [8].

Еңбек тәрбиесі – балаларды, жасөспірімдерді, жастарды еңбекқорлыққа, еңбекті құрметтеуге, еңбек мәдениетін меңгеруге бейімдеп, олардың еңбек ету шеберлігі мен дағдысын қалыптастыруға бағытталған тәрбиенің бір саласы болып табылады. Еңбек тәрбиесі жер бетіндегі барлық халықтар мен ұлттардың дәстүрлі халық педагогикасының негізгі құрамдас бөлігі ретінде дамыған. Мысалы: қазақ халқының дәстүрлі тәлім-тәрбие беру жүйесінде жас кезінен бастап еңбекке, белгілі бір кәсіпке баулынған әрбір жас сәби «Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей» деген мақал рухында тәрбиеленген (қ.

Халықтық педагогика). ХҮІІІ ғасырда өмір сүрген Ж.Ж. Руссо, И.Г. Пестолоций тәрізді ағартушылары оқыту мен еңбек тәрбиесін ұштастыру мәселесін алғаш рет ғылыми тұрғыдан қарастырды

Қазақстанның халыққа білім беру жүйесінде еңбек тәрбиесі отбасында, мектепте, мектептен тыс мекемелерде жүзеге асады. Отбасында бала ерте жастан бастап үй жұмысы бойынша ата-аналарының кіші-гірім тапсырмаларын орындауға, еңбекқорлыққа, төзімділікке баулынады. Еңбек тәрбиесі мектепте білім берумен тығыз байланыста жүзеге асады. Оқу еңбегінің барысында балада ұқыптылық, еңбекқорлық, еңбек ету дағдысы қалыптасады. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай оқу процесінде өзіне-өзі қызмет ету, оқу құралдарын дайындау, мектеп үйін жөндеу, табиғатты қорғау, т.б. қоғамдық пайдалы жұмысқа қатысуы олардың ой-өрісінің кеңеюіне, қабілеттіліктерінің, бейімділіктерінің дамуына мүмкіндік жасайды. Педагогика ғылымы жас ұрпақты отбасында және мектепте еңбек тәрбиесіне, еңбек мәдениетіне тәрбиелеудің жалпы үрдісінің бір бөлігі ретінде қарастырады. Оқушыларды еңбек етуге, еңбекқорлыққа баулу, оларға кәсіптік бағдар беру қазіргі таңда барлық оқу жүйесінде оқушы әрекетінің белсенділігін қамтамасыз етудің бір тәсілі болып табылады [9].

Балалардың шығармашылық әлеуетін және олардың шындықты өзгерту қабілетін дамытудың тиімді құралдарының бірі ретінде көптеген педагогтер өндірістік қызметті және оның ішінде қол еңбегін ерекше бөліп көрсетеді. Қол еңбегі білім алушының негізгі және шығармашылық қабілеттерін дамытудың ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады [7].

Еңбекке тәрбиелеу және өзін-өзі кәсіптік анықтау:

- балалар мен жастардың бойында еңбекке, еңбек адамына және олардың жетістіктеріне деген құрмет сезімін қалыптастыру;

- өз-өзіне қызмет көрсету дағдыларын дамытуды, жұмыс істеуге ұмтылуды, сондай-ақ әр түрлі жұмыс түрлеріне адал, жауапты және шығармашылық қарым-қатынасты, оның ішінде үй шаруасын орындауды ынталандыру;

- қажетті ресурстарды жұмылдыру және өз іс-әрекетінің мағынасы мен салдарын дұрыс бағалау қабілетін ескере отырып, командалық жұмыс пен өз бетінше іс-қимыл жасау дағдыларын дамыту;

- балалар мен жастарды өздерінің болашақ кәсібін саналы түрде таңдауға көмектесетін әлеуметтік маңызы бар іс-шаралармен таныстыру арқылы өзін-өзі кәсіптік тұрғыдан анықтауларын қолдау [10].

Дегенмен, мектепте еңбек мәдениетін қалыптастыру мүмкіндігі туралы айтатын болсақ, балалар көркем еңбек пен еңбекке баулу сабақтарында өндіріс негіздері туралы алғашқы нақты мағлұматтарды алатынын, қарапайым еңбек және жалпы күрделі еңбек дағдылары мен біліктерін, жалпы еңбек мәдениетінің негізін қалайтын интеллектуалдық компоненттердің жоғары мазмұнын меңгергенін ескерген қажет. Мұның өзі біліктілік пен дағдылыларға қатысты және олардың басым көпшілігі мектеп қабырғасында, атап айтқанда бастауыш сыныпта қалыптасады. Жалпы орта білім беретін мектептердің бастауыш сыныптағы алынған білім, білік және дағдылар келесі деңгейлерде еңбек

мәдениетін қалыптастыру процесін дамыту мен тереңдетудің бірыңғай негізін қамтамасыз етеді.

Мектептегі еңбек тәрбиесі – оқушыларға біліктілік пен қабілеттер дарытуды, шығармашылық тұрғыдан ойлауды, сана-сезімді және белсенділікті дамытуды қамтитын мектептегі білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады.

Педагогика ғылымы мектептегі еңбек тәрбиесін көп жылдар бойы зерттеп келеді. Еңбек тәрбиесі және еңбек мәдениеті:

- тұлғаның физикалық дамуы: әсіресе, егер жұмыс таза ауада орындалса еңбек денсаулықты сақтауға және нығайтуға, дененің физикалық қасиеттерінің дамуына ықпал етеді, шыдамдылық пен өнімділікті арттырады.

- тұлғаның ақыл-ой қабілеттерінің дамуы: еңбек ойлауды, есте сақтауды, назар аударуды, қиялды, шығармашылықты дамытады;

- адамгершілік тәрбиеде: еңбек еңбексүйгіштік, жауапкершілік, тәртіп, өзара көмек, ұжымдастыру тәрізді қасиеттерді қалыптастыруда маңызды рөл атқарады;

- өзіндік бағалаудың артуы: еңбек процесінде адам өзінің қоғамның дамуы үшін қаншалықты маңызды екенін түсініп, өзінің әлеуметтік парызын іске асыру мүмкіндігіне ие болады;

- жолдастық және ұжымдық қарым-қатынас орнату: еңбек процесінде адам ұжымда жұмыс істеуді, сондай-ақ әріптестері арасында міндеттерді бөлуді үйрененеді;

- мамандық таңдауға және белгілі бір қызмет түріне бейімділігін анықтауға көмек көрсету: еңбек адамға өзінің қабілеттері мен мүмкіндіктері туралы білуге, болашақ кәсібін шешуге көмектеседі [3].

Еңбек тәрбиесінің негізгі сүйіспеншілікті, еңбек сапасын жақсартуға деген ұмтылысты, өмірлік мақсаты – білім алушылардың бойында еңбекке белсенділікті дамыту және т.б. болып табылады. Жұмысқа оң көзқарасқа сендіру, түсіндіру және жаттығулар сияқты әдістер арқылы қол жеткізіледі. Тұрақты жаттығулар жақсы нәтижелерге әкеледі және бұл адамға қуаныш сыйлап, одан да қажырлы еңбек етуге ұмтылыс береді. Осылайша еңбексүйгіштік қалыптасады. Келесі элементтер еңбексүйгіштікті анықтайды:

- еңбек ету уәждемесі;

- жұмыс істей білу;

- жұмыс процесінде туындауы мүмкін қиындықтарды еңсеруге ерік күші;

- өзі үшін де, жалпы қоғам үшін де саналы түрде жұмыс істеу.

Еңбек тәрбиесінің басым бөлігі мектеп жылдарында жүзеге асырылады. Мектепте еңбек іс-әрекетінің көптеген түрлері бар. Ең бастысы – өз-өзіне қамқорлық жасай білу, яғни оқу құралдары гигиенасын, жеке гигиена, қоршаған ортаның тазалығын сақтау. Мектептің оқу бағдарламасына сәйкес еңбек сабақтарында арнайы ұйымдастырылған жұмыстар жүргізіледі.

Еңбек тәрбиесі ерекше білім беру кеңістігі ретінде қарастырылады, онда жеке тұлғаны оқыту, тәрбиелеу және дамыту қызметі жүзеге асырылады, онда өздігінен білім алу, өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі дамыту процестері қалыптасады, жеке тұлғаның өзін-өзі іске асыруы шын мәнінде жүзеге

асырылады, мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін қалыптастыру үшін қолайлы жағдайлар жасалады.

Еңбек – әрбір қоғамның өмір сүруі мен қалыптасуының қажетті шарты және тұлғаның қалыптасуы үшін маңызды қызмет болып табылады

Еңбек – ең алдымен адам мен табиғат арасында болып жатқан процесс, адам өзінің жеке еңбегінің арқасында өзі мен табиғат арасындағы заттарды алмастыруды реттейтін және бақылайтын процесс. Осылайша, адамның күнделікті қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін табиғатты түрлендіру жөніндегі жауапты және мақсатты жұмысы болып табылады. Адамның табиғатпен қарым-қатынасы әрқашан басқа адамдармен байланыс жүйесінде жүзеге асырылады [11].

Еңбек қызметінің ерекшеліктері адамның психикасы мен адамгершілік көзқарастарының қалыптасуына шешуші әсер етеді. Еңбек қызметінің ерекшеліктері адамның психикасы мен адамгершілік ой-өрістерінің қалыптасуына шешуші әсер етеді. Н.Л. Толстой: «Адамды ештеңе де еңбек сияқты жақсартпайды, еңбек етпеген адам өзінің адами қадір-қасиетін сақтай алмайды» - деп жазды. Еңбек қызметі қоғамға пайдалы өнім шығаруға бағытталған әрекет болып табылады. Оның мақсатқа бағдарланған табиғаты – тағы бір маңызды ерекшелігі болып саналады. Бұл дегеніміз еңбектің жеке әдістері мен ол орындайтын операциялардың арасындағы байланыс жұмысын орындайтын адамның хабардар болуын және адамның еңбек қызметі бағытталатын түпкілікті нәтижелерін білдіреді [11].

Адам үшін еңбек іс-әрекеті, яғни еңбектену табиғи физиологиялық қажеттілік болып табылады. Ол кез келген басқа іс-әрекет түрлері сияқты жүйке жүйесі бақылайтын сан алуан қозғалыстар мен бұлшық ет күшін қажет етеді. Адам ағзасындағы физиологиялық процестер оның еңбек қызметімен тығыз байланысты болады. Еңбек процесі барысында адам қуаныш, моральдық қанағаттанушылық, қызығушылық, толғау және мақсатқа жетуге ұмтылу, сондай-ақ эстетикалық қанағаттану тәрізді әр түрлі эмоцияларды бастан кешіре алады. Сонымен қатар, жұмыс барысында адам ойлау, елестету, сезіну, еске түсіру әрекеттерін де жүзеге асырады.

Еңбектің қоғам өмірі үшін де, тұлғаның жеке өмірі үшін де зор маңызы бар. Бұл адамдардың өз еңбек қызметін зерттеуге және ұйымдастыруға көне заманнан бері көрсеткен қызығушылығын түсіндіреді [12].

Көптеген ойшылдар мен педагогтер оқушыларды тәрбиелеуде қол еңбегінің маңызын зерттеуге көңіл бөлді. ХҮІІ ғасырдан бастап Ж.Ж. Руссо, Ф. Фроэбель, О. Саломон сияқты белгілі ғалымдар қол еңбегі контекстінде оқушылардың психикалық процестерінің дамуын зерттеп, балалардың дамуына ықпал етіп, оларды дербес еңбекке дайындайтын жаттығулар жүйесін әзірледі.

Мектеп оқушыларын дамыту үшін еңбек процесіне енгізілген басты идеялардың бірі интеллектуалдық белсенділікті дене жаттығуларымен ұштастыру тұжырымдамасы болды. ХІХ ғасырдағы орыс педагогикасында, атап айтқанда, К.И. Ушинский, И.А. Вышнеградский, К.Я. Цируль және т.б. көрнекті қайраткерлер қозғалысты «еңбек мектебінің» пайдасына қолдады. Олар

интеллектің дамуын дене еңбегімен байланыстыру керек деп тұжырымдады. Осы қозғалыс аясында әр түрлі тәсілдер ажыратылып, ең маңыздыларының бірі «мануализм» (француз тілінен «қол еңбегі» деп аударылған) болды.

Еуропалық мануалист-педагогтер жалпы білім беретін мектептерде «қол еңбегі» деп аталатын жеке пән енгізуді ұсынды. Олардың пікірінше аталған пән білім берудің тәрбиелік мақсаты болуы және ең алдымен оқушылардың дамуына, сонымен қатар тәрбие алуларына ықпал етуі тиіс деп түсіндірді [7]

Педагогика теориясының және практикасының дамуына елеулі үлес қосқан XVIII ғасырдың соңы мен XIX ғасырдың басындағы швейцариялық педагог, гуманистік педагог И. Песталоцци өзінің «Леонард пен Гертруда» және «Гертруда балаларды қалай үйретеді?» атты шығармалары арқылы Батыс Еуропаның гуманистік педагогика әдістерін насихаттады.

Ол жеке тұлғаны үй жағдайында, отбасы ортасында тәрбиелеудің негізгі құралы ретіндегі жұмыстың маңыздылығын, анасы мұғалім рөлін атқаратынын атап өтті. Үй шаруашылығына байланысты барлық міндеттер жалғасады және еңбек әлемімен, соның ішінде ауыл шаруашылығымен де, өндіріспен де байланысады.

Баланың дамуы өзінің табиғи жолымен жүреді және еңбек тәрбиесінің негізі ретінде жеке тұлғаның дамуындағы басты құрал болып саналады. Неміс педагогі А. Дистервег мұғалімдерге «Мұғалім өз саласының сарапшысы болуы тиіс, материалды жетік білуі тиіс, ол оқушыларды өзінің ең адал көмекшілеріне айналдырып, оларға басшылық етуі тиіс және кез келген материалды оқушыларының қажеттіліктеріне қарай таңдап, бейімдей алуы тиіс» деген ой қалдырған [13].

Еуропа елдеріндегі мектептердегі оқыту әдістерін зерттеу олардың көпшілігінде сол уақытқа дейін бірегей білім беру жүйелері әзірленгенін көрсетті. Бұл саладағы ең көрнекті тұлғалардың ішінде швед педагогі, еңбек тәрбиесінің шведтік жүйесін құрушы О. Саломон (1849-1907) бар.

О. Саломон құрған жүйе белгілі бір мақсатты бағытты көздеді, яғни оқушылар үлгілер мен дайын сұлбаларды қолдану арқылы ауыл өміріне пайдалы ағаш бұйымдарын жасауы керек болды.

О. Саломон балаларды қол еңбегіне үйрету қажеттілігінің педагогикалық негіздемесін жасап, оны тарату үшін ғалым фребелизм (әдістемелік тәсілдер), гербартизм сияқты бағыттарды анықтағанын айта кету қажет (Her-bart-ti-an-ism – негізінен неміс ағартушысы Иоганн Фридрих Гербарттың тәрбиелік-педагогикалық ойына негізделген білім беру философиясы, қозғалысы және әдісі. Ол біріншінің мәнін рухани-адамгершілік қасиеттерді дамытып, пайдалы білімді қол еңбегі арқылы беруден; екіншісі – қол жұмыстарын көрнекі құрал ретінде пайдаланудан; үшінші – баланың жан-жақты дамуы үшін қол еңбегін пайдаланудан көрді.

Оқушылардың еңбек тәрбиесі арқылы қол жеткізуі үшін қойылған бес нақты міндетті атап өтуге болады:

1. Балалардың жалпы еңбекке деген сүйіспеншілігін ояту. Оқушылардың көпшілігі оқуды бітіргеннен кейін физикалық еңбекпен айналысуға мәжбүр

болады, сондықтан жұмысқа деген ынтасы мен қабілеті болмаса, олардың бақытсыз өмір сүрулері мүмкін. Бұл қасиеттерді тек тікелей жұмыс арқылы дамытуға болады, ал жаңа пән осыған ең қолайлы болып табылады.

2. Шағын кәсіптік еңбектен ерекшеленетін, қол еңбегінің негізгі дағдыларына үйрету. Мектеп тек қолөнер негіздерін ғана емес, сонымен қатар болашақ кәсіптік қызметтің негізін қалап, білім берудің негізгі элементтерін де оқытуға міндетті.

3. Өздігінен жұмыс істеу дағдысын дамыту және нығайту. Дәстүрлі білім көбінесе бұл үшін жеткілікті мүмкіндіктерді бермейді. Қол еңбегі сыныптарында оқушылар өз бетінше әрекет етуді үйренеді, өйткені оларға көмектесетін ешкім жоқ және олар басқалардың қолдауынсыз жетістікке жетеді.

4. Тапсырмаларды орындау барысында нұсқауларды қатаң түрде сақтаған жағдайда ғана мүмкін болатын тәртіп, ұқыптылық және дәлдік сезімін ояту. Кедергілер мен кемшіліктер әсіресе қолмен жасалатын жұмыстарда байқалады және зиянды болуы мүмкін.

5. Зейінді, еңбекқорлықты және табандылықты күшейту. Балалар тек теориялық тапсырмалармен айналысқанда мұндай қасиеттерді дамыту қиындықтары туындайды. Практикалық сабақтар кезінде алдымен қабылдау, содан кейін кез келген мәселені шешу үшін қажет терең ойлау қабілеті де жақсарады [7].

Таңдалған үлгіде қабылданған тәсіл оқушылардың ауыл шаруашылығында қолданылған үлгілерге сәйкес ағаштан жасалған бұйымдарды өз бетінше жасауын қамтыды.

Міндеттердің күрделілігі бірте-бірте арта беруі үшін оқытуға қажетті модельдер, көрнекілік құралдар үлгілерінің жиынтықтары әзірленді. Бұл топтамаларға тырнауыштарға арналған қашаулар, гүлзарларға қажетті қадалар тәрізді қарапайым элементтер де және ұзын ағаш орындықтар, бір адам отыратын орындықтар, ағаш бассейндер тәрізді күрделірек бұйымдар да кірді.

О. Саломон өз әдістемесін насихаттау және одан әрі тарату үшін Нэс әдісі бойынша құрылған мұғалімдер семинариясында мұғалімдерге арналған курстар ұйымдастырды. Онда Швеция, Ресей және басқа да Еуропа елдерінің мұғалімдері шведтік қол еңбегін оқыту жүйесінің теориясы мен тәжірибесімен танысу мүмкіндігіне ие болды [7].

Осылайша, О. Саломон әзірлеген шведтік білім беру жүйесін енгізу аясында оқушыларды ауыл шаруашылығына қажетті ағаштан жасалған бұйымдарды жасауға іс жүзінде тартуға басты назар аударылды. Бұл процесс дағдыларды дамыту үшін арнайы үлгілер жинағын пайдалану арқылы қарапайым элементтерден күрделі құрылымдарға дейін тапсырмалардың күрделілігін біртіндеп арттыруды қамтыды. Педагогикалық мақсаттармен қатар мұндай сабақтар балалардың еңбекке деген сүйіспеншілігін, жалпы еңбек дағдыларын, дербестікті, тәртіп пен зейінді дамытуға ықпал етті. Өзінің әдістемесін одан әрі тарату және танымал ету үшін О. Саломон мұғалімдер үшін арнайы курстар ұйымдастырды, соның арқасында тұжырымдама кең танылды және Еуропаның бірқатар елдерінде, Ресейде енгізілді.

Реформаторлық педагогикада «еңбек мектебі» деп аталатын білім беру жүйесін құруға ұмтылу басты рөл атқарды. Мұндай мектеп оқушыларды дамыту, оларды оқыту мен тәрбиелеу, сондай-ақ олардың білім алудағы дербестігін қамтамасыз ету үшін дене еңбегінің әртүрлі формалары қолданылатын жалпы білім беретін оқу орны болды. Бұл қозғалыс шеңберінде салыстырмалы дербестігі бар бірнеше бағыттар қалыптасты.

Шартты түрде мануализм деп белгіленген бағытты насихаттаушылар, олардың арасында Финляндиядан У. Цигнеус, Даниядан Клаусон-Каас, Франциядан Г.А. Салиссис, Швециядан О. Саломон, Германиядан А. Пабст және т.б. қол еңбегін мектептердің оқу бағдарламаларына дербес пән ретінде енгізуді талап етті.

Қол еңбегі тек оқу пәні ретінде ғана емес, сонымен қатар оқу-тәрбие процесінің негізгі принципі ретінде де қабылданды. Осы мақсатта оқу орындарының сабақ кестесінде бөлек сағаттар қарастырылып, сабақтар білікті ұстаздардың жетекшілігімен арнайы жабдықталған шеберханаларда жүргізілді. Қыздарға үйретілген қолөнер қол еңбегінің ауыспалы құрамдас бөлігі болды. Бұл пәнді мектеп бағдарламасына енгізу ең алдымен педагогикалық мақсатқа жетуге бағытталды [14].

Кәсіпқойлық деп аталатын ағымды ұстанушылар білім берудің бастапқы кезеңінде жалпы және кәсіптік білімді біріктіретін мектеп идеясын алға тартты. Бұл тұжырымдаманы қолдаушылардың негізгі өкілдерінің бірі германиялық Г. Кершенштайнер болды. Ол қол еңбегіне екі жақты қарады: бір жағынан, бастауыш және орта мектептерде физика, химия, биология пәндерін зерттеуге арналған, сондай-ақ оқушылардың қарапайым құрылғылар жасауы үшін зертханалар құру қажеттігін айтты. Екінші жағынан, қоғамға қызмет етуге жауапкершілік пен дайындықты қалыптастыруға бағытталған өзінің «азаматтық тәрбие» тұжырымдамасы аясында Кершенштейнер мектептің басты миссиясы білім беру емес, керісінше практикалық дағдыларды дамыту қажет екенін айтты. Ол мектеп жастарды бастапқы кәсіптік оқуды қамтумен қатар, болашақ еңбек өміріне дайындауы тиіс деп есептеді [15]. Бұл концепция жалпы білім беретін мектептің алдында тұрған негізгі міндеттерден түбегейлі ерекшеленді және кең танымалдыққа ие болмады.

Еңбек мектебі тұжырымдамасы ұғымын тереңірек түсінуді активизм өкілдері көрсетті. Олар оқушылардың дербес интеллектуалдық және физикалық іс-әрекет белсенділігін оқыту мен тәрбиелеудің негізі ретінде қарастырды, бұл көзқарасты Германия өкілі В.А. Лай қолдады. Ол механикалық есте сақтаудан бас тартып, оқушылардың дағдыларының, әсіресе олардың шығармашылық қабілеттерінің теңгерімді дамуын ынталандыратын және денсаулықты нығайтуға көмектесетін динамикалық оқытуға көшуді жақтады.

В.А. Лайдың негізгі педагогикалық ұстанымы бірізділікті, яғни: материалды бақылағаннан және меңгергеннен кейін оны шығармашылық өңдеу, содан кейін идеяның белсенді түрде жүзеге асуы тиістігін және бұл сурет салу, модельдеу, музыка, би, театрландырылған көрініс, макеттер немесе модельдер жасау арқылы болуы керектігін дәлелдеді [16].

Еңбек мектебін құру қозғалысының аясында оқушылардың дене еңбегі негізінен оқу-тәрбие үрдісін қарқындату және теориялық білімді практикалық дағдылармен ұштастыру, көрнекілік сияқты қағидаларды жүзеге асыру тәсілі ретінде пайдаланылды. Көптеген педагогтер дене еңбегін әмбебап тәрбие құралы ретінде қарастырды. Қол еңбегі арқылы алынған практикалық дағдылар көбінесе мектептегі басқа пәндерді оқу процесіне кіріктірілді.

Жалпы еңбек дағдылары негізгі болып табылады және мектеп оқушыларында таңдаған профиліне қарамастан еңбекке оқыту процесінде қалыптасуы керек. Олардың біртұтас құрылымы бар және оқытудың барлық кезеңдерінде дами алады. С.Я. Батышевтің айтуынша, негізгі жалпы еңбек дағдыларына жоспарлау, техникалық сызбаларды оқу, жұмыс кезінде бақылау және өлшеу, жеке жұмыс кеңістігін ұйымдастыру, қозғалыстарды үйлестіру, есептеулерді орындау және өзін-өзі бақылау дағдылары жатады [17].

Жалпы еңбек білімдері, іскерліктері мен дағдылары оқу үдерісі мен еңбекке оқытудың барлық деңгейлері үшін маңызды болып табылады және олар еңбек процестерінің күрделілік дәрежесіне қарай бөлінбейді. Олар жұмыстың әртүрлі салаларында қажетті және оқыту арқылы алынған негізгі дағдыларды қамтиды. Оқушыларда арнайы дағдылар негізінен еңбекке баулу сабақтарында және оқу бағдарламасының негізгі бөлімдерін меңгеру барысында пайда болатын практикалық іс-әрекеттер мен бұйымдарды өндіру арқылы қалыптасады.

Кеңес Одағының танымал педагогі И.В. Зельдис мектептегі шеберханалардағы еңбек мәдениетін зерттей отырып, оқушылар үшін маңызды болуы мүмкін деп саналатын кейбір аспектілерге назар аударады. Ол өз іс-әрекетін жоспарлау, жұмыс орнында тәртіп пен тазалықты сақтау, құралдар мен материалдарды тиімді пайдалана білу қажеттігін атап көрсетеді. Сонымен қатар, ол тез және дәл жұмыс істеудің, жұмыс істеу барысында денесін дұрыс ұстаудың (дене қалпын сақтаудың), тиімді жұмыс әдістерін қолданудың және тапсырмаларды жақсы орындаудың маңыздылығына баса назар аударады. Бұл элементтер бірігіп оқушылардың еңбек мәдениетін қалыптастырады, оларды неғұрлым жауапты және кәсіби еңбек әрекетіне дайындайды [18].

Е.И. Иголкина мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін қалыптастыру мәселесіне еңбекке баулу сабақтары тұрғысынан және еңбексүйгіштікті маңызды тұлғалық қасиет ретінде қарастырады. Бұл жастағы балалардың еңбек мәдениеті жалпы қабілеттерді меңгерумен ғана емес, оқу және еңбек әрекеті барысында қалыптасатын арнайы білімдер мен практикалық дағдыларды қалыптастырумен тығыз де байланысты болып саналады.

Е.И. Иголкина өз зерттеуінде еңбек мәдениеті негізінен субъективті-тұлғалық көрініске ие болады, өйткені ол жеке адамның өндірістің ең оңтайлы жұмыс істеуін қамтамасыз ететін жалпы еңбек дағдыларының жиынтығын меңгеру дәрежесін білдіреді деп көрсетеді. Бұл еңбек іс-әрекетінде және оқу процесінде жеке жауапкершілік пен бастаманың маңыздылығын көрсетеді [18]. Сонымен қатар, ол өз зерттеулерінде еңбек мәдениетін қалыптастыру тәсілдерін когнитивтік, практикалық-белсенділік және эмоционалдық-құндылық тәрізді өзара байланысты үш компонент арқылы сипаттайды.

Когнитивтік бөлім жұмыстың әдістері мен тәсілдері туралы теориялық білімді қамтиды. Бұл еңбек процесі туралы түсініктің негізі болып табылады.

Практикалық-белсенділік бөлімі білімді нақты тәжірибемен біріктіреді, теорияны нақты дағдылар мен біліктерге айналдыруға мүмкіндік береді.

Эмоционалдық-құндылық бөлімі адамның еңбекке, оның шарттары мен нәтижелеріне қатынасын көрсетеді, бұл еңбекке құндылық ретінде қатынасты қалыптастыру және технологиялық тәртіпті дамыту үшін маңызды.

Е.И. Иголкина оқу процесінде оқушылардың қабілетін дамытуды жалпы еңбек дағдыларын меңгерумен байланыстыру және бұл дағдылар, оның ішінде жоспарлау қабілеті тұрақты тұлғалық қасиеттерге айналуы керектігін атап көрсетеді. Жоспарлау, атап айтқанда, жауапкершілікті, ұқыптылықты, өзін-өзі бақылауды және жұмыста жоғары нәтижеге жетуге ұмтылуды дамытуға ықпал ететін негізгі дағды ретінде қарастырылады [18].

Бұл еңбек барысындағы және оқу процесіндегі тұлғалық жауапкершілік пен бастаманың маңыздылығын көрсетеді

Осылайша, еңбек мәдениеті сапалар мен дағдылардың кең ауқымын қамтитын көп өлшемді ұғым ретінде сипатталады. Ол жеке өзін-өзі жүзеге асыру мен кәсіби шеберлікке жетуді ғана емес, сонымен қатар іс-әрекетті жоспарлау, ұйымдастыру және өзін-өзі реттеу сияқты жалпы еңбек және интеллектуалдық қабілеттерді біріктіреді. Еңбек мәдениетінің бұл аспектілері тек дағды мен білімнен ғана емес, сонымен бірге адамның нақты еңбек іс-әрекетінен, жауапкершілік, берілгендік, адалдық сияқты адамгершілік қасиеттерінен де көрінеді. Бұл элементтер бірігіп, оның құзыреттілігі мен жұмысқа деген көзқарасын көрсететін жеке тұлғаның ажырамас сипаттамасын құрайды [18].

В.А. Сухомлинский әртүрлі еңбек процестері аясында оқушыларды еңбекке тәрбиелеудің психологиялық-педагогикалық принциптерін зерттей отырып, әрбір балада еңбектің кез келген түріне деген оң көзқарастың қалай қалыптасатынын нанымды түрде көрсетті. Ол күнделікті жағдайда оқушылардың іс-әрекетті таңдауы мен олардың мотивациясының арасындағы байланысты ерекше атап өтті және балалардың еңбек әрекетіндегі педагогикалық бағыттылық келесідей себептерден көрінеді деп есептеді:

- еңбекті ұйымдастыруда қызметке дайын болуға жетелейтін әлеуметтік маңызды себептер мен қызығушылықты қалыптастыруға ынталандыратын қолайлы педагогикалық құралдарды пайдалану;

- оқушылардың күш-жігерін тиімді бөлу, оларға көшбасшылықты да, бағынуды да, серіктестікке негізделген өзара әрекетті де үйренуге мүмкіндік беретін функциялар мен жұмыс түрлерінің өзгеруін қамтамасыз ету

- ынталандыру және салауатты бәсекелестік арқылы оқушылардың іс-әрекетін дер кезінде түзету және олардың ерік-жігерін ынталандыру;

- уақытты ұтымды пайдалана білуге, тапсырмаларды жоспарлауға, жұмыс орнында тәртіпті сақтауға, құралдар мен материалдарды үнемді ұстай білуге негізделген еңбек мәдениетін тәрбиелеу. Бұған сонымен қатар жұмыстың жоғары сапасына деген ұмтылыс және жұмыс пен демалысты дұрыс кезектестіре білу;

- ұжымдық жұмыс, оның барысында оқушылар өзара әрекеттесу және адамгершілік мінез-құлық тәжірибесін алады. Ұжымдық жұмыс формаларының әртүрлілігі оқушыларды өзін-өзі бағалауына және олардың еңбекке деген көзқарасына, сондай-ақ еңбек процесіндегі қарым-қатынастарына әсер етеді. Адамгершілік бағалар, өзін-өзі бағалау және айналадағы адамдарға, басқалардың жетістіктеріне және тұлға еңбегінің нәтижелеріне деген көзқарас мұғалімнің басшылығына айтарлықтай байланысты болады [19].

Оқушыларды еңбекке тәрбиелеу тек мектеп бағдарламасымен шектелмейді және сабақтан кейінгі іс-әрекеттің әртүрлі формалары арқылы белсенді түрде өтеді. Бұл оқушылардың әртүрлі ғылыми салаларға қызығушылықтарын ашуға және тереңдетуге көмектеседі, олардың техникалық және шығармашылық әлеуетін дамытуға ықпал етеді. Аспаздық, қолөнер және ғылыми үйірмелер сияқты әртүрлі үйірмелер мен іс-шараларға қатысатын оқушылар өздерінің қызығушылықтарын және практикалық дағдыларын жетілдіре отырып, ерекше қабілеттері мен қалауларын зерттеп, дамыта алады. Еңбек тәрбиесінің тиімділігі көп жағдайда мұғалімнің, ата-ананың, оқушылардың бірлескен жұмысына да байланысты болады. Сыныптан тыс жұмыстардың тәрбиелік әлеуетін оқушылардың білімі мен дағдыларын кеңейтетін және тереңдететін, сондай-ақ олардың дербестігі мен жеке дамуына ықпал ететін арнайы және мақсатты іс-әрекеттер арқылы пайдалану маңызды болып саналады.

Басқа дамыған және дамушы елдердің тәжірибесін зерделей отырып, мектеп оқушыларына технологиялық білім беру қарқынды даму сатысынан өтіп жатқанын және осы елдердің білім беру жүйесінде басты рөл атқаратынын көруге болады. Технологиялық білімге деген көзқарас өзгеріп, қолөнерді оқытудың дәстүрлі түсініктерінен алшақтап, заманауи шындыққа сәйкес келетін практикалық бағдарланған және шығармашылық білім беруге көшуде.

Нәтижесінде, халықаралық тәжірибе оқытудың әлеуметтік және тұлғалық тәсілдерін таңдауға негізделген технологиялық білім беру мақсаттарына жетудің әртүрлі әдістерін көрсетеді. Бұл біріншіден – оқушыларды белгілі бір сала бойынша мамандыққа жүйелі түрде дайындауға, екіншіден – жан-жақты білім алуға және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған [10].

Бұл салада оқушыларының қажеттіліктерін қанағаттандыру және бос уақытын белсенді, сонымен қатар мазмұнды өткізу процесін де атап өткен жөн [20].

Сонымен, еңбек тәрбиесі жүйесіндегі келесі функцияларды атап өтуге болады:

- білімдік – мектеп оқушыларында еңбектің адамгершілік аспектілері туралы түсінік пен еңбек дағдыларын қалыптастыруға бағытталған;

- дамытушылық – дамытуды ынталандыру – оқушылардың танымдық процестерін жақсартуға көмектеседі, олардың интеллектуалдық қабілеттерін шыңдайды; әр түрлі тапсырмаларды орындау арқылы ересектердің әлеуметтік маңызы бар еңбек және кәсіби іс-әрекетінің әртүрлі нысандарын білуге құштарлығын ынталандырады;

- тәрбиелік – мектеп оқушыларының бойында еңбексүйгіштік, үнемділік, өзін және басқаларды ұйымдастыра білу сияқты адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруға ықпал етеді.

Оқушыларды еңбекке тәрбиелеу мұғалім мен ата-ананың белсенді серіктестігі арқылы жүзеге асады. Бұл жүйеде ата-аналар мен мұғалімдер әлеуметтік жауапкершілігі бар ересектер ретінде әрекет етеді. Еңбекті құндылық ретінде қабылдау; әлеуметтік тәжірибені меңгеру; еңбекке деген құндылық қатынасы; әлеуметтік тәжірибе бұл жүйенің интеграциялық идеялары болып табылады [21].

Еңбек процесінде оқушыларда шешімділік пен ұйымшылдық, мақсатқа жетудегі табандылық пен еңбек құндылығы, іс-әрекеттегі дербестік пен шығармашылық белсенділік сияқты маңызды этикалық және еріктілік қасиеттер тәрбиеленеді. Еңбек қызметі сонымен қатар жауапкершілік сезімін дамытуға ықпал етеді, қоғамдық игілікке және азаматтық бірегейлікті дамытуға өзінің үлесі туралы түсінік қалыптастырады [22].

Сонымен, еңбек мәдениеті жеке тұлғаның өзін-өзі толық жүзеге асыруы мен шеберлікке жетуінің нәтижесі ретінде ғана емес, сонымен қатар іс-әрекетті жоспарлау, ұйымдастыру және өзін-өзі реттеудегі жалпы еңбек пен интеллектуалдық дағдылар кешені ретінде қарастырылады. Еңбек мәдениеті адамның іс-әрекетінде тікелей көрінеді және тек қана игерілген білім мен дағдының көрінісі ретінде әрекет етіп қоймайды, сонымен қатар оқушылардың адамгершілік қасиеттерін де көрсетеді. Жалпы алғанда, еңбек мәдениеті – тұлғаның көп элементті құрылымы бар білімі мен дағдыларының ажырамас сипаты болып табылады [18].

Еңбек тәрбиесінің негізгі аспектілері кез келген іс-әрекетке қатысты жалпыға бірдей қағидаларды меңгеруді қамтиды. Олар жүйелі білімге негізделген және келесі маңызды дағдылар мен біліктерді қамтиды:

- күтілетін нәтижелерді ескере отырып, қызметтің түпкілікті мақсаттары мен міндеттерін анықтау;

- осы мақсаттарға жету және проблемаларды шешудің практикалық жоспарын жасау;

- еңбек процесіне қажетті барлық материалдық ресурстарды, соның ішінде жабдықтарды, құралдарды және материалдарды дайындау және қамтамасыз ету;

- жұмыс кеңістігін ұйымдастыру және оңтайландыру;

- ең аз шығындармен максималды нәтижеге жету үшін ресурстарды тиімді бөлу және күш салу;

- өз жұмысының процесі мен нәтижелерін талдау және кейінгі нәтижелерді жақсарту үшін өзгерістер енгізу.

Тұлғаның адамгершілік бағыттылығының негізі еңбексүйгіштік болып табылатынын атап өткен жөн, ол белсенді және өз бетінше ақыл-ой және физикалық еңбекке үздіксіз ұмтылу болып табылады [23].

Технологиялық мәдениетті қалыптастыру материалдық және мінсіз игіліктерді жасауға бағытталған әдістер мен құралдар кешенін саналы түрде меңгеруді көздейді. Бұған ресурстарды үнемдейтін және ысырапты азайтатын ең

жана және болашақ технологияларды зерттеу, қарым-қатынас психологиясы мен тұлғааралық мәдениет принциптерін қолдану, өнімге сұраныс пен сату стратегияларын түсіну кіреді. Нәтижесінде «оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге дайындау» ұғымы толыққанды болып, біртұтас білім беру кеңістігінің стратегиясын айқындайды.

Теориялық және әдістемелік талдау технология сабақтарында оқушының дамуы мен оқуындағы қол еңбегінің маңыздылығын атап көрсетеді. Оларға:

- балалардың шығармашылық еңбекке деген сүйіспеншілігін және қызмет көрсету жұмысының әдіс-тәсілдерін оқуға ынтасын арттыру;

- карапайым құралдарды пайдалана отырып, зейінді, қашықтықты көзбен бағалауды және тапсырмаларды орындаудағы дәлдікті дамыту;

- жұмыста дербестік дағдысын қалыптастыру және нығайту;

- әсіресе, қол еңбегінде маңызды болып саналатын нұсқаулар мен нормаларды қатаң сақтау арқылы қол жеткізілетін тәртіп пен тиянақтылыққа дағдыландыру;

- зейін, еңбексүйгіштік пен табандылық тәрізді тек теориялық тапсырмаларды орындау арқылы дамыту қиын қасиеттерді шыңдау жатады.

Қол еңбегі алдымен сыртқы сенсорлық қабылдаудың өткірлігіне, содан кейін қандай да бір мәселелерді шешуге қажетті өнімді ойлаумен байланысты ішкі қабылдауға ықпал етеді.

Жастар арасында еңбек дағдыларын дамыту тақырыбы көптеген зерттеулерде қозғалған, бірақ көбінесе жергілікті дәстүрлер мен аймақтық ерекшеліктерді есепке алуға жеткілікті көңіл бөлінбейді. Әртүрлі аймақтардың бірегей мәдени және тарихи контекстерін көрсету үшін еңбекке баулу тәсілдерін бейімдеу маңызды болып табылады.

Мектеп оқушыларының бойында еңбек дағдыларын қалыптастыруда идеялары өзекті болып қала беретін, қазіргі ұрпақты жігерлендіретін ұлы ойшылдардың мұраларына жүгіну құндылығын жойған жоқ. Әрбір халықтың өткені еңбек тәрбиесі туралы бүгінгі күні қолдануға болатын баға жетпес идеяларды сақтайды. Жоғары сынып оқушыларын еңбекке баулу, ұлттық дәстүрлі еңбек тәрбиесінің бай тәжірибесіне негізделген халықтық педагогика мен отбасы тәрбиесінің элементтерін қамтуы керек.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, халық педагогикасының қағидалары жоғары сынып оқушыларын еңбекке тәрбиелеудің құрамдас және тиімді бөлігі болып қала береді, бұл процестің сапасы мен тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Еңбек – адам өмірінің негізі және тұлға дамуының негізгі факторы болып саналады. Бұл адамның табиғатпен қарым-қатынасы, адамның өзін қоршаған ортаға әсер ету және бақылау процесі.

Еңбек – қоғам әл-ауқатының іргелі қайнар көзі, материалдық және рухани дамудың негізі, сонымен қатар тұлғаның әлеуметтік жағдайы мен жауапкершілігінің негізгі факторы, оның тәрбиесі мен дамуының құрамдас бөлігі болып табылады.

Өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен дамыту үдерісіне еңбек құндылықтарын енгізу мәселесі педагогика және гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі міндеттердің бірі болып саналады.

Жоғары сынып оқушыларының еңбек тәрбиесін әртүрлі құрамдас бөліктерден тұратын жүйе ретінде қарастыруға болады, оларға:

- еңбек этикасы құндылығын, еңбекке баулу мен жалқаулықты сынауды, еңбекті құрметтеудің үлгілері арқылы тәрбиелеуді, мамандық таңдау еркіндігін қолдауды, сапалы әрі жүйелі еңбекті ынталандыруды қамтитын халықтық педагогика;

- ата-ананың жеке үлгісінің рөлі, үйде өзін-өзі күтуге, әдептілік пен жауапкершілікке тәрбиелеу, сонымен қатар болашақ кәсіби өмірге дайындауға бағытталған отбасылық еңбек тәрбиесі;

- жалпы техникалық және жалпы технологиялық білім, жұмыстың және сызудың нақты түрлерін орындай білуді қамтитын Интеллектуалдық және политехникалық оқу жұмысы;

- кәсіптік білім беруді және кеңес беруді, диагностиканы, мектеп оқушыларына кәсіптік бағыт беруге байланысты зерттеу жұмысын, іріктеуді және әлеуметтік-кәсіптік бейімделуді қамтитын кәсіптік бағдар беру;

- еңбек сабақтарын, өндірістік оқу шеберханаларын, өндірістік экскурсияларды, таңдалған бейінге сәйкес практикумдар мен кәсіптік дайындықты қамтитын еңбекке баулу сабақтары;

- ұйымдастырудың әртүрлі формаларында жоғары сынып оқушыларының практикалық тәжірибесі мен инновациялық дағдыларын дамытуды қамтамасыз ететін қоғамдық пайдалы еңбек және техникалық шығармашылық жатады [24].

Технологиялық жаңашылдықтар әлеуметтік құрылымды үнемі өзгертіп отырған заманда әр азаматтың алдында елінің тарихи қалыптасқан дәстүрлері мен құндылықтарын сақтау міндеті тұр. Бұл тұрғыда жаңа ұрпақты еңбекке баулу басты рөл атқарады, ол білім беру бағдарламаларына еңбек тәрбиесін енгізуді ерекше маңызды етеді. Ондаған жылдар бойы жинақталған тәжірибе еңбек адамды шеберлікпен байытып қана қоймай, сонымен қатар жауапкершілік, еңбекті құрметтеу, ұжымшылдық, қоғамдық игілікке үлес қосуға деген ұмтылыс сияқты қасиеттерді дамытуға ықпал ететінін көрсетеді. Қазіргі жаһандану мен даралану әлемінде осы құндылықтарды қалпына келтіру заманауи сын-қатерлерге маңызды жауап болып табылады.

Қазір ақпарат ағыны мен технологиялық жаңалықтардың жоғары қарқынды дәуірінде жастарды кәсіптік оқытуға деген көзқарастарды жаңарту қажет. Бұл жаңа жағдайларды ескере отырып, еңбек тәрбиесінің принциптерін қайта қарауды және жаңартуды білдіреді. Дәстүрлі әлеуметтік нормалардың құндылығын ұмытпай, жастардың заманауи қоғамға тиімді ықпалдасуы үшін қажетті дағдыларды қауіпсіз меңгеруіне мүмкіндік беретін жағдай жасау қажет.

Еңбек тәрбиесін оқу бағдарламаларына кіріктіру тек кәсіби дағдыларды нығайтуға көмектесіп қана қоймай, сонымен қатар жұмыста және жеке өмірде табысқа жетуге ықпал ететін жеке қасиеттерді дамытады. Тәжірибелік

дағдыларды академиялық біліммен үйлестіру жастарды болашақ өмірдегі қиындықтарға дайындауға ықпал етеді.

Қазіргі кезде ата-ананың, мектептің және жалпы қоғамның алдында тұрған басты міндеттердің бірі мектеп түлектерінің бойында өзі өмір сүретін уақытқа, яғни ХХІ ғасырдың өмір талаптарына сәйкес келетін дағдыларды дамыту болып табылады.

Білім алушыларды өмір сүру деңгейі, жаңа технологиялардың қарқынды дамып отырған кезінде өмір сүруге, еңбек етуге және сол қоғамның азаматы болуға дайындау қарапайым міндет емес. Жаһандану, жаңа технологиялар, көші-қон, нарықтық өзгерістер, елдер арасындағы бәсекелестік, саяси қатерлер мен экологиялық проблемалар тәрізді көптеген мәселелер білім алушылардың бойында сол уақыттың сұраныстарына қажетті білім, білік пен дағдыларды дамытуды талап етеді.

Бұл бағытты зерттеушілер және қазіргі кездің мектеп оқушыларымен, жастармен жұмыс істейтін мамандар балаларға қажет болатын қабілеттерді: ойлау қабілеті неғұрлым жоғары; білімнің терең нәтижелерін көрсететін; кешенді ойлайтын және коммуникативтік дағдыларға ие тәрізді тіркестер арқылы анықтайды.

Сондай-ақ, қазіргі кезде әлемде танымал болып отырған тәжірибелердің бірі – желілік қондырғыларды шығарушы америкалық трансұлттық компания Cisco, кең көлемді электронды қондырғылар шығарушы Intel және Microsoft корпорациялары Мельбурн Университеті базасында әзірлеген ХХІ ғасырда оқыту және бағалау білігі бойынша консорциумының мысалы жиі келтіріледі.

Бұл консорциумның құрамына Аустралия, Финляндия, Португалия, Сингапур, Ұлыбритания және АҚШ мемлекеттері кіреді. Консорциум жаңа жүзжылдықта қажетті біліктерді, білімді, құндылықтарды, этикалық қатынастар мен ұғымдарды төрт дәреже бойынша топтастырады. Олар:

- ойлау тәсілдері: креативті және инновациялық ойлау, сыни ойлау, мәселелерді шешу, шешім қабылдау және оқу үшін оқыту;
- жұмыс тәсілдері: коммуникация және бірлесіп әрекет ету;
- еңбек құралдары: ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану білігі және ақпараттық сауаттылық.
- өмірлік дағдылар: азаматтық ұстаным, өмір мен мансап, жеке және әлеуметтік жауапкершілік, оның ішінде мәдени сауаттылық және құзыреттілік.

Білім беру саласының маманы, профессор, қазіргі заманғы педагогика мәселелері бойынша бірқатар кітаптар мен көптеген мақалалардың авторы – Тони Вагнер өзінің «The Global Achievement Gap» (Жаһандық жетістіктегі алшақтығы) атты кітабында қала маңында орналасқан ең жақсы мектептерден алынған ақпаратты пайдалана отырып, болашақта түлектердің жақсы жұмысқа орналасуы және табысты азамат болуы үшін қажетті дағдыларды қарастырады және оқушылардың оқу үлгеріміне талдау жасайды, жастармен және олармен жұмыс істейтін ересектермен еңбек ету, еңбек мәдениеті, табысты болу үшін не қажет деген мәселелерді талқылаудың нәтижесінде «өмір сүрудің жеті

дағдысын», яғни болашақ ұрпаққа қажетті маңызды еңбек қабілеттерін ұсынды олар:

- сыни ойлау және мәселелерді шешуге қабілеттілігі. сыни тұрғыдан ойлаудың негізі сұрақ қою және жақсы сұрақтар қою болып табылады: мәселені шешу үшін оған не себеп болғанын талдай білу керек. Сыни тұрғыдан ойлау мен проблеманы шешу бір-бірімен байланысты.

Т. Вагнернің пайымдауынша бүгінгі таңда жұмыс күші мүлдем басқаша ұйымдастырылған, ең алдымен, белгілі бір мамандықтарға қарағанда, проблемаларды еңсеру немесе болдырмай үшін бірге жұмыс істейтін әртүрлі командалар бар. Егер менеджерде (жетекшіде, басқаруда) бұл мәселелердің жауаптары мен шешімдері болмаса, бірлесіп жұмыс істеп отырған команда (әріптестер) қиындықтан шығу жолын өздері табады.

Осындай бірлескен дағдылар кешені жаңашылдықтың негізі болып табылады. Яғни, біз балаларды сыни тұрғыдан ойлауға, балама жолдарды іздеуге үйретуіміз тиіс;

- желілік ынтымақтастық және көшбасшылық. Технологиялар географиялық шекараларға қарамастан бірлесіп жұмыс істеуге мүмкіндік береді және бұл өте қызықты болады. Цифрлық желілер мен түбегейлі әр түрлі ортадағы адамдар арасындағы өзара әрекеттесуге жастар мектеп қабырғасында жүргеннен бастап дайын болуы керек.

New Horizons («Жаңа көкжиектер») білім беру жөніндегі баяндамасына сәйкес, «оқу бағдарламасының мақсаттары төңірегінде өзара әрекеттесуді қолдау және мәдениетаралық түсіністікті ілгерілету үшін цифрлық құралдар пайдаланылатын» ғаламдық онлайн ынтымақтастыққа көбірек көңіл бөлу қажет.

Т. Вагнердің түсіндіруі бойынша, тұлғаның бүгінгі күні ортақ мақсат жолында бірігіп жұмыс істеуі үшін топтар мен одақтар құру әрекетіндегі позициясының қаншалықты икемді екендігі туралы алдын ала ойлану қажет;

- икемділік және бейімделуге қабілеттілік.

Біз тұрақсыз, белгісіз, күрделі және түсініксіз әлемде өмір сүреміз. Сондықтан тұлға кез келген жағдайға бейімделуге және өзінің құрған стратегиясын қайта анықтай білуі маңызды болып саналады.

Қазірден бастап балаларды өзгерістердің күтпеген салдарына икемделе және бейімделе білуге үйрету қажет. Сонымен қатар, сұранысқа жауап беретін дағдылар мен ойларды қабылдау, қажет емес нәрселерді алып тастау керек болуы мүмкін;

- бастамашылдық және іскерлік (кәсіпкерлік). Дәстүр бойынша, бастамашылдық оқушылардың оқу жұмыстарына «қарамастан» немесе «қосымша» көрсететін әрекеттері. Олардың көпшілігі үшін бастамашылық пен іскерлік дағдыларды дамыту бұрын әдетте мектептен тыс жұмыстардың бір бөлігі болды, өйткені оқу бағдарламаларының көпшілігінде көшбасшылар (бастамашылар) мен жаңашылдарды тәрбиелеу қарастырылмаған, яғни мектепте балаларды басшы болуға үйретпейміз.

Сонымен қатар, Т. Вагнер өзінің зерттеулерінде тіпті корпоративтік жағдайларда да бизнес көшбасшылары үнемі «жаңа мүмкіндіктерді, идеяларды

және жақсарту стратегияларын іздейтін» қызметкерлерді табу үшін күресетінін анықтады;

- ауызша және жазбаша тиімді коммуникация. Partnershipfor 21st CenturySkills жүргізген зерттеу жұмыс беруші респонденттердің шамамен 89%-ы орта мектеп түлектерінің «байланыс жасауда жетілмеген» деп есептейтінін көрсетті.

Шебер қарым-қатынас жасау тек тіл мен грамматиканы дұрыс қолдану ғана емес, ол ойды кеңейтуді де қамтиды. Тиімді коммуникация кез келген адамда болатын ең маңызды дағды болып саналады. Көптеген көшбасшылар сияқты, бұл дағдыны үйренуге болатынын және болашақта, адамның еңбек жолында көптеген мүмкіндіктерді ашу үшін қолданылатынын атап өту қажет;

- ақпаратты бағалау және талдау білігі. Қазіргі цифрлық заманда әртүрлі ақпаратқа қол жеткізу мүмкіндігіміз күрт өскенімен, жалған ақпаратқа да қол жеткізу мүмкіндігі пайда болды. Оқушыларды цифрлық әлемді шарлау кезінде қол жеткізе алатын ақпараттың көзі мен мазмұнын сыни көзқараспен бағалай білуі өте маңызды болып табылады және осыған үйрету қажет;

- қызығушылық (білімге құмарлық) және қиял. Қызығушылық – жаңа білім мен инновацияның күшті қозғаушы күші. Жетістіктерді елестету, содан кейін оларды жүзеге асыру үшін күшті қиял қажет. Т. Вагнер балалардың қызығушылығы мен ойлау қабілетін дамыту үшін мектеп жүйесінде сабақтан тыс уақытта физика немесе математикаға баса назар аудару қажет деп есептейді.

Бұл білім беру және жұмыс күшінің болашағын түбегейлі өзгертіп қана қоймай, өмір сүріп жатқан әлемді де өзгертеді. Өмір сүрудің осы жеті дағдысымен бүгінгі білім берудің арасында үлкен алшақтық бар. Балаларға жауап беруден гөрі сұрақ қоюға үйрету әлдеқайда маңызды. Оларды жоғары оқу орнында оқуға емес, өмірге дайындау керек. Тиімді жұмысшыларды дамытумен қатар, көрнекті көшбасшылар мен жаңашылдарды дамыту маңызды болып табылады [25].

Еңбекке баулудың, тәрбиелеудің, оқытудың мазмұны мен процесі оқыту принциптері деп аталатын жетекші идеялар жүйесі негізінде құрылады. Принциптер – сабақты ұйымдастыру және өткізу кезінде мұғалімге басшылық ететін оқыту теориясының бастапқы ережелері деп те айтуға болады. Принциптер оқу процесін ұйымдастырудың мәнін анықтайды. Олар объективті заңдылықтар сипатына ие. Оқу-тәрбие үрдісін ойдағыдай жүзеге асыру үшін мұғалім принциптерді жүзеге асыруы қажет.

Дидактикалық мәліметтер, озық педагогикалық тәжірибені жалпылау, ғылыми зерттеу нәтижелері және т.б. Еңбекке баулу принциптерінің негізін құрайды. Олар еңбек процесінің өзінің мәнінен және адамның жоғары жүйке қызметінің заңдылықтарынан туындайды, олар еңбек білімі, білігі және дағдысын қалыптастыру кезінде болатын физиологиялық және психикалық процестерді анықтайды.

Еңбекке тәрбиелеудің, оқытудың барлық принциптерін дидактикалық және негізін құраушы деп екі топқа бөлуге болады.

Негізін қалаушыларға политехникалық принцип, оқуды өнімді еңбекпен ұштастыру принципі және еңбекке баулудағы кәсіптік бағдар принциптері жатады.

Еңбекке баулудың біртұтас жүйе құрайтын дидактикалық принциптеріне ғылыми сипат, айқындылық, жүйелілік пен бірізділік, саналылық пен белсенділік, теорияның практикамен байланысы, білім, білік, дағдыны меңгерудің беріктігі, қолжетімділік, оқытудың тәрбиелік сипаты жатады.

Барлық дидактикалық принциптер бір-бірімен тығыз байланыста әрекет етеді. Олардың әрқайсысы оқытудың ережелері – мұғалімнің оқу-тәрбие процесінің нақты жағдайында принциптерді қолдану тәсілдері арқылы ашылады және жүзеге асырылады. Оларды толығырақ қарастырайық (1-кесте).

№	Принциптің атауы	Принциптің қолданылуы және жүзеге асырылу жолдары
1	Ғылымилық принципі	<p>Еңбекке үйрету сабақтарында заманауи және соңғы құрал-жабдықтарды, жұмыс аспаптары мен құрылғыларын, өлшеу құралдарын пайдалануды талап етеді. Білім алушылар жаңа материалдармен танысып, олардың қасиеттерін және қолдану әдістерін үйренуі тиіс.</p> <p>Оқыту процесінде тек ғылыми терминологияны, шартты белгілерді, формулаларды, өлшемдерді қолдану қажет. Ғылыми негізде әзірленген презентация танымал болуы керек. Оқушыларды зерттелетін құбылыстың тарихымен, оны ашу және өндіріске енгізу әдістерімен таныстыру қажет.</p> <p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ғылымда, техникада және өндірісте нақты белгіленген, объектілер, құралдар, техника және еңбек процестері туралы ақпаратты таңдау; - шеберханаларды және кабинеттерді еңбекті ғылыми ұйымдастыру талаптарына сәйкес жабдықтау; - оқытуда ғылыми-техникалық терминологияны қолдану; - оқушыларды ғылыми-техникалық прогрестің электрлендіру, механикаландыру, автоматтандыру, роботтандыру және т.б. тәрізді тенденцияларымен таныстыру. - оқу процесінде ғылыми-техникалық әдебиеттерді жүйелі пайдалану; - техника мен технологияның ғылыми негіздерін зерттеу.
2	Оқудағы көрнекілік	Оқушылардың көру және есту арқылы есте сақтауын, кеңістік ұғымдарын дамытуға жағдай жасау негізгі

		<p>педагогикалық міндет болып табылады. Сабақта мұғалім мектеп оқушыларының сенсорлық және практикалық тәжірибесіне, олардың оқытылатын пәндер мен жұмыс процестерін тікелей қабылдауына кеңінен сүйенеді. Бұл қабылдау неғұрлым әртүрлі болса, оқушылардың білімі соғұрлым терең болады.</p> <p>Көрнекіліктің келесі түрлері кеңінен қолданылады:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нақты объектілерді, тәжірибелерді және жұмыс техникасын көрсету; - табиғи объектілерге еліктейтін модельдер мен макеттерді көрсету; - объектілер мен процестердің кескіндерін көрсету, оларды тақтаға сызу; - фильмдер мен фильмдерді көрсету, теледидар мен компьютерді пайдалану. <p>Көрнекі құралдарды таңдағанда макеттерді, модельдерді және шартты кескіндерді көрсету көбінесе нақты объектілерді көрсетуге қарағанда тиімдірек болатыны ескеріледі. Олар әдетте негізгі элементтерді жақсырақ қарауға мүмкіндік беретін нақтылықтар аз болады.</p> <p>Оқушылардың көрнекіліктерді қабылдауын және заттардың ең маңызды белгілеріне назар аударуын бақылау қажет. Сабақта шамадан тыс көп көрнекі құралдар пайдалануға болмайды. Оларды білім беру мақсаттарына жету үшін қажеттілігіне байланысты ғана қолдану қажет. Мұғалім көрнекілікті көрсетуді бірден емес, қажеттілікке және сабақтың кезеңдеріне байланысты қолдануы тиіс.</p> <p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - көрнекіліктің әртүрлі түрлерін жүйелі қолдану; - көрнекілік көрсетуді түсіндірумен және әңгімелесумен ұштастыру; - нақты көрнекіліктің шартты символдық (табиғи заттар, диаграммалар, сызбалар, эскиздер) ұтымды үйлесімін ескеру.
3	Оқушылардың оқудағы саналылығы мен белсенділігі	<p>Оқушылардың білім, білік, дағдыны меңгеруде өз бетінше белсенді болуына ықпал ету негізгі педагогикалық міндет болып табылады. Осы принципке сәйкес мұғалім оқытуды оқушылардың білім мен оны практикада қолдану әдістерін, еңбек дағдыларын саналы және белсенді меңгеру мүмкіндігіне ие болатындай етіп</p>

		<p>ұйымдастырады. бұл ретте мұғалім еңбекке баулу міндеттерін және сабақтың нақты мақсаттарын ашып көрсетеді.</p> <p>Мектеп оқушылары өз жұмысын өз бетінше жоспарлауға, оны орындау жолын анықтауға, жұмыстың барысы мен нәтижесін бақылауға, түзетулер енгізуге үйренеді. Балалар шығармашылық белсенділікті, тиімділікті және дизайн жасауды үйренеді. Осының арқасында оқушылардың іс-әрекеті мұғалім көрсеткен жұмыс әдістері мен тәсілдерін механикалық қайталау ғана болмайды.</p> <p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сабақта міндетті түрде теориялық сұрақтарды оқып-үйрену; - практикалық қызметтің ғылыми негіздерін, тиімді жұмыс әдістерін түсіндіру; - жұмыс процесін үнемі жоспарлау, технологиялық және нұсқаулық карталарын жасау; - өндірістік мазмұндағы шығармашылық техникалық есептерді жүйелі шешу; - оқушылардың ғылыми-техникалық әдебиеттермен өзіндік жұмысы жүзеге асыру; - эксперименттер, сынақтар, жобалау және т.б. жұмыстарды ұйымдастыруға және өткізуге үйрету; - оқушылардың шеберханаларда ұйымдастырушылық функцияларды орындауы.
4	Оқытудағы жүйелілік пен бірізділік	<p>Оқушыларда өндіріс негіздері бойынша білім мен дағдының тұтас жүйесін дамыту негізгі педагогикалық міндет болып табылады. Осы қағидаға сәйкес мұғалім оқу материалын бұрын алған білімдеріне сүйене отырып, ғылым мен еңбек логикасына сәйкес келетін қатаң тәртіпте ұсынады.</p> <p>Бағдарламаның нақты орындалуы және оқулықпен жүйелі жұмыс істеу оқушылардың білімді белгілі бір жүйеде меңгеруіне ықпал етеді. Оқу материалы технологиялық процестерге және еңбекке оқытудың қабылданған жүйесіне сәйкес оқытылады. Техникалық және технологиялық ақпарат қатаң реттілікпен беріледі, ал жаңа бөлімдегі білім мен дағды ғылым негіздерінен бұрын алынған және еңбекке оқытудың бұрыннан игерілген бөлімдеріне негізделеді.</p>

		<p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сабақтарды бағдарламаға сәйкес өткізудің күнтізбелік-тақырыптық жоспарын жүйелі түрде дайындау; - әрбір келесі сабақтағы жұмыстарды алдыңғы сабақтармен байланыстыра отырып жоспарлау; - оқу материалын оның ішкі логикасын ескере отырып ұсыну (мысалы, алдымен материалдардың қасиеттері, содан кейін оларды өңдеу технологиялары зерттеледі); - зерттелетін материалдарды қорытындылау әдістерін жүйелі қолдану; - сыныптан сыныпқа материалды меңгертуде сабақтастықты жүйелі пайдалану.
5	Теория мен практиканың байланысы	<p>Практика туралы түсініктерді теориялық білімді қолдану объектісі ретінде қалыптастыру негізгі педагогикалық міндет болып табылады. Мұғалім оқушылардың теориялық дайындығын практикалық іс-әрекетімен ұштастырып отырады. Білім алушылар практикалық іс-әрекетке басшылық ретінде теориялық білімді алу қажеттілігіне тәжірибе жүзінде көз жеткізеді.</p> <p>Тәжірибеде білім нақтыланып, өмірлік маңызы арта түседі. Оқушылардың алған өмірлік тәжірибесі оларға нақты материал береді, ол кейінірек сабақта қолданылады.</p> <p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сабақта білім алушылардың практикалық тәжірибесінен алынған ақпаратты пайдалану; - еңбек әрекеттері мен технологиялық процестерді ғылыми негіздеу және түсіндіру; - өндірістік мазмұндағы есептерді шешу; - өндірістік кәсіпорындарға экскурсиялар өткізу және олардың материалдарын сабақта пайдалану; - оқушыларды жаңалық ашушылар, рационализаторлар және өнертапқыштардың жұмыстарымен таныстыру; - сабаққа дайындық және практикалық жұмыстарды орындау кезінде ғылыми-анықтамалық әдебиеттерді пайдалану.
6	Білім, білік, дағдыны меңгеру беріктілігі	<p>Білім, білік, дағдыны берік меңгеруге және тез пайдалануға жағдай жасау негізгі педагогикалық міндет болып табылады. Мұғалім оқушылардың мектепте алған барлық білімдерінің, қалыптасқан дағдыларының тек болашақта ғана емес, сонымен қатар жаңа материалды</p>

		<p>меңгеру үшін де қажет болатынын түсіндіруі керек. Жеткілікті білім беру базасы болмаса, оқушылардың «өсуі», яғни олардың оқуында да және өмірінде де алға жылжу мүмкіндігі шектеулі болатынын да түсіндіру маңызды болып саналады.</p> <p>Білімді, іскерлік пен дағдыны берік меңгеру барлық оқу үдерісінде қол жеткізіледі, бірақ бұл принципті жақсы жүзеге асыру үшін оқушылардың нақты материалды оқу және жұмыс тапсырмаларын орындау мақсаттарын жақсы білуі қажет.</p> <p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - меңгерілуі тиіс материалды мұқият таңдау; - оқылған материалды қайталау және бекіту; - жаттықтыру жаттығуларын қолдану; - өзгермелі жағдайларда алған білімдерін пайдалану; - сынақ және бақылау (теориялық және практикалық) жұмыстарын жүргізу.
7	Оқытудағы қолжетімділік	<p>Оқушылардың психикалық және физикалық мүмкіндіктеріне сәйкес оқу процесін ұйымдастыру негізгі педагогикалық міндет болып табылады. Қолжетімділік оқушылардың мүмкіндіктерінің ең жоғары деңгейімен анықталады.</p> <p>Тапсырмаларды бірте-бірте күрделендіріп отыру қажет. Осының арқасында мектеп оқушыларының дене күші мен танымдық қабілеті дамып, білім мен дағдыға қол жеткізу аясы кеңейеді.</p> <p>Оқу-еңбек тапсырмаларын саралау қажет. Физикалық немесе ақыл-ойы әлсіз оқушыларға сәтті орындалатын жеңіл тапсырмалар берген жөн.</p> <p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оқушылардың жасына, жынысына және танымдық қабілетіне сәйкес келетін жұмыс объектілерін немесе жұмыстады таңдау; - жұмысты оқушылардың физикалық мүмкіндіктерін ескере отырып стандарттау; - күрделі технологиялық операцияларды қарапайым әрекеттерге бөлу; - оқушыларға арналып арнайы әзірленген станоктарды, механизмдерді және құрылғыларды пайдалану; - 12, 36 немесе 42 Вольттық төмен электр кернеуінде жұмыс істеуге арналған құралдарды, машиналар мен

		<p>құрылғыларды жасау және пайдалану;</p> <ul style="list-style-type: none"> - белгіліден белгісізге, қарапайымнан күрделіге, жеңілден қиынға қарай оқыту.
8	Оқытудың тәрбиелік сипаты	<p>Жан-жақты және үйлесімді дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға жағдай жасау, оны өмірге, еңбекке дайындау басты педагогикалық міндет болып табылады. Мектеп оқушыларын тәрбиелеу мен оқыту мәселелерін шешу процесі олардың тәрбиесіне әсер етуі керек. Сонымен бірге оқушылардың ақыл-ой, дене қабілеттері дамып, танымдық қабілеті, белсенділігі, дербестігі дамуы тиіс. Оқыту процесінде тәрбие өздігінен жүзеге аспайды. Оның мақсаты, мазмұны, оқушыларға әсер ету бағыты мен тиімділігі еңбекке оқытудың мазмұнына, оны жүзеге асырудың ұйымдастырылуы мен әдістемесіне, еңбек жағдайларына, мұғалімнің жеке тұлғасына және т.б. көптеген жағдайларға байланысты болады. Адамгершілік, еңбек, эстетика тәрізді тәрбие мәселелерін кешенді шешу қажет.</p> <p>Еңбекті ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолдану оқушыларда ұжымшылдық, жолдастық өзара көмек, басқалар алдындағы жауапкершілік және т.б. әр түрлі тұлғалық қасиеттерді тәрбиелеуге мүмкіндік береді.</p> <p>Принципті жүзеге асыру жолдары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оқушылармен жұмыс жасауда әртүрлі бағдарламалық құжаттар мен ғылыми әзірлемелерді пайдалану; - әрбір сабақта оқыту, тәрбиелеу және дамыту мақсаттарын нақты қою; - оқушыларды оқыту, тәрбиелеу және дамытудың формаларының, әдістері мен тәсілдерінің оңтайлы жиынтығын таңдау және пайдалану; - оқушыларда қоғамға қажет кез келген жұмысқа моральдық, психологиялық және практикалық дайындықты қалыптастыру; - оқытуда халықтың еңбек дәстүрін, өндіріс озаттары мен жаңашылдарының өмірінен мысалдарды пайдалану; - оқушыларды шығармашылық және орындаушылық құрамдастарды, ақыл-ой және дене элементтерін біріктіретін еңбек әрекетіне тарту; - өнертабыс, инновация және ғылыми-зерттеу

		<p>жұмыстарын дамыту;</p> <ul style="list-style-type: none"> - еңбекті ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолдану; - оқушыларда белсенді өмірлік ұстанымды, өндіріске меншік сезімін қалыптастыру.
--	--	---

«Принцип» термині латынның «principium» – негіз, бастау, ал «политехника» термині гректің «өріс» – көп және «техно» – шеберлік, қолөнер деген сөздерінен шыққан. Осыған сәйкес дидактикадағы политехникалық принцип білім алушыларды өндірістің негізгі салаларымен теориялық және практикалық тұрғыдан таныстыруға негізделген оқыту жүйесі ретінде қарастырылады. Бұл салалардың көп болуы мүмкін екені анық. Еңбек тәрбиесіне қатысты 1-кестеде ұсынылған принциптерге қосымша ретінде басқа да принциптерді қарастырып көрейік.

Политехникалық принциптің мектеп оқушыларын оқытудағы рөлін көптеген мұғалімдер, ғалымдар, педагогтар, зерттеушілер қарастырған. Олар оқытудағы политехникалық принциптің негізі политехникалық білімді меңгеру, оқытуды мектеп оқушыларының еңбегімен, өндіріспен байланыстыру екенін анықтады.

Білім – ғылым негіздерін оқу арқылы алынады. Мектеп оқушыларын кәсіптік оқыту да ең алдымен физика, химия, биология, математикаға және басқа да ғылым негіздеріне негізделген. Сондықтан оқушылардың алғашқы политехникалық білімдерді ғылым негіздерін меңгеру барысында алуы заңдылық. Олардың бағдарламалары қалай өзгерсе де, олар әрқашан ғылымның, техниканың және өндірістің заманауи жетістіктеріне негізделеді және оқушылардың жалпы білім беру және политехникалық даярлығының мақсаттарына сәйкес келеді. Ғылым негіздеріндегі білімнің политехникалық маңыздылығын мақсатты және дәйекті түрде атап көрсете отырып, оларды оқытудың политехникалық бағдарын, политехникалық саласын ұстануы маңызды болып саналады.

Бұл модельден көрініп тұрғандай, политехникалық білімнің қасиеті қазіргі өндірістің негізіндегі ғылым заңдылықтарының өзара байланысында жатыр. Политехникалық білімнің өзіне тән белгілі бір бағалары бар, олар:

- олар көптеген құралдар мен технологиялық процестердің негізін құрайды, бұл олардың бір өндіріс аймағынан екіншісіне жылдам ауысуын қамтамасыз етеді;

- бұл білім іргелі ғылымдардың, дәлірек айтқанда, қазіргі заманғы техникаға негізделген заңдарды меңгеру арқылы қалыптасады;

- политехникалық білім әрқашан бір ғана емес, көптеген ғылымдардың мазмұнын көрсетеді;

- политехникалық білім ғылым мен өндірістің дамуына сәйкес жылжымалы сипатқа ие болады;

- политехникалық білім оқушыларды материалдық өндіріс пен қызмет көрсету саласындағы еңбекке дайындаудың маңызды құралы болып табылады.

Мектеп оқушыларының шеберханадағы және мектеп алаңындағы жұмысы политехникалық білімнің тиімділігін арттыру құралы болып саналады. Сонымен бірге мектеп оқушыларының есептеу және жобалау қабілеттері, машиналар мен механизмдердің жұмысының ғылыми принциптерін түсіну, технологиялық процестерді жетілдіру жолдарын іздестіру, өнім алу процесін талдау қабілеттері қалыптасады.

Еңбекке баулуда политехникалық принципті жүзеге асырудың маңызды аспектісі оқушылардың жобалау, шығармашылық мазмұндағы тапсырмаларды орындауы, мектеп оқушыларының рационализаторлық және өнертапқыштық іс-әрекетке қатысуы болып табылады. Білім алушылардың алған политехникалық біліміне негізделген шығармашылық жұмысы болашақ жұмысшы, инженер, өнеркәсіп немесе ауылшаруашылық технологы шеберлігінің ең жоғары көрінісінің жаршысы болып табылады.

Еңбекке баулуда политехникалық принциптің жүзеге асуы мұғалімнің сәйкес политехникалық іс-әрекетін анықтайды. Технология пәні мұғалімінің политехникалық іс-әрекеті төрт параметрмен сипаттады:

- проблемалар (міндеттер) – мұғалімнің политехникалық біліммен байланысты шешетін маңызды мәселелердің жиынтығы;

- функциялар – мұғалімнің негізгі кәсіби міндеттерінің жалпылама сипаттамасы;

- мұғалімнің көмегімен шешетін міндеттерді және функцияларды жүзеге асыратын іс-әрекет түрлері;

- политехникалық іс-шараларды жүргізу жолдары мен тәсілдері.

Еңбекке баулудағы кәсіптік бағдар беру принципі.

Мамандық таңдау – әр адамның өміріндегі маңызды қадам. Адамның кәсібі – тағдырдың бір түрі, сондықтан оны мұқият және алдын ала жоспарлауға уақыт бөлген жөн. Әр адам мамандық таңдауда әртүрлі қағидаларды басшылыққа алады: кейбіреулеріне ата-анасы кеңес берді, біреулер досымен немесе қызымен оқуға кетті, кейбіреулер танымал, сәнді мамандықты таңдайды.

«Кәсіптік бағдар» ұғымы онымен алғаш танысқан әрбір адамға түсінікті болып көрінеді – бұл мектеп оқушыларының белгілі бір мамандықтарға бағдарлануы. Әдістемелік құралдарда шамамен осындай анықтамалар берілген, мұнда кәсіптік бағдар беру жастарға мамандық таңдауда көмек ретінде қарастырылады. Сонымен қатар, кәсіптік бағдар беру көбінесе өмірге қадам басқан адамға кәсіпті ғылыми тұрғыдан таңдауға көмектесетін іс-әрекеттер жүйесі немесе кәсіби бағыттылығын дамыту мақсатында және студенттерге кәсіби өзін-өзі анықтау сәтінде көмектесетін оқу-тәрбие жұмысының жүйесі ретінде түсініледі.

Кәсіптік бағдар беру – бұл мектептің жоғары сынып білім алушыларын жеке бейімділіктеріне, қызығушылықтарына, қабілеттеріне және сонымен бірге белгілі бір кәсіптердегі және әртүрлі біліктілік деңгейлеріндегі кадрларға

қоғамдық қажеттіліктерге сәйкес саналы түрде мамандық таңдауға дайындауға бағытталған мақсатты қызмет.

Кәсіптік бағдар берудің негізгі міндеттері:

1. Ақпараттық жұмыс: оқушыларды мамандық бағыттарымен таныстыру, әртүрлі мамандықтар бойынша кадрларға деген қажеттілік, еңбек жағдайлары, жалақы, біліктілігін арттыру мүмкіндіктері туралы ақпарат беру.

2. Мамандықтарды жарнамалау, ең көп тапшылығы бар кадрларға деген қажеттілік туралы ақпарат. Бұл ретте бұқаралық ақпарат құралдары, плакаттар, буклеттер, ақпараттық анықтамалықтар және т.б. арнайы насихаттық басылымдар пайдаланылады.

3. Кәсіби диагностика: сауалнамаларды, тесттерді, техникалық диагностика құралдарын қолдану және алынған мәліметтерді өңдеу.

4. Кәсіби кеңес беру, оның барысында мектеп түлектеріне мамандық таңдауда шешім қабылдауда көмек көрсетеді.

Жалпы білім беру ұйымдарының оқушыларымен кәсіптік бағдар беру жұмыстары келесі бағыттар бойынша жүргізіледі:

- қоғамдық пайдалы жұмыстарды жүргізу;
- еңбек (өндірістік) практиканы ұйымдастыру;
- білім беру субъектілері мен кәсіби орта арасындағы қарым-қатынасты ұйымдастыру;
- өсіп келе жатқан оқушыларға кәсіптік бағдар алуда сүйемелдеу;
- заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану;
- кәсіптік бағдар беру бойынша сыныптан тыс шаралар өткізу;
- ата-аналармен кәсіптік бағдар беру жұмысын (ата-аналар жиналысы, семинарлар, дөңгелек үстелдер) жүргізу [26].

Еңбекке тәрбиелеудің жалпы принциптеріне сүйене отырып еңбекке баулудың негізгі әдіс-тәсілдеріне сипаттама беруге болады.

Әдіс ұғымын мұғалімдер мен оқушылар қолданатын әдіс-тәсілдердің жиынтығы ретінде анықтауға болады. Әдістердің ішінде әмбебап, яғни кез келген оқу пәнін оқытуда қолданылатын әдістер бар. Мысалы, сұрақ қоюды (жетекші, проблемалық, ынталандырушы т.б.) түсіндіруде, әңгімелесуде, жаттығуларды орындауда, ауызша бақылау кезінде қолдануға болады. Оқытылатын материалдағы қайталау, салыстыру, басты нәрсені ерекшелеу тәсілдерінің де жалпыадамзаттық маңызы бірдей. Сонымен бірге еңбекке баулуда нақты әдістерді қолдануға болады.

Оқу материалын беру және соған сәйкес қабылдау әдістеріне қарай оқыту әдістерін келесідей топтастыруға болады:

- әңгімелесу немесе сөздік әдісі;
- көрнекілік әдісі;
- практикалық (тәжірибелік) әдістер.

Еңбек тәрбиесіндегі ауызша әдістердің ішінде түсіндіру, әңгімелесу, кейде мұғалімнің әңгімесі қолданылады.

Сөздік әдістер әдетте көрнекі және практикалық әдістермен біріктіріледі.

Мұғалімнің сөзі ойлы, анық, көлемі шағын, күрделілігі оқушылар үшін оңтайлы және түсінікті болуы тиіс.

Түсіндіру – оқу материалының дәлелді негізделген ауызша қысқаша мазмұнын баяндау. Оны сабақтың барлық кезеңдерінде қолдануға болады және қысқалығымен, қисындылығымен, жүйелілігімен, ғылымилығымен, тілдің және мысалдардың қолжетімділігімен ерекшеленеді. Түсіндіру жаңа ұғымдар мен терминдерді енгізумен, әрекеттерді көрсетумен, құралдармен және құрылғылармен жұмыс істеу әдістерімен сүйемелденуі мүмкін. Оқушылар оның мазмұнынан негізгі ойларды жұмыс дәптерлеріне жазып алады.

Түсіндіру еңбек әрекеттерін көрсетумен, оқу құралдарымен, оқушылардың сынау әрекеттерімен ұштасады. Мұғалім оқушыларға сұрақтар қойып, дәлелдемелерді қайталауды сұрайды.

Әңгіме – оқу материалын ауызша баяндап беру. Жұмыс процесін, әртүрлі материалдарды алу және өңдеу технологиясын және басқа мәселелерді сипаттау үшін қолданылады. Әңгіме әдісі, мысалы, кіріспе сабақтарында қолданылады (еңбектің рөлі туралы әңгіме, мектеп шеберханасындағы сабақтардағы тәрбиелік міндеттер туралы, құрал-саймандарға, құрал-жабдықтарға қойылатын талаптар туралы және т.б.).

Әңгімелесу – мұғалім мен оқушылардың оқу материалын бірлесіп талқылауы. Әңгімелесуде оқушыларға әңгімеге қарағанда белсенді рөл беріледі. Әңгіменің мазмұны мен мақсатына қарай ол кіріспе, түсіндірме, жалпылау болуы мүмкін. Кез келген әңгімеге мұғалім сұрақтар дайындап, барысы мен қорытындысын ой елегінен өткізеді. Әңгімелесу барысындағы сұрақтарға қойылатын негізгі талаптар:

- сұрақ жүйесінің ойластырылғандығы;
- сұрақ қоюдың логикалық тізбегі;
- бұрын алған білімдері мен практикалық тәжірибесіне сүйену және т.б..

Әңгіменің мазмұны қарапайым (мысалы, өтілген материалды еске түсіру, мысалдар келтіру, т.б.) және эвристикалық болуы мүмкін, яғни оқушыларды тізбектелген сұрақтар жүйесі арқылы жетелеу. өз бетінше қорытынды жасау, тұжырымдау және т.б.) Оқыту әдісі ретінде әңгіме оны дайындау мен жүзеге асыру үшін басқа әдістерге қарағанда көбірек уақытты қажет етеді.

Оқушының жауабы көпшілік жағдайда сұрақтың дұрыс қойылуына байланысты болады. Егер сұрақтар «иә» немесе «жоқ» жауаптарымен шектелетіндей қойылса, әңгіме нәтиже бермейді. Әңгімелесуді жүйелі жүргізе отырып, мұғалім мектеп оқушыларын өз ойын еркін, дәлелді жеткізуге дағдыландырады.

Дәріс – әңгіме сияқты, салыстырмалы түрде қысқа мерзімде оқушыларға техникалық ақпаратты жеткізу үшін қолданылатын ауызша баяндау әдісі. Мектеп дәрісі әдетте орта мектептегі еңбек тәрбиесі сабақтарында қолданылады. Ол көбінесе әртүрлі фактілерге шолуды, оларды түсіндіруді, маңызды теориялық мәселелер бойынша жалпылауды және қорытындыларды қамтиды және әртүрлі демонстрациялар түрлерімен бірге жүруі мүмкін.

Оқыту әдісі ретінде түсіндіру, әңгіме, дәріске келесі талаптар қойылады:

- мазмұнның нақтылығы және ғылымилығы;
- ұсынудың логикалық реттілігі;
- айқындық және дәлелділік;
- түсіндірудің эмоционалдылығы;
- оқушылардың түсінуіне қолжетімділік және т.б.

Зертханалық және практикалық жұмыс – оқушылардың әртүрлі конструкциялық материалдардың, құралдар мен құрылғылардың түрлері мен қасиеттерін зерттеу бойынша бақылаулар, тәжірибелер, ғылыми-зерттеу және басқа да әрекеттерді өз бетінше жүргізуі және оларды қолдану бойынша қарапайым жұмыстарды орындауы.

Бұл оқушылардың техникалық және технологиялық білімдерін қалыптастыру және бекіту сабақтарының негізгі бөлігі болып табылады және жаңа материалды түсіндіргеннен кейін де, оларды жаңа тәуелсіз қорытындылар жасауға жетелеу үшін түсіндірудің басында да жүргізіледі.

Зертханалық және практикалық жұмыстардың сапасы олардың мазмұнын дұрыс анықтауға, орындауға дайындауға және орындау процесінің өзін ұйымдастыруға байланысты болады. Әрбір зертханалық және практикалық жұмыс мақсатты болуы және зерттелетін материалдың мазмұнынан туындауы керек. Жұмысты аяқтамас бұрын оқушыларға оның мақсаты, әрекеттердің реттілігі және нәтижелерді жазу тәртібі туралы нақты түсінік беріледі.

Еңбекке баулу және технологиялық білім беру процесінде орындалатын барлық зертханалық және практикалық жұмыстарды мазмұны жағынан:

- сапалық (мысалы, ағаш түрлерімен, мата түрлерімен таныстыру);
- сандық (мысалы, ағаштың ылғалдылығын, матаның түрін анықтау) деп

екі түрге бөлуге болады.

Зертханалық және практикалық жұмысқа дайындалу барысында мұғалім материалдық базаны тексеріп, дайындайды, оқушыларға өтілген материалды қайталау тапсырмасын береді, олардың білімін, аспаптар мен құралдарды пайдалана білу қабілетін тексереді. Содан кейін қысқаша кіріспе нұсқаулықтан кейін оқушылар зертханалық және практикалық жұмыстарды орындауға, эксперименттер, бақылаулар, өлшеулер жүргізуге, өз бетінше қорытынды жасауға және есеп беруге кіріседі.

Көрнекілік әдістеріне – оқу демонстрациялары, эксперименттер және бақылаулар жатады. Еңбекке баулу, технология сабақтарында еңбек заттарының табиғи үлгілері және олардың кескіндері, құрал-саймандар, станоктар, құралдар, олардың бейнелері, макеттер, аспаптар, сонымен қатар оқу фильмдері тәрізді әртүрлі көрнекі құралдар көрсетіледі.

Бір еңбек сабағы әдетте көптеген түрлі көрнекіліктерді қажет етеді. Білім алушылардың зейінінің алшақ болуын ескере отырып, мұғалім сабақтың әр кезеңінде тек осы материалға қажетті көмекші құралдарды көрсетеді. Материалдардың сыртқы тексерумен анықталмайтын қасиеттерін зерттеу кезінде тәжірибе қолданылады. Эксперимент материалдардың әсер еткен кездегі өзгерістері байқалатындай етіп жүргізіледі. Эксперимент барысы мен нәтижелерін барлық оқушылар бірігіп талқылайды.

Бақылау – объектілерді, құбылыстарды немесе процестерді олардың ерекше белгілерін немесе болып жатқан өзгерістерін байқауға мүмкіндік беретін мақсатты түрде қабылдау.

Еңбек сабағында оқушылар бұйым үлгілерін, әртүрлі оқу құралдарын зерттейді, еңбек техникасын көрсету кезінде мұғалімнің іс-әрекетін бақылайды. Мұғалім ерекше белгілерді анықтау үшін оқушылардың назарын объектіге бағыттауға үнемі қолдау көрсетеді. Бақылау нәтижелерін талқылау және оқушыларды дұрыс қорытындыға жеткізе білу ұйымдастырудың маңызды сәті болып табылады.

Оқытылатын теориялық және практикалық материалдың арақатынасы бойынша еңбекке баулу сабақтарының түрлері келесідей ерекшеленеді:

- уақыттың көп бөлігі практикалық жұмысқа арналатын сабақтар – практикалық сабақтар;
- теориялық және практикалық материалдар оқытылатын сабақтар – аралас сабақтар;
- техникалық және технологиялық ақпараттар берілетін сабақтар – теориялық сабақтар;
- жұмыс тапсырмаларын басқару және алдағы жұмыстарды жоспарлау дағдылары қалыптастырылатын сабақтар – дайындық сабақтары деп аталады.

Екі жағдайда да теориялық жұмыс практикалық жұмыстармен ұштасады. Зертханалық жұмыстар немесе экскурсиялар өткізілетін жеке теориялық сабақтар ғана бұйымдарды дайындау бойынша практикалық жұмыстармен біріктірілмейді.

Тәжірибелік сабақтардың да бір-бірінен айырмашылығы бар: кейбіреулерінде оқушылар еңбек тапсырмаларының жаңа элементтерін меңгереді, басқаларында жұмыс дағдылары жетілдіріліп, жылдамдық көрсеткіштері мен жұмыстағы дербестік дамиды. Осыған байланысты практикалық сабақтарды күрделі практикалық жұмыс, практикалық қайталау және өзіндік жұмыс деп бөлуге болады.

Мазмұнына қарай теориялық сабақтарды келесі топтарға бөлуге болады:

1. Құралдардың құрылымын зерттеу.
2. Материалдардың қасиеттерімен таныстыру.
3. Жаңа технологиялық операцияларды бастапқы меңгеру.
4. Өндірістік технологиялық процестерді зерттеу.

Зертханалық сабақтарда әртүрлі материалдардың қасиеттері зерттеледі. Өндірістік процестерді зерделеу мұғалімнің түсіндірмелерімен ұштастыра отырып плакаттарды, экскурсияларды, бейнероликтерді көрсету әдістерін қолдану арқылы жүзеге асады. Далалық саяхаттар жалпы және тақырыптық болуы мүмкін. Экскурсиядан кейін нәтижелер шығарылады.

Еңбекке баулу міндеттерінің жиынтығы шешілетін практикалық жаттығуларды кешенді практикалық жұмыстар деп атауға болады. Бұл сабақтарда оқушылар өздеріне бұрыннан белгілі техникалық және технологиялық білімдерін еңбек тапсырмаларын орындау кезінде қолдану

арқылы игереді, еңбек дағдыларының жиынтығы қалыптасады, жұмыс істеудің жаңа әдіс-тәсілдерін меңгереді және жұмысты орындау дағдыларын игереді.

Кешенді практикалық жұмыстар – еңбекке баулудың негізгі түрі болып саналады. Бұл сабақтардағы жұмыс нәтижелерінің қоғамдық пайдалы мәні бар. Кешенді практикалық жұмыстарды жүргізу әдістемесінде оқушыларға сабақта дұрыс нұсқау беру, өзін-өзі бақылауды дамыту, сараланған тәсілді жүзеге асыру, сабақтағы оқушы жұмысының қажетті қарқынын қамтамасыз ету маңызды болып табылады.

Мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін және еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастырудың теориялық негіздері бойынша кеңінен танымал болған жұмыстарды талдау еңбек тәрбиесінің мәнін еңбекке деген ерік-жігерді қалыптастырудың саналы процесі ретінде анықтауға мүмкіндік берді. Көптеген зерттеушілердің пікірінше білім алушылардың еңбекке дайындығын қалыптастырудың басты мақсаты оның психологиялық және практикалық дағдыларын дамыту болып табылады. Оқушыларды еңбекке тәрбиелеу отбасы мен мектептегі еңбек әрекеті саласындағы негізгі білім мен дағдыларды қалыптастырудан басталады және олар жобалық оқыту процесінде табысты дами алады.

Жобалық тәсіл негізінде мектеп оқушыларына еңбек тәрбиесін ұйымдастыру педагогикалық технология түрінде ұсынылуы мүмкін, бұл оқу-тәрбие процесін тиімді жүзеге асырудың тетіктерін ашуға және жобалық іс-әрекеттің негізгі нәтижелерін болжауға мүмкіндік береді.

Теория мен тәжірибе арасындағы байланыс, табиғи сәйкестік, жұмыстың қолжетімділігі мен орындылығы, политехникалық, даралау, белсенділік, дербестік, дамытушылық жобалық оқытудың педагогикалық принциптері болып табылады.

Жобалық оқытудың мазмұны «технология» пәнінің мазмұнына сәйкес құрылады және жобалық оқытуды ұйымдастырудың мақсаттарымен, міндеттерімен және талаптарымен өзара байланыста болады. Технологияның мазмұндық құрамдас бөлігі оқушының зерттеушілік, ізденіс, жобалау, конструктивті және коммуникативті дағдыларын дамытуды қамтамасыз етеді.

Жобалық оқыту – бұл білім беру технологиясы, оның орталығы – оқушының өзі, мақсаты – баланың дербестігін, бастамасы мен шығармашылығын дамыту. Бұл қасиеттер қызықты да мазмұнды тақырыптарды меңгеру барысында оның өзіндік іс-әрекеті арқылы қалыптасады.

Жобалық оқытудың негізгі мақсаты – балаларды ересектердің араласуынсыз шешім табуға үйрету. Мұғалім баланы тек ынталандырып, бағыт-бағдар береді, қажет болған жағдайда оған қажетті ақпаратты қайдан табуға болатынын айтады.

Жобалық оқыту әдісінің негізгі принциптері диалогтылық, проблемалық, интеграциялық (кіріктіру) және контекстік болып бөлінеді (2-кесте).

2-кесте – Жобалық оқыту әдісінің негізгі принциптері

№	Принциптердің атаулары	Принциптің сипаттамасы
1	Диалогтылық	Оқушының өзінің «Менімен» және жобаның басқа қатысушыларымен диалогқа түсуін білдіреді – осылайша тұлғаның қасиеттері ашылады.
2	Проблемалық	Алдын ала ұсынылған жағдаятты шешумен байланысты қарқынды ойлау жұмысының басталуын білдіреді.
3	Интеграциялық (кіріктіру)	Білімді меңгерудің бұрыннан қалыптасқан жүйесі мен оқу ережелерінің ең жақсы үйлесімімен анықталады.
4	Контекстік (мәнмәтіндік)	Оқушылардың өміріне жақын жобаларды әзірлеуді және олардың қоғам үшін маңыздылығын мойындауды қамтиды.

Жобалық оқыту әдісі негізгіден басқа да мақсаттарды көздейді:

- оқу мотивациясын қалыптастыру;
- әр топ мүшесін өздік жұмысқа тарту;
- оқушылардың танымдық, ұйымдастырушылық, кәсіптік және басқа да қабілеттерін жетілдіру;
- балалардың өзін-өзі бағалауын арттыру;
- жүйелі, сыни және аналитикалық ойлауды дамыту;
- шешім табу үшін, практикалық өмірлік тапсырмаларды орындай алу үшін алған білімдерін пайдалануға үйрету.

Жобалық оқытудың тиімділігі озушылардың өз бетінше жұмыс істеуге және кітапханалардан бастап интернетке дейінгі әртүрлі дереккөздерден ақпаратты іздеуге ынталануында. Олар уақытты басқаруды және алынған мәліметтермен жұмыс істеуді үйренеді, топтық жұмысты ұйымдастырады және ұжымдық немесе жеке шешім қабылдау дағдыларын игереді.

Жобаны құрудың міндетті шарты іс-әрекеттің соңғы нәтижесі, жоба бойынша жұмыс кезеңдері және оны жүзеге асыру әдістері туралы нақты идеялардың болуы болып табылады.

Жобалар алты түрлі негізде түрлерге бөлінеді (3-кесте)

3-кесте – Жобалардың түрлері

№	Атауы	Сипаттамасы
Мазмұны бойынша		
1	Моно-пәндік жобалар	Бір пәнге негізделген. Бір оқу пәні (академиялық пән) шеңберіндегі монопәндік жоба сынып-сабақтық жүйеге сәйкес келеді.

3-кестенің жалғасы

2	Пәнаралық	Екі немесе одан да көп пәндер бойынша білімді пайдалануды көздейтін жоба. Сабақ әрекеттеріне қосымша ретінде жиі қолданылады. Олар әдетте сабақтан тыс уақытта және әртүрлі білім саласындағы бірнеше мамандардың жетекшілігімен орындалады. Проблеманы құрастыру сатысында терең мағыналы интеграцияны қажет етеді.
3	Пән аясынан тысқары	Мектеп пәндерінің шеңберінен шығатын, білім салаларының қиылысында жүзеге асырылатын сыныптан тыс жоба. Бұл әртүрлі оқу пәндерінен білім мен дағдыларды біріктіруге негізделген оқу процесін ұйымдастырудың инновациялық тәсілі. Мұндай жобалар оқушыларға өздерінің білім аясын кеңейтуге және алған білімдерін өмірде қолдануға мүмкіндік береді.
Негізгі әдіс бойынша		
1	Ойын, қызықты оқиғалы	Негізі фантастикалық шығармаларға немесе тарихи оқиғаларға негізделген рөлдік ойын. Бұл сонымен қатар археологиялық немесе теңіз экспедициясына еліктеу болуы мүмкін. Аяқтау әдетте жоспарланбайды. Ойын жобалары ойын әрекетіне негізделген, оның мақсаты оқушылардың танымдық қызығушылығын ояту. Ойын технологиясына қатысты тиімді бағдарламалар құру және ақпараттық ресурстарды дамыту қазіргі білім беру жүйесінің өзекті міндеттері болып табылады.
2	Зерттеушілік, шығармашылық	Жобаның бұл түрінің нақты белгіленген мақсаты және түсінікті құрылымы бар. Ғылыми зерттеулермен ұқсастықтары көп. Мысалы, оқушылар үшін маңызды болып табылатын тақырып бойынша шағын топтағы адамдармен әлеуметтік сауалнамалар жүргізу. Зерттеушілік жобаның мақсаты – гипотезаны әзірлеу және тексеру. Шығармашылық жоба – орталығы шығармашылық өнім болып табылатын жоба. Қатысушылардың өзін-өзі жүзеге асыруының нәтижесі. Шығармашылық жобалардың келесі бағыттары болуы мүмкін: - музыкалық-шығармашылық жоба;

		- көркем және шығармашылық жоба.
3	Ақпараттық, практикалық нәтижеге бағытталған	<p>Әдетте жобаға қатысушыларды қызықтыратын тақырыптарды қозғайды. Мысалдарға альбом немесе анықтамалық материал жасау, театр қойылымын ұйымдастыру немесе табиғи аумақтарды тазалау кіреді. Интернет арқылы қатысуға болатын халықаралық жобалар танымал.</p> <p>Ақпараттық жобалардың мақсаты – жинақтау, талдау және кез келген тиісті тақырып бойынша ақпаратты ұсыну / пәнаралық немесе кәсіпке дейінгі тақырыптар қарастыру. Тәжірибеге бағытталған жобалардың мақсаты – нақты өнімі бар, мәселені шешуге, қандай да бір идеяны іс жүзінде қолдануға бағытталған жоба.</p>

Жобалық педагогикалық технологияларды қолдану мүмкіндіктерін талдау мектеп оқушыларын еңбекке баулу мен тәрбиелеудің теориясы мен тәжірибесін табысты біріктіруге мүмкіндік беретін жобалық оқытуды қолданудың болашағын көрсетті. Оқу процесінде жобалық оқытуды пайдалану оқушыға әртүрлі ақпарат көздерімен, машиналар мен жабдықтарда, сыныптастарымен, мұғалімдерімен және ата-аналарымен педагогикалық қарым-қатынаста жұмыс істеу арқылы өз бетінше білім алуға, коммуникативтік құзыреттіліктерді дамытуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, еңбек тәрбиесі салауатты өмір салтын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Физикалық күш-жігерді қажет ететін еңбекке белсенді қатысу дененің дамуы мен денсаулыққа ықпал етеді. Отырықшы өмір салтының таралуы жағдайында дене еңбегін орындау және оның қажеттілігін бағалай білудің маңыздылығы күнделікті өмірді белсенділік пен динамизммен байытатын дағдыға айналады. Еңбек пәндерінде көзделетін мақсаттарды білім деңгейлері бойынша бөлу кезінде балалардың денсаулығы мен жас ерекшеліктерін ескеру қажет болып табылады.

Осылайша, білім беру бағдарламаларына еңбек тәрбиесін енгізу тек тарихи мұраны сақтап қана қоймайды, сонымен қатар білім алушылардың бойында заманауи әлемде толыққанды өмір сүру үшін қажетті дағдылар мен құндылықтарды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

2 Білім алушылардың еңбек мәдениетін қалыптастыру бойынша халықаралық және отандық тәжірибені талдау

Батыс елдерінің мектептерінде мамандықпен таныстыру және еңбекке баулу әртүрлі әдістер арқылы жүзеге асырылады және типтік оқу бағдарламасына кіріктірілген. Америка мектептерінде жаратылыстану және қоғамтану мұғалімдері өз сабақтарында оқушыларды мамандықтың әртүрлі аспектілерімен таныстыруға уақыт бөледі. Еңбек пәнімен байланысы бар пәндердің мұғалімдері нақты мамандықтар мен дағдыларды көрсетуде маңызды рөл атқарады.

Англияның ауылдық «заманауи мектептерінде» жалпы жаратылыстану курсы ауыл шаруашылығына қатысты элементтерді қамтиды, сол арқылы білім мазмұнына ауыл шаруашылығымен байланысы түсініктер енгізіледі. Швецияда тоғызыншы сынып оқушылары практикалық кәсіптік бағдар беруге қатысады, оның теориялық бөлігі элеуметтік зерттеулер курсы арқылы енгізіледі. Швед мектептерінде кәсіптік бағдар беру осы мақсат үшін арнайы кеңесшілер тағайындалған оқу орындарының міндеті болып табылады [27].

Батыс елдері мен Жапонияның көптеген мектептері оқушыларды кәсіби салалармен және жұмыс әлемімен таныстыру үшін оқу бағдарламаларына арнайы пәндерді біріктіреді. Америка Құрама Штаттары (бұдан әрі – АҚШ) және Швеция сияқты елдер Франция мен Жапониядағы кәсіби бағыттарды қалыптастыруды тәжірибеге енгізуде. Американдық мектептердегі оқу курстары «Мамандық» немесе «Өмір жолын жоспарлау» тәрізді әртүрлі атаулармен өтуі мүмкін. Швецияда оқушылар мамандандырылған кәсіптік бағдар беру бағдарламалары арқылы болашақ мамандығын таңдауға дайындалады [28].

Жапон мектептеріндегі кәсіптік бағдар беру батыс қоғамына тән құндылық бағдарларынан туындаған ұлттық білім беру процесінің бөлігі болып табылады. Ол ауылшаруашылық, балық аулау, өнеркәсіптік және сауда сияқты әртүрлі кәсіптік ағымдарда көрінетін оқушылардың білім алу жолдарын қабілеттері мен талғамдарына сәйкес саралауға негізделген. Тәжірибелік сабақтар аясында мектеп оқушылары әртүрлі жұмыс түрлеріне қызығушылықтарын дамытады және оларды орындауға қажетті дағдыларды меңгереді.

Батыс елдерінде жаңа технологиялар мен ғылыми-техникалық революцияның (бұдан әрі – ГТР) ықпалын ескере отырып, білім беру процесінде оқушыларды техника, технология және экономика негіздерімен таныстырудың маңыздылығы мойындалған. Мысал ретінде 1978 жылы АҚШ-тың Филадельфия қаласында оқушылардың бойында еңбек әлеміндегі өзгерістерге бейімделуге қажетті дағдыларды, сонымен қатар салалар мен кәсіптер ішіндегі ұтқырлықты және жаңа технологияларға бейімделу қабілетін дамыту мақсатында ашылған кәсіптік мектепті келтіруге болады.

Ұлыбританияда 1988 жылғы білім беру реформасынан кейін «Технология» білім беру пәні енгізілді, ол мектеп оқушыларын еңбек өміріне дайындаудың маңызды элементі болды. М.Б. Павлованың зерттеулері оқушылардың практикалық жұмыстарын, жобалауды және құрастыруды қамти отырып, осы

реформаны және курстың мазмұнын талдауға, сонымен қатар проблема қою, шешім табу және олардың тиімділігін бағалау дағдыларын дамытуға арналған [29].

Еңбек тәрбиесі оқушыларды қазіргі қоғамдағы өмірге, белсенділікке дайындайды. Мектеп түлектері әр түрлі бастапқы кәсіптік білім мен дағдыларды меңгеріп қана қоймай, сонымен бірге өз жұмысының құнын және оның нәтижелерін дұрыс бағалай білуі керек [30].

Сонымен, экономика, қоғамтану, тарих, география, математика, биология, физика, химия сияқты пәндер арқылы жүзеге асырылатын экономикалық білім ерекше мәнге ие болады. Бұл пәндердің сабақтарында оқушылар экономика заңдарын меңгереді, ол экономикалық терминдер мен ұғымдарды түсінуге ықпал етеді.

Германия Федеративтік Республикасы (бұдан әрі – ГФР) мектептеріндегі еңбек тәрбиесінің мазмұнының қалыптасқан дәстүріне қарамастан, қазақстандық тәжірибеден айтарлықтай ерекшеленеді. Германияда және Қазақстанда мектептегі еңбек тәрбиесінің ұйымдастырылу жағдайларын талдай отырып, тарихи ерекшеліктер, дәстүрлер мен ұлттық сипатты қоса алғанда, әлеуметтік-мәдени мәнмәтініндегі ерекшеліктерге негізделген бірқатар айырмашылықтарды байқауға болады.

«Made in Germany» («Германияда жасалған») белгісі бүкіл әлемде неміс өндірушілерінің қажырлы еңбегінің нәтижесінде қамтамасыз етілген жоғары сапаның үлгісі ретінде қабылданады. ГФР өндірістік әлеуеті жоғары алдыңғы қатарлы елдердің бірі болып саналады. Немістердің өз елдерінің экономикасы туралы «Германияда нарықтық экономика мен кәсіптік, кәсіпке дейінгі дайындық жүйесі өнімділіктің деңгейін анықтайтын шешуші фактор болып табылады» деген пікір айтады [31].

Еңбекке қабілеттілік, ұқыптылық, адалдық, жоғары жауапкершілік пен қызметтік міндеттерін уақытылы орындау немістерге тән ұлттық қасиеттер болып табылады және осы ерекшеліктерді тұлғаның бойына дарытуда білім беру жүйесі маңызды рөл атқарады. Мысалы, оқушылар бастауыш мектептен кейін оқуды әдетте гимназияларда, нақты немесе негізгі мектептерде жалғастырады, бұл білім беру жүйесінің құрылымы мен дәстүрлеріне ықпал етеді.

Германияның негізгі және нақты мектептерінде: еңбек сабақтары, өндірістік практика, мамандандырылған қосымша курстар; мектеп серіктестіктеріне, кәсіпорындарға, әлеуметтік серіктестік институттарына экскурсиялар; үйірмелер мен факультативтер, жәрмеңкелер, жобалар тәрізді оқушылардың кәсіби өзін-өзі анықтау формаларына жататын еңбек тәрбиесінің әр түрлі үлгілері бар [32]. Мысал ретінде Германиядағы нақты және негізгі мектептердің білім беру бағдарламасындағы міндетті таңдау курсы болып табылатын еңбекке баулу пәнін қарастыруға болады.

Бұл курс үш бөлімнен тұрады: үй шаруашылығы экономикасы, техникалық жұмыс және экономика негіздері. Аталған пәндер оқушыларға базалық білім беруге, осы білімнің практикалық құндылығын түсінуге және оларды тиісті кәсіптермен таныстыруға бағытталған. 7-сыныпта оқушылар өз қажеттіліктеріне

арналған бұйымдарды жасау процесін зерттейді, технологияны, еңбек және уақыт шығындарын, материалдарды таңдауды, жоспарлауды және сапасын бағалауды үйренеді.

8-сыныпта оқушылар көбінесе өздерінің отбасы мүшелерінен немесе достарынан тауар жасауға тапсырыстар қабылдайды, осыған байланысты оқу бағдарламасына тапсырыс бойынша жасалған бұйымдар туралы бөлімдер кіреді. Өнім критерийлерін, оның құнын, сипаттамаларын және орындау мерзімін көрсететін келісім шарттар жасауға болады. Барлық өндірістік процестер ГФР және еуропалық Одақ (бұдан әрі – ЕО) елдерінің сапа стандарттарына, сондай-ақ озық өндірістік тәжірибелерге сәйкес болуы тиіс.

Осылайша, мектеп өз оқушыларын тиімді жұмыс істеуге тәрбиелеп қана қоймай, сонымен қатар «Made in Germany» танымал белгісінің қалыптасуына ықпал ететін тәртіптілік, жауапкершілік, тиянақтылық, жоғары нәтижеге ұмтылу, тапсырманы дер кезінде орындау және еңбексүйгіштік сияқты қасиеттерді белсенді түрде тәрбиелейді етеді деп айтуға болады.

9-сыныпқа дейін оқушылар кәсіпорындарда белсенді практикалық сабақтарға қатысуға мүмкіндік алады. Еңбекке оқыту курсына техникалық сызу, еңбекті ұйымдастыру, іс жүргізу, шаруашылық экономикасы және басқа да қосымша пәндер кіруі мүмкін.

Сондай-ақ, неміс мектеп оқушылары білім беру мекемесінің өзін-өзі басқаруы, мектептен тыс және сыныптық жұмыс шеңберінде қоғамдық пайдалы еңбекпен қамтамасыз етілген.

Мысалы, бастауыш сынып оқушыларының ата-аналары сыныпта кезекшілік кестесінің болатыны туралы біледі және онымен келіседі. Кезекшілік барысында балалар тақта тазалығын, оқу материалдарын және сыныптағы тәртіпті сақтауды қадағалау міндеттерін атқарады.

Бұл түрдегі қоғамдық пайдалы еңбек оқушы үшін міндетті және неміс қоғамындағы әлеуметтену шарттарының бірі болып табылады. Балалар сыныпты жинауға, қоқыс шығаруға, гүлдерді суаруға, бірінші сыныптан бесінші сыныпқа дейін сабақтан кейін орындықтарды партаның үстіне қоюға, мектеп ауласын тазалауға, гүлдер отырғызуға, арамшөптерді тазалауға, жасөспірімдер ағаш отырғызуға, жылыжайларда көкөністерді өсіруге, және жоғары сынып оқушылары кіші жастағы оқушылар үшін жауапкершілікті өз мойнына алады. Алайда Германияда оқушылар сынып бөлмесінің еденін жумайды, яғни ылғалды тазалау жұмысын жасамайды [33].

Германияда мектеп оқушыларының технологиялық дайындығы әр түрлі. Мұндағы оқу процесі практикалық маңыздылыққа және аймақтың нақты қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған. Осыған байланысты өңірлердегі белгілі бір білімнің арасындағы айырмашылық әр түрлі мазмұнды болжайды және технологиялық білім берудің бірыңғай мемлекеттік стандартының жоқтығын көрсетеді.

Елде техникалық пәндерде үй шаруашылығын жүргізуге қажетті дағдыларды дамытуға ерекше көңіл бөлінеді және бұл жерде ер балалар немесе қыз балалар деп топқа бөлінбейді, яғни пәннің бұл бөлімі барлық оқушылар үшін

бірдей жүргізіледі. Оқыту процесінде қолданбалы оқыту шеңберіндегі жобалық іс-әрекеттерге үлкен мән беріледі, мұнда оқушылар сынып жетекшілерінің басқаруымен және мектептің бүкіл педагогикалық ұжымының қолдауымен топтық жобалар әзірлейді.

Оқушылардың «негізгі құзыреттер» деп аталатын жалпы кәсіби құзыреттіліктерін дамытуға ерекше көңіл бөлінеді. Бұл құзыреттер маманға лайықты қасиеттерді және оларды кәсіптердің кең ауқымын, заманауи технологиялар мен дамып жатқан әлеуметтік-экономикалық жағдайлар контекстінде көрсету тәсілдерін қамтиды. Мұндай құзыреттердің болуы мамандарға абстрактілі және шығармашылық ойлауды, шешім қабылдау және оларды жүзеге асыру қабілетін, сонымен қатар өзін-өзі жүзеге асыру қабілетін және басқа да маңызды қасиеттерді дамытуға мүмкіндік береді.

Неміс мектептерінің тәжірибесі технология курсының жалпы технологиялық аспектілерін ғана қамтып қоймай, оқушыларға бастапқы кәсіптік дайындықтан өтуге мүмкіндік беретінін көрсетеді. Бұл жұмысшы мамандықтарына арналған біліктілік аттестациясы жүйесінің нәтижесінде жастардың әлеуметтік және еңбек ықпалдасуын жақсартуға көмектеседі.

Осылайша, Германияның білім беру жүйесі білім беру мазмұны мен тәсілдерінің әртүрлілігін қамтамасыз ете отырып, оқытудың практикалық және аймақтық қажеттіліктерге бейімделуіне баса назар аударады деп қорытынды жасауға болады. Мектеп бағдарламасындағы технологиялық оқыту жалпы техникалық білімді ғана қамтып қоймайды, сонымен қатар оқушыларға алғашқы кәсіптік білім алу мүмкіндігін береді, бұл олардың әлеуметтік және еңбекке бейімделуіне ықпал етеді. Оқу барысында жобалық әрекеттерге, жалпы кәсіби құзыреттерге және тәуелсіздік пен жауапкершілік сияқты негізгі дағдыларға баса назар аударылады.

Германия сонымен қатар, оқушылардың білімін нақты өмірлік жағдайларда қолдану қабілетін дамытуды мақсат етеді, бұл олардың жұмысын сертификаттау жүйесінде көрініс табады және жалпы атақты «Германияда жасалған» брендінің бөлігі болып табылатын сапалы жұмыс күшін құруға ықпал етеді. Тәжірибе көрсеткендей, неміс мектептерінде технологиялық оқыту жалпы технологиялық негіздерді оқумен қатар, жұмысшы мамандықтары бойынша аттестаттау жүйесі арқылы жастардың әлеуметтік және еңбекке бейімделуін арттыруға жағдай туғызатын алғашқы кәсіптік білім алу мүмкіндігін қарастырады [33].

Ұлыбританияда мектеп оқушыларына арналған практикалық-бағдарланған білім беру жүйесінің эволюциясы дәстүрлі жұмыс бағыттары бойынша қолөнерді оқыту бағдарламасынан бастап, «Дизайн және технология» бағдарламасына дейін бірнеше кезеңнен өтті, мұндағы «дизайн» сөзі «әдемі жоба» дегенді білдіреді және осы аспектіде қолданылатын терминдерге енгізіледі. Технологиялық білім – қыздар мен ұлдар бір оқу бағдарламасы бойынша бірге оқитын британдық мектептердегі іргелі пән. Білім беру – оқушылардың интеллектуалдық, физикалық және әлеуметтік дағдыларын дамыту арқылы оларды қоғамға кіріктіруге және болашақ мамандықтарға дайындауға бағытталған.

Бұл мақсаттарға жету үшін белсенді, атап айтқанда жобалық оқыту әдістері арқылы жүзеге асырылатын жалпылама және арнайы білім қажет. Нәтижесінде оқыту уақытының едәуір бөлігі оқушылардың жобалық іс-әрекетіне арналады. Тәжірибелік іс-әрекеттің уәждемесін және тұлғалық бағыттылығын күшейту мұғалімдердің алдында жан-жақты мұғалімдерді немесе мұғалімдер ұжымын қамтуы мүмкін технологиялық оқытуды көп өлшемді ұйымдастыру міндетін қояды.

Оқытудың репродуктивті тәсілдерінен шығармашылыққа ауысуы мұғалімдердің құзыреттіліктеріне жаңа талаптар қойылатындығын білдіреді. Шығармашылық тұрғыдан дамуға қабілетті мұғалімдерге қатаң нормалардан еркіндік және өскелең ұрпақтың тез өзгеретін мүдделері мен қажеттіліктеріне жауап беру мүмкіндігі беріледі. Дегенмен, бұл мұғалімдер үшін қиын болуы мүмкін, өйткені дәстүрлі қолөнер дағдылары білім берудің негізгі элементі болып қала береді. Бұл жағдайда практикалық-бағдарланған оқытудың дидактикалық жүйесі шығармашылық оқытудың жүйелік технологиялық дайындығы бойынша негізді қалыптастырмай, баланың жеке дамуына баса назар аудара отырып, технологиялық білім беру нәтижелерін анықтайды. Осылайша, технологиялық білім берудің бұл нұсқасы кәсіби бағыты болмаса да, мектептің жоғарғы деңгейінде «Технологияны» оқудың арнайы бағыттары санатына айналады.

Осылайша, Ұлыбританияның білім беру тәжірибесі технологиялық білім берудің дәстүрлі қолөнер бағдарламаларынан оқытуға шығармашылық жобалық көзқарасты біріктіретін заманауи дизайн және технология курсына дейінгі өзгерісті көрсетеді. Технология пәндері негізгі оқу бағдарламасына енгізілген және оқыту білім берудегі теңдікке баса назар аудара отырып, гендерлік бейтарап түрде жүргізіледі. Курс оқушыларды қазіргі заманғы әлемге бейімделуге және болашақ мамандығын таңдауға дайындай отырып, негізгі интеллектуалдық, физикалық және әлеуметтік дағдыларды дамытуға бағытталған. Жобалық жұмыс пен білім берудегі жеке көзқарасқа баса назар аудару мотивацияны ынталандырады және оқушылардың белсенді қатысуын қолдайды. Оқытудың шығармашылық әдістерін қолданатын мұғалімдер жастардың динамикалық талаптарына бейімделе алады, дегенмен бұл қолөнер дағдыларының маңыздылығын ескерген жағдайда қиындықтар тудыруы мүмкін [34].

Тұтастай алғанда, Ұлыбританияның технологиялық білім берудегі көзқарасы оқушылардың жеке дамуына және оларды технологияны түсінуге және пайдалануға дайындауға бағытталған, бұл мектептегі білім берудің негізгі аспектісі болып табылады.

Бірқатар елдерде, соның ішінде *Америка Құрама Штаттарында* да нақты өндіріске жақындау үшін болашақ жұмыс беруші өндірістік оқытуды мектептен шықпай-ақ жүзеге асырады. Бұл мәселені шешу үшін АҚШ-та және басқа елдерде де өндірістік оқыту мектептегі оқумен ұштастырылады. Бұл оқушыларға практикалық дағдыларды нақты жұмыс жағдайында меңгеруге мүмкіндік береді.

АҚШ-да оқушыларды оқытудың жалпы ұлттық жүйесінің негіздерін құру мақсатында мектеп оқушыларының практикалық іс-әрекетке дайындығының кейбір базалық деңгейлерін қамтамасыз ететін бағдарлама жасалған. Мұндай

технологиялық білім берудің негізгі компоненті «Технологиялық сауаттылық» болып саналады және ол «Барлық американдықтарға арналған технологиялар» жобасы аясында жүзеге асырылуда. Бұл жоба орта білімнен кейінгі тереңдетілген білім берудің негізі ретінде толық емес орта мектеп кезеңінде қалыптасады. Ол кейіннен тереңдетіп оқытудың негізі ретінде аяқталмаған орта мектеп кезеңінде қалыптасады – «Бұл бағдарламаның негізгі құрамдас бөлігі – «технологиялық сауаттылық». Ол аяқталмаған орта мектеп кезеңінде қалыптасады және кейіннен тереңдетілген оқытуға негіз болады.

Кейбір елдерде «технологиялық мәдениет» термині қолданылады. Орта мектеп сатысында технологияны үйрену оқу пәндерінің кешендерінде айқын мамандандырылған сипатқа ие болады, практикалық қызметтің әр түрлі бағыттарында кең ауқымда дайындықты қамтамасыз етеді [34].

Орта мектеп кезеңінде технологияны оқу практикалық қызметтің әртүрлі салаларында кең ауқымды оқытуды қамтамасыз ететін оқу пәндерінің кешендерінде ерекше мамандандырылған сипатта болады. Орта мектеп кезеңінде технологияны оқыту мамандандырылған сипатқа ие болады. Ол практикалық қызметтің әртүрлі салаларында кең ауқымда оқытуды қамтамасыз ететін оқу пәндерінің кешендері шеңберінде жүзеге асырылады.

Жапония мектептеріндегі оқыту жүйесі білім беру процесінің нақты практикалық бағытымен оқушылардың зияткерлік әрекеттеріне негізделген. Бұл баланы өмірге бейімдеуге және оның болашақтағы даму стратегиясына бағытталған практикалық тапсырмаларға назардың артуына әкеледі [34].

Жапон мектептерінде практикалық-бағдарлы оқытудың құрылымы оны іске асырудың белгілі бір ерекшелігімен еуропалық білім беру жүйесіне ұқсас болып келеді.

Жапония мектептерінде оқытудың барлық кезеңдерінде міндетті пәндер тізіміне: «Еңбек тәрбиесі» бастауыш мектепте – «Технологиялық дайындық» ретінде, «Технология» толық емес және толық орта мектепте – жалпы атаумен «Технологиялық өнер» ретінде енгізілген. Курстың мазмұны оқытудың әртүрлі кезеңдерінде жалпы технологиялық және арнайы мәселелерді шешетін материалдық, ақпараттық, экономикалық, әлеуметтік және басқа технологиялардан тұрады. Жапон мектеп оқушыларының технологиялық дайындығы сыныптан тыс жұмыстар мен қосымша білім берудің дамыған жүйесіне негізделген [34].

Жапондық білім беру жүйесі білім беру процесінің практикалық бағыттылығына баса назар аудара отырып, оқушылардың интеллектуалдық күш-жігерін бағалайды. Бұл оқушылардың әлеуметтік өмірге бейімделуіне және олардың ұзақ мерзімді дамуын жоспарлауға көмектесетін практикалық тапсырмаларға баса назар аударуға әкеледі.

Жапониядағы технологиялық білім беру бағдарламасы, «Еңбекке баулу» мен «Технология» пәндерін қоса алғанда, оқу жоспарының міндетті элементі болып табылады, ол материалдықтан әлеуметтікке дейінгі технологиялық салалардың кең ауқымын қамтиды. Бұл тәсіл өмірдің әртүрлі салаларында технологияны терең түсінуді және қолдануды қамтамасыз етеді. Бұл оқытуды

эртүрлі сыныптан тыс және сабақтан тыс жұмыстар арқылы қолдау оқушылардың жан-жақты дамуына және олардың заманауи технологияның динамикалық әлеміне дайын болуына ықпал етеді.

Жаңа Зеландия технологиялық білім беруде көшбасшылардың бірі болып табылады. Бұл елдің Білім министрлігінің бағдарламасына сәйкес қолөнер шеберханаларында оқытуды алмастыратын технологиялық білім берудің біртұтас тұжырымдамасы жүзеге асырылуда. Технологиялық білім беру 13 жылдық оқу кезеңінде іске асады және мектеп оқушыларының қолданыстағы технологияларды қолдану құзыреттіліктерін дамытуды жүйелі қалыптастыру негізінде құрылады. Тұжырымдамаға сәйкес технологиялар туралы білім мен түсініктерді қалыптастыру, технологиялық қабілеттерді дамыту, технологиялар мен қоғам арасындағы байланысты игеру технологиялық білім берудің негізі болып саналады [34].

Осы мақсатқа жету үшін бағдарламада технологияның келесі бағыттары анықталған:

- ✓ Технологияны білу және түсіну;
- ✓ Технологиялық қабілеттер;
- ✓ Технология мен қоғам арасындағы байланыстар;
- ✓ Материалдар технологиясы;
- ✓ Электроника және басқару;
- ✓ Тамақ технологиясы
- ✓ Биотехнология;
- ✓ Өнеркәсіптік өндіріс процестері;
- ✓ Конструкциялар мен механизмдер.

Мектеп өз қалауы бойынша өндіріс, бизнес, қоршаған орта, қызмет көрсету саласы, әлеуметтік процестер тәрізді оқыту бағыттарының белгілі бір технологияларын оқыту бағдарламаларының ұйымдастырушылық формалары ретінде қолдана алады.

Оқыту мақсатына жетуді оқушылардың қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне сәйкес технологиялық меңгерудің эртүрлі деңгейлерімен анықтауға болады.

Жалпы, Жаңа Зеландиядағы технологиялық білім беру жүйесі тиімді және заманауи талаптарға сәйкес келеді. Ол экономиканың эртүрлі салаларында табысты жұмыс істей алатын білікті кадрларды даярлауды қамтамасыз етеді.

Жаңа Зеландия – техникалық білім берудің ұзақ тарихы мен дәстүрі бар елдердің бірі болып табылады. Қазіргі уақытта елде бүкіл 13 жылдық оқу кезеңінде жүзеге асырылатын технологиялық білім берудің бірыңғай жүйесі құрылған [34].

Жаңа Зеландиядағы технологиялық білім беру жүйесі келесі ерекшеліктермен сипатталады:

- тұтастық пен жүйелілік. Технологиялық білім беру бағдарламасы технологияның барлық негізгі бағыттарын қамтиды және оқудың бүкіл кезеңінде жүзеге асырылады. Бұл оқушылардың әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыру

және қолданыстағы технологияларды пайдалану құзыреттілігін дамытуға мүмкіндік береді;

- практикалық іс-әрекеттерге бағытталуы. Технологиялық білім беру бағдарламасы оқушылардың практикалық дағдылары мен біліктерін дамытуға бағытталған. Бұған заманауи технологиялар мен жабдықтарды қолдану, сондай-ақ нақты жағдайларда практикалық оқыту арқылы қол жеткізіледі;

- бизнеспен ынтымақтастық. Жаңа Зеландияның технологиялық білім беру жүйесі бизнеспен тығыз байланыста жұмыс істейді. Бұл оқыту бағдарламасының еңбек нарығының қажеттіліктеріне сай болуын қамтамасыз етуге және оның тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Жаңа Зеландияның технологиялық білім беру тәжірибесі оң нәтиже береді және оны басқа елдер де пайдалана алады. Технологиялық білім беру жүйесі тиімді болып, экономиканың әртүрлі салаларында табысты жұмыс істей алатын білікті кадрларды дайындауға ықпал ететінін көрсетеді [34].

Қытай Халық Республикасының мектептерінде оқушылардың технологиялық дайындығына үлкен мән беріледі. Жалпы білім берудің барлық кезеңінде технология орта мектепте міндетті мамандандырылған технологиялық дайындық алатын негізгі базалық оқу пәні болып табылады. Қытай басшылығы мектеп оқушыларының технологиялық білімі елдің технологиялық дамуына әкелетін алғашқы қадамы деп санайды. Қытай – қарқынды дамып келе жатқан мемлекет, оның экономикасы Жалпы ішкі өнім (бұдан әрі – ЖІӨ) көлемі бойынша әлемде екінші орынға шықты. Қытай мектептерінде технологиялық оқыту бүкіл оқу кезеңінде аптасына 3 сағат көлемінде жүзеге асырылады. Бастауыш мектепте күнделікті өмірдегі тәжірибемен байланысты, ал негізгі мектепте – кешенді жобалық іс-әрекетке байланысты «Еңбек және технология» бағдарламасы оқытылады [34].

Негізгі мектеп технологиялық сауаттылық пен технологиялық дайындық негіздерін қамтамасыз етуге, ал орта мектеп оның тереңдеуіне және технологиялық мәдениет элементтерінің қалыптасуына ықпал етуге бағытталған. Орта мектептің жоғары сыныптарында оқушылардың таңдауымен қызығушылық тудыратын салаларда «Технология және дизайн» және «Ақпараттық технологиялар» курстары оқытылады. Оқушылар ғылыми-зерттеу қызметін, қоғамдық жұмыстарды және әлеуметтік жұмыс тәжірибесін қамтитын кешендік тәжірибеге қатысады. Мұның бәрі оқу материалын тиімді игеруге, технологиялық дағдылар мен қабілеттерді қалыптастыруға, еңбек тәрбиесі мен кәсіби өмірде оқушылардың өзін-өзі анықтауға ықпал етеді [34].

Қытайдың білім беру тәжірибесі орта мектепте технологияны тереңдетіп оқытуға баса назар аудара отырып, мектеп бағдарламасының негізгі элементі ретінде технологиялық білім беруді көрсетеді. Қарқынды дамып келе жатқан экономика жағдайында Қытайдың білім беру саясаты технологиялық білім беруді ұлттық технологияның дамуының бастапқы қозғаушысы ретінде қарастырады. Төменгі сыныптарда «Еңбек және технология» курстары мен жоғары сыныптардағы «Технология және дизайн» курстарын қоса алғанда, технологиялық білім беру оқушылардың жан-жақты дамуына бағытталған.

Мектеп бағдарламасы технологиялық сауаттылықты қамтамасыз етіп қана қоймай, технологиялық мәдениетті де қалыптастырады. Жүйелі тәжірибе және жобалық іс-шаралар арқылы оқушылар болашақ кәсіби өміріне қажетті дағдыларды дамытады, елдің қоғамдық және еңбек процестеріне белсенді қатысуға дайындалады.

Израиль мектептері қызметінің заманауи тәжірибесін зерттеу оның жалпы білім беру жүйесінің мазмұны мен құрылымының қазіргі заманғы экономика жағдайларына бейімделген және мемлекеттің экономикалық дамыған жағдайын қамтамасыз ету мәселелерін шеше отырып, жалпы білім берудің отандық жүйесін дамыту мәселелерін шешуге ыңғайлы моделі деп айтуға болады. Израиль мектебінде технологияны практикалық мәселелерді шешуде ғылыми прогресс жетістіктерін пайдалану саласындағы қызмет деп түсінеді. Экономикалық дамыған мемлекетті қамтамасыз ету міндеттерін шеше отырып, ол отандық жалпы білім беру жүйесін дамыту міндеттерін шешудің қолайлы үлгісін көрсете алады [34].

Израиль мектебінде технология практикалық мәселелерді шешуде ғылыми прогресті пайдалануды көздейтін қызмет саласы ретінде түсініледі. Технологиялық білім берудің мақсаты – оқушының технологиялық қоғамда тиімді әрекет ету қабілетін дамыту және оны жетілдіруге қатысуға ұмтылу.

Израильде технология бойынша білім беру балабақшадан басталып, мектептегі 12 жыл бойы жалғасады. Ол 3 негізгі кезеңнен тұрады:

1-кезең. Бала бақша (4-5 жас) және бастауыш мектеп (6-11 жас) – табиғи және технологиялық орта туралы базалық түсініктерді қалыптастыру; технологияны күнделікті өмірде қолданудың негізгі дағдылары мен тәсілдерін сіңіру;

2-кезең. I сатыдағы орта мектеп (12-14 жас) – табиғаттың жалпы заңдылықтарын білу және заманауи технологиялармен таныстыру; оқу дағдыларын дамыту, технологиялық есептерді шығармашылықпен шешу, одан әрі білім алудың бағытын таңдау;

3-кезең. II сатыдағы жалпы білім беретін мектеп (15-17 жас) – бір жыл анықтау кезеңі және екі жыл бейіндік технологиялық оқытуды; мамандандырылған ғылыми-технологиялық пәндерді тереңдетіп оқу; технологияның жекелеген салаларында кәсіби дағдыларды қалыптастыру [32].

Мектептегі базалық технологиялық білім беру мазмұны «Материалдар технологиясы», «Энергетикалық технологиялар» және «Ақпараттық технологиялар» деп аталатын үш бөлімнен тұрады.

Жоғары сынып оқушылары кәсіптік оқыту санаттарына әкелетін әртүрлі деңгейлердегі технологиялық мамандықтарды оқи алады. Осыған байланысты оқу жоспарында оқу пәндері міндетті пәндер, таңдау пәндері және факультатив пәндері болып үш топқа бөлінеді. Қызығушылық деңгейіне қарай мамандандырылған технологиялық оқыту арнаулы орта білім алу мүмкіндігімен мектептің 13 немесе 14-сыныбына дейін ұзартылуы мүмкін. Израильдік мектеп оқушыларын технологиялық дайындық жүйесі оқу-әдістемелік орталықтар

желісімен және қосымша білім берудің дамыған құрылымымен тығыз байланыста жұмыс істейді [34].

Қарастырылып отырған және басқа да алдыңғы қатарлы және дамып келе жатқан елдердің тәжірибесін ескере отырып қорытындылайтын болсақ, мектеп оқушыларын технологиялық оқыту белсенді даму сатысында және қазіргі елдердің білім беру жүйесінде маңызды орын алады деп айтуға болады.

Технологиялық білім беру мәселелері әлемнің жетекші елдерінің білім беру жүйесінің даму процестерінің орталығында тұр. Олардың арасындағы жалпы тенденцияларды қолөнер іс-әрекетіне дайындық ретіндегі технология идеясынан алшақтау және қоршаған әлемнің заманауи шындығына негізделген балалардың практикалық оқытуға және шығармашылық дамуына көшу деп санауға болады.

Қарастырылып отырған және басқа да алдыңғы қатарлы және серпінді дамып келе жатқан елдердің тәжірибесін ескере отырып қорытындылайтын болсақ, мектеп оқушыларын технологиялық оқыту белсенді даму сатысында және қазіргі елдердің білім беру жүйесінде маңызды орын алады деп айтуға болады.

Технологиялық білім беру мәселелері әлемнің жетекші елдерінің білім беру жүйесінің даму процестерінің орталығында тұр. Олардың арасында жалпы тенденциялар:

- қолөнер қызметіне дайындық ретінде технология туралы көзқарастан алшақтауды;

- балаларды қоршаған әлемнің заманауи шындығына негізделген тәжірибеге бағытталған оқытуға және шығармашылық дамуына көшуді қамтиды [34].

Беларусь Республикасында Білім министрлігінің бұйрығымен дағдарыс жағдайында білім беру процесіне қатысушыларға психологиялық көмек көрсету орталығы ашылған. Орталық психологиялық көмек көрсетумен қатар, жасөспірімдер үшін қызықты болып табылатын тақырыптарда интернет журналдар жүргізеді. Солардың бірі, мектеп оқушыларын және жастарды қазіргі заманда мамандық таңдауда қажетті болатын дағдылармен, яғни «XXI ғасыр адамының дағдылары» айдарымен берілетін ақпараттар.

Білім алушыларды ақпараттық ғасырда табысқа жету үшін дамытылуы тиіс қабілеттердің жиынтығымен таныстыру арқылы, балаларға мамандықтар туралы ақпарат беру және жат қылықтардан сақтандыру – интернет-журналдың мақсаты болып табылады.

Индустрияландыру дәуірінде жұмысшылардың білімін жинақтап, қалыптасқан әрекеттерді көп рет қайталауы, нұсқауларды бұлжытпай орындауы маңызды болып отыр. Бірақ қазіргі жағдайлар адамнан мүлде басқа дағдыларды талап етеді. Қазіргі кезде және болашақта пайдалы болатын дағдылармен жаңа күнге қадам басуға барлық мүмкіндік бар екенін айта отырып, XXI ғасырдың адамына қажетті дағдыларды атап көрсетеді. Олар:

- Сыни ойлау.

Адамның алынған ақпаратқа күмән келтіру, оны және оның дереккөзінің сенімділігін тексеру, сұрақтар қою, бұрыннан белгілі деректермен салыстыру қабілеті.

- Әлеуметтік интеллект.

Басқа адамдардың әртүрлі көріністерін, яғни дауыс ырғағын, көңіл-күйін, эмоцияларын тану және түсіну қабілеті қарым-қатынас өнімділігін айтарлықтай арттырады. Жақсы дамыған қарым-қатынас дағдылары адамның өз айналасында ең қолайлы ортаны құру ғана емес, сонымен қатар маңайындағы адамдармен тиімді қарым-қатынас жасау мүмкіндігінің кепілі болып табылады.

- Кретивтілік.

Егер адам жан-жақты ойласа, өзгермелі жағдайларға бейімделе алса, ол кез-келген күрделіліктегі мәселелерді тиімді шеше алады, жаңа нәрселер ойлап шығарады және кез келген жағдайлардан дұрыс шешім немесе жол таба алады.

- Ақпараттық сауаттылық.

Ақпаратпен сапалы жұмыс істеу қабілеті. Ақпаратты сүзгіден өткізуді, оның үлкен ағынынан шын мәнінде маңызды нәрсені ғана шығарып алуды және екінші және күмәнді нәрселердің бәрін жоюды үйрену маңызды.

- Цифрлық сауаттылық.

Бұл дағды цифрлық технологиялар мен интернет ресурстарын қауіпсіз және тиімді пайдалануды білдіреді. Мультимедиялық мазмұнды құру, ақпаратты іздеу және алмасу, виртуалды кеңістікте бірлесіп жұмыс істеу және әлеуметтік желілердің функционалдығын пайдалану мүмкіндігін қамтиды.

- Медиасауаттылық.

Бұқаралық ақпарат құралдары (бұдан әрі – БАҚ) қалай жұмыс істейтінін түсіну және естігені, оқығаны, көргені туралы ойлану, медиа қозғалыстарды тани білу маңызды. Заманауи БАҚ меңгеру адамға жаңа адамдармен танысудан және ақпарат іздеуден бастап мәмілелер жасасуға және әлеуеттік желілердегі болашақ клиенттермен сөйлесуге дейінгі кең мүмкіндіктер береді.

- Икемділік, өзгертуге дайын болу.

Бүгінгі таңда өзгермелі жағдайларға тез бейімделе білу қажеттілігі бұрынғыдан да маңызды болып отыр. Қашан, қалай өзгерту және өзгерістерге қалай жауап беру керектігін білу – бұл адам өмірінде үстемелі пайда беретін дағды.

- Бастамашылдық.

Алға мақсат қоя білу, бастапқы кезеңнен соңғы кезеңге дейін оған жету процесін жоспарлау, табандылық таныту, жауапкершілікті және өз бетімен жұмыс істей білу. ХХІ ғасырда өз міндеттерін орындауға ғана емес, жаңа стандартты емес идеяларды ұсынуға дайын қызметкерлер бағаланады.

- Өнімділік.

Мақсат қою, жұмысқа басымдық беру және уақытты дұрыс басқару – бұл оқуда да, еңбек етуде де тиімді болуға көмектесетін дағдылар.

- Мәдени құзыреттілік.

Біздің заманда шет тілін білу жеткіліксіз. Басқа мәдениет өкілдерімен өнімді және тиімді өзара әрекеттесу үшін олардың тілін, дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын және этикалық стандарттарын білу қажет.

«21 century skills. Learning for life in our times» В. Trilling, Ch. Fadel негізінде («21 ғасыр дағдылары. Біздің заманымызда өмір бойы оқу» Б.Триллинг, Ч. Фадель) [35].

Өскелең ұрпақтың болашақ мамандықтары, еңбек мәдениеті үшін пайдалы болатын дағдыларды қазіргі заманда тұлғаның табысты дамуына қажетті құзыреттіліктер кешені ретінде анықтауға болады. Бұл дағдыларды когнитивті, тұлғаишілік және тұлғааралық деп үш салаға бөлуге болады.

Когнитивтік сала когнитивтік процестер мен стратегияларды, білім мен шығармашылықты қамтиды.

Тұлғаишілік сала интеллектуалды ашықтықты, жұмыс этикасы мен адалдығын және өзін-өзі жағымды бағалауды қамтиды.

Тұлғааралық қатынас топтық жұмыс және ынтымақтастық пен көшбасшылық деп екі топқа бөлінеді.

Бұл дағдыларды дамыту жеке өсу, жетістік және тұтастай алғанда қоғамның ілгерілеуі үшін өте маңызды болып табылады.

Аталған құзыреттер заманауи әлемнің тез өзгертін жағдайларына бейімделу, кәсіби табысты және тұлғалық өсуді қамтамасыз ету үшін негіз болып саналады.

Көптеген зерттеушілер өркендеу үшін сыни ойлау, проблемаларды шешу, коммуникативтілік, ынтымақтастық, шығармашылық, цифрлық сауаттылық және мәдени хабардарлық қажеттілігін атап көрсетеді (4-кесте).

4-кесте – Кәсіби өркендеуде қажетті дағдылар (құзыреттіліктер)

№	Дағдылар	Сипаттамасы
1	Сыни ойлау дағдылары	Бұл дағдылар ақпараттың шамадан тыс жүктелу дәуірінде маңызды болып табылатын ақпаратты терең талдауға және бағалауға мүмкіндік береді. Бұл дағдылар фактілерді пікірлерден ажыратуға және қисындылық пен логикалық қателерді анықтауға көмектеседі.
2	Проблемаларды шешу дағдылары	Бұл дағдылар шешімдерді табу қабілетін ғана емес, сонымен бірге ықтимал қиындықтарды болжау және өзгермелі жағдайлар мен талаптарға бейімделуді қамтиды.
3	Коммуникативтілік дағдылары	Бұл дағдыларға өз ойын анық және анық жеткізу қабілеті ғана емес, сонымен қатар басқалардың пікірін түсінуге және құрметтеуге мүмкіндік беретін белсенді

		тыңдау дағдылары кіреді.
4	Бнтымақтастық дағдылары	Бұл дағдылар икемділік, әртүрлі көзқарастарды ескеру және ортақ нәтижеге жету үшін командада жұмыс істеу қабілетін қамтиды.
5	Шығармашылық	Мәселелерге шығармашылық көзқарасты ынталандыратын, үнемі өзгеретін технология мен нарық жағдайында ерекше құнды дағдыға айналады.
6	Цифрлық сауаттылық	Бұл заманауи технологияны қалай пайдалану керектігін білу ғана емес, сонымен қатар оның қоғамға әсерін, желідегі қауіпсіздікті және деректерді этикалық пайдалануды түсінуді білдіреді.
7	Мәдени хабардарлық	Мәдениетаралық ортада жұмыс істеу және өзара әрекеттесу, өзара түсіністікке, әртүрлілікті құрметтеуге және инклюзивтілікке ықпал ету үшін маңызды.

Бұл дағдылар заманауи әлемде өзгерістерге сәтті бейімделу, жеке өсу және кәсіби даму үшін негіз болып табылады.

Технологиялық білім беру саласындағы *Ресейдің* Мемлекеттік білім беру стандартының орталық міндеті оқушыларды өзіндік тәуелсіз жұмысқа дайындау болып табылады. Бұған техникалық және көркемдік дағдыларды дамыту, сондай-ақ қарапайым еңбек дағдыларын үйрету кіреді.

Осы мақсаттарға қол жеткізу оқушылардың жұмысты жоспарлау және орындау қабілетін, сонымен қатар еңбек мәдениетін қалыптастыруға ықпал ететін материалдарды түрлендіру туралы білімді, технология әлемін білуді, графикалық дизайнды және материалдарды көркем өңдеуді үйренуді анықтайды. Дегенмен, технологиялық білім беру аясында мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін қалыптастыру аспектілерін тереңірек зерттеу, оның құрамдас бөліктері мен әдістерін нақтылау қажет. Осыған дейін еңбек мәдениетінің теориялық негіздері мен мәнін зерделеу керек.

Мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін дамыту жағдайында С.Я. Батышев болашақ кәсіптік оқытудың негізін құрайтын жалпы еңбек білімі мен дағдыларын оқытудың маңыздылығын, сондай-ақ технологиялық білім беру барысында әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеру қажеттілігін атап өтеді [18].

Қазіргі Ресей мектептерінде «Технология»– математика, физика, химия және биология тәрізді ғылымдардың білімдерін біріктіретін кешенді оқу пәні, сонымен қатар олардың әртүрлі салаларда, яғни өнеркәсіпте, энергетикада, ауыл шаруашылығында, көлікте және адам қызметінің басқа салаларында қолданылуын көрсететін жан-жақты оқу пәні болып табылады. Бұл пән

практикалық жұмыстарға, соның ішінде материалдарды өңдеудің әртүрлі әдістері мен технологияларын үйренуге арналған қол еңбегіне, сондай-ақ өндірістік қызметтің әртүрлі түрлерін, қол өнерін меңгеруге ерекше көңіл бөлінеді [36].

Білім беру процесінің құрылымы жалпыға міндетті (стандартты) оқу мазмұнын, бейіналды және кәсіптік дайындыққа арналған мамандандырылған модульдерді біріктіреді. Стандартты мазмұн білім беру жағдайында барлық білім алушылар меңгеруі тиіс білім мен дағдылардың негізгі ең төменгі минимумын анықтайды.

Бұл ретте «Технология» саласын тереңірек оқып-үйрену және кәсіптік оқыту оқу жоспарының вариативті және факультативтік бөліктерінде көзделген қосымша уақыт шегінде жүзеге асырылуы мүмкін [37].

Мектеп пәндері әдетте оқушыларға әртүрлі іс-әрекеттерге қызығушылықтары мен қабілеттерін бағалауға және белгілі бір білім салалары бойынша жан-жақты білім алуға, олардың қалауларын анықтауға көптеген мүмкіндіктер береді.

«Технология» оқу курсына ұсынылатын тапсырмалар әртүрлі пәндерден алынған білімдерді біріктіруге ұмтылады. «Технология» курсының мазмұнының классикалық қол еңбегі сабақтарынан айтарлықтай айырмашылығы бар, бұл оқуға неғұрлым кең және жан-жақты көзқарасты білдіреді [38].

Оқыту бағдарламалары жұмыстың кем дегенде үш негізгі бағытын қамтуы тиіс, олар:

1) Өндірістік еңбек: соның ішінде материалдарды зерттеу және өңдеу, олардың қасиеттерін меңгеру, құралдар мен құрылғыларды пайдалану, негізгі жұмыс процестері, процесті бақылау, маркетинг және сату, нарықты түсіну, өнеркәсіптік өнімді жобалау, өнеркәсіптік қауіпсіздік, экологиялық аспектілер және менеджмент.

2) Қызмет көрсету саласындағы еңбек: білім, мәдениет, өнер, қолөнер, өндірістік құрал-жабдықтарды пайдалану және техникалық қызмет көрсету, денсаулық сақтау процестері, тұрғын үй қызметтерін басқару, тұрмыстық қызмет көрсету, еңбек қауіпсіздігі және кәсіпкерлікті қамтитын жұмыс.

3) Тұрмыстық үй шаруашылығы: оның ішінде үйді күтіп ұстау және жөндеу, үй шаруашылығын жүргізу, жайлы үй кеңістігін жобалау және құру, тамақ әзірлеу, науқастарға, балалар мен қарттарға күтім жасау, үй жануарлары мен өсімдіктерге күтім жасау, үй шаруашылығының міндеттерін бөлу, үй бұйымдары мен интерьер дизайнын жасау, үйде еңбек қауіпсіздігін және тұрмыстық экологияны қамтамасыз ету [39].

Ресей мектептеріндегі «Технология» білім беру саласы бірқатар іргелі жаңалықтарды енгізеді:

- «Технология» білім беру саласы ретінде «Математика», «Физика», «Химия», «Биология» және т.б. оқу пәндері бойынша білімді жинақтайды, біріктіреді. Бірақ пәндер бойынша алынған білім өнеркәсіп, энергетика, байланыс, ауыл шаруашылығы, көлік және адам қызметінің басқа да салаларын дамыту факторы ретінде қарастырылады.

- Білім беру процесі оқушылардың шығармашылық ойлау, белсенді іс-әрекет және бейімделу қабілетін тәрбиелеуге бағытталған, сонымен қатар ресейлік білім алушылар елінің білім беру тарихында алғаш рет бұл процеске белсенді түрде қатысу мүмкіндігіне ие болып отыр.

- Оқушылар білімді нақты жағдайларда, соның ішінде экономикалық және өндірістік процестерде қолдану туралы хабардар болады, бұл олардың оқу және білім процесінің белсенді қатысушылары ретінде дамуына ықпал етеді.

- Оқыту тар шеңберде мамандандырылған тәсілдерден интегративті және жобалық-бағдарланған бағытқа, соның ішінде оқушыларды дизайн жасауға, жобалауға, құрастыруға және модельдеуге, сондай-ақ жобаларды жүзеге асыруға және бағалауға қатыстыруды қайта бағдарлайды, бұл мұғалімдер мен оқушылар арасындағы өзара әрекеттестіктің ажырамас бөлігіне айналады [40].

Қарастырылып отырған, басқа да алдыңғы қатарлы және серпінді дамып келе жатқан елдердің тәжірибесін ескере отырып қорытындылайтын болсақ, мектеп оқушыларын технологиялық оқыту белсенді даму сатысында және қазіргі елдердің білім беру жүйесінде маңызды орын алады деп айтуға болады, яғни:

- «Технология» жалпы білім беру жүйесінде маңызды орын алады және шетелдердегі негізгі мектеп пәндерінің бірі болып табылады;

- жалпы білім берудің дамуы «Технологияны» жалпы білім беру құрылымында жүйелеуші рөл атқаратын жетекші білім беру бағыттарының бірі ретінде анықтайды;

- қазіргі заманғы елдердің көпшілігінде технологиялық білім беру мектепке дейінгі кезеңнен орта мектептің соңына дейін жүзеге асырылатын тұтас жүйе болып табылады;

- технологиялық білім берудің мақсатына жетудің пәндік және процессуалдық тәсілдері бар, олардың мәні жалпы білім беру процесінде қоғам мен жеке тұлғаның басымдықтарын анықтау болып табылады;

- әлемдік тәжірибе қоғамның ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, тұлғаның білім беру мүдделерін жүзеге асыруды қамтамасыз ететін технологиялық білім берудің сан алуан үлгілерін көрсетеді. Әлеуметтік-экономикалық дамуды қамтамасыз ету еңбек ресурстарын даярлау негіздерін жүзеге асыратын технологиялық білім беру жүйесін жетілдіруді талап етеді [34].

Ресейдің РосБизнесКонсалтинг (Бұдан әрі – РБК) деп аталатын медиатобына кіретін талдамалық газеті ресейлік және шетелдік футурологтардың болашақты болжамдарын зерттеп, алдағы 30 жылда сұранысқа ең ие болатын мамандықтардың тізімін жасады. Бұл медицина мен көліктен мәдениет пен ғарышқа дейінгі он тоғыз саланың кәсіптері екенін анықтаған. Яғни бұл медиатоп мектеп түлектерін болашақ мамандықты таңдауға көңіл аудару қажеттігі мәселесін жария етеді. Олар мектеп оқушылары болашақ мамандықтарын мектеп қабырғасында жүрген кезден бастап игерулері қажет, олай болмаған жағдайда қызметкердің орнын робот немесе жасанды интеллект басады, сол себепті көптеген адамдар болашақта жұмыссыз қалады деген болжам жасайды. Сонымен қатар, мамандық саласындағы дүниежүзілік болжамдарын зерттеп, болашақтың жүз мамандығының тізімін жасады. Тізімге он тоғыз салада

пайда болған немесе 2030 жылға дейін пайда болатын мамандық атаулары және олардың қысқаша сипаттамалары енгізілген (1-қосымша) [41].

Сонымен қатар, Ресейдің зерттеушілері жаңа мамандықтарға сәйкес болашақта қажет болатын дағдылардың және болашақ мамандықтарына оқуға болатын оқу орындарының да тізімін (2-қосымша) ұсынады. Олар:

- көпмәдениеттілік және көптілділік;
- жүйелі ойлау;
- экологиялық ойлау;
- бағдарламалау/ робототехника/ жасанды интеллект;
- белгісіздік жағдайында жұмыс істеу;
- салааралық байланыс;
- тұтынушыларға назар аудару және адамдармен жұмыс істеу;
- жобаны басқару.

Білім алушылардың еңбек мәдениетін қалыптастыру бойынша халықаралық тәжірибені талдау барысында көптеген елдер оқушыларға болашақта, яғни 21 ғасырда қажет болатын дағдыларын дамыту үшін білім беру жүйелерінің маңызды экономикалық және азаматтық себептерін зерттеген. Зерттеушілер арнайы сала мамандары орындайтын жұмыс түрлерін компьютерлер мен машиналар жоғары табыстылықпен орындау қабілетіне ие болатындығын атап көрсетеді. Бұл – кәсіпорындарда тек базалық дағдыларды меңгерген мамандарға қарағанда, ойлау қабілеті жоғары және кешенді ойлайтын, коммуникативтік дағдыларды игерген адамдар қажетті болатынын көрсетеді.

Оқушыларға болашақ өмірлерінде қиындықтарды жеңе білу, пайда болатын проблемаларды шеше білу, өз пікірлерін көпшілік алдында қорғай алатын қабілет қажет болады. ХХІ ғасырдың дағдылар тізімі тек біліктерді ғана қамтымайды, сонымен қатар өзара түсіністік, қызығушылық, шығармашылық, ынтымақтастық, кешенді ойлау, коммуникативтілік тәрізді қабілеттерге де назар аударады.

Соңғы жылдары дүние жүзіндегі білім беру жүйелері болашақта табысқа жету үшін қажетті дағдыларды, білімдер мен көзқарастарды баса көрсететін құрылымдар әзірледі. 4-кестеде ХХІ ғасырдағы ойлау қабілетін дамытуға бағытталған кейбір реформалар берілген:

4-кесте – Ойлау қабілетін дамытуға бағытталған реформалар

№	Елдердің атауы	Жүзеге асырылған реформалар (жылы)
1	Гонконг	«Оқуға үйрету» білім беру реформасы қолданбалы білім беруге және «басқа» да салалар бойынша жұмыс істеуге және қызмет көрсетуге оқыту тәжірибесіне арналған (2000 ж.).
2	Жапония	«Өмір дәмі» білім беру реформасы механикалық есте сақтаудың орнына тәжірибе жасаудың, проблемаларды анықтаудың және оларды шешудің маңыздылығына баса назар аударады

3	ҚХР	Оқушылардың қарым-қатынас жасау және топта жұмыс істеу қабілетіне, проблемалар қоюға оны шешуге және оқуды үйренуге көбірек көңіл бөлу (2010 ж.).
4	Финляндия	«Азаматтық дағдылар» басты назарда: 1) проблеманы шешу және креативті ойлауды қоса алғандағы ойлау білігі; 2) өзара әрекеттесу мен бірлесіп жұмыс істеу тәсілдері; 3) қолөнер және көркемдеу дағдылары; 4) бастамашылдық, белсенділік; 5) саналылық және жеке жауапкершілік (2010 ж.).
5	Сингапур	XXI ғасырда оқушыларға қажетті қабілеттер мен көрсеткіштердің жаңа жиынтығы. Бағдарламаның мақсаты – оқушыларды жаһандық мүмкіндіктерді тиімді пайдалануға бағыттау болып табылады (2010 ж.).
6	АҚШ	Жалпыға бірдей мемлекеттік стандарттардың бастамасы. Стандарттарды «неғұрлым қатаң мазмұнды» және «барлық оқушылар XXI ғасырға дайын болуы үшін жоғары деңгейдегі дағдылар арқылы» білімді қолдануды қамтитын стандарттарды қайта анықтайды (2010 ж.).

Дереккөз: <https://www.studocu.com/row/document/%D3%99I-farabi-atynda%D2%93y-%D2%9Baza%D2%9B-%D2%B1lty%D2%9B-universiteti/tekhnicheskie-sredstva-zashchity-informatsii/resurs-samostoyatel%D1%8Cnoe-chtenie-prepodavanie-i-izuchenie-navykov-21-go-veka/36555060>

Әртүрлі елдердегі білім беру жүйелерінің көзқарастары әртүрлі болғанымен, олардың барлығы кешенді ойлау мен қарым-қатынас дағдыларының қажеттілігін бірдей мойындайды [42].

Технологиялық білім беру мәселелері және дағдыларды дамыту әлемнің жетекші елдерінің білім беру жүйесінің даму процестерінің орталығында тұр. Жалпы тенденцияларды қолөнер қызметіне дайындық ретінде технология идеясынан алшақтау және тәжірибеге бағытталған оқытуға көшу мен балаларды қоршаған әлемнің заманауи шындықтары негізінде шығармашылық дамыту деп санауға болады.

Осылайша, әлемдік тәжірибе әртүрлі басымдықтарға негізделген технологиялық білім беру мақсаттарын жүзеге асырудың жан-жақты тәсілдерінің және жастарды тәрбиелеудегі қоғамдық немесе жеке көзқарастың бар екенін көрсетеді. Мұның нәтижесі – мектеп оқушыларын белгілі бір өндіріске жүйелі технологиялық дайындауға немесе жалпылама білімді меңгеруге және

оқушылардың шығармашылық дамуын бірінші орынға қоятын технологиялық білім беру жүйесі тәрізді түрлері бар екендігін дәлелдейді [10].

Қазақстан мектептеріндегі жас ұрпақты еңбекке тәрбиелеу өзекті міндеттерінің бірі болатын бай этнопедагогикалық мұраға негізделген. Бұл мұра дәстүрлі еңбекке тәрбиелеу, болашақ менеджмент, маркетинг, технологиялар, бизнес және басқа мамандықтармен байланысты кәсіби оқу бағдарламасы арқылы оқытуды ұйымдастыру, тәрбиенің өнімді еңбегі мен іскерлік бизнесіне көшуді көрсетеді. Сонымен қатар, жастардың бойында еңбекке деген сүйіспеншілік пен еңбек адамдарына деген құрметті қалыптастыру, жұмыс барысында олардың дағдылары мен іскерлік қасиеттерін қалыптастыру қажеттігін түсіндіреді [43].

Қазақстанның жалпы орта білім беретін мектептерінде еңбек сабағында еңбек тәрбиесін және мәдениетін қалыптастыру бірінші сыныптан тоғызыншы сыныпқа дейін жалғасады. Еңбек сабақтарының мазмұны білім алушыларға кез келген адам үшін кейде өмірлік маңызы бар қолөнердің қарапайым әдістерін жүйелі түрде және біртіндеп үйрететін ретпен құрастырылған.

Бастауыш білім берудің жаңартылған мазмұнына қойылатын талаптарда оқу нәтижелеріне назар аудара отырып, еңбек пен шығармашылық басқалармен қатар бастауыш білім беру мазмұнындағы негізгі құндылықтар ретінде айқындалған.

«Технология және өнер» білім беру саласындағы бастауыш және негізгі орта білім деңгейлерінің мақсаттары: ұлттық және әлемдік көркем өнер құндылықтар негізінде қоршаған әлем бейнесін, өскелең ұрпақтың жалпы мәдениетін тұтас қабылдауды қалыптастыру, білім алушылардың эстетикалық, рухани-адамгершілік және эмоционалдық қасиеттерін дамыту, қоғамның, өнер мен техниканың адам өміріндегі рөлі туралы негізгі идеяларды дамыту, қазақ халқының және дүние жүзіндегі басқа халықтардың салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, мәдениетін және алуан түрлі өнерін түсіну және құрметтеу; өнерді жүзеге асыру үшін білім, білік және дағдыны одан әрі дамыту үшін, өнердің әр түріндегі музыкалық және жобалық әрекеттерді; компьютерлік цифрлық технологияларды қолдануды қоса алғанда, негізгі технологиялық білім, іскерлік пен дағдыны; вокалдық және аспаптық дағдыларды дамыту; оның ішінде әртүрлі музыкалық цифрлық технологиялар, көркем-музыкалық бейнелеу құралдары мен мультимедиялық технологиялар арқылы әлемді танудың әртүрлі тәсілдерін өз бетінше дамыту [44].

Бастауыш сынып білім алушылары «Еңбекке баулу», «Көркем еңбек» оқу пәндерін оқу барысында келесідей білім мен дағдыларға ие болады:

- шығармашылық жұмыстар жасау үшін материалдардың әдістері мен тәсілдерін, қасиеттері мен мүмкіндіктерін жинақтайды;
- қиялды дамыту үшін ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың және басқа да дереккөздерінің ақпараттарын қолданады;
- шығармашылық жобаларды жүзеге асыру барысында «Көркем еңбек», «Еңбекке баулу» және басқа да пәндерден алған білімдерін қолданады;

- шығармашылық жұмысты жүзеге асыру үшін қолөнер түрлерінің элементтерін қолданады;

- шығармашылық жұмысты жүзеге асыру үшін қажетті құралдар мен материалдардың ерекшеліктеріне баға береді және т.б..

Негізгі орта білім беру деңгейіндегі «Технология» пәні бойынша білім алушыларда қалыптасуы тиіс дағдылар мен біліктер:

- табиғи және жасанды материалдардың негізгі түрлері мен қасиеттерін анықтай алады;

- нақты бір материалдарды қолмен, механикалық, көркем өңдеудің негізгі технологияларын;

- тамақ әзірлеудің технологияларын;

- электрлік жұмыстардың негізгі түрлерінің жалпы сипаттамаларын;

- электрлік материалдардың жіктелуін;

- технологиялық машиналардың, құрылғылардың, әр түрлі аппараттар мен аспаптардың жіктелуін;

- технологиялық машиналар мен жабдықтардың пайдалану жолдарын және функционалдық сипаттамаларын;

- тоқыма бұйымдарын жобалау, модельдеу және өңдеу негіздерін;

- жабдықтармен және құралдармен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік ережелерін;

- нарықтық экономика жағдайында өз идеяларын жүзеге асыру үшін өнімдерін ілгерілетудің әр түрлі тәсілдерін;

- өз жұмысын жоспарлау және ұйымдастыру тәсілдерін біледі және жүзеге асыра алады, яғни жалпы білім беретін мектептің негізгі орта деңгейін аяқтаған білім алушылар технология саласынан, мамандықтар әлемінен білім алып шығады.

Сонымен, еңбек тәрбиесі мен кәсіби өзін-өзі анықтау аясында:

- балалар мен жасөспірімдерді еңбекке, еңбек етушілерге, олардың еңбектегі жетістіктеріне құрметпен қарауға тәрбиелеу;

- білім алушылардың бойында өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын, еңбекке деген құштарлығын дамыту және еңбек әрекетінің әртүрлі түрлеріне саналы, жауапты және шығармашылық көзқарасты тәрбиелеу, сонымен қатар үй шаруасын орындауға үйрету;

- топта, өз бетінше жұмыс істеу қабілетін, ресурстарды жұмылдыру және өз іс-әрекетінің мәні мен салдарын бағалау қабілетін дамыту;

- болашақ мамандығын саналы түрде таңдауға ықпал ету мақсатында білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтау процесіне ықпал ету және оларды әлеуметтік маңызды іс-шараларға тарту маңызды болып табылады [10].

3 Оқу-тәрбие процесі жағдайында білім алушыларда еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар

Жалпы білім беретін мектептердің бастауыш білім беру деңгейіндегі «Еңбекке баулу», «Көркем еңбек» және негізгі орта білім беру деңгейіндегі «Технология» оқу пәні ретінде ерекше, бірегей білім беру саласы болып табылады. Егер мектептегі жалпы білім беретін басқа пәндер, әдетте, олардың негізін қалаушы іргелі ғылымдарға сүйенсе, онда ол пәндерді оқыту барсындағы жүргізілетін әрбір жұмыс ерекше маңыздылыққа ие болады. Осыған байланысты кейбір дерексіз жұмыстарды, сонымен қатар мектеп бағдарламаларында қарастырылған еңбек әрекетінің бірнеше түрлі салаларына үйрету қиындықтар тудыруы сөзсіз.

«Технология» пәнінің мұғалімі әрбір оқушысының бойындағы шығармашылық әлеуеттің қалай жүзеге асатынына және белсенді дербес шығармашылық әрекетке психологиялық және практикалық дайындығы қалай қалыптасатынына жауапкершілікпен қарауы тиіс. Нарықтық экономика және нарықтық қатынас жағдайында жалпы білім беретін мектеп өз білім алушыларына мамандық беруге міндетті емес, алайды олардың болашақ мамандықтарын таңдауды дұрыс жүзеге асыруға дайын, ғылыми-техникалық прогресс пен бәсекелестік жағдайында кәсіби функциялардың тиімділігін түсіне алатын тұлға қалыптастырулары керек. Мұндай тұлғаны қалыптастырудың жетістігі еңбек тәрбиесінің мазмұнымен емес, оның бағытымен, белгілі бір міндеттер мен қалыптасқан құндылықтарға бағынуымен анықталады.

«Еңбекке баулу», «Көркем еңбек» және «Технология» пәндерінің басты мәні – жастарды еңбек және технологиялық оқытуға тың көзқарастарды дамыту қажеттілігін айқындайтын объективті талаптар мен ұсыныстардың болуында болып табылады. Бұл объективті талаптар мен ұсыныстар адам қызметінің барлық салаларында жаңа технологиялардың пайда болуына байланысты дүниежүзілік қоғамдық өндірістің өзгеруінен туындайды.

Технология сабақтарында білім алушылар өз ойын сөзбен де, іс-әрекеттерінің нәтижелерімен де жеткізу, өз жұмысының дұрыстығын дәлелдеп беру арқылы да жүзеге асыра алады және өзін жеке тұлға ретінде көрсету мүмкіндігіне ие болады. Олардың танымдық қызығушылықтары жанданып, дербестігі мен өзіне деген сенімділігі көрінеді, іс-әрекеттің жана түрлері жойылмай тұрып, ұялшақтық, кез келген тапсырманы жақсы, сапалы, әдемі орындауға құштарлық пайда болады.

Жалпы білім беретін мектептерде оқу-тәрбие процесі жағдайында білім алушылардың бойында еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастыру бойынша жұмыстар:

- «Еңбекке баулу», «Көркем еңбек» және «Технология» пәндерінің сабақтарында;
- академиялық білім беретін пәндерде пәнаралық байланыс арқылы;
- қоғамдық пайдалы жұмыстар арқылы;

- қолөнер үйірмелерінде;
- ата-аналармен бірігіп атқарылатын іс-әрекеттер және т.б. арқылы жүзеге асырылады.

1. «Еңбекке баулу» және «Технология сабақтарында» білім алушыларда еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастыру

Бастауыш білім беру деңгейіндегі «Еңбекке баулу» оқу бағдарламасының мақсаты – көркемдік-технологиялық білімнің, кеңістіктік-образдық, шығармашылық ойлаудың негіздерін қалыптастыру, жеке тұлғаның қалыптасуының негізі ретінде рухани-адамгершілік мәдениетті дамыту.

«Еңбекке баулу» оқу пәнінің міндеттері:

1) әртүрлі ақпарат түрлерін (іздеу, жинау, сұрыптау) бағдарлау қабілетін дамытуға ықпал жасайтын, әртүрлі танымдық, коммуникативтік, ұйымдастырушылық және адамгершілік сипаттағы міндеттерді өздігінен шешу тәжірибелерін қалыптастыру;

2) ұлттық және әлемдік материалдық мәдениет, өнер туындыларымен танысу арқылы құндылық бағдарларын қалыптастыру;

3) бақылау, эксперимент және демонстрация жүргізу арқылы зерттеу дағдыларын дамыту;

4) әртүрлі материалдар мен құралдарды қолдану арқылы кеңістіктік-образдық ойлау дағдыларын қалыптастыру;

5) білім алушылардың өзін-өзі бағалауын арттыру және оң көзқарасын қалыптастыру;

6) жеке, топтық және ұжымдық жұмыстарды орындау процесінде қолдың моторикасын, сенсорикалық, қиялдауы мен шығармашылығын, елестетуін және қабылдауын дамыту.

7) ұлттық және әлемдік мәдениет туындыларымен танысу арқылы зерттеушілік дағдыларын дамыту болып табылады [45].

«Еңбекке баулу» пәнін оқу барысында бастауыш сынып білім алушыларының бойында қалыптасуы тиіс дағдылар мен біліктер:

- қауіпсіздік техникасы ережелерін сақтау. Адамның кез келген іс-әрекетінің, сонымен бірге білім алушылардың оқу еңбегі және мектептен тыс уақыттағы әрекетінің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін қызмет ұйымдастыру-техникалық шаралар жүйесі, қорғаныс құралдары мен әдістері – қауіпсіздік техникасы деп аталады. Технология сабақтарында сақталуы және әрбір білім алушы білуі тиіс қауіпсіздік техникасы ережелерінің үлгісін 3-қосымшада ұсынылған;

- жеке бас гигиенасын білу және күделікті өмірде қолдану. Жеке бас гигиенасы ережелері – бұл дененің және бүкіл ағзаның тазалығын сақтау үшін жасалған адам мінез-құлқының гигиеналық ережелерінің жиынтығы. Мектеп оқушыларына арналған жеке гигиена ережелерінің үлгісі 4-қосымшада ұсынылған;

- жұмыс орнын тәртіпте ұстау. Мектеп оқушысы үшін дұрыс жабдықталған жұмыс орны өнімді оқуды ғана емес, мықты денсаулықты да қамтамасыз етеді.

Жұмыс кеңістігі функционалды және эстетикалық жағымды болуы керек. Бөлмеде орынды таңдау, ыңғайлы үстел мен орындық, жұмысқа қолайлы жарықтандыру – мұның бәрі өте маңызды болып саналады;

- жұмысқа қажетті құрал-жабдықтарды дұрыс таңдау, оларды әрдайым тазалықта және ұқыпты қолдану;

- мұғалім ұсынған үлгілерді қолдану арқылы жұмыс істеу;

- пән сабақтарынан алған білімдерін күнделікті өмірде қолдана білу;

- ұлттық сәндік-қолданбалы өнердің, яғни ою-өрнектердің негізгі элементтерін білу. Ою-өрнектер – бейнелеу өнерінің ерекше түрі, ол символдық түрде адамның ішкі жан дүниесін және оны қоршаған дүниені бейнелейді.

Ою-өрнектер белгілі бір этнос пен дәуірдің мәдениетін көрсетеді. Геометриялық фигуралар, күн белгілері, дөңгелек тәрізді кейбір белгілерді көптеген мәдениеттерде қолдануға болатынына қарамастан, ою-өрнекте ұлттық көркемдік дәстүрді айқындайтын белгілер бар. Қазақ халқының ұлттық ою-өрнектерінің ерекшеліктері мен мағынасы туралы қысқаша ақпаратты және ою-өрнектердің үлгілерін 5-қосымшада ұсынамыз.

- көркемдік, табиғи және жасанды материалдарды және құралдарды сұрыптауы, қолдану, эксперимент, бақылаулар мен тәжірибелер жүргізу. Сабақ барысында жүргізілетін эксперимент (experimentum – сынап көру, тәжірибе) – болжамды немесе теорияны қолдау, жоққа шығару немесе растау үшін орындалатын жұмыс түрі. Эксперименттер мақсаты мен көлемі бойынша әр түрлі болуы мүмкін және әдетте қайталанатын процедураға және нәтижелердің логикалық талдауына сүйенеді.

Технология сабақтарындағы эксперимент әдісі баланың есте сақтау қабілетін, ойлау процестерін дамытады, өйткені кез келген уақытта талдау мен синтез, салыстыру, жіктеу және жалпылау операцияларын орындау қажеттілігі болады.

Педагогика ғылымында эксперимент негізгі зерттеу әдістерінің бірі болып саналады. Ол жалпылама мағынада гипотезалардың дұрыстығын эксперименттік тексеру ретінде анықталады және осы негізде зерттеу тақырыбын кең және терең зерттеуге болады.

Мәселені шешу:

- балалар экспериментті оның нәтижесін білмей жасайды, сол арқылы жаңа білім алады;

- балалар алдымен нәтижені болжайды, содан кейін олардың дұрыстығын тексереді деп бөлінетін екі нұсқада жүзеге асырылады.

Балалар экспериментін ұйымдастырудың негізгі принциптері:

- теория мен практиканың байланысы;

- көрнекілік, оқытудың дамытушылық сипаты;

- жеке, топтық және жаппай тәсілдерін қолдану мүмкіндігі;

- қауіпсіздік ережелерін сақтауды ескере отырып эксперимент немесе тәжірибе жүргізу шарттардың бақылануы.

Нәтижелерді қорытындылау және қорытынды жасау – эксперименттің соңғы кезеңі болып саналады.

Мақсаты: технология сабақтарында білім алушылардың тәжірибелік эксперименттік-зерттеу әрекетін ұйымдастыруға жағдай жасау.

Тәжірибені немесе экспериментті жүзеге асыру шарттары оқу орнының материалдық қорына, жұмыс ортасының ұтымды ұйымдастырылуына, зерттеу тақырыбын таңдауға байланысты.

Демонстрациялық бақылаулар дегеніміз – эксперимент жүргізгенде мұғалімнің өзі көрсетеді, ал балалар жүргізілу барысы мен нәтижені бақылайды. Бұл эксперименттер зерттелетін объект бір данада болғанда, оны балалардың қолына беру мүмкін болмағанда немесе балаларға белгілі бір қауіп төнген кезде жүргізіледі.

Оқушылық эксперимент – өздік жұмыстың бір түрі болып саналады. Ол материалды тереңірек түсінуге және меңгеруге мүмкіндік береді.

Оқушылық эксперимент зертханалық тәжірибе және практикалық жаттығулар болып бөлінеді. Тәжірибе барысында алынған білім ұзақ уақыт бойы есте сақталады.

Көбінесе эксперимент гипотезаны немесе теорияны қолдау, жоққа шығару немесе растау үшін орындалатын жұмыс түрі ретінде қарастырылады.

Балаларға көрнекі-әрекеттік және көрнекі-бейнелі ойлау тән, сондықтан балалардың экспериментін арнайы ұйымдастырылған әрекет ретінде қарастырған жөн.

Балалардың танымдық іс-әрекетінің сипатына негізделген тәжірибелер, бақылаулар және эксперименттер келесідей жіктеледі:

- иллюстрациялық (балалар бәрін теория жүзінде біледі, ал эксперимент тек таныс фактілерді растайды);
- іздену (балалар эксперименттік міндеттердің нәтижесі мен шешімі қандай болатынын алдын ала білмейді).

Әрбір тәжірибеде келесі кезеңдердің бірізділігін ажыратуға болады:

- нені білгісі келетінін білу;
- гипотезаны тұжырымдау, зерттеу мәселесін қою;
- эксперимент барысы бойынша ой қозғау;
- нұсқаулар мен сындарды зерттеу;
- нәтижелерді болжау;
- қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, тәжірибе жасау;
- нәтижелерді бақылау;
- нәтижелерді тіркеу;
- алынған мәліметтерді талдау;
- көрген нәрселер туралы ауызша немесе графикалық есеп;
- қорытындыларды тұжырымдау.

Тәжірибелік экспериментті шығармашылық жоба тақырыбына сәйкес сыныпта жеке оқушы үшін де, сондай-ақ зерттеудің жалпы тақырыбы бойынша білім алушылардың үлкен және кіші топтары үшін де ұйымдастыруға болады.

Білім алушылардың бойында өздігінен білім алу дағдыларын дамыту сабақта эксперимент өткізудің басты мақсаты болып табылады. Егер оқушыларға

өздеріне эксперимент өткізу, яғни «шындыққа» көз жеткізу мүмкіндігі берілсе, бұл жағдайда алынған білім ұзақ уақыт есте сақталады.

Осы орайда технология сабақтарындағы оқу эксперименті танымдық қабілетті дамытудың қажетті тәсілі болады.

Оқу эксперименті – бұл арнайы құрал-жабдықтардың көмегімен оқуға неғұрлым ыңғайлы жағдай бар сабақтарда қандай да бір физикалық, химиялық, технологиялық құбылыстарды көрсету. Сабақ барысында жүргізілетін эксперименттер – сабақтық, сабақтан тыс уақытта мысалы, факультатив сабақта жүргізілетін эксперименттер – сабақтан тыс эксперименттер болып бөлінеді. Егер жіктеудің негізіне оқу экспериментінің түрін келтіретін болсақ, онда зерттеушілік, иллюстрациялық және аралас эксперименттерді атап айтуға болады.

Білім алушылардың еңбек дайындығында иллюстрациялық көрсету экспериментін, зертханалық зерттеушілік, сыныптан тыс (үйде орындалатын) зерттеушілік және иллюстрациялық эксперименттерді қолдануға болады. Әдістемелік тұрғыдан проблемалық сұрақтары дұрыс қойылып, жүргізілген иллюстрациялық көрсету эксперименті білім алушылардың танымдық қызығушылықтарын белсендендіруге ықпал етеді [46].

Көбінесе мектеп тәжірибесінде тәжірибе демонстрациялық сипатта болады – мұғалім оны жұмыс орнында жүргізеді, балалар мұғалімнің іс-әрекетін бақылайды, содан кейін нәтижелерді талқылауға және қорытынды жасауға қатысады. Эксперимент өте сирек (және балалар үшін ерекше қуанышты) фронтальды түрде – әр оқушының үстелінде жеке жүргізіледі. Бұл формалардың екеуі де нақты объектілермен әрекеттерді қамтиды, сондықтан мұндай эксперименттерді табиғи деп атауға болады.

Эксперименттік іс-әрекетті ұйымдастыру формалары: семинар сабағы, жеке зертханалық жұмыс, сынақтар, тәжірибелер, жаттығулар, бақылаулар болуы мүмкін [47].

Сонымен қатар, кейбір дәлелденген практикалық сабақтар, мысалы, табиғи талшықтардың талшық құрамын зерттегенде, химиялық және аралас талшықтарды оқу кезінде қолданылады.

Сыныпта эксперименттер мен тәжірибелерді жүргізу кезінде қауіпсіздік шараларын сақтауға әрқашан назар аудару керек;

- материалдарды және компоненттерді өлшеу, белгілеу, қию, пішінін келтіру, жинақтау, қосу және біріктіру;
- өз-өзіне қызмет жасай білу
- тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдей алу және т.б.

Еңбек сабақтарындағы бақылаулар мен тәжірибелер

Материалдарды өңдеу кезінде болатын өзгерістерді, өндірістік және еңбек жағдайларындағы әртүрлі құралдардың әрекет ету ерекшеліктерін байқау және еңбек операцияларын ұтымды ететін жұмыс құрылғыларының барлық түрлерін қолданудың орындылығын іс жүзінде нақтылау бақылаулар мен тәжірибелік жұмыстар арқылы жүзеге асырылады. Өздерінің және сыныптастарының

жұмысын бақылай отырып, білім алушылар жобалық шешімдерді, жұмыстың әдістері мен сапасын, дайын бұйымдар мен олардың бөліктерін әрлеуді салыстырады және бағалайды. Көмекші және өңдеу операцияларын орындаудың қарапайымдылығы, ыңғайлылығы мен жеңілдігі, жұмыс техникасы, жұмысқа кететін уақыт көлемі сияқты көрсеткіштер де оқушылардың назарынан тыс қалмайды. Осының барлығы бірігіп белсенді ойлау әрекетін қажет етеді, сондықтан балалардың ақыл-ойының дамуына ықпал етеді.

Білім алушыларының еңбекке баулу және технология сабақтарында жүргізетін бақылаулары мен қарапайым тәжірибелері барлық анализаторларды және, атап айтқанда, әрбір оқушының қозғалыс жүйесін бір уақытта кешенді пайдалануға негізделген. Бұл білім алушыларға әр сабақ сайын әртүрлі материалдардың (жұмсақ – қатты, жеңіл – ауыр, тегіс – кедір-бұдыр, тығыз – кеукті; берік, сынғыш, серпімді, қатты, мөлдір, ақ, түрлі-түсті және т.б.) қасиеттері мен сапалық ерекшеліктері туралы практикалық міндеттерді шешу үшін маңызды сұрақтарға нақты жауап, сондай-ақ құралдармен өңдеу кезінде әрбір материалдың төзімділік сипаттамаларын берулеріне мүмкіндік береді.

Тәжірибе көрсеткендей, балалар үйде және мектепте, еңбек сабақтарында және ойын барысында қолданатын қағаздың түрлері мен сорттарының маңызды қасиеттері мен сапалық ерекшеліктерін анықтау үшін мұғалім ұйымдастырған оқушылардың арнайы ұжымдық бақылауларының пайдасы зор. Осындай бақылауларды жүргізіп, балаларға алынған ақпаратты жалпылауға және жүйелеуге көмектесе отырып, мұғалім әрбір адам кітапты немесе дәптерді ашқанда, газет немесе театр плакаттарын оқығанда, дүкеннен азық-түлік сатып алғанда қағазбен кездесетінін атап өтеді. Бастауыш сынып білім алушылары өмірде жиі кездесетін және қолданылатын қағаздың негізгі қасиеттерін ажыратуды, атауды және тізімдеуді үйренеді. Қағаз және картонмен жұмыс кезіндегі бақылаулар мен тәжірибелер туралы 6-қосымшадан оқуға болады.

Пән сабақтары дегеніміз – зерттелетін нысандарды немесе олардың үлгілерін көрсетіліммен (демонстрациялаумен) жүретін сабақ [48].

Еңбекке баулу пәні – жалпы білім беретін мектептердегі оқу пәндерінің бірі, білім алушыларды еңбекке және мамандықтар әлемімен таныстыратын, еңбексүйгіштікке тәрбиелейтін, болашақ мамандықты таңдауға ықпал ететін бірден-бір пән болып табылады.

Бастауыш білім беру деңгейіндегі «Еңбекке баулу» оқу пәні балалардың бойында еңбекқорлық, рухани-адамгершілік және шығармашылық сезімдерін дамытуға бағытталған.

Сонымен қатар, еңбекке баулу сабақтарында білім алушылар әр түрлі материалдармен жұмыс істеу дағдысын. Сабақ барысында қолданылған материалдарды қасиеттерінің сипатына қарай ажырату, қарапайым тәсілдермен бөлшектерді модельдеу және құрастыру арқылы зат жасауды үйренеді.

Бастауыш білім беру деңгейіндегі «Еңбекке баулу» пәні бойынша Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сыныптары мұғалімі – Сулейменова Карлыгаш

Дулатовнаның «Қағаздар сыры» тақырыбындағы сабақ үлгісін 7-қосымшада ұсынамыз.

Еңбекке баулу сабақтарында қолданылатын табиғи материалдар

Кептірілген жапырақтар, ағаш тұқымдары, көкөністер, үйеңкі немесе шаған ағаштарының тұқымы және т.б. табиғи материалдар аппликация жұмыстарына арналған материалдар болып табылады. Олардың көмегімен қоянның құлағын, инеліктің қанаттарын, балықтардың желбезегін жасауға т.б. болады.

Еңбекке баулу сабақтарында қолдану үшін өсімдік тұқымдарын жаздың аяғында және күзде жинап, кептіру қажет. Кептіру барысында тұқымдар өз пішінін сақтап қалуы тиіс. Еңбек сабақтарында қолданылатын тұқымдарды, жапырақтарды, гүлдерді қағаздың арасына салып кептіреді. Еңбекке баулу сабақтарында бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс жасау кезінде әртүрлі қолөнер үшін жиі қолданылатын өсімдік материалының кейбір түрлерін және қолданылу жолдарын ұсынамыз:

1) Қылқан жапырақты өсімдіктер (шырша, қарағай). Кірпінің инелерін, өрмекшінің аяқтарын, мысықтың тырнақтарын, көбелектің мұрттарын, қуыршақтың белдемшелерін және т.б. модельдеу үшін өте қолайлы.

Қарағай, шырша ағаштарының инелері қолданылады. Оларды жылдың кез келген уақытында жинауға болады, жасыл қарағай инелерін қолданған дұрыс. Қарағай инелерімен жұмыс істегенде, оның инелерінің тікенді болатын ерекшелігін ескеру керек, сондықтан қорапта немесе банкада сақтау қажет.

2) Жаңғақтар (жаңғақ, фундук, жержаңғақ, қарағай жаңғағы, пісте). Олардың қабықтары да, тұтас жаңғақтарды да қолдануға болады. Жаңғақтың қабықтары ойыншық қуыршақтардың мен жануарлардың бастарын жасау үшін қолданылады.

3) Піскен жаңғақтарды тамыз айында жинау керек, оны ойыншықтар жасауда да сәтті қолдануға болады. Жаңғақтар тақталарда кептіріледі, содан кейін құрғақ жерде қорапта сақталады. Фундук қабықтары өте қатты. Пышақпен кесу немесе тебен инемен, бізбен тесу қиын. Шамадан тыс кептірілген жаңғақтармен жұмыс істеу қиын, сондықтан оларды қолөнер жұмысында пайдаланбаған жөн.

4) Балқарағай жаңғақтары жануарлардың табандарын, жұдырықтарын және орман жануарларын жасауда пайдалы болуы мүмкін. Жаңғақтар бізбен оңай тесіліп, бір-біріне жақсы жабысады.

5) Грек жаңғағы қабығын қайық, арба, тасбақа, қоңыз т.б. жасауға қолдануға болады. Жаңғақтарды тек мұғалім немесе үйде ата-аналары ғана жаруы тиіс, балалар өз жұмыстарына дайын жартыларды пайдаланады.

6) Жержаңғақпен жұмыс істеу өте оңай – тесуге және кесуге жеңіл, қабығы жұқа және жеткілікті нәзік. Жержаңғақ жануарлардың түпнұсқа фигурасын жасау үшін қолданылады. Жаңғақтарды құрғақ бөлмеде сақтау керек, өйткені олардың қабығы кепкен кезде қатып қалмайды.

7) Емен жаңғағы – әр түрлі пішінде және мөлшерде болады. Қолөнерінде жаңа піскен жаңғақтарды пайдаланған жөн, өйткені олар ұзақ сақталады және олармен жұмыс істеу оңайырақ.

8) Тұқымдар. Қарбыз, қауын, күнбағыс тұқымдары, шөптердің, бақша гүлдерінің ірі тұқымдары. Бұл тұқымдардан жануарлардың немесе қуыршақтардың көздерін жасауға болады.

9) Бұтақтар. Табиғи материалдардан көлемді ойыншықтарды, олардың жүгіру, отыру, қолды көтеру және т.б. қозғалысын бейнелеуде, яғни әртүрлі пішіндегі қолдарды және аяқтарды жасау үшін ағаштардың, талдардың бұтақтары қолданылады. Бұтақтардың тармақталған жері шынтақ пен тізе бөліктерін жасау үшін қолданылады, ұзындығы қолөнер өлшеміне пропорционалды түрде кесіледі. Жұмыста қарағай, шырша, мамыргүл бұтақтарын пайдалануға болады. Олардың бұтақтары серпімді және құрғақ кезде оңай сынбайды. Балаларға ағаштарды қорғау керектігін және қолөнер үшін жерде жатқан бұтақтарды, кесілген ағаштардан, ағаштарды кесетін жерлерден жинау керектігін үнемі еске түсіріп отыру керек.

10) Қолөнерде пішінге байланысты ағаштардың қабығын қолдануға болады, олар әртүрлі жануарлар пішініне немесе олардың денесінің бөліктеріне ұқсауы мүмкін. Мұнда балаларда дамытуды қажет ететін қиялды көру және бақылау дағдылары ерекше маңызды.

11) Жапырақтар қолөнер бұйымдарын жасауға қызықты және қажетті қосымша болып табылады, олардан әдемі аппликациялар жасауға болады. Жапырақтар пішіні мен түсі бойынша өте әртүрлі. Әртүрлі ағаштардың, бұталардың және гүлдердің жапырақтарын қолдануға болады.

Жапырақтардан көбелек қанаттарын, балықтың желбезектерін, әр түрлі өрнектерді жасауға болады. Жапырақтарды күзде, әсіресе әдемі болған кезде жинаған дұрыс.

12) Сабан бұл дәнді өсімдіктердің сабағы, іші қуыс, оңай өңделетін материал. Сабаннан жасалған бұйымдар өте тартымды және әдемі болады. Олар балалардың шығармашылық дамуына үлкен мүмкіндік береді. Қара бидайдың, бидайдың, сұлының, арпаның, жабайы өсетін өсімдіктердің сабаны пайдаланылады.

13) Құстардың қауырсыны. Жұмыста құстардың әртүрлі пішіндегі, түстегі, өлшемдегі қауырсындарын қолдануға болады. Жұмыстың алдында қауырсындарды сабынды сумен жуып, кептіру және тарау қажет.

14) Ұлу қабыршағы, бақалшық. Өзендердің, көлдердің және теңіздердің жағасында сыртқы түрі қызықты және пішіні ерекше қабықшаларды кездестіруге болады. Оларды жинауды балалармен бірге экскурсия кезінде жасауға болады. Жинағаннан кейін қабыршақтарды жуып, кептіру қажет. Қабыршақтардан әртүрлі жануарлардың фигурасын жасауға болады.

Табиғи материалдардың көмегімен жұмыс істеудің нәтижесінде білім алушылар:

- табиғи материалдардың түрлерімен, қасиеттерімен, ерекшеліктерімен танысады;

- жұмыс барысында қажетті болатын құрал-жабдықтармен танысады, оларды қолдану жолдарын және техника қауіпсіздігі ережелерін сақтауды меңгереді;

- қажетті жалпы еңбек дағдылары мен біліктерін меңгереді;

- өздерінің еңбек қызметін жоспарлауды, ұйымдастыруды, талдауды үйренеді;

- шығармашылық ойлау қабілеттері дамиды;

- табиғат құбылыстарына, өсімдік өміріне бақылау жүргізуді үйренеді;

- табиғатты аялау, сақтау, қорғау дағдылары қалыптасады.

Табиғи материалдардан жасалатын жұмыс түрлерін 8-қосымшада ұсынамыз.

II. Мектептегі білім берудегі пәнаралық байланыстар интеграциялық процестердің нақты көрінісі болып табылады. Бұл байланыстар білім алушылардың практикалық және ғылыми-теориялық дайындығын арттыруда маңызды рөл атқарады, оның маңызды белгісі – оқушылардың танымдық әрекеттің жалпылама сипатын меңгеру болып табылады.

Пәнаралық байланыс дегеніміз – сабақта жүргізілетін іс-әрекеттердің мақсаты, мазмұны, әдістері және тәсілдерін сәйкестендіріп оқыту. Екі немесе одан да көп пәндердің ұқсас тақырыптарын байланыстырып оқыту барысында идеялар мен ұстанымдардың ұқсастығы айқын байқалады, сонымен бірге алынған білімді түрлі салаларда пайдалану мүмкіндігі пайда болады. Сондай-ақ, әлемдегі құбылыстар мен нысандардың өзара тығыз байланысын көрнекі көрсету мүмкіндігі болады.

Мектепте білім берудегі пәнаралық байланыстың өзектілігі қоғамдық, жаратылыстану және техникалық білімдердің интеграциясы айқын көрінетін ғылымның қазіргі заманғы даму деңгейіне байланысты болып табылады. Сонымен қатар, адамның мамандыққа байланысты ғылымдар саласындағы білімінің рөлі және оларды әртүрлі мәселелерді шешуде жан-жақты қолдана білу қабілеті артып келеді.

Технология сабақтарында жалпы білім беретін барлық пәндермен пәнаралық байланыс жүзеге асырылады.

Пәнаралық байланыс дегеніміз – әртүрлі пәндер бойынша оқу бағдарламаларының өзара сәйкестігі.

Білім алушылар еңбекке баулу, көркем еңбек және технология сабақтарында оқу процесінде әрбір бұйымға еңбек әрекетінің объектісі ретінде ғана емес, сонымен қатар адам шығармашылық эмоциялардың көріну процесі ретінде қарауды, басқа пәндерден бұрын алған теориялық білімдерін өмірде қолдана білуге, логикалық ойлауды үйренеді.

Пәндерді кіріктіріп оқытудың ұстанымдарының басты мақсаты – оқушылардың ойлау қабілетін дамытуды жүзеге асыруға бағытталған.

Оқушыларды оқыту және тәрбиелеу міндеттерін сапалы шешуге мүмкіндік беретін оқу процесін кіріктіруді құрастыру, келесі мүмкіндіктерге жағдай жасайды:

1) пәнішілік байланыстан көппәндік байланыстарға өту білім алушылардың әрекет тәсілдерін бір нысаннан басқаларға көшірулеріне, оқу процесін толығырақ түсінулеріне және әлемнің (қоршаған ортаның) толық бейнесін құрастыруларына мүмкіндік береді;

2) пәндерді кіріктіру құрылымындағы проблемалық жағдаяттардың көлемін ұлғайту, мектеп оқушысының ойлау әрекетін белсендіреді және оны оқудың тұлғалық нәтижелеріне жетуге жетелейді және жақындатады;

3) кіріктіру білім алушыға мақсаттан нәтижеге дейінгі аралықта жүргізілген барлық әрекеттердің орындалу процесін бақылауына, әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруына және жұмыстың әр кезеңін саналы қабылдауына мүмкіндік береді;

4) кіріктіру метапәндік ұстанымын жүзеге асыру арқылы, сабақтың ақпараттық көлемін ұлғайтады;

5) кіріктіру білім алушылардың түрлі пәндерді оқу барысында жасаған қорытындыларын қалыптастыра отырып және оқытудың тұлғалық тәсілін жүзеге асыра отырып, нақты бақылауларды дәлелдейтін немесе тереңдететін жаңа факторлар табуға мүмкіндік береді;

6) кіріктіру оқу-танымдық әрекетті белсендіруге көмектеседі, оқушылардың білім алу үшін көп күш жұмсауларын жеңілдетеді және шаршағыштықты болдырмайды, ынталандыру құралы болып табылады;

7) оқу материалдарын кіріктіру білім алушылардың шығармашылығын дамытуға, алған білімдерін өмірдің нақты жағдаяттарында қолдана білулеріне жағдай жасайды. Мәдениетке тәрбиелеудің, табиғатқа, адамдарға, өмірге мейірімді, тұлғалық қасиеттерді қалыптастырудың маңызды факторларының бірі болып табылады [49].

Технологиялық білімнің дүниетану, бейнелеу өнері, математика, физика, химия, биология, география және басқа пәндермен өзара байланысы білім алушылардың қазіргі заманғы техника мен технологиялардың ғылыми негіздерін тереңірек меңгерулеріне, алынған білім мен дағдыларын жүйелеуге және реттеуге ықпал етеді. Оқу материалының мазмұнына, қалыптасып жатқан біліктер мен дағдыларға, сонымен қатар оқыту әдістеріне қатысты пәнаралық байланыстар бар.

Бастауыш білім беру деңгейінде «Еңбекке баулу» және «Дүниетану» пәндерін кіріктіріп оқыту, сонымен қатар бақылау, қорытында жасау әдістерін жүзеге асыру, балалардың танымдық, қызығушылық әрекеттерін арттыру, қамқорлық жасау қасиеттерін дамыту мақсатында бөлме өсімдіктерін өсіру тәжірибесін жүргізуге болады. Жұмыстың бұл түрі сыныпта да, үй тапсырмасы ретінде үйде де жүргізілуі мүмкін. Бөлме (сынып) жағдайында қынагүл өсіру жолының үлгісі 9-қосымшада беріледі.

Негізгі орта білім беру деңгейінде «Биология» және «Технология» пәндерінің жекелеген тақырыптарын кіріктіріп оқытудың жолдары бойынша Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің «Биология» пәнінің мұғалімдері – Кожамжарова

Айсара Бахытовна және Молдахметова Гүлзат Бауыржанқызы әзірлеген кесте мен қысқа мерзімді жоспардың үлгілерін 10-шы және 11-қосымшаларда ұсынамыз.

Бастауыш білім беру деңгейінде оқуға деген қызығушылықтың болуы немесе болмауы баланың кітапқа деген көзқарасының негізгі факторы және оны бағалау критерийі болып табылады. Кітапқа деген қызығушылық пен сүйіспеншілікті тәрбиелеу, онымен қарым-қатынас жасауға ұмтылу, көркем мәтінді тыңдау және түсіну, көркем мәдениетті дамыту балаларды көркем әдебиетпен таныстырудың, сонымен қатар балаларды оқу еңбегіне баулудың негізгі міндеті болып саналады.

Балалардың кітап оқуға деген қызығушылығын тудыру және арттыру, сондай-ақ оқылатын әдеби шығармалар арқылы еңбексүйгіштікке, еңбек мәдениетіне баулу үшін оқылатын әдебиетті таңдаудың әдістемелік қағидаларын ұстану қажет. Мектеп пәндерінің оқу бағдарламасындағы тақырыптарды еңбекке баулумен сабақтастырып оқытудың жолдарын

«Әдебиеттік оқу» пәні – бастауыш сынып оқушыларын оқытудағы негізгі пәндердің бірі болып саналады. Ол жалпы білімдік оқу дағдыларын және мәтінмен жұмыс істеу дағдысын дамытады, көркем әдебиетті оқуға қызығушылығын оятып, баланың жан-жақты дамуына, рухани-адамгершілік, эстетикалық, еңбексүйгіштік тәрбиесіне ықпал етеді.

«Әдебиеттік оқу» пәні сабақтарында білім алушылар еңбек адамдарымен, мамандық түрлерімен танысады. Адам өміріндегі еңбектің рөлі, адамның еңбек процесіне деген көзқарасынан, еңбекті сүйуден, тынымсыз еңбек етуге ұмтылуынан тұратын қасиет – еңбексүйгіштік туралы біледі. Осыған байланысты «Еңбекке жастан, өнерге бастан» бөліміндегі «Мәтін бойынша жоспар құрасың» тақырыбын еңбекке баулу сабағымен байланыстырудың үлгісін ұсынамыз. Сабақты әзірлеген Сабитова Анар Жанатовна – Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі (12-қосымша).

Еңбек тәрбиесі еңбек әрекеттері жүзеге асатын, өндірістік қатынастар қалыптасатын, құралдар мен олардың пайдалану әдістері зерттелетін процестің аспектілерін қамтиды. Оқыту кезіндегі еңбексүйгіш тұлғаны қалыптастырудың негізгі шарты ретінде де, сонымен бірге қоршаған әлемді шығармашылықпен зерттеу әдісі, еңбектің әртүрлі салаларында мүмкін болатын еңбек әрекеті дағдыларын меңгеру, сонымен қатар жалпы білімнің қажетті элементі ретінде де әрекет етеді.

Бастауыш сыныптағы «Дүниетану» пәні білім алушыларды заттар мен табиғат құбылыстары туралы, олардың арасындағы қарапайым қарым-қатынастар туралы, сондай-ақ адам мен табиғаттың өзара әрекеті туралы негізгі біліммен қаруландыруға арналған. Қоршаған әлем саласындағы жұмыстың жетекші әдістеріне практикалық әдістер, жобалау, табиғаттағы бақылаулар, сабақтағы бақылаулар, экскурсиялар, тәжірибелер, практикалық жұмыстар жатады. Сабақты оқытудың дәстүрлі және заманауи инновациялық әдістерін, көрнекіліктерді, пәнаралық байланысты қолдану арқылы өткізу кез келген

сабақтың мазмұнын қызықты да түсінікті етері сөзсіз. Пәнаралық байланысты ұтымды пайдалану арқылы балаларды еңбекті сүйеге тәрбиелеудің бір жолы ретінде әзірленген сабақтың үлгісін ұсынамыз. «Дүниетану» пәнінен «Менің отбасымның рухани құндылықтары» (13-қосымша) тақырыбындағы сабақтың үлгі-жоспарын әзірлеген Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі – Табатаева Арайлым Кайырбековна.

Білім алушылардың бойында еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастыру мақсатында «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті» және басқа да пәндердің сабақтарында еңбекке байланысты мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді қолдану да өзіндік ықпал ететінін ескеру қажет (14 және 15-қосымшалар).

III. Сыныптан немесе сабақтан тыс жұмыс дегеніміз – мақсаты, мазмұны, өткізу әдістемесі, сабақты басқару нысандары мен тәсілдері бойынша әр түрлі болып табылатын кең ұғым. Мысалы, сыныптан тыс оқу және мектеп мерекелері мен кештерін өткізу – бұл сыныптан тыс жұмыстар сала.

Сабақтан тыс жұмыс – бұл өзін-өзі басқару, сынып жетекшілерінің бағыттаушы рөлі бар балалардың белсенділігі негізінде өткізілетін жұмыстар. Мақсаты, мазмұны және әдістері бойынша сабақтан тыс жұмыс оқу процесіне жақын, бұл оның сабақтан тыс уақыттағы жалғасы. Оны жоспарлау мен ұйымдастырудағы шешуші рөл мұғалімдерге тиесілі болады. Пән мұғалімдерінің білім алушылардың бағдарламалық материал туралы білімдерін кеңейту және тереңдету бойынша жүргізетін жұмыс бұған мысал бола алады [10].

Сабақтан тыс жұмыстар процесі жағдайында білім алушыларда еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастыру білім алушылардың еңбекке, мамандықтарға деген қызығушылығын қалыптастыруда сыныптан тыс жұмыстардың атқарар рөлі маңызды болары сөзсіз.

Сыныптан тыс шаралар дегеніміз – педагогикалық іс-әрекеттердің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Сабақ уақыты шектеулі, ал сыныптан тыс жұмыстар сабақта басталатын үдерісті жалғастырады және тереңдетеді, сонымен қатар бос уақытты қызықты және танымдық қамтамасыз етеді [50].

Сыныптан тыс жұмыс – мектеп мұғалімдерінің немесе ата-аналардың, кітапханашының және т.б. білім алушыларға тікелей тәрбиелік ықпал ету мақсатында ұйымдастыратын ұжымдағы іс-әрекет түрі.

Барлық сыныптан тыс жұмыстардың ортақ мақсаты – мектеп оқушыларын үйлесімді тәрбиелеу, жан-жақты дамыту болып саналады. Олар балаларда әлемге, олардың жеке басына деген құндылықтар мен көзқарастардың белгілі бір жүйесін қалыптастыруға; ұлттық және қоғамдық мәдениет пен дәстүрмен таныстыруға; еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастыруға көмектеседі.

Білім алушыларының еңбекке, мамандықтар әлеміне деген қызығушылығын дамытуға бағытталған, сонымен қатар оқу қызығушылығының деңгейін арттыруға мүмкіндік беретін «Еңбек адамдары туралы оқылған кітап

жарнамасы», «Мамандықтар әлемінде», «Мен болашақта ... боламын» атты және т.б. сыныптан тыс шаралардың үлгілерін ұсынамыз (16-қосымша).

Білім алушылардың мамандықтар әлемі туралы білімдерін, түсініктерін жетілдіру, олардың кәсіби қызығушылықтарының бағытын зерттеуге бағытталған:

- «Мамандықтар аукционы» ойынының (17-қосымша);
- Е.А. Климовтың мамандықтар топтамасын (18-қосымша);
- бастауыш және негізгі орта білім беру деңгейінде өткізуге арналған «Мамандықтар аукционы» ойын-сабағының (19-қосымшада) үлгілерін ұсынамыз.

ІУ. Сынып сағаттары – бұл тәрбие жұмысының бір түрі, онда мектеп оқушылары мұғалімнің жетекшілігімен қоршаған әлемге қарым-қатынас жүйесін қалыптастыруға ықпал ететін арнайы ұйымдастырылған іс-шараларға қатысады.

Сынып сағаттары экскурсия, тақырыптық баяндама, әңгімелесу, пікірталас, қызықты адамдармен кездесулер, викториналар және т.б. түрде өткізілуі мүмкін.

Білім алушыларда еңбек мәдениетін, еңбексүйгішті қалыптастыруға, мамандықтармен таныстыруға бағытталған сынып сағаттарының тақырыптары:

- «Еңбексүйгіштік дегеніміз не?»;
- «Мамандықтар және еңбексүйгіштік туралы»;
- «Адам өміріндегі еңбектің рөлі»;
- «Адам еңбегімен танымал»;
- «Еңбексүйгіштік – жетістікке жеткізетін жол»;
- «Еңбексүйгіштік және оның болашақ жетістіктерге әсері»;
- «Абайдың үндегені – адал еңбек»;
- «Адал еңбек ету – парызың»;
- «Еңбек ептілікті сүйеді»;
- «Еңбек еткенді ел сыйлайды»;
- «Еңбекке үйренем десең, ерінбе» және т.б.

Сынып сағаттарының тақырыптары еңбекке деген құндылық қатынасты, кәсіптік қызметтің әлеуметтік мәнін дамытуға; еңбексүйгіштікті, еңбектегі жауапкершілікті, еңбек мәдениетін қалыптастыру бағытында нәтижеге жетуге ұмтылу қасиеттерін дамыту мақсатын қарастыруы тиіс.

Еңбек, еңбексүйгіштік, еңбек мәдениеті тәрбиесі нақты нәтижелерге жету үшін ақыл-ой және дене белсенділігін қамтитын әрекеттерге негізделуі керек.

Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі – Байборанова Аякоз Дуйсенбаевнаның білім алушылардың еңбекке қызығушылықтарын арттыру, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу мақсатында әзірлеген «Еңбексүйгіштік және еңбек мәдениетін қалыптастыру» тақырыбындағы сынып сағатының үлгі жоспарын ұсынамыз (20-қосымша).

Сондай-ақ, Павлодар облысы Екібастұз қаласы №21 жалпы орта білім беретін мектебінің жас маманы, «Биология» оқу пәнінің мұғалімі Талғат Диас Келденұлы әзірлеген «Еңбек адамды көркейтеді» атты сыныптан тыс іс-шараның үлгі жоспарын 21-қосымшада ұсынамыз.

Мамандық таңдау – өте жауапты іс. Өмірде кездесетін көптеген жағдайлар мамандық таңдаудың дұрыс шешіміне байланысты болады. Кез келген адам ең қызықты, беделді және жоғары жалақы алатын мамандықты таңдағысы келеді. Белгілі бір мамандық туралы нақты және сенімді ақпарат болмаса, тұлғаның өзіне сәйкес келмейтін қызмет саласына басымдық беріп, қателесуі оңай. Мамандық таңдау, таңдау жасау қабілетіне байланысты кез келген жағдай сияқты, жеке тұлға құрылымындағы күрделі қалыптасу болып табылады. Өзін-өзі кәсіби анықтаудың қозғаушы күштерінің факторлары ретінде әрекет ететін құрамдас бөліктер тығыз байланыста болады және бір-біріне әсер етеді. Шешім қабылдау және таңдау қабілеті адамнан белгілі бір дәрежеде жетілуді талап етеді.

Жоғары сынып оқушыларының мамандық таңдауына олардың жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтары мен қабілеттерін түсінуден гөрі ата-аналардың ықпалы зор. Мамандықты саналы түрде таңдау үшін мектеп бітіруші:

жалпы мамандықтар әлемі;

еңбектің түрін және мақсаттары;

мамандықтың адамға қоятын негізгі талаптарын анықтап, түсіне білу;

мамандық бойынша білімді қайда және қалай алуға болатыны;

өзінің қызығушылық саласын жақсы түсіну;

кәсіби бейімділік пен қабілет;

білімді кәсіби жоспар құруда дұрыс пайдалану тәрізді маңызды ақпарат көлемі болуы тиіс.

Мамандық таңдауда төмендегідей қиындықтар мен қателіктер болуы мүмкін:

- болашақ мамандықты сыныптастарының, жолдастарының тікелей немесе жанама ықпалында таңдау;

- «ұят», «сұранысқа ие емес» деп есептелетін, көпшіліктің сөзіне қаламын деп намыстану себебінен өзіне ұнайтын мамандыққа бармай қалу. Бұл мәселе күрделі, бірақ әрбір жұмыстың қоғам үшін маңызды екенін түсіндіру қажет;

- мектеп пәнін кәсіппен сәйкестендіру (немесе осы шындықтардың арасындағы нашар айырмашылық);

- жұмыстың сипаты (кәсіп мазмұны) туралы қате немесе ескірген түсініктер;

- өзінің жеке қасиеттерін, бейімділіктерін, қабілеттерін, дайындығын түсіну әдетінің болмауы;

- мамандық таңдауда маңызды болып табылатын физикалық ерекшеліктері мен кемшіліктерін білмеу немесе бағаламау;

- мамандық таңдау мәселесін шешу немесе ойлау кезінде негізгі әрекеттерді және оларды орындау тәртібін білмеу;

- мамандық таңдау міндетті түрде адамның өзін, жеке психологиялық ерекшеліктері мен қасиеттерін тану және түсіну қабілетін дамытуды қамтиды.

Білім алушының (негізінен жоғары сынып оқушыларының) өзін-өзі тануы және өз-өзіне талдау жасай білу өзі туралы ақпаратты құрылымдау, өзінің қандай екенін (жеке және физикалық қасиеттерін), не істей алатынын (қабілеттері мен дарындары) түсінуге және өзі үшін не қалайтынын (мақсаттар, жоспарлар, армандар) тұжырымдауға көмектеседі.

Өзін болашақ маман ретінде түсіну болашақта кәсіби өзін-өзі дамытуға, мансапты саналы жоспарлауға және өзгермелі жағдайларға сәтті бейімделуге дайын болуға мүмкіндік береді.

Кәсіби өзін-өзі анықтау белгілі бір мәдени-тарихи жағдайда орындалатын жұмыстың және барлық өмірлік әрекеттердің мәнін тәуелсіз және саналы түрде табу болып табылады. Сондықтан сынып сағаттарында, пән сабақтарында мамандықтармен таныстыру және сол мамандықтар бойынша қысқаша мағлұматтар беруге де көңіл аудару қажет. Осы орайда «География», «Биология» және «Химия» оқу пәндерімен байланысты мамандықтар және мамандық бойынша еңбек мәдениетіне қойылатын талаптар туралы ақпаратты 23-қосымшада ұсынамыз.

Қазақстан Республикасындағы кәсіби және басқа мерекелердің тізімі мен аталып өтетін күндерінің кестесі 24-қосымшада берілген.

У. Жалпы орта білім беру ұйымдарында білім алушылардың қоғамдық пайдалы еңбегі еңбек тәрбиесінің ең маңызды құралы бола отырып, кәсіптік таңдауды жүзеге асыруға және кәсіптік қызметтің әлеуметтік мәнін түсінуге ықпал етеді.

Жалпы орта білім беру ұйымдарында қоғамдық пайдалы еңбек балалардың жан-жақты дамуына, еңбек мәдениетінің қалыптасуына, яғни:

- еңбекке және кәсіптік қызмет мәдениетіне, еңбек адамдарын құрметтеуге;
- жұмысшы мамандықтарға қызығушылыққа, еңбекке баулу процесінде алған білім, білік, дағдыларын бекітуге;
- еңбекқорлық, үнемділік, қоғамдық пайдалы өнім жасауға деген ұмтылысқа ықпал етеді.

Білім алушылардың қоғамдық пайдалы іс-әрекетін ұйымдастырудың қажетті шарттары:

- білім алушылардың еңбек белсенділігін дамыту үшін жалпы орта білім беру ұйымдарының отбасымен, өндірістік және әлеуметтік-мәдени мекемелермен өзара әрекеттесуі;
- еңбек қызметін ұйымдастырудың әртүрлі нысандарын оңтайлы таңдау және үйлестіру;
- қоғамдық пайдалы еңбектің әртүрлі түрлерін пайдалану.

Жалпы орта білім беретін мектептердің 5-11 сынып білім алушыларының қоғамдық пайдалы іс-әрекетінің негізгі түрлері:

- өзіне-өзі қызмет көрсету (жұмыс орнын тазалау, асхана үстеліне ас мәзірін әдемі орналастыру және тамақ ішкеннен кейін жинау, асханада кезекшілікте болу, сыныпты таза ұстауға көмектесі және т.б.);

- мұғалімнің жетекшілігімен сабаққа қажетті көрнекіліктер әзірлеу және оқу құралдарын жөндеу (қағаздан, ағаштан, тоқыма материалдардан және т.б.);

- сыныптағы, мектептің оқу-тәжірибе учаскесіндегі және үйдегі, бақшалар мен гүлзарлардағы өсімдіктерге күтім жасау, мектеп асханасына қажетті көкөністер өсіру;

- қоршаған ортаны қорғау шараларына қатысу;

- мектеп ауласын, ауылдың/қаланың көшелерін, демалыс орындарын жөндеу және абаттандыру шараларына, алаңдардың және саябақтардың тазалығын сақтау сенбіліктеріне қатысу, мектептің жиһаздарды, спорттық және ойын жабдықтарын жөндеу және т.б.;

- мемориалдық кешендерді, ескерткіштерді және басқа да тарихи маңызы бар орындарға күтім жасау.

Мұғалім білім алушыларға кез келген істе қолдау көрсетіп, қызығушылықтарына бағыт берулері тиіс. Еңбектің негізгі дамытушылық қызметі – балалардың өзін-өзі бағалаудан өзін-өзі тануға көшуі. Сонымен қатар, бұл процесте балалардың қабілеттері, дағдылары мен біліктері, еңбек әрекеті барысында ойлаудың жаңа түрлері қалыптасады. Ұжымдық іс-әрекеттің нәтижесінде оқушы еңбек, қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдыларына ие болады, бұл баланың қоғамға әлеуметтенуін және бейімделуін жақсартады.

Еңбек мәдениетін тәрбиелеу білім алушылардың экологиялық-адамгершілік тәрбиесін тереңдетіп, эстетикасының дамуына жағдай жасайды. Мектеп оқушылары еңбек құралдарына, жеке заттарына, мектеп меншігіне, қоғамдық мүлікке ұқыптылықпен қарайды. Бұл қарым-қатынастар ұқыптылықта, тәртіптілікте және зейінділікте көрінеді [51].

Жалпы орта білім беретін ұйымдарда білім алушыларының қоғамдық-пайдалы іс-әрекетін ұйымдастырудың келесідей түрлері қолданылады:

- ✓ конкурстар;
- ✓ жобалар;
- ✓ сыныптан тыс шаралар қосымша;
- ✓ байқаулар;
- ✓ акциялар;
- ✓ еңбек және экологиялық десанттар;
- ✓ шығармашылық жобалар;
- ✓ сенбіліктер;
- ✓ «жасыл» және «көгілдір» патрульдер;
- ✓ үгіт бригадаларының концерттері;
- ✓ кезекшілік және т.б.

Жоба дегеніміз – бұл бастапқыда нақты анықталған мақсаттары бар ұзақтық мерзімі шектеулі жеке жүйеге мақсатты түрде өзгертулер енгізуге арналған шаралар кешені. Оған қол жеткізу мерзімге, нәтижелерге, тәуекелге,

қаражат пен ресурстарды жұмсау шеңберіне және ұйымдық құрылымға қойылатын белгіленген талаптармен жобаның аяқталуын анықтайды.

«Еңбегі адал жас өрен» жобасы

Адал еңбек пен еңбекқорлық мәдениетін кеңінен насихаттау мақсатында «Еңбегі адал жас өрен» жобасы жүзеге асырылады.

Жоба еңбек адамының мәртебесін көтеруге, еңбек культін дәріптеуге бағытталады. Жоба шеберінде білім алушылардың кәсіптік бағдарын анықтауға қолдау көрсетуді, өз міндетін адал және жауапкершілікпен атқаруға баулуды және еңбек адамын құрметтеуге үйретуді көздейді.

Білім алушыларға өзіне жүктелген міндетті орындау үшін барын салып еңбек ететін білікті маман нағыз еңбек адамы екендігін дәріптеуді қажет етеді. Нағыз еңбек адамы әр ісіне, әр қадамына жауапкершілікпен қарайтын, өзегінің еңбегін бағалайтын адал азамат екендігін түсіндіру қажет.

Жоба шеңберінде атқарылатын іс-шаралар мазмұнында білім алушыларға өз уақытын дұрыс, тиімді жоспарлау, қаржылық сауаттылық, шешім қабылдау, мақсатты әрекет ету дағдыларын дамытуға бағытталуы қажет. Жас ұрпақтың бойында еңбекқорлықтың арқасында жетістікке жеткен адамдардың беделін арттыру арқылы еңбекке деген сүйіспеншілікті қалыптастыруды және қоғамдағы әлеуметтік инфантилизмді азайтуды, өмірде табандылықпен жетістікке жеткен табысты адамдардың үлгі-өнегелерін құруды көздейді.

Бүгінде білім алушыларды еңбекті құрметтеуге баулу компьютерлік ойындарға деген құмарлықты, жалқаулықты жеңуге ықпал етеді.

Ұлы Абай: «Еңбек – қуаныш, жалқаулық – айырылмас азап» деген. Еңбек пен адам бір-бірінен бөлінбейді. Еңбек адамды жануарлар әлемінен жоғары деңгейге көтерді, оның физикалық дамуына ғана емес, ақыл-ойы мен рухани дамуына да ықпал жасайды.

Еңбек адамның тұлға ретінде қалыптасуы, оның өзін-өзі анықтауы, өмір бойы бүкіл қоршаған әлемді біртіндеп танумен байланысты.

Қазіргі әлемдегі мектепте де еңбекке баулу мәселелері өзектілігін жоғалтқан жоқ. Соған байланысты бүгінгі таңда қоғамда ғылымның заманауи жетістіктері мен ұлттық дәстүрлерін ескере отырып, еңбек тәрбиесін жаңарту қажеттілігі туралы мәселе туындайды.

А) Еңбек тәрбиесі және кәсіби өзін-өзі анықтау:

- балалар мен жастардың еңбекке және еңбек адамдарына, еңбек жетістіктеріне деген құрмет сезімін тәрбиелеу;

- өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын, еңбек ету қажеттілігін, әр түрлі еңбек қызмет түрлеріне, соның ішінде оқу мен үй шаруасындағы міндеттерге саналы жауапкершілікті және шығармашылық қатынасты қалыптастыру;

- өз іс-әрекеттерінің мағынасы мен салдарын дұрыс бағалай отырып, қажетті ресурстарды жұмылдыра отырып, ұжымдық жұмыс дағдыларын, өз бетінше жұмыс жасау қабілетін дамыту;

- мамандықты мақсатты таңдау үшін балалар мен жастарды әлеуметтік маңызы бар іс-шараларға тарта отырып, кәсіби өзін-өзі анықтауға ықпал ету арқылы жүзеге асады.

Ә) Бастамашылдық пен кәсіпкерлікке баулу

Дәстүрлі еңбек қызметінен басқа, қатысушылар кәсіпкерлік негіздерімен танысады, өздерінің шағын жобаларын іске асырады және командалық дағдыларын дамыту арқылы бастамашылдық пен кәсіпкерлікке баулуға болады.

Б) Әлеуметтік жауапкершілік

Білім алушыларды қарттарға көмек көрсету, аумақтарды абаттандыру және экологиялық акциялар сияқты әлеуметтік маңызды іс-шараларға тарту арқылы олардың әлеуметтік жауапкершілігі арттыруға болады.

В) Өзін-өзі дамыту мәдениетін насихаттау.

Білімнің, іскерліктің және дағдылардың жаңа салаларын өз бетінше зерттеуге қызығушылықты ынталандыру, сондай-ақ үздіксіз білім беру мәдениетін дамыту.

Г) Ата-аналар мен қоғамды тарту

Ұрпақтар арасындағы диалогты қалыптастыруға жәрдемдесу, сондай-ақ ересектер мен жастар арасында тәжірибе мен білім алмасу платформасын құру.

Жалпы, «Еңбегі адал жас өрен» жобасы жеке тұлғаны жан-жақты дамыту, еңбектің маңыздылығын мойындау және жастардың белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастыру үшін жағдай жасау міндеттейді.

Жобаны жүзеге асыру үшін білім алушыларға өзі тұратын ауылдағы, қаладағы табысты еңбек азаматтарымен бірлескен шеберлік сағаттарын, қолөнершілер фестивалдерін, кәсіптік бағдар берудің ғылыми жобаларын, конкурстарын және өңірдегі өндірістік орындар мен кәсіпорындарда тәжірибе алаңдарын ұйымдастыруды қамтамасыз ету қажет.

Еңбек тәрбиесі бойынша экологиялық жобаның үлгісін 24-қосымшада ұсынамыз.

Жалпы орта білім беру мекемесінде 5-11 сынып оқушыларының қоғамдық-пайдалы іс-әрекетін ұйымдастырудың келесідей нысандары қолданылады: конкурстар, байқаулар, акциялар, еңбек және экологиялық десанттар, шығармашылық жобалар, сенбіліктер, шолу байқаулары, «жасыл» және «көгілдір» патрульдер, үгіт бригадаларының концерттері, кезекшілік және т.б.

Қоғамдық пайдалы іс-әрекеттерді ұйымдастыру кезінде әртүрлі әдістерді қолдану маңызды:

- тәжірибе беру (нақты операцияларды орындау кезінде еңбек дағдыларын дамытуға арналған жаттығулар);

- әрекетті ынталандыру (мадақтау, табысқа жету жағдайын жасау, өзара көмек, балама шешімдерді іздеу, шығармашылық тапсырмаларды орындау);

- бақылау және өзін-өзі бақылау (белсенділіктің көрінісі).

Қоғамдық пайдалы еңбек жалпы орта білім беру ұйымының жұмыс жоспарына сәйкес ұйымдастырылады және оқу жылы ішінде сабақтан тыс уақытта және демалыс уақытында жүзеге асырылады.

Жалпы орта білім беру ұйымдарында 5-11 сынып оқушыларының қоғамдық пайдалы еңбектерін ұйымдастыру жөніндегі іс-шараларды үйлестіру директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарына, сыныпта – сынып жетекшісіне,

сонымен қатар оқу-тәжірибе учаскесінде (мектеп орман шаруашылығы), өндірістік (оқу-өндірістік) цехында осы салаға жауапты адамдарға жүктеледі.

Жұмыстың бөлінуін және орындалуын бақылауды жалпы орта білім беру ұйымының директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары және директордың әкімшілік-шаруашылық жұмысы жөніндегі орынбасары жүзеге асырады [52].

ҮІ. Ата-аналармен жұмыс

Еңбек тәрбиесі – бала тұлғасын жан-жақты дамытудың маңызды құралы. Еңбек табиғаттан берілмейді, оны бала кезінен тәрбиелеу керек. Еңбектің негізгі мақсаты – оның бала тұлғасына әсері. Саналы ұйымдастырылған еңбек баланың дене күші мен денсаулығын нығайтады.

Еңбек тәрбиесінің негізі отбасында қаланады. Отбасын тату еңбек ұжымы деп айтуға болады. Еңбекке деген сүйіспеншілік өте ерте қалыптаса бастау керек. Баладың үлкендерге еліктеуі – балаларды белсенділікке баулитын маңызды ынталандырушы күш. Ата-анасының, басқа да ересектердің жұмысын бақылай отырып, баланың бойында, сана-сезімінде еңбекке деген ұмтылыс пайда болады. Бұл ұмтылысты әрі қарай дамыту – ата-ананың басты міндеті болып табылады.

Балаларды еңбекке тәрбиелеуде отбасылық еңбектің негізгі принциптері:

- баланың өзіне-өзі қызмет көрсетуі арқылы жұмысқа кірісуі;
- өзіне-өзі қызмет көрсетуден басқаларға көмектесуге біртіндеп көшу;
- жауапкершілік шеңберін біртіндеп кеңейту, олардың күрделілігін арттыру;
- жұмыс тапсырмаларының орындалуының сапасын тұрақты бақылау;
- үй жұмысы бойынша тапсырмаларды орындауға үйретуді ұйымдастыру;
- баланың өзіне тапсырылған жұмысты орындаудың маңыздылығына сенімін дамыту;
- жұмыс тапсырмаларын бөлу кезінде баланың жеке ерекшеліктері мен бейімділігін ескеру;
- тапсырмаларды тиянақты орындауда дербестік пен бастамашылықты көрсетуге ынталандыру [53].

Еңбек тәрбиесіне, еңбек мәдениетін қалыптастыру бойынша ата-аналармен жүргізілетін жұмыс түрлері:

- тақырыптық ата-аналар жиналысы. Жиналыс тақырыптарының үлгілері: «Балаларды еңбекке тәрбиелеудегі ата-ананың рөлі»; «Отбасында еңбекқорлыққа тәрбиелеу. Көмекшіні қалай тәрбиелеу керек?»; «Отбасы мен мектептегі еңбек тәрбиесі»; «Еңбек дағдыларын дамыту»; «Отбасындағы балаларды еңбекке тәрбиелеу» және т.б..

Ата-аналар жиналысының мақсаты – еңбек тәрбиесі мәселесін оңтайлы шешу үшін педагогтер мен ата-аналардың өзара қарым-қатынасы және ақпаратпен алмасу;

- еңбек тәрбиесі бойынша жеке және топтық кеңестер. Бұл педагогтің отбасымен тығыз байланыс орнату, ата-аналарға бала тәрбиесіне қатысты кез келген мәселе бойынша көмек көрсету формасы;
- ата-аналардың балалармен бірге мектепте өтетін шараларға қатысуы;

- әр түрлі көрмелер ұйымдастыруға қатысу және т.б.

Еңбек баланың ақыл-ой әрекетінің дамуына әсер етеді. Ол зеректікті, білуге құштарлықты, бастамашылдықты, белсенді қабылдауды, бақылауды, зейінді, жинақылықты дамытады, есте сақтауды жаттықтырады. Сонымен қатар, еңбек баланың ойлау қабілетін де дамытады – бала өзі айналысатын заттар мен құбылыстарды салыстыруды, сәйкестендіруді үйренеді. Баланың жеке басын жан-жақты дамыту үшін еңбектің баға жетпес маңыздылығына назар аудару қажеттігі туралы ата-аналар жиналысын өткізудің өзіндік рөлі бар.

Ата-аналарға баланы үй шаруашылығына тарту барысында *есте сақтау қажет кейбір ережелерді ұсынамыз:*

- балалардың отбасындағы жұмысы жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы тиіс;

- баланың қызығушылығын дер кезінде пайдалану қажет, мысалы, балаға шаңсорғышпен жұмыс істен қызық болып көрінеді, демек шаңсорғышпен үйді тазалаудың жолдарын көрсету керек және техника қауіпсіздігі ережелерін ескертуді ұмытпау керек;

- баланың бастаған ісін аяғына дейін жеткізу дағдысын қалыптастыру қажет;

- бастаған жұмысын аяғына жеткізу үшін баланы асықтырудың қажеті жоқ;

- еңбекке баулумен қатар, балалардың бойында ересектердің еңбегіне және сол еңбектің нәтижесіне деген құрмет сезімін тәрбиелеу қажет;

- бала үлкендердің жақсы істерінен үлгі алуы тиіс, өйткені әрдайым ақыл айтып сөйлеген сөз балаларға көп әсер етпейді;

- баланы көмектесуге мәжбүрлеуге болмайды және мәжбүрлеп істеген жұмыстың нәтижесінің сапасы жақсы болмауы мүмкін. Көмек әрдайым баланың шын көңілінен шығуы тиіс;

- бала үлкендерге өзінің көмегі қажет екендігін және ересектердің сол көмекті алуға қарсы еместігін байқауы тиіс,

- баланың кез келген еңбегі ересектер жағынан байқаусыз қалмауы тиіс. Кез келген еңбегі үшін баланы мадақтап, көтермелеу қажет;

- бала бір нәрсені дұрыс істемесе ұрсудың немесе ескерту жасаудың қажеті жоқ. Керісінше ол жұмысты орындаудың дұрыс ретін көрсету қажет.

Отбасының ұжымдық жұмыс күндері үлкен тәрбиелік рөл атқарады. Үлкендермен бірлесе жұмыс істеу балаларға өз жұмыс орнын дұрыс ұйымдастыру дағдыларын, ұтымды еңбек әдістерін, қауіпсіздік ережелерін меңгеруге мүмкіндік береді.

Отбасындағы еңбек тәрбиесі балалардың болашақ өмірінің негізін қалайды. Кез келген бала болашақта еңбек қоғамының бір мүшесі болатыны анық, ол қоғамдық еңбекке өз үлесін қосады, сондықтан бала болашақ еңбекке дайын болуы тиіс. Оның келешектегі әл-ауқаты мен өмір сүруінің материалдық деңгейі осыған байланысты болады. Табиғаты бойынша барлық адамдардың жұмыс істеу қабілеті шамамен бірдей, бірақ өмірде біреулер жұмыс жақсы істесе, кейбіреулері тек ең қарапайым жұмысқа қабілетті, басқалары күрделірек жұмысқа қабілетті болады.

Бұл сан алуан еңбек қасиеттері адамға табиғатынан берілмейді, олар оның бойына өмір бойы, әсіресе жастық шағында тәрбиеленеді. Демек, еңбекке баулу, адамның еңбек қабілетін дамыту – тұлғаны болашаққа дайындау және тәрбиелеу ғана емес, сонымен бірге оның болашақ өмір сүру деңгейін, оның әл-ауқатын тәрбиелеу болып табылады.

Балаларды шығармашылық жұмысқа үйрету – ата-ананың, мұғалімнің ерекше міндеті болып саналады. Шығармашылық еңбек адам еңбекке сүйіспеншілікпен қарағанда, одан саналы түрде қуаныш көріп, еңбектің пайдасы мен қажеттілігін түсінгенде, еңбек ол үшін тұлғалық, дарындылық көрінісінің негізгі формасына айналғанда ғана мүмкін болады.

Еңбек тәрбиесінде адамның еңбекке дайындығы ғана емес, сонымен бірге басқа адамдарға деген дұрыс, яғни адамгершілік қарым-қатынасы да тәрбиеленеді.

Отбасында жұмыс басты элементтердің бірі болуы керек. Ата-ана өзінің баласының болашақта қоғамның бір бөлігі, сондықтан оның осы қоғамдағы орны оның қоғамдық жұмысқа қаншалықты дайын екендігіне байланысты болатындығын есте ұстауы тиіс.

Ата-аналармен жүргізілетін жұмыста еңбек тәрбиесіне қатысты ата-аналар жиналысын өткізу барысында қолданылатын ата-аналарға арналған ескертпенің және еңбек іс-әрекетіне қатысты пайдалы кеңестер үлгісін 25-қосымшада және 26-қосымшада ата-аналарға арналған сауалнамалардың үлгілерін ұсынамыз.

Еңбек – басты тәрбиеші. Баланың оның бойынан қабілеттері мен адамгершілік қасиеттерінің даму қайнар көзін көруге көмектесу, оны белсенді еңбек және қоғамдық өмірге, мамандықты саналы таңдауға дайындау қажет.

Бала қоршаған шындықты еңбекте, білімдерін жүйелеу және бекіту арқылы танып біледі, оның ой-өрісі кеңейеді, оқуға ынталы болады, техника мен өндіріске қызыға бастайды. Мұның бәрі еңбекті жаңа білім алуға белсенді ынталандыруға айналдырады. Жұмыс барысында бала үлкендер тобымен байланысқа түседі.

Еңбек тәрбиесін ұйымдастыру ұжымдық іс-әрекет дағдыларын дамытуға ықпал етеді, онда достық, өзара көмек, еңбектегі ұжымдық шығармашылық, еңбекте өзара тәуелділік пен жүйелілікті орнату, жоғары адамгершілік және материалдық жауапкершілік атмосферасы, сыни ойлау және өзін-өзі бағалау тәрізді адамгершілік қасиеттер қалыптасады.

Қорытынды

Жалпы орта білім беретін мектептері білім алушыларының бойында еңбек мәдениетін қалыптастырудың қазіргі жағдайын зерттеу, зерттеу мәселесі бойынша психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау әдістемелік ұсынымдардың, сонымен қатар өскелең ұрпақты кәсіби ұтқырлыққа және нарықтық қатынастарға бейімдеуге дайындау қажеттілігін дәлел бола алады. Мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін қалыптастыруды жеке тұлғаның одан әрі өзін-өзі жүзеге асыруына қажетті фактор ретінде қарастыру өте маңызды болып табылады.

Еңбек мәдениетін меңгеру және жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру процестері арасындағы байланыс бір жағынан, жеке тұлғаның еңбек мәдениетінің деңгейін арттыру оның әлеуеттік мүмкіндіктерін іске асыру дәрежесінің көрсеткіші қызметін атқарады; екінші жағынан, еңбек нарығының тиімді ережелерін, яғни еңбек мәдениетін меңгеру жеке тұлғаның одан әрі өзін-өзі жүзеге асыруына ықпал ететіндігін атап өту қажет.

Құралды әзірлеу барысында еңбек мәдениетінің негізгі құрамдастарының болуы, яғни кез келген еңбек тапсырмасын орындауға қажетті білім; берілген тапсырмалардың мазмұнын ескере отырып, өзінің күнделікті іс-әрекетін жоспарлай және жүргізе білу; оқу және еңбек әрекеті туралы рефлексия жасау қабілеті; өз жұмысында техникалық құжаттаманы және заманауи бақылау-өлшеу аспаптары мен құралдарды пайдалана білу тәрізді еңбек мәдениетінің қалыптасу деңгейін айқындайтындығы анықталды.

Еңбек мәдениеті бойынша қалыптасқан дағдыларға алдын ала ойлауды немесе жоспарлауды, ұйымшылдықты, ұқыптылықты, еңбекке шығармашылық қатынасты, өзгермелі жағдайларда жұмысты орындаудың жалпыланған әдістерін, тәсілдерін тиімді қолдан білуді жатқызуға болады. Бұлардың бәрі тұлғалық қасиеттердің дамуын қамтамасыз етеді.

Еңбек мәдениетінің мәнін орындалған жұмыстың іс-әрекеттерін ұйымдастыру әдістері мен тәсілдерінің қол жеткізілген деңгейі; оларды тәжірибеде қолдана білу білігі; технологиялық тәртіпте көрінетін еңбек жағдайларына, еңбек нәтижелеріне, процесіне, нәтижелеріне және өндірістік қызметтегі бірлескен қатынастардың белгілі бір сипаты және деп түсіндіруге болады.

Мектеп оқушысының еңбек мәдениеті деп жалпы қабілеттерді көрсететін тұлғалық сипаттаманы, сондай-ақ оқушының оқу-еңбек жұмысы процесінде қалыптасатын және одан әрі өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндігін қамтамасыз ететін арнайы білім мен практикалық дағдылардың болуын көрсететін тұлғалық сипатты айтуға болады. Сонымен қатар, болашақта өзін-өзі жүзеге асыруды, өзін-өзі өмірлік анықтауды қамтамасыз ететін және мектеп оқушыларының жеке бейімділігі мен қабілеттерін дамытудың негізі болып табылады. Мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін қалыптастыру когнитивтік, тәжірибелік іс-әрекет, эмоционалды-құндылықты блоктардан тұратын модельдерді

жинақтауды жүзеге асыру нәтижесінде сәтті жүзеге асады. Құрылымдық бөліктердің мазмұнын келесі аспектілерде анықтауға болады.

Білім алушыларының еңбек мәдениетінің когнитивтік (танымдық) блогы келесі компоненттердің болуымен сипатталады:

а) жалпы еңбек білімі (жұмыс орнын дайындау ережелерін білу, құрал-саймандардың, керек-жарақтардың мақсатын және олармен жұмыс істеу тәсілдерін білу; қауіпсіздік ережелерін және жұмысты орындау әдістерін білу);

ә) зерттеу мәдениеті (танымның – бақылау, гипотеза, эксперимент тәрізді ғылыми әдістерін қолдана білу; проблемалар құрастыру және оларды шешу жолдарын ұсына білу);

б) интеллектуалдық мәдениет (танымдық нысандарды талдау, салыстыру, зерттелетін нысандағы басты мәселені ерекшелее, объектілерді жіктеу).

Тәжірибелік іс-әрекет блогы келесі компоненттердің болуын болжайды:

а) оқуды өзіндік басқару мәдениеті (оқу қызметіне қатысты өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау және өзін-өзі түзету дағдыларын дамыту; жұмыс құралдары мен материалдарды мақсатқа сай пайдалану, оларды тиімді және үнемді пайдалана білу қабілеті; жұмыс орнын еңбек әрекетіне дайындау қабілеті);

ә) ақпараттық мәдениет (ақпаратты құрылымдай білу, практикалық жұмыстың жоспарын құра білу);

б) ұйымдастырушылық және іс-әрекеттік мәдениеті (мақсат қоя және алдағы жұмыс әрекеттерін жоспарлай білу).

Эмоционалдық-құндылықты блок:

а) ынталандырушылық мәдениет (білімнің құндылығын сезіну, ерекше жетістіктерге жетуге ұмтылу, сәтсіздікке жол бермеу, сәтті орындалған тапсырмаға қанағаттану, мұғалімнің, ата-ананың, құрбыларының мақұлдауын алуға ұмтылу, жұмысқа деген қызығушылық пен құштарлық);

ә) қоршаған шындыққа құндылық қатынасы (зерттелетін пәннің құндылығын сезіну, бірлескен қызметтің құндылығын сезіну);

б) оқу пәніне тұлғалық-мағыналық қатынас (оқу материалының әлеуметтік, практикалық және тұлғалық маңыздылығын сезіну);

в) коммуникативті мәдениет (қарым-қатынас дағдыларын дамыту, монологтық және диалогтік сөйлеуді дамыту, ынтымақтастыққа ұмтылу);

г) рефлексиялық мәдениет (өз іс-әрекеттерін өз бетінше реттей алу, жұмысты уақытында бастау және орындау, өзінің немесе басқа біреудің қызметінің негізгі сәттерін бөліп көрсету қабілеті).

Әдістемелік ұсыныстарды әзірлеу барысында еңбек мәдениетінің мазмұндық блоктарының өзара байланысы мен өзара тәуелділігі бар екенін анықталды. Тәжірибелік іс-әрекеттік бөлімінің көрінісі еңбек мәдениетінің танымдық блогының белгілерімен, атап айтқанда, іс-әрекетті ұйымдастырудағы білім мен дағдыларды қалыптастырумен байланысты. Сонымен қатар тәжірибелік іс-әрекеттің нәтижесінде қалыптасатын және көрінетін шығармашылық әрекет процесі оқушылардың ақыл-ой әрекетін белсендіреді.

Зерттеу іс-әрекетке деген қызығушылық пен эмоциялық қатынас дәрежесінен жұмыс ережелерінің қаншалықты жақсы меңгерілгендігін және оның өнімділігін анықтауға болатынын көрсетті. Адамгершілік, еңбек және ерікті қасиеттердің жоғары дамуы өзін-өзі бақылау дағдыларын меңгеруге ықпал етеді және жұмыста кездесетін қиындықтарды жеңуге көмектеседі.

Сонымен бірге тәжірибелік іс-әрекеттік бөлімнің мазмұны адамгершілік, еңбексүйгіштік, ерік қасиеттерінің дамуына оң әсер етеді. Жұмыстың жетістігі оған деген жағымды эмоционалдық қатынасты тудырады. Мектеп оқушыларының еңбек мәдениетін қалыптастыру өзара байланысты іс-әрекеттерден, әдіс-тәсілдерден тұратын педагогикалық шарттар кешенін жүзеге асыру арқылы табысты қызмет етеді.

Әдістемелік құралды әзірлеу барысында мектеп оқушыларының бойында еңбексүйгіштік қасиетін және еңбек мәдениетін қалыптастыру жұмыстарын:

- іс-әрекетке дайындық, яғни белгілі бір жұмыс түріне қажетті оқу және еңбек құралдарын функционалдық мүмкіндіктеріне сәйкес дайындау қабілеті, жұмыс аймағы мен керек-жарақтардың эстетикалық және гигиеналық жағдайын бақылай білу, жұмыс орнындағы еңбек құралдарын дұрыс реттей білу;

- іс-шараларды ұйымдастыру, яғни оқу және еңбек құралдарымен жұмыс істей білу, тиісті еңбек техникасы мен қауіпсіздік ережелерін практикада қолдана білу, әрекеттер мен операцияларды орындауда жүйелілікті сақтай білу;

- белсенділікке қатынас, яғни еңбек кезіндегі өз іс-әрекетін өздігінен реттей білу, еңбек жағдайына, процесіне және нәтижелеріне жағымды эмоционалды қатынасты дамыту деп топтастыруға болатыны белгілі болды.

Білім алушылардың еңбек мәдениетінің даму деңгейі туралы объективті ақпарат алуға қажетті көрсеткіштер:

- жұмыс орнын дұрыс дайындау дағдысы;
- еңбек қауіпсіздігі мен еңбек гигиенасын сақтай білу дағдысы;
- жұмысқа қажетті материалдарды тиімді таңдай білу қабілеті;
- жұмысқа қажетті құралдарды тиімді таңдай білу қабілеті;
- материалдарды үнемдей білу білігі;
- жұмыс уақытын тиімді пайдалану білігі;
- үлгі мен тапсырма шарттарын талдау мүмкіндігі;
- іс-әрекетті жоспарлау қабілеті;
- графикалық құжаттаманы оқу мүмкіндігі;
- өлшеу дағдылары;
- сызу және графикалық дағдылар.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» атты Қазақстан халқына Жолдауы <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtyn-kazakstan-halkyna-zholdauy-181416>
2. <https://core.ac.uk/download/pdf/333601921.pdf>
3. <https://zaochnik.com/spravochnik/pedagogika/teoriya-vospitanija/trudovoe-vospitanie/>
4. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына 2-қосымша <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z141>
5. Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына 3-қосымша <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z307>
6. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығына 4-қосымша <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z530>
7. https://vkr.pspu.ru/uploads/3675/Hudorojkova_vkr.pdf
8. Орысша-қазақша түсіндірме сөздік: Педагогика / О 74 Жалпы редакциясын басқарған э.ғ.д., профессор Е. Арын - Павлодар: "ЭКО" ҒӨФ. 2006. - 482 б. ISBN 9965-808-85-6
9. https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D2%A3%D0%B1%D0%B5%D0%BA_%D1%82%D3%99%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%B5%D1%81%D1%96
10. Білім алушыларды тәрбиелеуде құндылыққа бағытталған тәсілді жүзеге асыру бағдарламасы. Бағдарлама. – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2021. – 567 б.
11. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. - М.: Педагогика, 1998.
12. Гриншпун С.С. Подготовка учащихся к компетентному выбору профессии. Школа и производство, 1995, №2.-С. 17-19.
13. <https://montessori-russia.ru/articles/disterveg>
14. Саломон О. Столярный ручной труд. – М.: типолитография т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1908. –112 с. <https://e-koncept.ru/2013/13136.htm>
15. КершенштейнерГ. Трудовая школа. –М.: «Задруга», 1918. –С.35, 46–47. <https://e-koncept.ru/2013/13136>
16. Лай В.А. Экспериментальная дидактика. –М., 1910. –С.40. <https://e-koncept.ru/2013/13136.htm>
17. Уколова А.М. Методика преподавания обслуживающего труда: Учебнометодическое пособие. – Курган: Изд-во Курганского гос. ун-та, 2013. – 158 с.
18. https://www.rusnauka.com/10_NPE_2009/Pedagogica/44479.doc.htm
19. Педагогика / под редакцией Ю. К. Бабанского. М.: Просвещение, 1983.

20. Аллагулов А.М., Абулкаирова Г.Б. Основные условия эффективного трудового воспитания младшего школьника // Сборник статей IV Всероссийской методико-практической конференции: «Образовательные технологии в современном учебно-воспитательном пространстве»; Сентябрь 2, 2021. Петрозаводск: МЦНП «Новая наука», 2021. С. 6–11.

21. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/teoriya-i-praktika-trudovogo-vozpitanija-mladshego-shkolnika-vo-vneurochnoy-deyatelnosti.pdf>

22. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/1660-1688-1-PB.pdf>

23. RL: Котряхов Н. В. Деятельностный подход к педагогическому процессу в общеобразовательной школе Западной Европы и России в конце XIX – начале XX веков // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2013. – № 6 (июнь). – С. 96–100. <http://e-koncept.ru/2013/13136.htm>.

24. <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-organizatsii-trudovogo-vozpitanija-shkolnikov-na-osnove-progressivn>

25. SingularityHub.com материалдары бойынша https://akvobr.ru/kakovy_dolzny_byt_rabochie_navyki_buduschih_pokolenii.html

26. <https://gigabaza.ru/doc/149361.html>

27. Дармодехин С. В. Служба учебной и профессиональной ориентации учащихся в развитых странах: Состояние и проблемы // Школа и производство. 1994. № 1. С. 15-17.

28. file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/OneDrive/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB/ppspr_2006_3_34.pdf

29. Павлова М. Б. Социально-педагогические основы подготовки учащихся к трудовой жизни в общеобразовательных школах Великобритании: Дис. ... канд. пед. наук. М., 1991. 184 с.

30. Наука и образование в XXI веке: сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции 30 сентября 2013г.: в 34 ч. Часть 30; Министерство обр. и науки РФ. Тамбов: ТРОО «Бизнес-наука-общество», 2013. С. 165.

31. Education in Germany: Tradition and Reform in Historical Context / D. Phillips [ed.]. – London: Routledge, 1995. – 292 p.

32. Фисунова Н.В. Организация профессионального самоопределения учащихся основной школы Германии: дис. ... канд. пед. наук. – Белгород, 2011. – 176 с.

33. Молоков Д.С. Содержание воспитания в немецкой школе. <https://cyberleninka.ru/article/n/soderzhanie-vozpitanija-v-nemetskoj-shkole/viewer>

34. https://studme.org/162218/pedagogika/mezhdunarodnyy_opyt_tehnologicheskogo_obrazovaniya

35. <https://rcpp.by/o-centre/>
36. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/rol-i-mesto-obrazovatelnoy-oblasti-tehnologiya-v-uchebnom-protsesse-obscheobrazovatelnoy-shkoly.pdf>
37. Майорова И.Г., В.И. Романина. Дидактический материал по трудовому обучению. -М., 1998. https://vkr.pspu.ru/uploads/3675/Hudorojkova_vkr.pdf
38. Макаренко А.С. Педагогические сочинения. В 8 т. Т.3.-М.,1984.-С.453
39. Михайлов В. Учить работать. // Школа и производство. - 2000, № 1. - С. 8.
40. <https://journalpro.ru/pdf-article/?id=11882>
41. <https://trends.rbc.ru/trends/education/5d6e48529a7947777002717b#p1>
42. <https://www.studocu.com/row/document/%D3%991-farabi-atynda%D2%93y-%D2%9Baza%D2%9B-%D2%B1lty%D2%9B-universiteti/tehnicheskie-sredstva-zashchity-informatsii/resurs-samostoyatel%D1%8Cnoe-chtenie-prepodavanie-i-izuchenie-navykov-21-go-veka/36555060>
43. https://www.enu.kz/downloads/lichnie-stranici/trud_kak_faktor_narodnogo_vospitaniya.rtf
44. «2023-2024 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023. – 104 б.
45. 1-4-сыныптарға арналған «Еңбекке баулу» пәнінің оқу бағдарламасына әдістемелік нұсқаулық – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023. – 56 б.
46. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/o-neobhodimosti-uchebnogo-eksperimenta-na-urokah-tehnologii.pdf>
47. <https://infourok.ru/metod-eksperimentirovaniya-na-urokah-tehnologii-5830819.html>
48. Словарь русского языка: В 4-х т. / РАН, Ин-т лингвистич. исследований; Под ред. А. П. Евгеньевой. — 4-е изд., стер. — М.: Рус. яз.; Полиграфресурсы, 1999;
49. Ағылшын тілін және жаратылыстану-математика бағытындағы пәндерді (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) кіріктіріп оқыту. Оқу-әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2016. – 94 б
50. <https://stranatalantov.com/news/metodika-provedeniya-vneklassnogo-meropriyatiya/>
51. <https://edu.mcfr.kz/article/1143-trudovoe-vospitanie-detey>
52. <http://sch16.pinsk.edu.by/ru/main.aspx?guid=45241>
53. <https://nsportal.ru/shkola/rabota-s-roditelyami/library/2013/12/04/rol-roditeley-v-trudovom-vospitanii-podrostka>

Қосымша

1-қосымша

«Болашақтың мамандықтары» каталогы

РБК трендтер бүкіл әлем бойынша футурологтар мен зерттеушілердің болжамдарын зерттеп, олардың болашақтың 100 мамандығының тізімін жасады. Тізімге 19 салада пайда болған немесе 2030 жылға дейін пайда болатын шынайы мамандықтар енгізілген.

№	Мамандық атауы	Сипаттамасы
Медицина саласындағы болашақ мамандықтар		
<p>Өмірді ұзарту және оның сапасын жақсарту үшін пациенттерді қашықтықтан емдейтін дәрігерлер мен жеке денсаулық сақтау менеджерлерінен бастап генетика және трансплантология саласындағы мамандарға дейін кең ауқымдағы мамандар қажет болады.</p>		
1	Онлайн-терапевт	Ауру белгілерін анықтау және оны қажетті маманға жіберу үшін науқасқа алдын ала диагноз жүргізетін дәрігер. Ол терапияның қалай жүріп жатқанын тексереді және онлайн режимінде аурудың алдын алу шараларын ұсынады.
2	Жеке (дараландырылған) медицина саласындағы сарапшы	Шын мәнінде, қарапайым емдеуші дәрігер, бірақ генетика туралы терең білімі бар: ол ДНҚ (дезоксирибоза нуклеин қышқылы) қалай жүргізуді және түсіндіруді біледі.
3	Биотик	Медицина, технология және құқық қиылысындағы маман. Күрделі медициналық және биологиялық істерді шешу үшін адам немесе оның туыстары мен дәрігерлер, заңгерлер, генетиктер арасындағы байланысты ұйымдастырады.
4	Киберпротездеу және имплант дизайнері	Бионикалық протездер жасау үшін дизайнерлер мен роботшылармен бірге жұмыс істейтін медициналық инженер.
5	Ми импланты бойынша маман	Пациенттің басына қосылған немесе тіпті ішіне орнатылған құрылғыларды жобалайтын, таңдайтын, қалпына келтіретін және қызмет көрсететін адам.
6	Медицина маркетингологы	денсаулық сақтау саласындағы компаниялар мен кәсіпорындарды нарыққа жылжыту жөніндегі маман.
7	Генетик инженер	Тірі организмдердің гендерімен жұмыс жасайтын ғалым.

8	Биохакинг және денсаулықты бағдарламалау маманы	
9	Медициналық роботтардың операторы	Дәрігерлерге әртүрлі процедураларды орындауға көмектесетін диагностикалық, емдік, хирургиялық және басқа роботтарды бағдарламалайтын, икемдейтін, сондай-ақ оларды басқаруды білетін маман.
Экология саласындағы болашақ мамандықтар		
Қоршаған ортаны қорғау мамандары жақын арада жергілікті ауа райы мен жаһандық климатқа әсер етеді. Олар планетаның ластануымен саналы және тиімді күреседі, тіпті жер сілкінісі мен басқа да табиғи апаттар туралы дәл қысқа мерзімді болжамдарды беруге үйренеді.		
10	Экологиялық ізді азайту бойынша сарапшылар	
11	Экоүгіттеуші	Қоршаған ортаны қорғау және саналы тұтыну саласындағы тәрбиеші және тәлімгер. Ұйымдармен де, жеке тұлғалармен де мысалы, мектеп оқушыларымен де жұмыс істей алады.
12	«Жасыл» көлік инженері	
13	Қайта өңдеу бойынша маман	
14	Қалалық бағбан	Мегаполисті абаттандырумен («жасылдандырумен») айналысатын адам.
15	Экотәлімгер	Қоршаған ортаны жақсарту үшін жұмыс істейтін еріктілердің ұйымдастырушысы. Олар аумақтарды тазартады, қоқыстарды сұрыптайды және қоршаған ортаны қалпына келтіруге көмектеседі. Экотәлімгер – ұжымда қарым-қатынас орнатуға көмектеседі және қолайлы жұмыс жағдайын қамтамасыз етеді, сонымен қатар экологиялық білім берумен айналысады. Ол нені, қайда және қашан істеу керектігін ұйымдастырады.
16	Экологиялық аудитор	Кәсіпорындардың, ғимараттардың және басқа да инфрақұрылымдар мен объектілердің экологиялық тазалығын тексеретін тәуелсіз сарапшы.
Ақпараттық технологиялар саласындағы болашақ мамандықтар		
IT – экономика саласының өте қарқынды дамып келе жатқан саласы. Цифрлық		

технологиялар адам өмірінің барлық саласына еніп кетті. Адам өмірін деректер қоршап жатыр, сондықтан ақпараттық технологиялар саласы онымен жұмыс істеуді білетін мамандарға жұмыс орындарына кепілдік береді.		
17	IT-үгіттеуші	серпінді технологиялардың үгіттеушісі: мүмкіндігінше кең аудиторияға IT саласындағы жетістіктер туралы әңгімелейді.
18	Дата-журналист	Ауқымды деректерді жинайтын және талдайтын маман, содан кейін олардың негізінде мақалалар, жазбалар және журналистік материалдардың басқа форматтары, соның ішінде интерактивті материалдар дайындау үшін пайдаланады.
19	Цифрлық трансформация жетекшісі	Ағымдағы процестерді жақсартуға, түзетуге және цифрлық құралдарды, маркетинг пен бизнес-аналитика әдістерін пайдалана отырып, жаңа өнімдер мен бағыттарды жасауға жауапты аға менеджер.
20	IT-сәулетші	Күрделі ақпараттық технологияларды жүйесінің архитектурасын қалай құрастыру керектігін, техникалық талаптар мен тапсырыс берушінің бизнес мақсаттарына сәйкес бағдарламалық шешімнің қажетті сипаттамаларын құрылымдық шешімге айналдыруды білетін
21	Цифрлық лингвист	Алгоритмдер мен нейрондық желілерге табиғи тілдерде деректерді өңдеу бойынша маман.
22	IT және ЖИ (жасанды интеллект) этикасы бойынша маман	Алгоритмдер және жасанды интеллекттің заңсыз әрекеттері үшін жауапкершілігінен оның зияткерлік меншік құқықтарын тануға дейінгі этика мәселелерімен айналысатын сарапшы.
23	Цифрлық қалдықтарды қайта өңдеуші	
Биотехнология саласындағы болашақ мамандықтар		
Тірі және жансыз табиғаттың тоғысқан жерінде тұрған сала. Сарапшылар медицинада, биологияда және онымен байланысты салаларда елеулі жетістіктерге жетуге көмектесетін мүлдем жаңа микроорганизмдерді құрудың шексіз мүмкіндіктерін болжайды. Биотехнология тірі жүйелерді пайдалана отырып, адамзат проблемаларын шешуге көмектеседі. Мысалы, жаңа энергия		

көздерін, материалдар мен гендерді жасау		
24	Биофармаколог	
25	Синтетикалық биология саласының инженері	Гендермен, ақуыздармен және басқа да биомолекулалық компоненттермен жұмыс істейтін маман. Оларды көпшілігінің табиғатта теңдесі жоқ организмдер арасында жылжытады, белгілі бір қасиеттері бар жаңа биологиялық жүйелерді жобалайды және құрады.
26	Киберорганизмдерді жобалаушы	
27	Түрлерді қайта жаңғырту жөніндегі маман	Фаунаның жойылып кеткен түрлерін қайта құруға маманданған генетик.
Робототехника саласындағы болашақ мамандықтар		
<p>Әлемдік деңгейдегі кәсіпкерлердің шамамен 68% бизнестің болашағы адамдар мен жасанды интеллект арасындағы ынтымақтастық деп санайды. Адамдар ауыр, қауіпті, бірсарынды және өте дәл жұмыстарды машиналарға көбірек тапсыруда. Бірақ жаһандық роботтандырудың жетістігі робот жасаушылардың жетістігіне тікелей байланысты болады – адамды туғаннан қартайғанға дейін сүйемелдейтін «ақылды» көмекшілерге «мамандық» ойлап тауып, беретін адамдар.</p>		
28	Робот әзірлеуші	
29	Робототехника заңгері	
30	Роботтық жүйелер операторы	
31	Композиттік инженер	Робототехника немесе басқа салаларға арналған қажетті бөлшектерді өндіру үшін жаңа материалдарды жобалайтын маман.
Ауыл шаруашылығындағы болашақ мамандықтар		
<p>Заманауи технологиялар – генетика, 3D басып шығару, жасанды интеллект және роботтар – ауыл шаруашылығында жұмыс істейтін миллиондаған адамдарды ауыр физикалық еңбектен босатады. Олар көкөніс пен жеміс-жидек өсіруді егіс алқаптарынан қалалық көпқабатты үйлердің төбесіндегі шағын фермаларға ауыстырып, малды жаппай қыру мәселесін біржола жояды. Мысалы, жануардың бір жасушасынан сынауық жағдайында өсірілген немесе 3D принтерде басып шығарылған ет түпнұсқаның барлық дәмдік қасиеттерін қайталайды.</p>		
32	Агрокибернетик	
33	ГМО (гендік модификацияланған ағза) агрономы	Дақылдардың гендерін өзгертумен айналысатын маман.

34	Азық-түлік 3D басып шығару инженері	
35	Автоматтандырылған ауыл шаруашылығы техникасының операторы	
36	Ауыл шаруашылығы экологы	
Көліктегі болашақ мамандықтар		
<p>Қауіпсіздік, экологиялық және ЖИ-логистикасы – болашақтың көлік саласындағы өзгерістердің негізгі жүргізушілері болып табылады. Жердегі қызметтер ұшқышсыз кемелер мен ұшақтарды қашықтан басқаратын болады. Қалалық көлік жүргізушілері «ақылды» жолдардың нұсқаулығы негізінде ең қысқа бағытты таба алады және сирек кептеліс кезінде әуе арқылы тікелей ұша алады.</p>		
37	Көліктің жаңа түрлерін жобалаушы	Суда, әуеде және құрлықта қозғалудың заманауи көлік құралдарын жасап, қызмет көрсететін маман. Ол жобалаудың жаңа әдістері мен құралдарын, сонымен қатар математикалық, физикалық және компьютерлік модельдеуді пайдаланады.
38	Дронның кәсіби ұшқышы	
39	Ұшқышсыз көліктер саласындағы заңгер	Ұшқышсыз көлік құралдарын пайдалану, өндіру, сатып алу, жалға беру, сату немесе сақтандыруда құқықтық қолдау көрсетуге көмектесетін маман.
40	Кросс-логистика операторы	Темір жол және басқа көлік желілеріндегі жүктемені ескере отырып, оңтайлы бағытты анықтайтын маман. Ол жеткізу процесін бақылайды және қажет болған жағдайда барлық қолжетімді көлік опцияларын қоса отырып, маршрутты реттей алады.
41	Ұшқышсыз ұшақ инженері	Нақты тапсырмалар үшін және ұшақтың конструктивтік ерекшеліктерін ескере отырып бағдарламалық интерфейстер мен машиналарды құрастырады.
Энергетика мен ресурстардағы болашақ мамандықтар		
<p>Минералды ресурстар неғұрлым тез сарқылса, адамзат соғұрлым олардың орнын толтыратын жаңа және жаңартылатын энергия көздерін іздейді. Бұл саланың мамандары планетаның жойылуын тоқтата отырып, ауа райының жағдайын немесе адам денесінің қозғалысын пайдаланып энергия өндіруді үйренеді.</p>		
42	Баламалы және	

	жаңартылатын энергия бойынша маман	
43	Метеоэнергетик	Ауа райы болжамын пайдалана отырып, электр энергиясын өндіруді оңтайландыратын маман.
44	Тасымалданатын энергия дизайнері	Электр энергиясын дербес өндіре алатын киім, аяқ киім және аксессуарларды құрастыратын маман. Олар кәдімгі тоқыма материалдарына ұқсас, бірақ баспа микросұлбаларымен жасалған.
45	Өндіруші салалардағы экологиялық талдаушы	
46	Энергия тұтыну жүйелерін әзірлеуші	
Құрылыстағы болашақ мамандықтар		
Таза материалдар, робототехника және жасанды интеллект қалаларды салу тәсілін өзгертеді. Сәулетшілер өздерін жел, күн және жер асты суларының көмегімен қамтамасыз ету үшін үйлердің энергия тұтынуы туралы ойлануда. Ғимараттарды 3D принтерде басып шығарылған дайын элементтерден құрастыруға болады, ал смарт технологияға тапсырыс беру жаңа тұсқағаздар мен перделерді таңдау сияқты қарапайым нәрсеге айналады.		
47	BIM (Building Information Model – Ғимараттың ақпараттық моделі) жобалаушы	Ғимараттың ақпараттық үлгісінің көрнекі бөлігін жасайтын маман: барлық құжаттаманы жинайды, сызбаларды 3D форматында түрлендіреді және әрбір блокты толық ақпаратпен толтырады.
48	«Ақылды үй» инфрақұрылымын жобалаушы	Үй шаруашылығын басқарудың интеллектуалды жүйесін жобалайтын, орнататын және икемдейтін маман.
49	Ескі құрылыс конструкцияларын қайта салу және нығайту жөніндегі маман	Құрылыс ұйымында жұмыс істейтін және жаңа материалдар мен заманауи технологияларды пайдалана отырып, әртүрлі ғимараттарды қалпына келтіру және жақсартумен айналысатын адам.
50	Құрылыстағы 3D басып шығару жобалаушы	Үшөлшемді принтерлердің көмегімен ғимараттар жасайтын сәулетші. Ол тапсырыс берушінің қажеттіліктерін, орналасқан жерін және климатын ескере отырып, материалдарды таңдайды және болашақ үйлердің пішіндерін әзірлейді. Маман жобаны бағдарламада модельдейді,

		содан кейін машиналар оны толық көлемде басып шығарады.
51	«Жасыл» қалалар сәулетшісі	Экологиялық талаптарды және тұрақты даму принциптерін ескере отырып, ғимараттарды, аудандарды және тұтас қалаларды жобалайтын маман.
Жеңіл өнеркәсіп саласындағы болашақ мамандықтар		
Болашақтың сән индустриясы жоғары технологиялық салалардағы жетістіктерге тікелей тәуелді болады. Мысалы, жеңіл өнеркәсіп мамандары күнделікті гардеробқа орнатылған көптеген гаджеттерді зарядтауды аяқ киім мен киімге үйретеді. Олар джинсы мен кроссовкаларды жолда «жуылатын» етіп, киімдерді адам фигурасына сәйкес басып шығаруға көмектесетін болады.		
52	Технологиялық стилист	Киімдерді «ақылды» етіп жасайтын және оларды гаджеттер, сенсорлар, цифрлық және басқа заманауи технологиялармен үйлестіретін маман.
53	Жаңа маталарды жобалаушы	Инновациялық материалдарды әзірлейтін және олардың қасиеттерін алдын ала ойластыратын маман. Мысалы, мұндай «ақылды» маталар дене температурасына байланысты түсі мен қасиеттерін өзгерте алады, өзін-өзі тазартады, пішінді есте сақтайды, күн энергиясын жинақтайды, қараңғыда жарқырайды және т.б.
54	Киімді қайта өңдеу бойынша маман	Материалтану саласында білімі бар эколог, ол ескі киімді оңтайлы қайта өңдеу технологияларын әзірлейді және енгізеді.
Әлеуметтік саладағы болашақ мамандықтар		
Жаңа шындықтың табалдырығында әлемді күтіп тұрған өзгерістерге кез келген адам сенімді түрде ілесе алмайды. Мамандар көмекке келіп, озық замандастармен, «ақылды» машиналармен және басқа мәдениет өкілдерімен ортақ тіл табуға көмектеседі. Мысалы, қоғамдық модераторлар қақтығысушы тараптар немесе мүлдем басқа көзқарастағы адамдар арасында делдал болады.		
55	Әлеуметтік қақтығыс медиаторы	Топтар арасындағы қақтығыстарды бейбіт жолмен шешуге көмектесетін маман.
56	Мүмкіндігі шектеулі жандарды интернетте жұмыс істеуге бейімдеу маманы	Мүмкіндігі шектеулі жандардың әлеуметтік өмірге араласуына көмектесетін маман. Оның көмегі қашықтан жұмыс істеу дағдыларын үйретуде, жұмыс процесін ұйымдастыруда, қарым-қатынас және білім беру бағдарламалары үшін платформаларды таңдауда көрсетілуі мүмкін.

57	Әлеуметтік модератор	
58	Мигранттарды бейімдеу жөніндегі маман	
59	Қоғамдық мәселелердің краудсорсингі маманы	Қоғамдық мәселелерді жинап, талдайтын және оларды шешу үшін ресурстарды жұмылдыратын кәсіпқой. Бұл менеджмент, әлеуметтану, құқық және ақпараттық технологиялар қиылысындағы жаңа мамандық.
Қауіпсіздік саласындағы болашақ мамандықтар		
<p>Деректерге тез тәуелді бола бастаған әлемде бұл деректердің қауіпсіздігі маңызды басымдыққа айналууда. Cyberedge Group тобының мәліметтері бойынша 2019 жылы IT мамандарының 78%-ы кибершабуылдар туралы хабарлады. The Myers-Briggs Company жүргізген сауалнама бұл көрсеткішті 64% құрайды. 2019 жылғы Дүниежүзілік экономикалық форум кибершабуылдар мен онлайн алаяқтықты қоғам алдында тұрған басты мәселелер қатарына жатқызды. Сондықтан, қауіпсіздік мамандықтары, негізінен, компаниялар мен жеке тұлғалардың деректерінің қауіпсіздігімен айналысады.</p>		
60	Киберқауіпсіздік маманы	Жұмыста болатын кідірістер мен деректердің жойылып немесе таралып кетуіне әкелетін IT-жүйесін бұзудан қорғайтын адам.
61	Кибер тергеуші	Киберқылмыстарды анықтауға және тоқтатуға уәкілетті IT-қауіпсіздік маманы.
62	Жүйелі экологиялық апаттарды еңсеру жөніндегі маман	
63	Жеке қауіпсіздікті жобалаушы	
64	Қауіпсіздік аудиторы және координаторы	
Бизнес және қаржы саласындағы болашақ мамандықтар		
<p>Блокчейн (белгілі бір ережелерге сәйкес салынған блоктардың үздіксіз тізбегі) мен криптовалюта (ішкі есеп бірліктерін есепке алу толық автоматты режимде жұмыс істейтін орталықтандырылмаған төлем жүйесімен қамтамасыз етілетін цифрлық валюта түрі) қаржы мен бизнесте кәдімгі нәрсеге айналады. Сонымен қатар, уақыт, зияткерлік меншік, инсайттар (ұзақ уақытқа созылған бейсаналықтың нәтижесі болып табылатын мәселенің шешімін кенеттен саналы түрде табу) мен стратегиялар тәрізді активтер барған сайын құнды болып барады. Бизнес болашаққа бейімделуі үшін оны түсінуді және</p>		

болжауды, тез шешім қабылдауды және өзгерістермен жұмыс істеуді үйренуі керек.		
65	Мультивалюталық аудармашы	Валюта айырбастау жүйесін ұйымдастырушы маман. Ол дәстүрлі, стандартты және балама болуы мүмкін. Бұл аудармашы еуро және доллар сияқты жалпы қабылданған және танымал валюталармен және аз таныс, мысалы, «криптовалютаның» түрлерімен жұмыс істейтінін білдіреді.
66	Криптовалюталық банк операторы	
67	Зияткерлік меншікті бағалаушы	
68	Жеке зейнетақы жоспарын әзірлеуші	Адамның болашақ зейнетақысына жеке инвестициялық стратегияны құруға көмектесетін маман. Ол клиенттің кірісіне, сұранысына және өзінің қарттыққа деген үмітіне қарай жинақтау үшін қолайлы қаржы құралдарын таңдайды.
69	Дарынды адамдарға инвестициялау қорының менеджері	Компанияға болашағы зор қызметкерлерді таңдайтын маман. Өнерлі жастарды іздеп, үміткерлердің әлеуетін саралайды. Қор менеджері болашақ қызметкерлердің білімі мен дамуына инвестиция салуға дайын инвесторларды да табады.
70	Трендвотчер (тренд бақылаушысы)	Экономикадағы, саясаттағы, ғылымдағы, мәдениеттегі және әлеуметтік өмірдегі өзгерістерді зерттейтін, содан кейін оларды талдау негізінде бизнеске стратегиялық ұсыныстар беретін маман.
71	Корпоративтік антрополог	
72	Тайм-менеджер	
73	Венчурлық қорлардың корпоративтік портфельдері бойынша менеджер	
Балалар тауарлары мен қызметтеріне қатысты болашақ мамандықтар		
Балалар тұтастай алғанда қоғамға үлкен әсер етеді. Мысалы, сүйікті мультфильмдер мен бейне ойындар болашақ ұрпақтың құндылықтарын, қызығушылықтарын, дүниетанымын қалыптастырады. Сондықтан болашақ балаларына арналған қызметтер мен өнімдер білім беру өнімі ретінде		

<p>дамытылады. Балалар ірі компаниялар мен брендтер үшін, сонымен қатар одан да маңыздысы жаһандық интеллект пен адамзат үшін болашақтың кілті болып қала береді.</p>		
74	Болашақ баланың бейнесі бойынша сарапшы	Мектеп оқушыларының жеке даму траекториясын қалыптастыруға көмектеседі, олардың қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес курстарды, үйірмелер мен секцияларды таңдайды. Шын мәнінде кәсіптік бағдар беру мен педагогиканың тоғысқан жеріндегі маман.
75	Трансмедиалық өнімдердің архитекторы	Бір кейіпкерлер жиынтығымен медиа өнімдерді әртүрлі медиа пішімінде жасайтын, ойдан шығарылған әлемнің «ғаламын» жасайтын маман. Трансмедиа сюжеті арқылы ол қазіргі заманғы ақпарат құралдарының әртүрлі түрлерін – фильмдерді, ойындарды, комикстерді және басқа форматтарды пайдалана отырып, оқиғаның сюжетін кеңейтеді.
76	Балалар R&D маманы (Research and Development, яғни «зерттеу және әзірлеу»)	Балалардың шығармашылық әрекетін ұйымдастыратын және сол арқылы зерттеу жүргізетін адам. Ол дарындыларды анықтайды, ойын, сызба және қолөнер арқылы балалардың қиялын, ой-өрісін және қоршаған әлем туралы түсініктерін талдайды, қызықты шешімдерді байқайды, оларды бейімдейді және алуан түрлі тауарларды өндірушілерге жаңа идеялар ретінде ұсынады.
74	Болашақ баланың бейнесі бойынша сарапшы	Мектеп оқушыларының жеке даму траекториясын қалыптастыруға көмектеседі, олардың қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес курстарды, үйірмелер мен секцияларды таңдайды. Шын мәнінде кәсіптік бағдар беру мен педагогиканың тоғысқан жеріндегі маман.
75	Трансмедиалық өнімдердің архитекторы	Бір кейіпкерлер жиынтығымен медиа өнімдерді әртүрлі медиа пішімінде жасайтын, ойдан шығарылған әлемнің «ғаламын» жасайтын маман. Трансмедиа сюжеті арқылы ол қазіргі заманғы ақпарат құралдарының әртүрлі түрлерін –

		фильмдерді, ойындарды, комикстерді және басқа форматтарды пайдалана отырып, оқиғаның сюжетін кеңейтеді.
76	Балалар R&D маманы (Research and Development, яғни «зерттеу және әзірлеу»)	Балалардың шығармашылық әрекетін ұйымдастыратын және сол арқылы зерттеу жүргізетін адам. Ол дарындыларды анықтайды, ойын, сызба және қолөнер арқылы балалардың қиялын, ой-өрісін және қоршаған әлем туралы түсініктерін талдайды, қызықты шешімдерді байқайды, оларды бейімдейді және алуан түрлі тауарларды өндірушілерге жаңа идеялар ретінде ұсынады.
77	Балалар робототехникасын жобалаушы	Балалардың дамуына және оқуына көмектесетін роботтарды, гаджеттер мен ойындарды жасаумен айналысатын маман. Қолданыстағы білім беру бағдарламаларына осындай технологияларды енгізуге де атсалысады.
Білім берудегі болашақ мамандықтар		
Қазір біз үздіксіз білім алу контекстінде, яғни lifelong learning өмір бойы білім алу тұжырымдамасы негізінде өмір сүріп жатырмыз. Үздіксіз оқу және оқыту үшін жаңа құралдар мен тәсілдер қажет. Оқытудың жалпы білім беру жүйесі әрбір оқушыға жеке көзқарасқа еріксіз жол береді. Бұл ретте болашақтың тәлімгерлері мен тьюторлары әрбір жеке тұлғаның дарындылығын жастайынан танып, дамытады.		
78	Білім беру жолын әзірлеуші	
79	Ойын шебері	
80	ЖИ (жасанды интеллект) негізіндегі білім беру курстарының авторы	Оқушының білімі мен қызығушылығына бейімделетін онлайн курстарды әзірлейтін ІТ маманы. Мұғалімнің рөлін ішінара немесе толығымен жасанды интеллект атқарады. Ол жеке оқу жолын құруға, емтихан тапсыруға, оқушыларды ынталандыруға, тіпті чатта сұрақтарға жауап беруге қабілетті.
81	Білім және мансаптық өсу бойынша жеке гид	
82	Майнд-фитнес жаттықтырушысы	Арнайы әдістерді қолдана отырып, клиенттің когнитивті дағдыларын дамытуға көмектесетін маман.

83	Дарынды іздеу және дамыту саласындағы сарапшы	
Масс-медидағы болашақ мамандықтар		
<p>Мамандардың адамдардың көңілін көтеру және ақпараттандыру жұмыстарында мазмұны маңыздырақ емес, оны шынайы және ойдан шығарылған дүниелердің қиылысында көрсету формасы маңыздырақ болады. Мәдениет қайраткерлері мен жасанды интеллекттің бірлескен шығармашылығы масс-медианың (бұқаралық ақпарат құралдары) жеке саласына айналады.</p>		
84	Инфостилист	
85	Виртуалды әлем дизайнері	Ойдан шығарылған шындықтар мен метағаламдарды жасайтын маман. (метағамдар – виртуалды шындық технологияларын пайдалана отырып, адамдар өздерінің аватарлары арқылы бір-бірімен және цифрлық объектілермен әрекеттесе алатын тұрақты виртуалды кеңістік)
84	Инфостилист	
85	Виртуалды әлем дизайнері	Ойдан шығарылған шындықтар мен метағаламдарды жасайтын маман. (метағамдар – виртуалды шындық технологияларын пайдалана отырып, адамдар өздерінің аватарлары арқылы бір-бірімен және цифрлық объектілермен әрекеттесе алатын тұрақты виртуалды кеңістік)
86	Толықтырылған және виртуалды шындық инженері	
87	Шығармашылық индустриялар мен жасанды интеллект қиылысындағы кәсіптер	
88	Медиа-полицей	Желілер кеңістігіндегі құқық қорғау органының қызметкері. Заңсыз контентпен, киберқылмыскерлермен, соның ішінде жеке тұлғаларға қарсы қылмыс жасайтындармен (киберқорқыту, аңду, интернет-алаяқтық) күреседі.

89	Медиабағдарламалар әзірлеуші	
90	Кросс-мәдениет (мәдениетаралық) коммуникация менеджері	Нарықтың барлық мүмкін болатын мәдени ерекшеліктерін ескере отырып, трансұлттық корпорацияларға шетелдік серіктестермен жұмыс істеуге көмектесетін маман.
Мәдениет пен өнердегі болашақ мамандықтар		
<p>Неғұрлым көп адамдар күнделікті жұмысты машиналарға тапсырса, соғұрлым адамдар түпнұсқа өнер туындыларын жасай бастайды. Адамдар негізгі қажеттіліктерді қанағаттандырудан гөрі шығармашылыққа, ізденуге, басқа адамдармен және табиғатпен байланысуға көбірек көңіл бөледі. Бүкіл кәсіби секторлар өзгереді, бірақ мәдениет пен өнер салаларында жаңа жұмыс орындары пайда болады. Сонымен қатар, өнер білім беру, туризм, БАҚ тәрізді сабақтас салаларда маңыздырақ рөл атқаратын болады.</p>		
91	Science (ғылыми) суретші	Заманауи технологиялардың көмегімен ғылыми зерттеулер негізінде өнер туындыларын жасайтын адам.
92	Ұжымдық шығармашылық кураторы	Белгілі бір шығармашылық жобаны жүзеге асыру үшін кәсіби мамандарды бір өнер тобына біріктіретін маман. Шығармашылық адамдардың мұндай бірлестіктеріне ғалымдарды, IT мамандарын, суретшілерді, инженерлерді және т.б. кіруі мүмкін.
89	Медиабағдарламалар әзірлеуші	
90	Кросс-мәдениет (мәдениетаралық) коммуникация менеджері	Нарықтың барлық мүмкін болатын мәдени ерекшеліктерін ескере отырып, трансұлттық корпорацияларға шетелдік серіктестермен жұмыс істеуге көмектесетін маман.
Мәдениет пен өнердегі болашақ мамандықтар		
<p>Неғұрлым көп адамдар күнделікті жұмысты машиналарға тапсырса, соғұрлым адамдар түпнұсқа өнер туындыларын жасай бастайды. Адамдар негізгі қажеттіліктерді қанағаттандырудан гөрі шығармашылыққа, ізденуге, басқа адамдармен және табиғатпен байланысуға көбірек көңіл бөледі. Бүкіл кәсіби секторлар өзгереді, бірақ мәдениет пен өнер салаларында жаңа жұмыс орындары пайда болады. Сонымен қатар, өнер білім беру, туризм, БАҚ тәрізді сабақтас салаларда маңыздырақ рөл атқаратын болады.</p>		
91	Science (ғылыми) суретші	Заманауи технологиялардың көмегімен ғылыми зерттеулер негізінде өнер туындыларын жасайтын адам.

92	Ұжымдық шығармашылық кураторы	Белгілі бір шығармашылық жобаны жүзеге асыру үшін кәсіби мамандарды бір өнер тобына біріктіретін маман. Шығармашылық адамдардың мұндай бірлестіктеріне ғалымдарды, IT мамандарын, суретшілерді, инженерлерді және т.б. кіруі мүмкін.
93	Арт-бағалаушы	
Туризм мен қонақжайлылықтағы болашақ мамандықтар		
Жаһандық экономикалар өскен сайын көбірек адамдар саяхаттауға мүмкіндік алады. Туристер көп болады, бірақ жер бетіндегі орын көбеймейді. Туризм индустриясы саяхатшылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру және олардың қайтадан оралуына көз жеткізу мәселесіне тап болады. Ол үшін саяхатты жоспарлау мен ұйымдастыру, тұтынушыларға қызмет көрсету және ғарыштық дизайнға деген көзқарасты қайта қарастыруға тура келеді.		
94	Жеке турлардың директоры	Белгілі бір адамның қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне қарай рекреациялық бағдарламалар жасайтын маман. Ол тур бойы байланыста болады және клиенттерге виртуалды сүйемел жасайды.
95	Робототехника консьержі	
96	Интеллектуалды туристік жүйелерді әзірлеуші	Билеттер сатып алу, қонақүй нөмірлерін брондау және маршруттарды жоспарлау бойынша автоматтандырылған қызметтер көрсететін маман.
Ғарыштағы болашақ мамандықтар		
Фантастика жазушыларының көптен бері армандағаны алдағы онжылдықтарда орындалуы мүмкін – адамзат алыстағы ғарышты бағындыра бастайды.		
97	Коммерциялық ғарыш кемесінің ұшқышы	Ғарыш кемесін басқаратын және борттағы жолаушылардың қауіпсіздігіне жауапты маман. Ғарышқа туристік ұшуларда ол гид және нұсқаушы қызметін де атқарады.
98	Ғарыш туризмі саласындағы гид	Ғарышқа саяхатшыларға арналған бағдарламалар әзірлеу және таңдау бойынша маман, саяхат кезінде туристпен немесе топпен бірге жүреді және экскурсия жүргізеді.
99	Тіршілікті қамтамасыз ету жүйелерінің инженері	
100	Ғарыш саласындағы тар шеңберлі мамандар	Бұл қызмет саласы ғарыш кеңістігімен және оның болашақтағы дамуымен қандай да бір түрде байланысты адамдар. Ғарышқа ұшуды ұйымдастыру үшін әртүрлі салаларда:

		Ғылыми, инженерлік, медициналық және тіпті психологиялық мамандар қажет. Мұндай әрбір маманның ғарыш саласында өз міндеттері мен мақсаттары бар.
--	--	--

Дереккөз: <https://trends.rbc.ru/trends/education/5d6e48529a7947777002717b>

8. Биохакинг және денсаулықты бағдарламалау маманы – физикалық және когнитивті денсаулықты жақсарту үшін ғылым мен технологияны пайдалануды ынталандыратын пәнаралық қозғалыс.

Дереккөз: <https://trends.rbc.ru/trends/education/65575b1b9a7947e0b4dd5aa2>

10. Экологиялық ізді азайту бойынша сарапшылар – адамдар тұтынатын және қалдықтарды сіңіретін экологиялық ресурстарды өндіруге қажетті іргелес аумақтың көлемін есептеуге мүмкіндік беретін адамның қоршаған ортаға әсерінің өлшемін алдын-ала болжайтын маман.

Дереккөз: <https://svoevagro.ru/professions/spetsialist-po-umensheniyu-ekologicheskogo-sleda>

12. «Жасыл» көлік инженері – көлік түрлері мен жүйелерін әзірлейтін және жетілдіретін маман, бұл өз кезегінде қоршаған ортаға теріс әсер ету деңгейін төмендетуге көмектеседі.

Дереккөз: https://vk.com/wall-99458240_85619

13. Қайта өңдеу бойынша маман – қалдықтарды (ауыл шаруашылығы, мақта өнеркәсібі, тоқыма өнеркәсібі т.б.) қайта өңдеу және қайта қолдану процесін жоспарлайтын және бақылайтын маман.

Дереккөз:

23. Цифрлық қалдықтарды қайта өңдеуші – физикалық ақпарат құралдары мен бұлттық серверлердегі қажетсіз деректерді сұрыптайтын, ұйымдастыратын және жойатын маман.

Дереккөз: <https://www.youtube.com/watch?v=ii7J4yGO-Rs>

24. Биофармаколог – биофармаколог биотехнологиялық немесе биологиялық әдістермен алынған биологиялық аналогтардың гормондар, нейротрансмиттер, агонист және әртүрлі реттеуші молекулалардың антагонист тәрізді дәрілік заттардың адам ағзасына физиологиялық әсерін зерттейді.

Дереккөз: <https://smartguide.cbsykt.ru/professions-of-the-future/biopharmacologist>

26. Киберорганизмдерді жобалаушы – киберорганизмдерді құру идеяларын әзірлеу және жүзеге асыру үшін қажет. Оның міндеттеріне бионикалық протездер жасау, адамның жүйке және бұлшықет жүйесінің биоэлектрлік сигналдарын зерттеу кіреді.

Дереккөз: <https://100po100.video/blog/proektirovshik-kiberorganizmov>

28. Робот әзірлеуші – (чех тілінен робот - «адам тәрізді механизм», robota - «мәжбүрлі еңбек», «corvée») монотонды немесе қауіпті жұмыстарды орындау

кезінде адамдарды ауыстыруға арналған автоматтандырылған құрылғыларды - роботтарды әзірлейді және оларға қызмет көрсетеді.

Дереккөз: <https://www.profguide.io/professions/robotics.html>

29. Робототехника заңгері – робот құқықтары жөніндегі заңгер – психология, құқық, робототехника, ақпараттық қауіпсіздік және криминология салаларында білімі бар көп салалы маман.

Дереккөз: <https://career-stem.ru/profession/339>

30. Роботтық жүйелер операторы – роботтық жүйелер операторы мамандығы автономды операциялық жүйелер енгізілген және қолданылатын салаларда өзекті болып табылады. Олар тапсырмалардың үлкен көлемі, қызметкерлердің өміріне қауіп төндіретін немесе орындалатын тапсырманың күрделілігі кезінде қажет. Сондықтан мұндай механизмдер медицина мен өнеркәсіпте жиі кездеседі. Кәсіби маман жасанды интеллект туралы терең білімге ие болуы, стандартты емес инженерлік есептерді шеше білуі және сонымен бірге өзінің «өнертабыстарының» қауіпсіздігі туралы есте сақтауы керек.

Дереккөз: <https://www.ucheba.ru/prof/4902>

32. Агрокибернетик – жаңа технологияларды енгізумен, ауыл шаруашылығы кәсіпорындарын ақпараттандырумен және автоматтандырумен айналысатын маман. Оның міндеті - өндірісті оңтайландыру үшін технологиялық шешімдерді әзірлеу және енгізу – сенсорлар, ауылшаруашылық роботтары және басқа да «ақылды жүйелер».

Дереккөздер: <https://career-stem.ru/profession/156>

34. Азық-түлік 3D басып шығару инженері – 3D үлгілерін басып шығаруға арналған жабдықпен және бағдарламалық құралмен жұмыс істейді, техникалық қолдау көрсетеді және 3D модельдерін жасайды.

Дереккөз: <https://svoevagro.ru/professions/inzhener-po-3d-pechati-produktov-pitaniya>

35. Автоматтандырылған ауыл шаруашылығы техникасының операторы – шаруашылықтың аумағын және автоматтандыруды қажет ететін жұмыстардың тізімін зерделеу;

- ең қолайлы жабдықты таңдау және сатып алу;
- қажетті датчиктерді егістіктерге және жануарлар бар қораларға орнау;
- жабдықты сенсорлармен, камералармен және автономды жұмыс істеуге арналған бағдарламалармен жабдықтау;
- құрылғылардан ақпаратты жинау және талдау;
- дрондарға арналған бағдарламалық құралды орнату;
- бақыланбайтын немесе дұрыс жұмыс істемейтін жабдықты жөндеу;
- жаңа технологиялардың пайда болуын қадағалау.

Дереккөз: <https://proektoria.online/catalog/professions/operator-avtomatizirovannoj-selskohozyajstvennoj-tehniki>

36. Ауыл шаруашылығы экологы – топырақ, агрохимиялық, агроэкологиялық зерттеулер жүргізіп, жоғары сапалы ауыл шаруашылығы өнімдерін алу мүмкіндіктерін зерттейді;

- деректерге сүйене отырып, минералды тыңайтқыштар мен химиялық заттарды қолдану қоршаған ортаға ең аз зиян келтіретін ұсыныстар әзірлейді;
- қоршаған ортаның жай-күйін және өндіріс пен жерді пайдаланудағы экологиялық ережелердің сақталуын қадағалап, ауыл шаруашылығы жерлерінің агроэкологиялық бағасын береді;
- ауылшаруашылық қызметінің қалдықтарын қайта өңдеу әдістерін әзірлейді.

Дереккөз: <https://proverili.ru/professii/agroekolog-selskoxozyaistvennyi-ekolog>

38. Дронның кәсіби ұшқышы – басқаруды жүзеге асырады, ұшу жоспарын жасайды, дроннан мәліметтерді алады және оны өңдейді. Оның басты міндеті – адамның қатысуынсыз өздігінен ұшатын машинаны жерден басқару.

Дереккөз:

https://www.profguide.io/professions/operator_dronov.html#%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5

42. Баламалы және жаңартылатын энергия бойынша маманн – энергияның жаңа түрлерін (күн, жел, су толқыны және т.б.) зерттейді, әзірлейді және енгізеді. Көміртекті емес көздерді қолданыстағы электр желілеріне біріктіреді.

Дереккөз: <https://postupi.online/professiya/specialist-po-alternativnoj-energetike/>

45. Өндіруші салалардағы экологиялық талдаушы – зиянды заттардың шығарындыларын заң талаптарына сілтемесіз белсенді түрде азайту тәрізді жаңа міндеттерді іске асыру. Мамандықтың негізгі құзыреттері:

- қоршаған ортаға төнген экологиялық қауіп-қатерді талдау;
- қоршаған ортаға зиянды әсерді азайту бойынша шаралар әзірлеу;
- шығарындыларды азайту жөніндегі жобалардың техникалық-экономикалық негіздемесін дайындауға қатысу;
- шығарындыларды бақылау, жақсарту бойынша ұсыныстар дайындау.

Дереккөз: <https://www.enbek.kz/atlas/profession/124>

46. Энергия тұтыну жүйелерін әзірлеуші – тұтынушы үшін тиімділік, қауіпсіздік, басқару және пайдаланудың қарапайымдылығы сияқты факторларды ескере отырып, тұрғын, өндірістік және кеңсе үй-жайларының энергия тұтыну жүйелерін жобалайтын маман.

Дереккөз: <https://vuzopedia.ru/professii/909>

57. Әлеуметтік модератор – әлеуметтік топтар арасында мүліктік, мәдени, ұлттық, діни және басқа да белгілер бойынша туындайтын жанжалдарды күш қолданбай шешуге көмектесетін маман.

58. Мигранттарды бейімдеу жөніндегі маман – елге келген немесе қоныс аударғалы жатқан шетелдіктерге бейімделуге көмектесетін кәсіби маман. Елдің мәдениетімен таныстырады, тілін үйретеді, сұрақтарына жауап береді. Мұндай іс-шаралар қазір ірі қалаларда белсенді түрде дамып келеді. Лауазымға мамандан коммуникативтілік, сыпайылық, ізгі ниет, шыдамдылық, табандылық,

еңбекқорлық, зейінділік, психоэмоционалды тұрақтылық, әдептілік, жан-жақтылық, эрудиция сияқты жеке қасиеттер талап етіледі.

Дереккөз: <https://proverili.ru/professii/specialist-po-adaptacii-migrantov>

62. Жүйелі экологиялық апаттарды еңсеру жөніндегі маман – бүкіл планетаға қауіп төндіретін мәселелерді шешу. Озон ойықтары, еріген мұздықтар, мұхиттағы қоқыс аралдары, радиациялық үйінділер – осы құбылыстардың барлығын уақытты бомбалармен салыстыруға болады, ал мені оларды залалсыздандыруы керек тәжірибелі сапермен салыстыруға болады. Ғылыми фантастикалық фильмдерде суперқаһармандар планетаны құтқарса, шынайы өмірде мұны жүйелі экологиялық апаттарды еңсеру жөніндегі мамандар орындайтын болады.

Дереккөз: <https://proektoria.online/catalog/professions/speczialist-po-preodoleniyu-sistemnyh-ekologicheskikh-katastrof>

63. Жеке қауіпсіздікті жобалаушы – адамның өмірін барлық ықтимал қауіптер (генетикалық бейімділіктен белгілі бір ауруларға дейінгі жазатайым оқиғалардың ықтималдығы, адамның қылмыс құрбанына айналуы) тұрғысынан бағалайтын және жобалайтын маман. Ол тұрақты кеңесші немесе мысалы, егер клиент қауіпті аймаққа бармақшы болса бір реттік қызмет көрсете алады.

Дереккөз: <https://atlas100.ru/catalog/bezopasnost/proektirovshchik-lichnoy-bezopasnosti/>

64. Аудитор және қауіпсіздік координаторы – объектідегі барлық ықтимал тәуекелдер мен қауіптерді бағалайды, бейнебақылау функцияларын, қозғалыс сенсорларын, түтін датчиктерін және т.б. ескере отырып қауіпсіздік жүйелеріне қажетті талаптарды әзірлейді. Жылдам әрекет ету топтарын үйлестіреді.

Міндеттері:

- кәсіпорындағы қауіпсіздікті бақылауды жүзеге асыру;
- қауіпсіздік жүйелерін жобалау;
- төтенше жағдайларды болжауды жүзеге асыру;
- апаттық-құтқару қызметтері мен құралдарының жұмысын ұйымдастыру;
- топтық жұмыс, әріптестермен және басшылықпен тіл табысу;
- зардап шеккен халықтың өмірін алдымен қамтамасыз етуді ұйымдастыру;
- техникалық құралдарды жөндеуді ұйымдастыру.

Дереккөз: <https://vuzopedia.ru/professii/region/city/114/1531>

66. Криптовалюталық банк операторы – бұл мамандар криптовалюта биржаларында биржалық сауда-саттықпен айналысады, балама валюталарды пайдалана отырып инвестициялайды және бастапқы жария ұсыныстарды (ICO) жасайды. Балама валюталарды пайдалана отырып, толыққанды биржалық сауданы қалыптастыру және инвестициялау үшін алғышарттар жасайды.

Дереккөз: <https://saratov.postupi.online/professiya/specialist-po-kriptovalyutam-trejder-alternativnyh-valyut/>

67. Зияткерлік меншікті бағалаушы – идеялар, бизнес үлгілері, өнертабыстар, материалдық және әлеуметтік технологиялар сияқты материалдық емес активтердің құнын анықтайтын маман. Клиенттердің сұранысының

артуына қарамастан, мұндай кәсіби қызметтерді ұсына алатын мамандар аз. Болашақта бұл мамандық сұранысқа ие болады.

Дереккөз: <https://postupi.online/professiya/ocenschik-intellektualnoj-sobstvennosti/>

71. Корпоративтік антрополог – бұл антропологиялық әдістерді (мысалы, қатысушыларды бақылау) пайдалана отырып, компанияның инновациялық өнімдерінің нарықтарын зерттеуге және компанияның мақсатты аудиториямен байланысын арттыруға жауапты маман. Батыста жұмыс бизнес саласында ұзақ уақыт бойы антропологтың мансабын дамытудың логикалық нұсқаларының бірі ретінде, яғни тауарлар мен қызметтерді тұтыну тек экономикалық қана емес, сонымен қатар әлеуметтік-мәдени тұрғыдан да зерттеле бастағаннан бері қабылданады.

Дереккөз: <https://atlas100.ru/catalog/menedzhment/korporativnyy-antropolog/>

72. Тайм-менеджер – бұл мақсатқа жету үшін жұмыс уақытын тиімді жоспарлау, уақытша ресурстарды табу, басымдықтарды белгілеу және жоспарланғанның орындалуын бақылау. Оның басты міндеті – уақыт бірлігінде көбірек жұмыс істеу және өз ресурстарын тиімді жұмсау.

Дереккөз: <https://www.executive.ru/wiki/index.php/%D0%A2%D0%B0%D0%B9%D0%BC-%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>

73. Венчурлық қорлардың корпоративтік портфельдері бойынша менеджер – венчурлық қор – бұл кәсіпорындарға немесе жобаларға олардың құрылуының бастапқы кезеңінде активтерді инвестициялайтын, перспективалық идеяларды үнемі іздестіретін қор. Қор менеджері – компанияның стартаптарға салған инвестициясын басқаратын және стартаптарды идеядан өндіріске дейін дамытумен бірге жүретін маман.

Дереккөз: <https://timestudent.ru/russia/statii/karera/budushhee-v-sfere-biznesa-i-finansov>

78. Білім беру жолын әзірлеуші – білім беру мекемелері ұсынатын, оның ішінде онлайн режимінде қолжетімді курстардан, сондай-ақ тренингтерден, тағылымдамадан және т.б., солардың негізінде жаңа мамандарды дайындаудың «бағдарын» жасайтын маман. Адамның психологиялық типін, қабілеттерін мақсаттарын ескере отырып білім беру жолын жасайды.

Дереккөз: <https://atlas100.ru/catalog/obrazovanie/razrabotchik-obrazovatelnykh-traektoriy/>

79. Ойын шебері – іскерлік, тарихи, ғылыми-фантастикалық және т.б. оқу ойындарын әзірлеу және ұйымдастыру, тренажерларды пайдалана отырып ойындарды қолдау бойынша маман.

Дереккөз: <https://atlas100.ru/catalog/obrazovanie/razrabotchik-obrazovatelnykh-traektoriy/>

81. Білім және мансаптық өсу бойынша жеке гид – кәсіби мақсаттарды анықтауға және оған жетуге көмектесетін адам. Ол клиенттің қабілеттерін

талдайды, оның күшті және әлсіз жақтарын анықтайды және оның мансабымен тығыз байланысты жеке білім беру траекториясын жасауға көмектеседі.

Мысалы, егер клиент нейрондық желілерге сұраныс пен қызығушылықпен келсе, жеке гид осы тақырып бойынша білім беру жолын құра алады. Ол нейрондық желілер саласында бірнеше мамандық ұсынатын болады делік, ал клиент олардың біреуін таңдағанда, жұмысқа тұруға көмектесетін оқу бағдарламасын жасайды.

Дереккөз: <https://trends.rbc.ru/trends/education/654b4ce69a79472777b08a35>

83. Дарынды іздеу және дамыту саласындағы сарапшы – маманның басты міндеті – адамдардың шығармашылық және кәсіби қасиеттерін дамыту, олардың әлеуетін анықтау, бизнес-процестерге тарту.

Міндеттері: дарынды тұлғаларды анықтау;

- олардың қабілеттерін жүзеге асыруды қамтамасыз ету;

- жоғары білікті кадрларды іздеу және тарту;

- ұйым басшыларын қызметкерлердің әлеуетті табуға және оны дамытуға үйрету;

- ұйымдық жетекшілерді оқыту;

- компания ішінде мансаптық өсу жүйесін ұйымдастыру.

Дереккөз: <https://100po100.video/blog/ekspert-po-poisku-i-razvitiyu-talantov>

84. Инфостилист (ақпараттық стилист) – сәйкес алгоритмдерді жазу (автоматты іздеу үшін) және жеке пакеттерді «қолмен» жасау арқылы жеке пайдаланушы сұраулары үшін қажетті мазмұнды жасайтын маман.

Ақпараттық стилисттің негізгі міндеттері:

- көрсетілген ақпаратты іздеу;

- клиентті ақылы ресурстарға қол жеткізу қажеттілігі мен жолдары туралы ақпараттандыру;

- ақпаратты жарнамалық мазмұннан және ақпаратсыз мазмұннан тазарту, материалды суреттерді, графиктерді, кестелерді және басқа да инфографикаларды пайдалана отырып логикалық дәйектілікпен ұсыну;

- шетелдік ресурстар туралы ақпаратты іздеу және оны пайдаланушыға түсінікті тілде ұсыну;

- берілген параметрлер бойынша мәтіндік ақпаратты пішімдеу және оны өңдеу;

- дизайнды жеке қалауларды ескере отырып, ақпаратты жинақтау және ұсыну мақсатында клиенттің әлеуметтік желідегі парақшаларын зерттеу.

Дереккөз: https://fulledu.ru/articles/1546_infostilist.html

86. Толықтырылған және виртуалды шындық инженері – пайдаланушының виртуалды немесе кеңейтілген әлеммен әрекеттесуіне арналған бағдарламалық және аппараттық құралдарды жасау саласындағы маман. Ол AR/VR технологияларын құруға және дамытуға, сондай-ақ осы технологияларды әртүрлі салаларға бейімдеуге жауапты және адамдардың өмір сүру сапасын жақсартуға және өмір сүру сапасын жақсартуға мүмкіндік беретін жаңа инновациялық өнімдер мен қызметтерді құруда маңызды рөл атқарады. компаниялар мен мекемелердің көрсеткіштері.

Дереккөз: <https://trends.rbc.ru/trends/social/64d073b19a794719cccfa7c6>

87. Шығармашылық индустриялар мен жасанды интеллект қиылысындағы кәсіптер

89. Медиабағдарламалар әзірлеуші – интернетте ақпаратты іздеуге, өңдеуге және таратуға арналған бағдарламалық құралдарды (іздеу жүйелері, семантикалық анализаторлар, агрегаторлар, роботтар, жазушылар) жасау үшін психологтармен, лингвистермен және инженерлермен бірлесіп жұмыс істейтін маман.

Дереккөз: <https://atlas100.ru/catalog/media-i-razvlecheniya/razrabotchik-mediaprogramm/>

93. Арт-бағалаушы – өнердің шығу тарихынан бүгінге дейінгі аралықта жан-жақты хабардар адам. Ол 21 ғасырдағы өнердің жаңа түрлеріне баға береді. Бұл мамандық тарихты, әдебиетті және қоғамды ұнататын адамдарға жарамды.

Бағалаушының жұмысы тұрақты қозғалысты және жиі болатын іс-сапарларды қамтиды, шет тілін білу оның туған елінде ғана емес, сонымен қатар шетелде де жұмыс істеу мүмкіндігін ашады.

Коммуникативті дағдылар және жаңа нәрсені үйренуге деген ұмтылыс мамандықта маңызды рөлді атқарады. Өнерді бағалаушы үнемі көрмелерге барады, мәдени және көркемдік құндылығы бар заманауи өнер объектілерін зерттейді. Ол заңды тұлға ретінде де, мамандандырылған компанияда штаттық қызметкер ретінде де жұмыс істей алады.

Дереккөз:

https://www.profguide.io/professions/art_ocenshik.html#%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5

95. Робототехника консьержі – робот көмекшілері бар немесе пайдалануды жоспарлап отырған кез келген қонақүйлерде жұмыс істей алады. Көптеген қызметтер жеңілдетіліп, автоматтандырылуда, яғни мұндай жүйелердің жұмысын басқара алатын мамандарға деген қажеттілік артып отыр. Роботтар қызметкерлердің ауыртпалығын жеңілдетуге және шығындарды онтайландыруға мүмкіндік береді.

Міндеттер:

- механиканы ойлайды және қонақ үй тапсырмаларын орындау үшін роботтарды бағдарламалайды;
- роботтардың жұмысын бақылайды және қолдайды;
- туындаған проблемалар мен ақауларды шешеді, жабдықты жөндеу мен техникалық қызмет көрсетуді ұйымдастырады;
- автоматты көмекшілердің функционалдығын жаңарту және жақсарту бойынша жұмыс істейді;
- қонақүй қызметкерлерін роботтармен жұмыс істеуге оқытады.

Дереккөз: <https://start.travelhub.moscow/map/hotels/consierge-robototech>

99. Тіршілікті қамтамасыз ету жүйелерінің инженері – қиын немесе өмір сүруге қолайсыз орталарда тіршілікті қамтамасыз ету жүйелерін жасау және қолдау көрсету болып табылады. Ғарыш кемесінің немесе станцияның

экипажына дем алуға, ішуге, тамақтануға, дәретхананы пайдалануға және дене температурасын қалыпты ұстауға мүмкіндік беретін құрылғылар жасайды.

Міндеттері:

- экстремалды жағдайда адамдардың тіршілігін қамтамасыз ету жүйесін дамытудың стратегиясы мен тактикасын әзірлеу;

- адамдар тұратын жерлерді сумен, энергиямен және ауамен қамтамасыз ету үшін инженерлік желілерді орнату бойынша техникалық басшылық;

- санитарлық-эпидемиологиялық шараларды әзірлеу және жүзеге асыру;

- адамдардың көп шоғырланатын өнеркәсіптік және азаматтық учаскелерінде заманауи инженерлік желілерді орнатуға техникалық басшылық және жеке қатысу;

- зиянды және қауіпті факторлардан жеке және ұжымдық қорғаныс құралдарын пайдалану;

- тіршілікті қамтамасыз ету жүйелері бұзылғанда төтенше жағдайларды жою.

Дереккөз: <https://timestudent.ru/russia/professii-vuzy/mashinostroenie-avtomatizaciya-i-robototexnika/inzhener-sistem-zhizneobespecheniya>

Жаңа мамандықтар және оқу орындарының тізімі

Зерттеулер көрсеткендей, пәндер тоғысындағы мамандықтар сұранысқа ие болады. Өнеркәсіппен тығыз байланыста болған шетелдік университеттер еңбек нарығының сұранысына тез жауап беріп, трендтерді өздері белгілейді.

№	Болашақ мамандықтар	Оқу орны
Медицина және медицина саласы мамандықтар		
Тенденциялар: адам денсаулығымен жүйелі жұмыс, профилактикалық медицина, жеке терапия, биотехнология		
1	Молекулярлық диетолог	- The University of Illinois at Chicago (АҚШ); - University College London (Ұлыбритания); - Monash University (Австралия); - Auburn University(США).
2	IT-генетик	
3	Киберпротездер мен импланттар әзірлеуші	
4	Жекелендірілген медицина сарапшысы	
5	Желілік дәрігері	
6	Медициналық роботтардың операторы	
Бизнес		
1	Логистика және тарату менеджері	- University of South Carolina (АҚШ). Халықаралық бизнес бойынша бакалавриат бағдарламасы 21 жыл бойы 1-орынды иеленіп келеді (US News and World Report); - The University of Utah (АҚШ). Кәсіпкерлік мамандығы бойынша үздік 15 университеттің қатарына кірді (The Princeton Review); - The University of Illinois at Chicago (АҚШ). Әлемдегі бизнес-талдама бойынша үздік 50 магистрлік бағдарламаның қатарына кірді; - University of Mississippi (АҚШ). Үздік 100 бизнес мектебінің қатарына енді (U.S. News & World Report, 2018); - City, University of London (Ұлыбритания). Лондонда 3, Ұлыбританияда, Еуропадағы 19 жоғары оқу орнының бизнес мектебі (Financial Times European Business School ranking 2019).
2	Операциялық директор	
3	Кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі маман	
4	Сақтандыру математикасының маманы	

Инжиниринг		
1	Жеке турлар директоры	<p>- The University of Utah (АҚШ). Үздік инженерлік мектептер тізімінде 58 орында. (U.S.News, 2021);</p> <p>- The University of Illinois at Chicago (АҚШ). Биомедиялық инженерия бойынша 45 орында. (US NEWS & WORLD REPORT, 2020);</p> <p>- University of Dayton (АҚШ). Үздік инженерлік мектептер тізімінде 45 орында. (U.S.News, 2021)</p>
2	Кеңістіктердің бренд менеджері	
3	Интеллектуалды туристік жүйелерді әзірлеуші	
4	Жеке бренд менеджері	
5	Онлайн сатуды басқару бойынша менеджер	
IT		
1	Цифрлық кеңсе сәулетшісі	<p>- University College London (Ұлыбритания). Информатика бойынша елде 4-орында (QS World University Rankings by Subject 2020);</p> <p>- University of Nottingham (Ұлыбритания). Информатика бойынша елде 7-орында (Guardian University League Tables, 2020). Бір жыл тағылымдамасы бар бағдарламалар ұсынады;</p> <p>- University of Illinois at Chicago (АҚШ). Елдегі ең жақсы информатика бағдарламалары тізімінде 64-ші орында. (US News and World Report);</p> <p>- University of South Carolina (АҚШ). емлекеттік Үздік университеттер тізімінде 54-орында (US News and World Report, 2021);</p> <p>- University of Utah (АҚШ). Компьютерлік ғылымдар бойынша ең жақсы 50 бағдарламаның қатарына кірді (US News and World Report), гейм-дизайны бойынша үздік бакалавр бағдарламаларында 1-орында (Princeton Review)</p>
2	Деректер жиынын жинаушы	
3	Big Data моделін әзірлеуші	
4	Нейрондық желі контроллері	
5	Интерфейстер әзірлеуші	
Қонақжайлылық және менеджмент		
<p>Тенденциялар: тұтынушы мен қызмет көрсету арасындағы делдалдардың санын азайту, автоматтандыру, демалыстарды бейімдеу, тәжірибелік туризм (эко, агро, гастрономиялық және рухани туризм). Менеджменттің көптеген мамандықтары салааралық болып табылады, яғни басқару мамандары бір сектордан екіншісіне жеңіл ауыса алады. Болашақта барлық өндірістік процестер күрделене түседі, сондықтан ұйымдастырушылық қабілеті жоғары</p>		

адамдарға деген қажеттілік артады.		
1	Жеке турлар директоры	- Glion Institute of Higher Education (Швейцария, Ұлыбритания). Қонақжайлылық саласында үздік үштікте. (QS World University Rankings by Subject, 2020); - Les Roches International School of Hotel Management (Швейцария, Испания). Қонақжайлылық саласында үздік үштікте. Жұмыс берушілер арасында 2-орында (QS World University Rankings by Subject, 2020)
2	Интеллектуалды туристік жүйелерді әзірлеуші	
3	Кеңістіктердің бренд менеджері	
4	Жеке бренд-менеджер	
5	Онлайн сатуды басқару бойынша менеджер	
Мәдениет және өнер		
Тенденциялар: интерактивті форматтарға көшу, өнер түрлерінің өзара енуі. АҚШ еңбек статистикасы бюросының мәліметі бойынша өнер және дизайн жұмыс нарығы 2026 жылға қарай шамамен 4% өседі деп болжануда. Кейбір мамандықтар сұранысқа ие болады: мысалы, мультимедиялық суретшілер мен аниматорларға сұраныс 8%-ға артады.		
1	Гейм-дизайнер	- The University of Utah (АҚШ). Ең жақсы гейм-дизайны мектептерінің тізімінде 1-орында (Animation Career Review, 2021); - The University of Illinois at Chicago (АҚШ). Графикалық дизайн бағдарламасы бойынша ең үздік 50-дің ішіне кіреді (College Choice); - Trinity Laban Conservatoire of Music and Dance (Ұлыбритания). Музыкалық бойынша үздік бағдарламалар тізімінде 36-орында; - Istituto Marangoni (Италия). Әлемдік сән және дизайн бойынша үздік 10 мектептің қатарына кіреді
2	Куратор	
3	Моушн-дизайнер	

Дереккөз: <https://www.iqconsultancy.ru/articles/kakie-professii-budut-vostrebovany-cherez-5-7-let/>

№1 ТҚ (техника қауіпсіздігі). Жалпы қауіпсіздік ережелері.

1. Жұмысты тек мұғалімнің рұқсатымен баста. Мұғалім сөйлескенде жұмысты тоқтат. Жұмыс кезінде алаңдама.
2. Қолдану ережелері зерттелмеген құралдарды қолданба.
3. Құралды тек мақсаты бойынша пайдалан. Қайшының жүздерімен тесіктер жасама. Шеге қағу үшін тырнақ кескішті немесе тістеуікті қолданба. Шегені алу үшін сым кескіштерді емес, тістеуікті пайдалан.
4. Ақауы бар немесе доғал құралдармен жұмыс істеме.
5. Жұмыс кезінде аспапты мұғалім көрсеткендей ұста.
6. Құралдар мен жабдықтарды белгіленген жерде сақта. Құралдар мен жабдықтарды жаппай үйіп сақтауға болмайды.
7. Жұмыс орнында таза және ұқыпты ұста.
8. Құрал-саймандар мен жабдықтарды мұғалім көрсеткен ретпен орналастыр.
9. Жұмыс кезінде сөйлеспе, басқа нәрселерге алаңдама.

№2 ТҚ (техника қауіпсіздігі). Қайшыны қолдану ережелері.

1. Дөңгеленген ұштары бар (еңбек сабағына арналған) қайшы пайдалан. Қайшыны көрсетілген жерде және белгілі тәртіппен сақта.
2. Жұмыс кезінде кесу бағытын мұқият қадағала.
3. Өтпейтін немесе топсасы бос қайшыны пайдаланба.
4. Қайшыны жүздерін жоғары қаратып ұстама.
5. Қайшының жүздерін ашық қалдырма.
6. Жүріп келе жатып немесе ойнап жүріп қайшымен кеспе.
7. Материалды кесу кезінде досыңа, қасындағы адамға жақындама.
8. Досыңа, сыныптасыңа қайшыны жабық күйінде және дөңгелек жағымен бер.
9. Кесу кезінде материалды сол қолыңмен және саусақтарың қайшы жүздерінен алыс болатындай ұста.

№3 ТҚ (техника қауіпсіздігі). Желіммен жұмыс істеу ережелері.

1. Желіммен тек астарлы парақта жұмыс жаса, яғни желімделетін материалдың астына арнайы тақта немесе дастарқан төсеу қажет.
2. Желімді жұмыс бетіне тек щеткамен жағу керек (саусақпен жағуға болмайды).
3. Жұмыстан кейін щетка мен қолыңды сабынмен жу.

№4 ТҚ (техника қауіпсіздігі). Инемен жұмыс істеу ережелері.

1. Инені кез келген жерге тастама, лақтырма. Инені матаға немесе киімге түйреме. Инені ешқашан аузыңа салма.

2. Жұмыс кезінде инені арнайы жастықшаға жабыстыр. Жастықты қорапқа салып қой.

3. Қосалқы инелерді ине қорапшасында құрғақ жерде сақта.

4. Жұмысты бастамас бұрын және аяқтағаннан кейін инелердің санын тексер. Жетіспейтін инелерді табуды ұмытпа.

5. Тігін кезінде саусағыңа сәйкес келетін оймақ пайдалан.

6. Инені түйреуіштің орнына қолданба.

№5 ТҚ (техника қауіпсіздігі). Бізбен жұмыс істеу ережелері.

1. Жіңішке ұзын (кеңсеге арналған) бізді қолданба.

2. Бізді тек қажетті жағдайда ғана, мақсаты бойынша пайдалан.

3. Бізбен тегіс жылтыр бетті қатты заттарды: кептірілген жаңғақтарды, конустарды, бүршіктерді, жаңғақ қабықтарын тесуге болмайды

№6 ТҚ (техника қауіпсіздігі). Циркульді пайдаланумен жұмыс істеу ережелері.

1. Циркульды арнайы қорабында сақта.

2. Циркульды инесі бар аяқтарын жоғары қаратып ұстама.

3. Жұмыс кезінде инесін қажетті жерге абайлап түйре. Қағаздың астына картон қой.

4. Досыңа циркульды жабық күйінде, бас жағымен бер.

5. Жұмысты орындағаннан кейін циркульды арнайы қорабына салып қой

Мектеп оқушыларына арналған жеке гигиена ережелері

1. Бетің жеке гигиена құралдарын қолданумен таңертең және кешке жу.
2. Тісіңізді кем дегенде 3 минут тазала. Тіс щеткасы тым жұмсақ болмауы керек.
3. Тамақ ішер алдында, серуендегеннен кейін және дәретхананы пайдаланғаннан кейін әрқашан қолыңды сабынмен жу. Оқушылар дәретхананы пайдалану кезінде тазалық пен тәртіпті сақтап, жеке бас гигиенасы ережелерін сақтауы керек.
4. Әрқашан таза орамал немесе бір рет қолданылатын майлықтар болуы керек.
5. Тағамға тек өз ыдысыңды пайдалан, лас тәрелкелерді, қасықтарды, шыныаяқтарды қолданба.
6. Су ішу үшін бір рет қолданылатын шыныаяқтарды пайдалан. Қолданылған шыныаяқтарды қалдырма, оларды қоқыс жәшігіне таста.
7. Киім мен аяқ киімді таза ұста.
8. Көшеде, мектепте және үйде бір аяқ киіммен жүрме. Үйде үйге арналған жұмсақ аяқ киім ки; спортпен айналысу үшін спорттық аяқ киімді пайдалан.
9. Мұғалімге және кезекші қызметкерлерге сыныптағы тәртіпті сақтауға көмектес, отбасыңа үй жинауға көмектес.
10. Күн тәртібін дұрыс ұйымдастыру – жеке бас гигиенасының маңызды элементі болып табылады. Ол әр түрлі белсенділік іс-әрекеттермен және демалыстың кезектесуімен анықталады, күн ішінде жұмысқа қабілеті тиімділігін сақтауға және шаршаудың алдын алуға көмектеседі.

Күн тәртібі – бұл күнделікті іс-әрекеттің және демалыстың барлық түрлеріне уақытты тиімді бөлу.

Мектеп оқушысының күн тәртібі келесі кезеңдерді қамтуы тиіс:

- төсектен тұру, таңертеңгі жаттығулар, су процедуралары, төсек жинау;
- таңғы ас;
- мектепке баратын жол немесе таңғы серуен;
- мектептегі сабақтар;
- мектептен үйге қайтатын жол немесе сабақтан кейінгі серуен;
- түскі ас;
- түстен кейінгі демалыс немесе ұйқы;
- таза ауада серуендеу немесе ойындар және спорт түрлері;
- бесіндік тамақ;
- үй шаруашылығына көмектесу;
- үй тапсырмаларын орындау;
- таза ауада серуендеу;
- кешкі ас және ұйқы алдындағы бос уақыт;
- ұйқыға дайындық;
- түнгі ұйқы.

Қазақ халқының ұлттық ою-өрнектерінің ерекшеліктері мен мағынасы

Ою-өрнектер – бейнелеу өнерінің ерекше түрі, ол символдық түрде адамның ішкі жан дүниесін және оны қоршаған дүниені бейнелейді. Бұл дизайнда, композицияда және түсте үйлесімді, ырғақты реттелген элементтердің үлгілері. Қазақтың ұлттық нақыштары XVI ғасырдан бері белгілі болып, XIX ғасырдың аяғында халықтың эстетикалық мәдениетінде басым орын алды.

Қазақтың ұлттық ою-өрнектерінің түрлері:

Зооморфтық ою-өрнектер – халық өмірінде үлкен маңызы бар жануарлардың (жылқы, қошқар, түйе, құстарды) бейнелері. Бұл «мүйіз», «табан», «құс қанаты», «түйе өркеші», «қаз мойын» өрнектері.

Өсімдіктер – гүлдердің, қызғалдақтардың, жапырақтың, үшқұлақтың, бұтақтардың, ағаштардың бейнелері. Көбінесе киімдерді осындай кестелі өрнектермен безендірген.

Геометриялық, қарапайым геометриялық пішіндерден, яғни үшбұрыштардан, шаршылардан, иректерден тұратын өрнектер. Оларға сына тәрізді, жиектік, «ілмек», «тұмар» үлгілері жатады. Мұндай элементтер ең көне болып саналады және олар тоқылған кілемдерді безендіру үшін қолданылған, олар әлі күнге дейін тұмарларда қолданылады.

Космогониялық белгілер, яғни күнді, жұлдыздарды, жерді бейнелейтін өрнектер. Кілемдердің шеттері көбінесе шексіздік элементімен безендірілген.

Дереккөз: <https://www.nur.kz/family/school/1551418-kazakhskiy-ornament-ego-znachenie/>

Дереккөз: <https://www.nur.kz/family/school/1551418-kazakhskiy-ornament-ego-znachenie/>

Сурет. Геометриялық оюлары бар қазақша төсеніш.

Дереккөз: <https://www.nur.kz/family/school/1551418-kazakhskiy-ornament-ego-znachenie/>

Сурет. «Қошқар мүйіз» элементі бар ою-өрнек

Қазақ халқында «қошқар мүйіз» элементі өміршендікті, берекені, жердегі амандықты білдіреді. Оның көптеген «жұп мүйіз», «иілген мүйіз», «өзгерген мүйіз», «жалғыз мүйіз» тәрізді түрлері бар. Бұл өрнек көбінесе ыдыс-аяқты, тұрмыстық ыдыстарды, киіз үйді, киіз бұйымдарын безендіруде қолданылады.

Дереккөз: <https://www.nur.kz/family/school/1551418-kazakhskiy-ornament-ego-znachenie/>

Сурет. «Құс қанаты» элементі бар ою-өрнектер

Үлгі құсты ұшуы кезіндегі бақылаудан алынған және оның қанаттарының әдемі сызықтарын әртүрлі түрлендірмелерде қайталайды. Көбінесе құс тұмсығы үлгісімен біріктіріледі. Халық тілінде бұл элемент – бақыт, еркіндік, тәуелсіздік

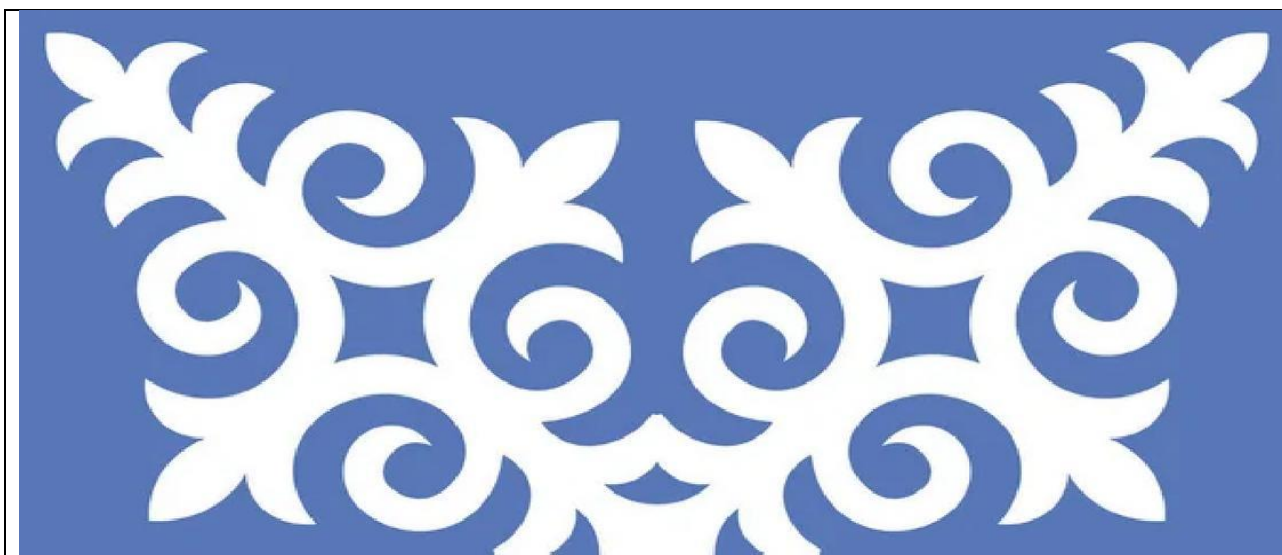
тілегін білдіреді. Ол көбінесе киім-кешек пен сыйлыққа арналған заттарды безендіру үшін пайдаланылды.

Дереккөз: <https://www.nur.kz/family/school/1551418-kazakhskiy-ornament-ego-znachenie/>

Сурет. «Түйе ізі» элементі бар ою-өрнек

Түйе қазақ халқының өміріндегі тағы бір маңызды жануар. Ол гүлденудің символы болып саналады. Сондықтан ұлттық ою-өрнекте онымен байланысты «түйе ізі», «түйе мойын», «түйе өркеші» деп аталатын көптеген элементтер бар. Мұндай өрнектер ұзақ сапарға шыққан ерлердің киімдерін безендіру үшін қолданылған. Олар ер-азаматтарды ұзақ жолда қорғап, сәттілік әкеліп, үйлеріне аман-есен оралуына себепші болсын деген тілектен пайда болған.

Дереккөз: <https://www.nur.kz/family/school/1551418-kazakhskiy-ornament-ego-znachenie/>

Сурет. «Ағаш» және «қошқар мүйіз» элементтерінің комбинациясы

Бұл кесте тоқудағы ең көп таралған гүл өрнектерінің бірі. Өрнектің бұл түрімен көпшілік жағдайда киімдерді безендірген. Оларды гүлдермен және

жапырақтармен сәйкестендіріп, қыздардың және бойжеткен қыздардың көйлектерін кестелеуде жиі қолданады. Элемент өткеннің, бүгіннің және болашақтың бірлігін бейнелейтін Дүниежүзілік ағаш (бәйтерек) туралы мифке негіз болады.

Сурет. «Қаз мойын» элементі бар ою-өрнек

Қазмойын – сәндік өнердегі ең талғампаз және кең таралғандар өрнек түрі болып табылады. Ол латынның S әрпін еске түсіретін символға негізделген, қосымша иректермен және жапырақтармен безендірілген.

Қағаз және картонмен жұмыс кезіндегі бақылаулар мен тәжірибелер

1) Үлгілерді таңдау және қағаз топтамасын құрастыру

Суретте ең көп таралған қағаз түрлерінің суреттелген жинағы бар қабырға кестесі көрсетілген. Мұғалім бұл жерде көрсетілген барлық қағаз бұйымдарын сыныпқа әкеліп көрсете алады. Оқушылар қағаздардың жіктелуін және оларды адам мақсатына сай пайдалануының маңыздылығын есте сақтау мүмкіндігін алады.

Кесте – Қағаздың түрлері

	
Дәптер	Баспа қағазы
	
Түрлі-түсті қағаздар	Газеттік
	
Сурет дәптері	Гофрленген қағаз

	
Тұсқағаз	Орауыш қағаз

2) Қағаздың жалпы қасиеттері:

- қағаз – парақтық материал. Қағаз үлкен парақтарда (сызба және үстел қағазы), бумаларда (апликацияға арналған қағаз, еңбек сабағына арналған түрлі-түсті қағаздар, қағаз майлықтар), орамдарда (тұсқағаз, гофрленген қағаз, дәретхана қағазы) т.б.;

- қағаз қалың және жұқа болады (мысалы, сурет салуға және сызуға арналған, көшірме қағаз;

- қағаз ақ және түрлі-түсті болады (жазуға арналған және түрлі-түсті жылтыр). Қағаз өндіру кезінде қағаз целлюлозасына бояғыш ерітінді қосқанда бояуға болады немесе оны шығарғаннан кейін бір жағынан бояуға болады (апликацияға арналған түрлі-түсті қағаздар, тұсқағаздар, кітап түптеу қағаздары).

- қағаз тегіс және кедір-бұдырлы болады. Мысалы, жазу қағазы жазу үшін тегіс болуы керек, сорғыш қағаз және затты орауға арналған қағаздың беті кедір-бұдыр болады. Кейбір қағаздардың бір жағы тегіс, екінші жағы кедір-бұдыр болады. мысалы – плакат немесе билет қағазы, театр плакаттарының мәтіндері, трамвай және автобус билеттері тек бір, тегіс жағында басылады.

- қағаздың кейбір түрлері жартылай мөлдір, мөлдір және мөлдір емес болып бөлінеді. Калька жасау кезінде олар оны барынша мөлдір етіп жасауға тырысады, әйтпесе сызбаларды көшіру мүмкін емес немесе қиын болады.

- қағаз тығыз, кеуекті немесе бос болуы мүмкін. Мысалы, сурет салу мен сурту қағазын салыстыру жеткілікті;

- қағаз өрнекті немесе бедерлі, жылтыр немесе күңгірт бетті болады. Мұндай қағаздарға түптеу қағаздары, тұсқағаздар, қағаз ледерин және жылтыр қағаз жатады.

3) Қағаз – парақ материал

Сыныптағы ұжымдық бақылаулар, тәжірибе алмасу және әртүрлі типтегі және сорттағы қағаз үлгілерін зерттеу арқылы оқушылар белгілі бір қағаз түрінің мақсатына байланысты парақтар мен жолақтардың пішіні мен өлшемі өзгеретінін анықтайды. Блокнот парақтарының форматы кішірек болады. Сурет салу және сызу қағазы, керісінше, үлкен парақтарда, ал кейде кең жолақтарда,

орамдарға оралып шығарылады: құрылыс жобалары мен машиналарының көптеген сызбалары мен сызбалары үшін әртүрлі форматтағы қағаз қажет және ол жерде кесіледі.

- 4) қағаздың қалыңдығын бағалау;
- 5) қағаз жеңіл умаждалатын материал екендігін дәлелдеу;
- 6) қағаздың жыртылу беріктігін зерттеу;
- 7) умаждалған қағаздың өзінің беріктігін жоғалтатындығын зерттеу;
- 8) қағазды сулағанда қандай өзгерістер болатынын бақылау;
- 9) ылғалдандырудың қағаз беріктігіне әсерін зерттеу;
- 10) қағазға желім жағу барысында болатын өзгерістерді бақылау;
- 11) қағаздың және қатырма қағаздың бетінде тыртыстардың (қатпарлардың) пайда болу себептерін зерттеу);
- 12) қағаз және картон бұйымдарын өзгерту жолдарын зерттеу;
- 13) қағаз бен қатырма қағаздың қасиеттерін салыстыру:

- қағаз да, картон да талшықты құрылымды парақтық (жайма) материал. Олар өсімдік талшықтарынан тұрады, арасындағы (әсіресе картонның) бос орындар арнайы толтырғыштармен және желіммен тығыз толтырылған;

- қағаз бен картонның кішкене бөліктерін жыртып, оларды жыртылған сызық бойымен қарау. Қағазда талшықтары ұсақ және біркелкі, картонда олар әлдеқайда үлкен, кедір-бұдырлы. Қағазды жасағанда негізгі шикізат – талшықты массаның мұқият ұсақталып, ұнтақталуына ғана емес, сонымен қатар ірі және арзанырақ материалдар – сабанға байланысты екенін анықтау, қамыс – әдетте картон жасау үшін қолданылады;

- картон туралы білімді жалпылау және бекіту үшін картоннан жасалған бұйымдардың тізімін бірлесіп жасау: өнеркәсіптік және азық-түлік өнімдерін орауға арналған қораптар, кітап түктері, папкалар, альбомдар, қораптар, чемодандар, аяқ киімнің ішкі астарын және оқу құралдарының мұқабалары.

14) қатырма қағаздың (картонның) негізгі түрлері және оның қолданылуы (кесте):

	
Ағаш ақ картон	Ағаш қоңыр картон

	
<p>Картон қалдықтары</p>	<p>Картон қорап</p>
	
<p>Мұқабалық картон</p>	<p>Қаптама картон</p>
	
<p>Құрылыстық картон</p>	<p>Сабан картон</p>

Дереккөз: <http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000070/st023.shtml>

«Еңбекке баулу» пәнінен «Қағаздар сыры» тақырыбындағы сабақ үлгісі

Әзірлеген – Сулейменова Карлыгаш Дулатовна. Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі.

Білім беру ұйымының атауы	Қаныш Сәтпаев атындағы №9 ЖОББМ			
Пәні:	Еңбекке баулу			
Бөлім:	2 Менің мектебім			
Педагогтің аты-жөні:	Сулейменова Карлыгаш Дулатовна			
Күні:				
Сынып: 2	Қатысқаны	Қатыспағаны жоқ		
Тақырыбы	Қағаздар сыры			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.1.2.2 - түрлі материал қасиеттерінің сипатына қарай ажырату, қолданылу саласын анықтау 2.2.2.3 - қарапайым тәсілдер мен материалдарды пайдаланып бөлшектерді моделдеу және құрастыру 2.2.3.1 - материалдар және құралдармен жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік техникасын қолдану			
Сабақтың мақсаты	Материал қасиеттерінің сипатына қарай ажырату, орындау материалдарын (майлық қағаз, газет, түсті қағаз, стикер) анықтайды, қарапайым тәсілдер мен материалдарды пайдаланып бөлшектерді модельдеу және құрастыру арқылы зат жасайды. Әр шағын топ (4 топ) өз жұмысының идеясын түсіндіріп, ұсынады.			
Сабақтың барысы				
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	І. Ұйымдастыру. Сыныпта ыңтымақтастық орнату, нейрожаттығулар. Сөз жазылған және қимыл салынған карточкаларды көрсетемін. Сөздерді дауыстап оқиды және қимылдарды қайталайды.	Мұғаліммен сәлемдеседі. Дескриптор: 1. Карточкадағы сөздерді оқиды. 2. Қимылдарды жасайды	Жарайсыңдар! р!	Нейрожаттығу қағаздары Карточкалар
	Өткен сабақты пысықтау. Өткен сабақта біз не жасап едік? Қандай материал қолдандық?	Ой қорытып, өз пікірімен бөліседі, сұраққа жауап беріп, талқылайды.	ҚБ: Жарайсың! Өте жақсы! Дұрыс!	

	Олардың ерекшеліктерін атаңдар. Талқылау сұрағы: «Еңбекке баулу» сабақтарында қандай ережелер сақталуы тиіс?		Ойларымен бөлісу, кері байланыс жасау	
Сабақтың ортасы	<p>(ТЖ) «Мен анықтаймын» (ТҚ) Постер жасап, қорғау, талдау Нұсқаулық: 1/Әр топқа әртүрлі қағаздан жасалған көлемді денелер таратып беру. 2. Заттың жасалған материалын анықтау. 3. Жасалу техникасына назар аудару. 4. Постердегі кестені толтыру.</p> <p>Топтық жұмысты ұйымдастыру. Топтық жұмыстарын топта жариялау.</p> <p>Сергіту сәті Күн ұйықтайды. Күн оянады. Жел соқты. Жаңбыр жауды. Бұлт шатырлады. Күн ашылды. Жел басылды.</p> <p>Практикалық жұмыс (ӨЖ) Қауіпсіздік ережесі еске түсіру. <i>Қажетті құрал-жабдықтар:</i> қатырғықағаз, түрлі түсті қағаз, майлық қағаз, газет, екіжақты скотч, дайын стикер, қайшы, көз. <i>Жұмысты орындау реті:</i> 1. 1-оқушы: сақина тәрізді дөңгелек дайында. 2. Гүл стикерлерді сақинаны айналдырып жапсыр.</p>	<p>Дескриптор: 1. Ұсынған ережелерден оқиды. 2. Қажетті ақпаратты сүзіп алады.</p> <p>Дескриптор: 1. Сұраққа жауап береді. 2. Кері байланыс жасайды. Зерттеу нәтижелерін еске түсіреді.</p> <p>Ойымен бөліседі</p> <p>Дескрипторлар: 1. Дененің қай қағаз түрінен жасалғанын анықтайды. 2. Заттың жасалу техникасына назар аударады. 3. Постердегі кестеге дененің затын жазады.</p> <p>Оқушылар 4 топқа бөлінеді. Өтіліп жатқан тақырып</p>	<p>ҚБ:Жарайсың! Өте жақсы! Дұрыс! Талпын!</p> <p>Кері байланыс</p> <p>Кері байланыс</p> <p>Дескриптор арқылы топты бағалау Шапалақтау</p> <p>Кері байланыс жасау арқылы ой қорыту</p>	<p>Ереже</p> <p>Постер қағаздары, маркерлер</p> <p>Қатты қағаздар, майлықтар, скотч, қайшы, газет, ілгек.</p>

	<p>3. 2-оқушы: майлық қағаздарын бүктеу сызықтары бойынша қи. 4. Қиылған әр шаршыны тағы 4-ке бөліп қи. 5. Әр бөлінген бөлікті умаждап шиыршықта. 6. 3-оқушы: А4 қағазының 1/3 бөлігін қиып ал. Газеттен де сондай көлемде 4 қағаз дайында. 7. Түсті қағаздардан және газеттен орап түтікшелер дайында.</p> <p>Шағын топта /3 бала / бірлескен жұмыс: 1. Газеттен жасалған түтікшелерді шаңырақ тәрізді дөңгелектің астына екі жақты скотчтың көмегімен орналастыр. 2. Дайын дөңгелектің бетіне желім жақ. 3. Шиыршықталған майлық қағазын желімделген жерге жапсыр. 4. Түрлі түсті түтікшеге стикер гүлдерді жапсыр. 5. Ол түтікшелерді дөңгелек гүлдің астына жапсыр. 6. Ілгегін дайындап, оны жапсыр.</p>	<p>төңірегінде өзіндік ой-тұжырым, қорытынды шығарады. Тәжірибе арқылы затты бөлшегімен сәйкестендіреді (АВС оқушы), өмірдегі қолданысын анықтайды. Неден тұратынын айтып береді. Топ ішінде өз ойларымен бөлісіп, кері байланыс жасау арқылы ой қорытады.</p> <p>Сергіту сәтін іс-қимылмен көрсетеді</p> <p>Дескриптор: Қауіпсіздік ережесін еске түсіреді. Шығармашылықпен орындайды: 1. Әркім өзіне бөлінге қағаз түрінен зат жасайды. 2. Жасаған өнімдерін біріктіріп, ортақ жұмыс жасап шығарады. 3. АВС деңгейі</p> <p>Дайындап болғасын әр топтан спикерлер ортаға шығып жасаған бұйымдарын көрсетіп қорғайды.</p>		
Сабақтың соңы	<p>ӨЖ «Бинго» ойыны Нұсқаулық: 1. Ойын парақшалары</p>	<p>Дескрипторы: 1. Әр сөзді мұқият тыңдайды.</p>	кері байланыс жасайды	Бинго билеттері

	<p>тартылып беріледі. 2. Ойыншы кейс ішінен пікірлер шығарады. 3. Оқушылар аталған пікір жауабын белгілеп отырады. 4. Тізбек құрылғанда «Бинго» сөзін дауыстап айтылып, ойын жеңімпазы анықталады.</p> <table border="1" data-bbox="368 528 703 680"> <tr><td>с</td><td>ы</td><td>з</td><td>ғ</td><td>ы</td><td>ш</td><td></td></tr> <tr><td>қ</td><td>ы</td><td>л</td><td>қ</td><td>а</td><td>л</td><td>а</td></tr> <tr><td>к</td><td>і</td><td>т</td><td>а</td><td>п</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>қ</td><td>а</td><td>й</td><td>ш</td><td>ы</td><td></td><td></td></tr> </table>	с	ы	з	ғ	ы	ш		қ	ы	л	қ	а	л	а	к	і	т	а	п			қ	а	й	ш	ы			<p>2. Аталған пікір жауабын белгілеп отырады. 3. Тізбек құрылғанша белгілейді. 4. Заттардан тізбек құрылғанда, «бинго» сөзін дауыстап айтып, ойынды тоқтатады. Оқушылар сыни тұрғысынан ойлай отырып, сөздің мазмұнын табады. 1. Ұзындық өлшем бірлік заты. 2. Суретшінің құралы, су бояудың досы. 3. Ақылшы досы. 4. Ағайынды батыр, кесіп жатыр.</p>	<p>Мұғалімнің бағалауы</p>	<p>Микрофон</p>
с	ы	з	ғ	ы	ш																											
қ	ы	л	қ	а	л	а																										
к	і	т	а	п																												
қ	а	й	ш	ы																												
<p>Кері байланыс</p>	<p>Өзін-өзі бағалау Материал қасиеттерінің сипатына қарай ажырату, орындау материалдан (майлық қағаз, газет, түсті қағаз, стикер) анықтайды. Қарапайым тәсілдер мен материалдарды пайдаланып, бөлшектерді моделдеу және құрастыру арқылы зат жасайды. Әр топ (4 топ) өз жұмысының идеясын түсіндіріп, ұсынады. Қорытынды <i>Мектебімде әдемі, Түрлі қызық әлемі. Қоңырауда қызықты Ертегіні оқып береді.</i> «Буриме» әдісі келдім тердім бердім. Үзілісте қағаздан ойнайтын ойын ойластыру.</p>	<p>Көңілді хормен айтады.</p> <p>«Дарынды оқушы» жобасы Мен мектепке келдім, Білім нәрін тердім. Қағаздан түрлі заттарды, Досыма жасап бердім.</p>																														
<p>Рефлексия</p> <p>Үйге тапсырма</p>																																

Табиғи материалдардан істелетін жұмыс түрлерінің үлгілері

№	Жұмыстың түрі	Сипаттамасы
1	<p>Каштан (шамшат) мен пластилиннен жасалған тасбақа</p> 	<p>Қажетті заттар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - каштан жемісі – 1 дана; - ермексаз. <p>Каштан – бұл негізі. Ол тасбақа сауытының орнына жүреді.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ермексазды бірдей бірнеше 6 бөлікке бөліп, жұмсарту. - Дөңгелектерді тасбақаның басына, аяқтарына және құйрығына ұқсатып созу. Басы мен аяқтары дөңгелекше, құйрығының ұшы үшкірлеу болу тиіс. - Тасбақаның басын, аяқтарын және құйрығын сауытына жапсыру. - Сауыттың үстін басқа түсті ермексаздан әзірленген дөңгелекшелермен безендіру. - Бетіне көз, мұрын ауыз жасау.
2	<p>Ағаш жапырақтарынан күркетауық аппликациясы (күзгі колөнер)</p> 	<p>Қажетті заттар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - түрлі-түсті қағаз; - әртүрлі түсті, пішіні мен көлемі әртүрлі жапырақтар; - қайшы; - желім. <p>Жасалу жолы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Фон үшін қажетті парақты қиып алу (мысалы, көк түсті, жапырақтарды дайындау, жапырақтар құрғақ болуы тиіс); - 4-5 жапырақтан күркетауықтың құйрығын жасау (құйрық үлпілдек және қалың болуы керек); - Құйрықтың үстінен келтіріп, орта тұсынан жөке ағашының жапырағын жапсыру (жапырақ сопақша дөңгелек пішінді және үлкен болуы тиіс). Бұл күркетауықтың денесі болады; - Құстың мойнына ұзынша пішінді емен ағашының жапырағын қолдануға болады. - Жапырақтың жуандау жағын құстың денесінің алдыңғы жағы

		<ul style="list-style-type: none"> - Кішірек жапырақтан құстың басын желімдеп жапсыру; - Қолданылған жапырақтардың шыбықтарынан құстың аяғын жасау; - Басына көз жапсыру; - Тұмсығын, мұртшасын жапсыру.
<p>3 Құлмақтан жасалған «кірпі» аппликациясы</p>		<p>Қажетті заттар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - қатырма қағаз (картон); - қайшы; - жасыл құлмақ гүлшоғырлары (жапырақтармен, кептірілген гүлдерімен немесе кез келген басқа табиғи материалмен ауыстырылуы мүмкін); - желім. <p>Жасалу жолы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Қатырма қағазға кірпінің сұлбасын салу <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p>- Кірпінің мұрнын көрінетіндей етіп басқа түсті қағаз және мұрын, көз жапсыру;</p> <p>- Қалған бөлігіне табиғи құлмақты жапсыру. Желімдеу үшін сұйық желім қолдану қажет</p>
<p>4 Табиғи материалдардан жасалған түймедақ гүлі</p>		<p>Қажетті заттар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 каштан; - бұршақ дәндері; - күлтешелер; - ақ және сары бояу; - сабақ; - арша ағашының қылқандары; - желім, парақ. <p>Жасалу жолы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Каштан – түймедағының ортасы болады; - Күлтешелердің (кептірілген өсімдік немесе қағаздан жасалуы да мүмкін) ені кең, көлемі бірдей және түзу болуы тиіс; - Каштанның астыңғы жағына күлтешелерді бір-біріне жақын орналастырып желіммен жапсыру;

		<ul style="list-style-type: none"> - Үлпілдеген гүл пайда болуы тиіс; - Каштанның үстіңгі жағына бұршақтарды бір-біріне тығыз орналастырып, жапсыру; - Бұршақты алтын түспен немесе сары түспен бояуға болады; - Күлтешелерді ақ түспен бояу; - Сабақты жапсыру. Сабақтың жапырақтары ретінде аршаның қылқандарын жапсыру.
5	<p>Көкөністерден жасалған паровоз</p> 	<p>Қажетті заттар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - кәдіш; - сәбіз; - болгар бұрышы; - бамбук таяқшалары мен тіске арналған таяқшалар; - толтыруға арналған материал. <p>Жасалу жолы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Болгар бұрышының бір жақ бүйірін кесіп алу (осындай үш дайын бұрыш қажет болады); - Сәбізді тазалау және бірнеше дөңгелекшелерге бөлу; - Кәдішті бірнеше бөлікке бөлу; - Суреттегідей ойықтар жасау; - Бас жағын тіс таяқшасының көмегімен бекту; - Бөліктерді тіс таяқшаларының көмегімен суреттегідей бір-біріне бекіту; - Алдын-ала әзірленген сәбіз бөліктерінен дөңгелектер жасау; - Дәл осылайша вагондарға (болгар бұрышына) да дөңгелектер жасау; - Вагондарды тіс таяқшаларының көмегімен паровозға тіркеу; - Вагондарды жеміс-жидектер, бұршіктер, жапырақтар, тұқымдар тәрізді күздік материалдармен толтыру.

Дереккөз: <https://montessoriself.ru/parovoz-iz-ovoshhej-osennyaya-podelka-v-detskij-sad/>

Бөлме жағдайында қынагүл өсіру

Өсімдіктерді бөлме жағдайында тұқымнан өсіру жолдарымен таныстыру және өсіру процесіне білім алушыларды қатыстыру.

Білім алушылар мұғалімнің жетекшілігімен қынагүл тұқымын, гүл құмыраларын немесе қағаз тостағандарды, құм, топырақ, шөміш, су құйғыш, қазықтарды дайындайды.

Балалар қынагүл тұқымын мұқият қарап, пішінімен, түсімен, құрылысымен танысады, сұрыптауды үйренеді.

Бақылаулар мен тәжірибелерді 4-5 адамнан тұратын шағын топта жүргізуге болады. Балалар дайындалған ыдыстарға дренаждық тесіктерді сынықтармен жауып, түбіне 1-2 см қалың құм құйып, ыдысқа топырақ қоспасын толтырып, оны нығыздайды. Келесі кезекте білім алушыларға қынагүл тұқымын 1 см тереңдікке отырғызып, ыдысты жылы жерге қойып, шыны немесе целлофанмен жауып, үнемі суару тапсырылады.

Өсімдіктерді өсіру күнделігіне білім алушылар қынагүл тұқымының себілген күнін, бірінші жұп жапырақ пайда болған күнін, екіншісін және т.б. жазып отырады. Қынагүлдің төртінші жапырағы пайда болған кезде білім алушылар бірдей дамыған өсімдіктері бар төрт ыдысты таңдайды. Бірінші ыдысты сыныптағы қараңғы шкафқа қояды, екіншісін салқын дәлізге шығарады, үшіншісі терезе алдында қалдырылады, бірақ суару тоқтатылады, төртіншісі терезеге қалдырылады, бірақ суарылады. Күнделікте тәжірибелер қашан басталғаны дәптерге жазылады. Бір аптадан кейін білім алушылар тәжірибелік өсімдіктерді мұқият қарап, бақылау нәтижелерін күнделікке қысқаша жазып алады.

Содан кейін олар өсімдіктердің бұтақтарын, бүршіктерін және т.б. дами бастағанын атап өтеді. Өсімдіктер үлкен ыдыстарға және күн жылынған кезде жерге отырғызылады.

Негізгі орта білім беру деңгейінде «Биология» және «Технология» пәндерінің жекелеген тақырыптарын кіріктіріп оқыту жолдары

Әзірлегендер – Кожамжарова Айсара Бахытовна және Молдахметова Гүлзат Бауыржанқызы.

Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің «Биология» пәнінің мұғалімдері.

Биология пәні тақырыптары мен оқу мақсаттары	Технология пәнінің тақырыптары мен мақсаттары
7-сынып	Шығармашылығымды бастаймын Комикстер. (7-сынып).
Ми. Үлкен ми сыңарлары. - үлкен ми сыңарлары бөліктерінің құрылысы мен қызметінің ерекшеліктерін анықтайды.	- комикстерді қалай жасауға болатының үйренеді; - әр түрлі оқиғаларды комикстермен суреттейді.
Ми және шығармашылық	
- адам миының ерекше қасиеттерін біледі және оны күнделікті өмірде пайдаланды	
Есте сақтауды жақсарту әдістері. Жүйке жүйесі жұмысына жағымсыз факторлардың әсері. - ми бөлімдерінің құрылысы мен қызметінің ерекшеліктерін сипаттай біледі; - есте сақтауды жақсарту әдістерін талдайды.	Визуалды өнер. Барлығыңызды көрмеге шақырамын (7-сынып). - шығармашылық идеяларын дамытып, көрме жұмыстарын безендіре алады.
Визуалды өнердің көмегімен ми жасушаларын жақсарту	
- көзге елестету, ойша қиялдау, ми жасушаларын жақсарту әдістерін үйрене отырып шығармашылық идеяларын дамытады, көрме ұйымдастырудың өзіндік әдістерін ұсынады.	
Ағаш сабағының ішкі құрылысы. - ағаш сабағының қабаттарын және олардың қызметтерін біледі.	Ағаш бұйымдары (9-сынып). - ағаш бұйымдарын пайдалану жолдары туралы біледі.
Ағаштан жасаған ғимараттардың дизайны.	
- ағаш сабағы сүрегінің ерекшелігін біледі; - тұрмыста дұрыс пайдалану стилі мен бағытын біледі; - тұрмыста пайдаланудың өзіндік жолдарын ұсынады.	
Өсімдіктердің өсуі. - өсімдіктердің өсуіне қатысатын ұлпаларды, олардың орналасуы мен қызметін біледі.	Ландшафт дизайны (9-сынып). - ландшафт дизайнын жасауда қандай тәсілдерді пайдалану керектігін біледі.

<p>Гүл – ландшафт дизайнының ең көзтартарлық элементі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - гүлдің дұрыс өсіп-жетілуіне қажетті жағдайларды және күтім жасау жолдарын біледі; - ландшафтық дизайнда белгілі бір стиль беруі үшін гүлге арналған орынды дұрыс пайдалану жолдарын біледі. 	
<p>Жапырақтың құрылысы мен қызметі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - гүлді өсімдіктердің мүшелерінің құрылысына байланысты қай классқа жататынын талдай алады. 	<p>Өсімдіктердің фитотерапияда қолданылуы (8-сынып).</p> <ul style="list-style-type: none"> - фитотерапияда пайдаланылатын өсімдіктерді біледі.
<p>Өсімдік жапырақтары және фитотерапия.</p> <ul style="list-style-type: none"> - фитотерапияны медицина ғылымының бір бөлшегі ретінде біледі; - өсімдік жапырақтарын денсаулық сақтау саласында қолданудың жолдарын ұсынады. 	
8-сынып	
<p>Адамның асқорыту жолдарының құрылысы. Асқорыту бездері.</p> <p>Асқорыту мүшелерінің қызметі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - адамның асқорыту жүйесін басқа ағзалармен салыстыра отырып талдайды; - адамның асқорыту жүйесіне кіретін мүшелерге түсінік бере алады. 	<p>Қазақтың ұлттық тағамдарының ерекшеліктері (7-сынып).</p> <ul style="list-style-type: none"> - қазақтың дәстүрлі тағамдарының ерекшелігі туралы біледі; - халықтың өмір салтының ұлттық тағамға тигізер әсерін анықтайды.
«Биология» және «Технология» пәндерін кіріктіріп оқыту жолдары	
<p>Асқорыту жүйесіндегі ұлттық тағамдардың рөлі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - асқорыту жүйелерінің ауруларының алдын алу үшін дұрыс тамақтану мәдениетін ұстанады; - ағзаға қажетті ұлттық тағам түрлерін біледі және күнделікті өмірде кейбір рецептерді қолданады 	
<p>Өсімдік бөлімдерінің ерекше белгілері.</p> <ul style="list-style-type: none"> - өсімдіктердің әртүрлі бөлімдерінің түрлі мүшелерінің пайда болу себептерін анықтайды; - өсімдіктерді тіршілік ету ортасына байланысты жіктейді. 	<p>Өсімдік шаруашылығындағы ғылымның рөлі (8-сынып).</p> <ul style="list-style-type: none"> - мәдени өсімдіктерді өсіру тәсілдерін үйренеді; - өсімдік шаруашылығында қолданатын жаңа технологияларды біледі.
<p>Өсімдік бөлімдерінің ерекшеліктері мен ауыл шаруашылықтағы рөлі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - мәдени өсімдіктерді өсіру, сақтау, үнемді пайдалану тәсілдерін зерттейді; - топырақты және басқа да табиғат ресурстарды қалпына келтіру жолдарын ұсынады. 	
<p>Даражарнақты және қосжарнақты өсімдіктер.</p> <ul style="list-style-type: none"> - даражарнақты және қосжарнақты өсімдіктерді негізгі белгілеріне қарай ажырата алады. 	<p>Өсімдіктердің медицина мен косметологияда қолданылуы (8-сынып).</p> <ul style="list-style-type: none"> - өсімдіктердің бойындағы пайдалы заттардан медицина мен

	косметологияда дәрілік шөп ретінде пайдалана алады.
Гүлді өсімдіктердің ерекшеліктері және емдік қасиеті. Қазақстанда өсетін өсімдіктерден жасалған табиғи косметика түрлерін біледі.	
<p>Прокариот және эукариот жасушаларының құрылысы.</p> <p>- прокариот және эукариот жасушаларының құрылысын біледі және олардағы әртүрлі органоидтердің қалыптасу себептерін талдайды.</p>	<p>Суретші қолындағы микроскоп (7-сынып).</p> <p>- микроскопты пайдалану арқылы көзге көрінбейтін ұсақ элементтерді көре алады.</p>
<p>Жасушалық биология суретші қолындағы микроскоп көзімен.</p> <p>- микроскопты пайдалану арқылы көзге көрінбейтін ұсақ элементтерді көре алады, олардың қалыптасу себептерін тұжырымдайды және сурет түрінде бейнелейді.</p>	
<p>Өкпе жұмысының көрсеткіштері.</p> <p>Тыныс алу гигиенасы.</p> <p>- өкпенің тіршілік сиымдылығын анықтайды және тыныс алу гигиенасын дұрыс ұстана біледі.</p>	<p>Атмосфера экологиясы (элективті курс).</p> <p>- әр оқушы өзінің экологиялық білімін қалыптастыра отырып, денсаулықты қорғау, экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жолдарын ұсынады</p>
<p>Адам және экология.</p> <p>- адам мен экология тығыз байланысты екенің біледі;</p> <p>- экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жолдарын үйренеді;</p> <p>- экологияны сақтаудың жолдарын ұсынады.</p>	

**«Биология» пәнінен «Асқорыту жүйесіндегі ұлттық тағамдардың рөлі»
тақырыбындағы сабақтың үлгісі**

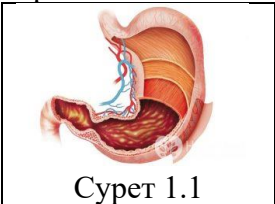
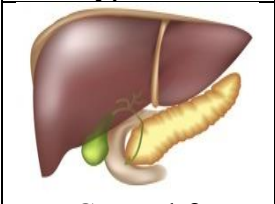

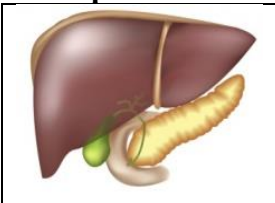
Әзірлеген – Кожамжарова Айсара Бахытовна және Молдахметова Гүлзат Бауыржанқызы.

Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің «Биология» пәнінің мұғалімдері.

Бөлім:	Қоректену	
Педагогтің Т.А.Ә.		
Күні:		
Сынып:8	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Асқорыту жүйесіндегі ұлттық тағамдардың рөлі.	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	Асқорыту жүйелерінің ауруларының алдын алу үшін дұрыс тамақтану мәдениетін ұстану; Ағзаға қажетті ұлттық тағам түрлерін біледі және күнделікті өмірде кейбір рецептерді қолдану;	
Сабақтың мақсаты	Мәтінді оқып, мазмұнын түсінеді, адамның асқорыту жүйесіне кіретін мүшелерге түсінік бере отырып дәлелдей алады. Адамның асқорыту жүйесін басқа ағзалармен салыстыра отырып ұлттық тағамдардың рөлін айқындайды Асқорыту жүйесіне кіретін әрбір мүшенің асқорытудағы рөлін дәлелдей алады.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	Ұйымдастыру: Сәлемдесу. Оқушыларды түгелдеу «Қағаз қиындылары» суреттер арқылы 3 топқа бөлінеді. 1-топ: Ұлттық тағамдар. 2-топ: Асқазан 3-топ: Сүт тағамдары. Сабақтың кезеңдерімен және бағалау парағымен таныстыру	Оқушылар сабақтың кезеңдерімен, бағалау жүйесімен танысады.		Суреттер, плакаттар,
Сабақтың ортасы	Жаңа сабақ. «Миға шабуыл» әдісі.		Жаңа сабақты анықтауда өз ойын еркін	

	<p>Жаңа тақырыпты ашу мақсатында оқушыларға көрнекі жұмбақ суреттер көрсетіледі.</p> <p>Сурет 1.1</p> <p>Сурет 1.2</p> <p>Сурет 1.3</p> <p>«Медиа» әдісі. «Асқорыту жүйесінің құрылысы мен органдарының атқаратын қызметі» тақырыбында бейнежазба көрсетіледі</p> <p>Топтық жұмыс. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға арналған тапсырма.</p> <p>3.1 сурет</p>	<p>Оқушылар берілген суреттер көмегімен бүгінгі сабақтың тақырыбын анықтайды.</p> <p>Оқушылар бейнежазбаны мұқият тыңдап, тапсырмаларды орындайды.</p> <p>Оқушылар бірлесе отырып, жауап береді.</p>	<p>білдірген оқушыларды мадақтама сөздер көмегімен ынталандырып отырады.</p> <p>Дескриптор: - сілекей безінің құрылысы мен қызметіне тән белгілерді сипаттайды; - бауыр безінің құрылысы мен қызметін тән белгілерді сипаттайды; - ұлттық тағамның асқорыту жүйесіндегі рөлін сипаттайды; ҚБ: «Пікір алмасу» Дескриптор: - адамның ішегіндегі қоректік заттарды сіңіру кезінде қандағы заттардың концентрациясы күрт өзгеруімен, осы процесте қандай мүше үлкен рөл атқаратындығын анықтайды; - адамның асқорыту жүйесіндегі ең</p>	
--	--	--	--	--

	<p>Бауыр – адамның ең үлкен безі, диафрагманың астында, оң жақ гипохондрида орналасқан. Өт қабы бауырға жақын және бауыр – өт секрециясының жиналуына қызмет етеді. Сіздің назарларыңызға: өт тек бауыр арқылы шығарылады, өт қабында тек оның жинақталуы болады. Егер ішекте химия болмаса, онда өт қабына жіберіліп, сол жерде сақталады. Егер химус ішекте болса, онда өт каналдар арқылы ішектің өзегіне еніп, майларды эмульсиялайды. Қазақ халқының көшпелі тұрмысы ұлттық тағамдарының ерекшелігін қалыптастырған. Ұлттық тағамдардың қатарында ет және сүт өнімдері маңызды орында. Осы өнімдердің құрамында ағзаға қажетті дәрумендер бар.</p> <p>1. Ішекке еніп, майларды эмульсиялау дегенді қалай түсінесіздер?</p>		<p>үлкен безді анықтайды; - бауырдың атқаратын қызметін сипаттайды.</p> <p>ҚБ. «Бір маркер» әдісі, оқушылар бір-бірін бағалайды.</p>	
--	---	--	---	--

	<p>2. Асқорыту кезінде қандай мүше үлкен рөл атқарады?</p> <p>3. Қазақтың дәстүрлі тағамдарының ерекшеліктерін түсіндір.</p> <p>4. Асқорыту сөлінде сүт өнімдерінің маңызы қандай?</p>			
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>«Ашық микрофон» әдісі.</p> <p>1. Адамның асқорыту жолы қанша бөліктен тұрады?</p> <p>2. Көшпелі елдің ас мәзіріне қандай ұлттық тағамдар жатады?</p> <p>3. Асқорыту безінің негізгі қызметі қандай?</p> <p>4. Ұлттық тағамдардың ағзаға қандай пайдасы бар?</p>	<p>Оқушылар берілген сұрақтарға жауап беру арқылы пікірталас жүргізіп, сабақты қорытындылайды.</p>		

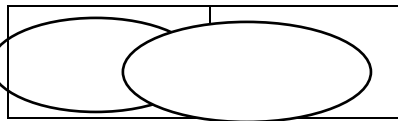
Әдебиеттік оқу пәнінен «Мәтін бойынша жоспар құрасың» тақырыбындағы сабақтың үлгісі

Әзірлеген – Сабитова Анар Жанатовна.

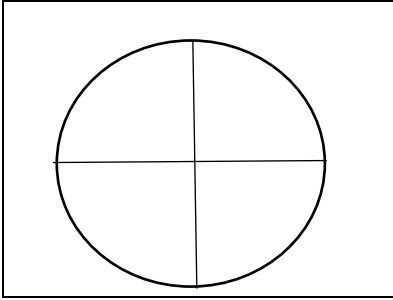
Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі.

Пәні	Әдебиеттік оқу
Сыныбы	3 сынып
Мұғалім	Сабитова Анар Жанатовна
Бөлімі	Еңбекке жастан, өнерге бастан
Сабақтың тақырыбы	Мәтін бойынша жоспар құрасың
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	3.3.1.1 мұғалім көмегімен оқылған шығарманы логикалық бөліктерге бөліп, әр бөлікке ат қойып, жоспар құру
Сабақ мақсаты	<ul style="list-style-type: none"> • Мұғалімнің көмегімен оқылған шығарманы логикалық бөліктерге бөледі; • Әр бөлікке ат қояды; • Шығармаға жоспар құрады ЕБҚ: жоспар арқылы шығарманың мазмұнын айтады; бөліктерге ат қояды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Жинақтау
Бағалау критерийлері	Мұғалімнің көмегімен оқыған шығарманы логикалық бөліктерге бөле алады; Бөлінген бөліктерге ат қоя алады; Берілген шығармаға жоспар құра алады

Сабақтың кезеңдері (уақыты)	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы: 5 мин	<p>Психологиялық дайындық. Мынау менің жүрегім, Бәрі осыдан басталған. Мынау басым ақылды, Бәрін осы басқарған. Мынау менің оң қолым Мынау менің сол қолым Барлық істі атқарған.</p> <p>Мақсаты: оқушыларға жағымды ахуал туғызу</p> <p>Үй тапсырмасын тексеру «Венн диаграммасы» бойынша үй тапсырмасын тексеру</p> <p>Мақсаты: өткен сабақты қаншалықты меңгергенін анықтау</p>	<p>Оқушылар ширату жаттығуларын орындайды</p> <p>Оқушылар үйге берілген өлеңдерді Венн диаграммасына</p>	«Қол шапалақ»	Мақалдар

	<p>Мұзафар Әлімбаев «Он саусак» пен Шона Смаханұлының «Он саусак» өлеңі салыстыр ВЕНН ДИАГРАММАСЫ</p> <p>ЕҚБ: Өлеңдердің әрбір шумағына ат қояды. Өзі қандай мамандықты ұнататынын айтады</p> <p>Мақсаты: өткен сабақты қаншалықты меңгергенін анықтау</p> <p>«Жалғасын тап» ойыны Мақалдың жалғасын тап Еңбек етсең, Еңбектің наны Еңбек, еңбек бәрін</p> <p>Мақсатым: Ортақ тақырыпты ашу және жаңа сабаққа ой-қозғау жасау.</p> <p>ЕБҚ тапсырмасы: - еңбек туралы қандай мақалдар білесіңдер?</p>	<p>толтырып жазады</p> <p>Өлеңдердің шумағына ат қояды, өздері ұнаған мамандықты айтады. Әр мамандыққа сипаттама беру арқылы, маңыздылығын айтып өтеді.</p> <p>Оқушылар мақалдың жалғасын табады Мақалдың түсіндірмесі: Әр адам адал жолмен еңбек етіп, бар маңдай терін төксе ғана жұмысының жемісін көре алады. Күн, түн демей еңбек етсе, талаптанса дегеніне жетеді. Жатып алып қалағаныңды тілеп жатуға болмайды. Әрекет ету керек. Сонда ғана еңбектің наның татуға болады.</p> <p>Оқушылар өздері білетін еңбек туралы мақалдарды айтады</p>		
--	--	---	--	--

<p>2.Сабақтың ортасы: 30 мин</p>	<p>Бүгінгі өтетін сабақ тақырыбымен және сабақ мақсатымен таныстыру.</p> <p>Тапсырма: «Айқын мақсат қоя отырып оқу» әдісі <i>Ұжымдық жұмыс</i> «Алтын балта» әңгімесін түсініп оқу.</p> <p>Әңгімені оқудағы айқын мақсат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Түсініп оқу. - Шығарманың тақырыбын анықтау; - Негізгі ойды білдіріп тұрған мәтін бөлігін, сөйлемді табу; <p>ЕБҚ: Ертегі оқылған кезде суретке қарап отырып, ертегінің мағынасын түсінеді</p> <p>«Белгісіз хат» тәсілі арқылы балаларды топқа бөлу Балаларға белгісіз хаттар беріп, оның ішіндегі балталардың түрлері арқылы оқушыларды топқа бөлу «Алтын балта» - 1-топ «Күміс балта» - 2-топ «Темір балта» - 3-топ</p> <p>Мақсатым: оқушыларды балта түрлеріне қарай топқа бөлу</p> <p>«Топтық жұмыс» Ертегіні бөліктерге бөліп, оларға ат қою; Әр топ өз бөлігіне жоспар құру.</p> <p>ЕБҚ: жақсы және жаман кейіпкерді айтады</p> <p>Мақсатым: Топтаса отырып, бір-біріне пікір қоса білу дағдыларын жетілдіру. Ашық сұрақ қоя білуге, оған жауап бере білуге машықтандыру. Ашық сұрақтар арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру. Берілген ертегінің мазмұнын түсіндіріп, мәнерлеп оқу арқылы, мағынасын</p>	<p>Оқушылар берілген мәтінді оқи отыра, мәтіннің негізін түртіп алады</p> <p>Ертегіні оқыған кезде суретке қарап отырып, ертегінің мағынасын түсінеді</p> <p>Оқушылар топқа балта түрлерімен бөлінеді</p> <p>Оқушылар топта мәтіннің берілген бөлігін талқылайды</p> <p>Жағымды және жағымсыз кейіпкерлерді анықтайды</p>		<p>Ертегі мазмұнына сай суреттер</p>
--	--	---	--	--------------------------------------

	<p>меңгерту арқылы оқушыларды қанағаттылыққа, адал еңбек етуге тәрбиелеу. Еңбектің адам өміріндегі маңыздылығын түсіндіру. Еңбексүйгіштікке баулу</p> <p>«Эйлер» әдісі Мәтін бойынша алған негізгі мәліметтерді ішкі шеңберге жазыңдар Мәтіннен тыс өздерін білетін қосымша мәліметті сыртқы шеңберге жазыңдар</p> <p>Мақсатым: тақырып бойынша негізгі идеяларды жинақтап, саралау.</p> <p>ЕБҚ: кейіпкерлерге мінездеме береді</p>	<p>Оқушылар мәтіннен алынға мәліметті Эйлер шеңберіне толтырады</p> <p>Оқушылар жағымды және жағымсыз кейіпкерге мінездеме береді</p>				
	<p>Тапсырма: «Бес жолды өлең» әдісі</p> <p>Жеке жұмыс «Балта» сөзі оқушыларға беру (ЕБҚ ететін оқушы да) Мақсатым: жаңа тақырыпты қорытындылау</p>	<p>Оқушылар Балта сөзіне бес жолды өлең жазады (ЕБҚ ететін оқушы да)</p>	<p>«Екі пікір» (Тамаша, толықтыр) Дескриптор: -Мәліметті толық жаза алады; -Дереккөзді пайдалана алады;</p>			
			<p>Интернет ресурс, https://kk.wikipedia.org/wiki/ «Кітап оқу» бұрышы С. Бегалин кітаптары.</p>			
	<p>Тапсырма: «Кестені толтыр» Жұптық жұмыс Оқушыларға кесте ұсыну</p> <table border="1" data-bbox="368 1957 823 2033"> <tr> <td>Мәтіннен үзінді</td> <td>Кімнің мінездемесі?</td> </tr> </table>	Мәтіннен үзінді	Кімнің мінездемесі?	<p>Оқушылар жұптаса отырып, кестені толтырады. Берілген</p>		
Мәтіннен үзінді	Кімнің мінездемесі?					

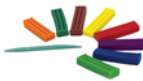
	<p>Дүниеқоңыз емес, ақпейіл, адал, құлшына еңбек етеді, еңбегімен күнелткен</p> <p>Құлқыны тоймаған, көре алмайды, күндейді, берекесі кеткен</p> <p>Мақсатым: Жұптасып жұмыс жасау дағдысын қалыптастыру.</p>	<p>мінездеме бойынша кімнің мінездемесі екенін анықтайды</p>		
<p>Сабақтың соңы 10 мин</p>	<p>«Алтын балта» сенің қолына түссе, не істер едің? Не тілер едің? деген сұрақ ұсыну</p> <p>Мақсатым: Қиялға ерік бере отырып, шығармашылықпен жұмыс жасау қабілеттерін ашу.</p> <p>(ЕБҚ ететін оқушы да)</p>	<p>Оқушылар ұсынылған сұраққа өз қиялдарымен жауап береді</p>		
<p>Үйге тапсырма беру</p>	<p>«Есеннің кірпісі» әңгімесін оқу. Осы әңгімеге ұқсас көрген не оқыған оқиғаларды әңгімелеуге дайындалып кел.</p>	<p>Күнделіктеріне жазып алады.</p>		<p>Оқулық 9-10 бет Өзі оқыған шығармалар</p>
<p>Кері байланыс</p>	<p>«ҚКҚ» әдісімен жүргізу</p>	<p>Не қиын, не қызық, не құнды болды? Сұрақтары бойынша ой бөліседі.</p>		<p>Kundelik.kz</p>

«Дүниетану» пәнінен «Менің отбасымның рухани құндылықтары»
тақырыбындағы сабақтың үлгісі

Әзірлеген – Табатаева Арайлым Кайырбековна.

Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі.

Мектеп	Степногорск қаласы Қаныш Сәтпаев атындағы №9 ЖОББ мектебі			
Пәні:	Дүниетану			
Бөлім	Өнер			
Педагогтің аты-жөні	Табатаева Арайлым Кайырбековна			
Күні:				
Сынып: 3	Қатысушылар саны	Қатыспағандар саны:		
Сабақтың тақырыбы	Менің отбасымның рухани құндылықтары			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	3.1.1.1 отбасы мүшелерінің арасындағы туыстық қатынастарды түсіндіру; 3.1.1.2. әулет шежіресін құрастыру.			
Сабақтың мақсаты	Отбасы құндылықтарын сақтаудың маңыздылығын үйренеді; Мүсіндеуге арналған әртүрлі материалдармен (ермексаз, сазбалшық, қамыр) жұмыс жасайды			
Пән аралық байланыс	Қазақ тілі, әдебиеттік оқу, еңбекке баулу			
Құндылық	«Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясы бойынша «Жалпыға бірдей еңбек қоғамы» құндылығына баулу. Бұл арқылы оқушыларда шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауы, функционалдық сауаттылық, қарым-қатынас жасау қабілеті мен жауапкершілігі артады. Талап: іздемпаз, жаңашыл ұрпақ			
Сабақтың кезеңдері уақыт	Педагогтің іс - әрекеті	Білім алушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 минут	Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру Сәттілік біздер тілейік Мен саған, сен маған Күндей күліп жүрейік, Күннің нұрын төгейік Мен саған, сен маған. Оқушыларды шаттық шеңберіне тұрғызып, табиғатпен, жан-жануарлармен байланыстыра отырып өздеріне сәйкес келетін суреттерді таңдап алып мінездеме береді. - Мен құмырсқадай еңбекқормын	Оқушылар шеңбер тәрізді тұрып, бір-біріне жақсы көңіл-күй сыйлайды.	Бағалау парақшасы. тиімді кері байланыс жасау. «Дәрумендер» әдісімен бағалап отыру	Шар, суреттер

<p>Өткенді пысықтау</p> <p>5 минут</p>	<p>(құмырсқаның суреті, көк шар)</p> <p>- Күнге ұқсаймын, себебі айналама шуағымды шашып жүремін (күннің суреті, сары шар).</p> <p>- Емен ағашындай мықтымын (емен ағашының суреті, жасыл шар).</p> <p>- Көгершін секілді бейбітшілікті сүйемін (көгершіннің суреті, жасыл шар).</p> <p>- Көңілім қардай аппақ (қардың суреті, көк шар).</p> <p>-Талабым таудай биік (таудың суреті, сары шар).</p> <p>Осы жерде оқушылар шардың түстері бойынша топтарға бөлінеді.</p>	<p>Әр тапсырмада ұпай бойынша балл жинап отырады.</p>	<p>«Домбыра» әдісі арқылы бағалау</p>	
<p>Сабақтың ортасы</p> <p>15 минут</p>	<p>Бағалау: «Домбыра» әдісі арқылы бағалау</p> <p>Өткен тақырыпқа шолу: «Сиқырлы ұяшық» әдісі (Оқушылар «сиқырлы ұяшықта» қойылған сұрақтарға жауап береді.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қол өнері дегеніміз не? 2. Атақты өнер тұлғалары кім? 3. Ұлттық ою-өрнектердің қандай түрлерін білесіз? 4. Қазақстанның қазіргі сәулет өнері қандай? <p>Топқа бөліну:</p> <p>«Еңбекқор» тобы</p> <p>«Қамқорлық» тобы</p> <p>«Еңбексүйгіштік» тобы</p> <p>Ой қозғау</p> <p>«Пазл» әдісі арқылы жаңа тақырыпты ашу</p>	<p>Өткен тақырыпқа қатысты сұрақтарға жауап береді</p> <p>Топқа бөлінеді</p> <p>Топ ережесін сақтайды.</p> <p>«Пазл» әдісі арқылы жаңа тақырыпты ашады</p>	<p>«Дәрумендер» әдісімен бағалап отыру</p> <p>Пазлды дұрыс құрастырады</p> <p>Дескриптор:</p> <p>-Бейнебаян тамашалайды;</p> <p>- Бейнебаяннан көргенін баяндайды;</p>	<p>«Пазл» тапсырмасы</p> <p>Оқулық</p> <p>Бейнебаян</p> <p>Оқулық</p>
<p>5 минут</p>	<p>1-топ. Бала суреті</p> <p>2-топ. Әке суреті</p> <p>3-топ. Ата суреті</p> <p>Пазлдан оқушылар:бала,әке,ата суреттерін құрастырады.</p> <p>- Олай болса, бүгінгі сабағымыздың тақырыбы</p>	<p>Үш тілде сөздікпен жұмыс жасайды</p> <p>Оқулықпен жұмыс жасайды</p>	<p>Дескриптор:</p> <p>- Мәтінді оқиды 2 балл</p> <p>- сұрақтарға жауап береді 3 балл</p> <p>Дескриптор:</p>	<p>Суреттер</p>

	<p>не туралы болады деп ойлайсыңдар? Сабақ мақсаты жария етіледі. Жаңа сабақ «Кинометафора» әдісі арқылы жүреге асады (отбасы туралы бейнеролик көрсетіледі.) Сөздік жұмысы. <i>отбасы семья family</i> <i>рухани құндылық духовные ценности spiritual values</i> Оқулықпен жұмыс -«Іштей» оқу -«Спираль»әдісімен оқу -«Түртіп алу» әдісімен оқу Топтық жұмыс Мүсіндеуге аралған материалдармен жұмыс . Мақсаты: Ермексаз, саз балшық және қамырдың айырмашылығымен, ұқсастығын анықтайды. 1-топ: Ермексаздан отбасы мүшелерін жасау; 2-топ: Саз балшықтан отбасы мүшелерін жасау 3-топ: Қамырдан отбасы мүшелерін жасау.</p> <p>Сергіту сәті «Анам мен әкем» әнін орындау</p> <p>Жұптық жұмыс: «Суреттер сөйлейді» Мақсаты: суреттерден мақал-мәтел құрап айту. 1. Көз қорқақ, қол батыр. 2. Отбасыңа от шашпа. 3. Еңбек етсең ерінбей, Тояды қарның тіленбей. 4. Інісі бардың тынысы бар, Ағасы бардың жағасы бар. 5. Жаздың бір күні, Қыстық мың күнін асырайды. 6. Қарындасың-қарлығашың.</p>	<p>Әр топ өз тапсырмасын орындайды</p> <p>Сергіту жаттығуларын жасайды.</p> <p>суреттерден мақал-мәтел құрап айтады</p>	<p>- Ермексаз,саз балшық және қамырдың айырмашылығын айтады 1 балл - Ермексаз,саз балшық және қамырдың ұқсастығын анықтайды 1 балл</p> <p>Дескриптор: - суреттерден мақал-мәтел құрап айтады; 1 балл - Мағынасын ашып түсіндіреді; 1 балл</p>	<p>Көңілді әуен</p>
--	--	---	--	--

<p>5 минут</p> <p>Сабақтың соңы</p>	<p>Ұжымдық жұмыс. Білу, түсіну, қолдану «Wordwall» тапсырмасы арқылы ұрпақтар сабақтастығын түсінеді.</p> <p>Ойын: «Құмыра» Мақсаты: Отбасылық құндылықтарды білуге үйрету</p>	<p>«Wordwall» тапсырмасы арқылы ұрпақтар сабақтастығын түсінеді.</p> <p>Отбасылық құндылықтарды біледі.</p>	<p>Бағалау критерийі: «Дәрумендер» әдісімен бағалап отыру</p> 	<p>Оқулық, Суреттер</p>
<p>Сабақты қорыту 5 мин</p>	<p>Рефлексия: «Блоб ағашы». Оқушылар сабақты қаншалықты меңгерді (қиылған суреттерді орналастырады). Үй тапсырмасы: Қаламыздағы атақты адамдарға арналып, қойылған ескерткіштер мен құлыптастар жайлы ақпарат, мәліметтер жинастырып, жазып келу.</p>	<p>Кері байланыс жасайды. Оқу тапсырмасын жазып алады.</p>	<p>ҚБ қойылады</p>	<p>«Блоб ағашы»</p>

Еңбек туралы мақал-мәтелдер

1. Еңбек адамның көркі,
Адам заманның көркі.
2. Еңбек деген байлық бар ерінбеген жететін,
жоқшылық деген жебірді жермен жексен ететін.
3. Еңбегіне қарай табысы,
Ерлігіне қарай дабысы.
4. Еңбегің болмаса елге өкпелеме,
Ықтасының болмаса желге өкпелеме.
5. Еңбек ерлікке жеткізер,
Ерлік елдікке жеткізер.
6. Еңбек ердің көркі,
Ер елдің көркі.
7. Еңбек ердің санаты,
Білім ердің қанаты.
8. Еңбек етпей елге өкпелеме,
Егін екпей жерге өкпелеме.
9. Еңбек етсең – емерсің.
Ерінбесең – жеңерсің.
10. «Еңбек ет те егін ек, жарымасаң маған кел.
Белді бу да бейнет қыл, байымасаң маған кел».
11. Қойшыны таяғы асырайды,
Қасқырды аяғы асырайды.
12. Еңбегің егіз болса, байлығың сегіз болады
Еңбегің қатты болса, татқаның тәтті болады.
13. Жер көңді жақсы көреді,
Ат жемді жақсы көреді.
14. Жігіттің жұмсаған күшін сұрама,
Бітірген ісін сұра.
15. Еңбексіз өмір жоқ,
Ауырсыз жеңіл жоқ.
16. Еңбек ерлікке жеткізер,
Ерлік елдікке жеткізер.
17. Еңбектің көзін тапқан,
Байлықтың өзін табады.
18. Тұлпар шаба жетіледі,
Сұңқар ұша жетіледі.
19. Ерте шықсаң алдыңнан күн шығады,
Кеш шықсаң алдыңнан түн шығады.
20. Алтын менен күмісті, зергер үшін жаратқан.
Арқар менен құлжаны, мерген үшін жаратқан.

21. Еңбек қылмай ер оңбас,
Бірлік қылмай ел оңбас.
22. Еңбегің болмаса елге өкпелеме,
Ықтасының болмаса желге өкпелеме.
23. Аз жұмысты қиынсынсаң,
Көп жұмысқа тап боларсың.
24. Еңбектің наны тәтті,
Жалқаудың жаны тәтті.
25. Еңбекшіге әр күн сәт,
Еңбексізге бір күн сәт.
26. Ер тынысы – еңбек,
Ез тынысы – ермек.
27. Жақсы қойшының төлі түлеп туады,
Жаман қойшының төлі жүдеп туады.
28. Ермек қуған бәлеге жолығады,
Еңбек қуған қазынаға жолығады.
29. Еккенің тікен болса,
Орғаның балауса болмас.

Ұлы ғұламалардың еңбек туралы айтқандары

Абай Құнанбаев

Ақырын жүріп анық бас, еңбегің кетпес далаға.

Еңбек қылмай тапқан мал дәулет болмас.

Еңбек қылсаң, қара жер де береді.

Еңбексіз мал дәметпек – қайыршылық.

Ер ісі – ақылға ермек, бойды жеңбек.

Еріншектік – күллі дүниедегі өнердің дұшпаны.

Талапсыздық, жігерсіздік, ұятсыздық, кедейлік –
бәрі осыдан шығады.Өзіңе сен, өзінді алып шығар,
Еңбегің мен ақылың екі жақтап.Ғылым таппай мақтанба,
Орын таппай баптанба.Еңбек қылмай тапқан мал, дәулет болмас,
Қардың суы секілді тез суалар.Жұмысы жоқтық,
Тамағы тоқтық,
Аздырар адам баласын.Ақырын жүріп, анық бас,
Еңбегің кетпес далаға.
Ұстаздық қылған жалықпас,
Үйретуден балаға.

Егер ісім өнсін десең – ретін тап.

Сақалын сатқан кәріден,
Еңбегін сатқан бала артық.

Адал еңбекпен мал іздемек – ол арлы адамның ісі.

	Еріншектік – күллі дүниедегі өнердің дұшпаны. Талапсыздық, жігерсіздік, ұятсыздық, кедейлік - бәрі осыдан шығады.
Бауыржан Момышұлы	Тілекке – еңбек тірек. Терлеп еңбек етерсің – тілегіңе жетерсің. Қайратыңа – әдісінді жолдас ет, әдісіңе – ақылыңды жолдас ет.
Мұхтар Әуезов	Күшіңе сенбе, адал ісіңе сен. Қай істің болсын өнуіне үш шарт бар: ең әуелі – ниет керек, одан соң – күш керек, одан соң – тәртіп керек. Тартыспен түскен, бейнетпен келген жақсылық қана – шын мәнінде қымбат табыс
Ахмет Байтұрсынов	Еңбексіз – егін шықпайды, терлемесең – терің шықпайды. Телміріп тапқан теңгеден – тер төгіп тапқан тиын жұғымды.
Әл-Фараби	Өз ісіңнің білгірі һәм шебері атану үшін жақсы жұмыс істеп, жетік білуге ұмтылу керек. Қандай әрекет жасап, қандай іс істер болсаңыз да – игілігін көріп, рахатына бөленуді мақсат тұтқан жөн. Бәріне қанағат қыл да, адал еңбек қыл.
Кенен Әзірбаев	Адал еңбек ердің досы, Бақ іздеудің жолы осы
Дінмұхаммед Қонаев	Адамға жазаның ең үлкені - жұмыссыз қалдыру

Сыныптан тыс іс-шаралардың үлгілері

- *«Еңбек адамдары туралы оқылған кітап жарнамасы»* атты сыныптан тыс іс-шара.

Бұл сыныптан тыс іс-шара жоба әзірлеуді және таныстыруды қамтиды. Балалар өз жобаларын таныстыру үшін білім алушыларға 2-4 адамнан тұратын кіші топтарға бөлініп, өздеріне ұнаған кез келген туындыны таңдау ұсынылады. Іс-шараға дайындалу үшін білім алушыларға бір ай уақыт беріледі. Қажет болған жағдайда, балалар сынып жетекшісімен кеңесе алады. Білім алушылар өз араларында міндеттер мен рөлдерді бөледі. Тапсырманы орындауға арналған қатаң нұсқаулар жоқ, балалар өздерінің шығармашылық, бастамашылдық және ақпаратты дәлелді түрде ұсына білу қабілеттерін көрсетеді. Аталған жобаны Қазақстанның барлық мектептерінде жүзеге асырылып жатқан «Оқуға құштар мектеп» жобасы аясында жүргізуге болады.

Тапсырмалар:

- 1) оқылған көркем шығарма бойынша буклет, плакат салу немесе кейіпкерлердің шағын көрмесін жасау;

- 2) бұл шығармалар желісінде еңбек адамдары туралы алған білім шеңберінде әңгімелеу;

- 3) кітап оқудан алған әсерлерімен бөлісу;

- 4) осы шығарманың шағын үзінді көрсетілімін ойнау (білім алушылардың ата-аналарының қатысуымен костюмдер ойлап табу);

- 5) сыныптастарға дәл осы кітапты не үшін оқуы керек екенін түсіндіру және дәлелдеу.

Бұл сыныптан тыс іс-шара білім алушылардың еңбек адамдарына, кітапқа деген эмоционалды-құндылық қатынасын, оқырмандық дербестігін және оқырмандық ой-өрісін арттыруға бағытталған.

- *«Мамандықтар әлемінде» атты сыныптан тыс іс-шара*

Білім алушыларға мамандықтар туралы оқыған шығармаларынан, көрген фильмдерінен, әр түрлі ақпарат көздерінен алған деректері бойынша өз ойларынан әңгіме немесе ертегі жазу және өз жұмыстарын қызықты да тартымды етіп рәсімдеу ұсынылады. Тапсырманы орындау үшін бір ай уақыт беріледі. Дайындықтан кейін балалар өз жұмыстарын бүкіл сыныпқа ұсынады, ал тыңдаушылар бір-бірінің шығармаларында ең ұнаған жерлері туралы айтады. Сонымен қатар әңгіменің немесе ертегінің рәсімделуінің бірегейлігі бағаланады.

Білім алушылар қиялын, шығармашылық қабілеттерін, сондай-ақ көпшілік алдында ұялмай сөйлеу қабілеттерін көрсетеді.

Сыныптан тыс іс-шарадан кейін мұғалім білім алушылармен бірге өздеріне ұнайтын мамандықтар туралы шығармаларды кез келген уақытта қайта оқып шығуы үшін өздерінің «үй» кітапханасын ұйымдастырады.

Бұл сыныптан тыс іс-шара білім алушылардың кітапқа деген, кітап оқу арқылы еңбекке, мамандықтар әлеміне деген эмоционалды-құндылықты қатынасын арттыруға, мамандықтар арасындағы айырмашылықтарды түсінуге, оқырмандық тәуелсіздігі мен оқырмандық ой-өрісін кеңейтуге бағытталған.

- *«Мамандықтар әлемінде» іс-шарасының келесі нұсқасы* ерекше түрде өткізіледі, онда сынып мамандықтар туралы ертегі әлеміне, ал балалар ертегі кейіпкерлеріне айналады. Сыныпты бірнеше топқа бөлуге болады. Әр бала өзінің қай топта болатынын таңдай алады және бұл іс-шараға немен келетінін де өзі белгілейді. Іс-шара мамандықтар, еңбек адамдары туралы кітаптар, суреттер көрмесімен танысудан басталады. Білім алушылар үйлерінен әкелген өздерінің кітаптарын, дайын суреттерді немесе өз қолдарымен салған суреттерді ұсынады.

«Мамандықты тап» сайысын ұсынуға болады. Мұғалім мамандықтың сипаттамасын оқиды, ал балалар атауын және бұл мамандықтың қандай да бір ерекшелігін айтулары тиіс. Жеңімпазға түрлі-түсті жетон (түрлі-түсті қағаздан қиылған шеңбер) беруге болады.

Әр топ мамандық бойынша алдын ала дайындалған және талқыланған өз әңгімесін көрсетеді, ал «көрермендер» оның атауын дұрыс айтулары тиіс. Дұрыс жауап үшін балалар жетон алады. Көп жетон жинаған топ жеңімпаз аталады. Бұдан кейін балалар шығармашылық жұмыс орындайды.

Әр топтың алдында үлкен қағаз парағы, түрлі-түсті қарындаштар, борлар, фломастерлер бар. Балалар мамандық иелері пайда болатын өздерінің «мамандықтар алаңқайын» салады.

Білім алушылар барлығы бірігіп, бір-біріне көмектесіп жұмыс істейді. Содан кейін топтар өз жұмыстарын көрсетеді және әр бала өзі бейнелеген кейіпкер туралы әңгімелейді. Ұжымдық жұмыс әр балаға эмоционалды қобалжу арқылы өзін-өзі көрсету тәжірибесін алуға мүмкіндік береді. Бірлескен эмоционалды қобалжу балаларды біріктіреді, тұлғаралық қарым-қатынасты дамытудың негізі қызметін атқарады.

Ұсынылған сыныптан тыс іс-шара білім алушылардың мамандықтар әлеміне, еңбекке және кітапқа деген эмоционалды-құндылықты қатынасын арттыруға, жанрлық айырмашылықтарды түсінуге, оқырмандық тәуелсіздігі мен оқырмандық ой-өрісін кеңейтуге бағытталған.

Дереккөз: <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/10020/2/10Kaduhina.pdf>

- *«Көңілді үзіліс» жобасы.* Мақсаты: үзілістерде кітап оқуды, поэзия оқуды дамыту (1-11-сыныптар). Аталған іс-шара «Оқуға құштар мектеп» жобасы аясында жүзеге асырылуда, алайда осы жобаны еңбек, еңбексүйгіштік, мамандық таңдау, еңбек адамдарын құрметтеу және т.б. мақсаттарды жүзеге асырумен байланыстыруды ұсынамыз.

Сабақтардың арасындағы үзілістерде поэзия оқу. Өлеңдердің тақырыбы мамандықтармен, еңбек сүйгіштік қасиетті дамытуға бағытталуы тиіс.

Көңілді үзілістерді ұйымдастыру барысында білім алушылардың жас ерекшелігін міндетті түрде ескерілуі тиіс. Өткізілу түрлері:

- «Соқыртеке» ойыны түрінде.

Мұғалім үстелге әр түрлі кітаптарды жайып қояды және балаларға байлаулы көзбен келіп (немесе кітаптың мұқабасы қалың қағазбен оралған болуы мүмкін) кез келген кітапты алып, үзіліс кезінде оқуды ұсынады. Білім алушы кітапты үйіне алып кетіп оқуына да болады.

- Поэзия минуттары. Оқу пәндерінің мазмұнында қамтылған ақындардың оқулықта жоқ өлеңдерін мәнерлеп оқу.

- Тақпақ түрінде берілген мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар оқу, жұмбақтар шешу.

- *Мамандықтар марафоны* – жалпы тақырыппен біріктірілген бұқаралық іс-шаралар тобы. Спорттық атауы белгілі бір бағытты басынан мәреге дейін өтуді, кедергілердің болуын, жарыс сипатын анықтайды. Зияткерлік сұрақтар мен шығармашылық тапсырмалар, түрлі конкурстар (бір күнгі марафон уақытын белгілеп алу қажет) марафонның бағдарламасын құрайды. Марафонға мектеп оқушылары, олардың ата-аналары, педагогтер қатысады.

Қатысушылар көптеген сайыстардан тұратын қашықтықты өтулері тиіс. Мысалы: «Болашақ мамандығыңа ашық хат сал» (сурет-иллюстрация немесе аппликация болуы да мүмкін);

«Маған қатты ұнайтын мамандық» (өзіне ұнайтын мамандықтың қысқаша сипаттамасын немесе не үшін ұнағанын айту; мамандықтың басты ерекшеліктеріне сипаттама беру және т.б.);

«Викторина» (мамандықтың мазмұны бойынша құрастырылған сұрақтарға жауап беру) [10].

- *«Әдеби караоке»* – бұл музыкалық сүйемелдеумен өтетін мәнерлеп оқу байқауы (тақырыпты еңбекпен, еңбек адамдарымен, мамандықтармен байланыстыру қажет).

Мақсаты – білім алушылардың поэзияға деген қызығушылығын, сүйіспеншілігін арттыру.

Іс-шараға қамтылатын аудитория: білім алушылар, ата-аналар, педагогтер (білім алушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты жеке-жеке ұйымдастыруға болады).

Караокедегі тәрізді – музыка ойнайды, ал қатысушылар өлең оқиды. Бұл іс-шараны мамандық күніне, еңбек ардагерінің атаулы датасына негіздеп немесе еңбекке баулу, технология пәндерінің оқу бағдарламасына сәйкес өткізуге болады.

Өлеңді мәнерлеп оқитын білім алушы өлеңін қай музыкамен оқитынын алдын-ала білмейді, ол әуеннің ырғағына келтіріп оқуға тырысуы тиіс, сонда ғана поэзияның әдеби-музыкалық ғажайып орындалуы жүзеге асады. Музыкаға классикалық әуендермен қатар қазіргі кездің әуендерін де алуға болады [10].

- *Көше атауларындағы еңбек ардагерлерінің есімдері* (зерттеушілік интернет-жоба)

Жобаның мазмұны: көше атаулары басқа да топонимика тәрізді, кез келген өңірдің тарихи мұрасының қатарына жатады. Атау – ол көшенің немесе даңғылдың «визит карточкасы» ғана болып табылмайды, сонымен қатар оның пайда болған дәуірінің өзіндік ескерткіші іспеттес. Бұл жобаны жүзеге асыру арқылы білім алушыларды көшелердің атауындағы еңбек ардагерлерінің еңбек жолымен тереңірек таныстыру, мамандық әлемімен танысуға, еңбекті құрметтеуге тарту мүмкіндігі беріледі.

Жобаға қатысушылар – 5-11 сынып білім алушылары, ата-аналар, мұғалімдер.

Жүргізілетін жұмыс түрлері: - жобаға қатысушылар шағын зерттеу жұмысын жүргізулері;

- оны кез келген электронды форматта (мәтіндік, презентациялық, фотосурет, аудио-, бейнежазба) рәсімдеулері;

- жұмыстарының нәтижесін мектеп сайтының арнайы бөліміне орналастырулары тиіс. Нәтижесінде жобаға қатысушылар туған қалаларының/ауылдарының тарихымен, көшенің атауындағы ерекшеліктермен, сонымен қатар еңбек ардагерінің өмірімен, мамандық түрімен танысу мүмкіндігіне ие болады [10].

• *«Мамандықтың туған күні»* сабақтан/сыныптан тыс өткізуге бағытталған іс-шара.

Іс-шараның мазмұны: іс-шараны кез келген мамандық күніме байланыстырып өткізуге болады. Жалпы орта білім беретін мектептердің 1-11 сынып білім алушылары оқу жылы бойы кәсіби мерекелер танысады. «Мамандықтың туған күні» жобаның аяқталу кезеңі болып табылады. Бұл күні балалар өздерінің шығармашылығының нәтижесін түрлі мысалы:

- мамандықты таныстыруға арналған «үздік театрлық қойылым»;

- «мамандық таныстырылымының ең үздік презентациясы»;

- «ең үздік иллюстрация» және т.б. номинацияларда ұсынады;

- кәсіпорындарға саяхатқа барады;

- мамандық иелерімен кездеседі;

- білім алушылар әзірлеген «Мамандықтың туған күні» альбомына қатысты презентациялармен танысады. Оның мазмұны балалардың оқыған кітаптарына жасаған иллюстрацияларды, пікірлерді, сонымен қатар өздерінің осы тақырыпқа байланысты шығарған өлеңдерін, әңгімелерін қамтуы мүмкін. Жобаның негізгі мақсаты балалардың еңбек адамдарына деген құрмет сезімін, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу, мамандық таңдауға бағыттау, сонымен қатар кітап оқуға деген қызығушылықтарына қолдау көрсету, кітап оқуға тартудың жаңа әдістеріне қолдау көрсету болып табылады. Балалар мамандықтармен танысу барысында отандық және шетелдік авторлардың шығармаларымен де танысу мүмкіндігіне ие болады. Маңызды аспектілердің бірі – балалар өздерінің оқыған кітаптарынан, басқа да дереккөздерден алған әсерлерімен ашық және көзбе-көз бөлісу, шығармашылық қабілеттерін көрсету мүмкіндігіне ие болады [10].

«Мамандықтар аукционы» ойыны.

Ойынның мақсаты – білім алушылардың мамандықтар әлемі туралы білімдерін, түсініктерін қалыптастыру, олардың кәсіби қызығушылықтарының бағытын зерттеу.

Ойын 5-7 сынып оқушыларына арналған. Ойын білім алушылар мектеп пәндері бойынша мамандық түрлерімен танысқаннан кейін ойналады (Е. Климовтың жіктеуі бойынша (12-қосымша). Ойынды сыныпта, сонымен қатар сыныптан тыс іс-шараларда, әртүрлі жарыстар кезінде ойнауға болады.

Әр команда мамандықтар тізімін құрастырулары үшін тақта, қарындаштар (әр команда үшін нақты бір түс), ағаш балға, дабыл және сыйлықтар қажет. Өткізілу уақыты – 15 минут.

Ойынды өткізу барысы. Сынып 3 командаға бөлінеді. Әр команданың өкілдері жеребе арқылы мамандық түрін таңдайды. Мамандық түрлері

«Адам – Адам» «Адам – Технология» «Адам – Көркем бейне»
«Адам – Белгі жүйесі» «Адам – Табиғат»

Командаларға берілетін нұсқаулық: 10 минут ішінде команда мүшелері таңдап алынған мамандықтар түрі бойынша неғұрлым көп мамандық атауын айтулары қажет. Команда мүшелері кезекпен сөйлейді:

- алдымен мамандықты бірінші команда, содан кейін екінші команда, одан кейін үшінші команда өкілі атайды. Осы ретпен ойын жалғаса береді.

Ойын жүргізушісі үстелді ағаш балғамен ұру арқылы әрбір аталған мамандық нұсқасын белгілейді. Тақтаға аталған мамандықтар жазылады (әр топ «өз» мамандығын «өз» түсімен жазады). Егер командалардың ешқайсысында басқа мүмкіндік болмаса, балғаның үшінші соққысынан кейін дабыл дыбысы естіледі. Ойыншылары көп мамандықты атаған команда жеңеді.

Ең көп мамандықтарды атаған және жаңа мамандықтар туралы білімдерін ашқан «Аукционға» ең белсенді қатысушылар арнайы сыйлықтармен марапатталады.

Ойынның диагностикалық мүмкіндіктері:

- ойын мамандықтар әлемі туралы жалпы хабардарлық дәрежесін анықтауға, сонымен қатар білім алушылардың кәсіби қызығушылықтарының бағытын анықтауға мүмкіндік береді.

Кездесетін қиындықтар. Ойын барысында көптеген мектеп оқушылары мамандықтар әлемі туралы қаншалықты аз білетінін алғаш рет нақты сезінеді. Сонымен қатар, балғамен соққылар, күлкілі ескертулер және жүргізушінің кеңестері арасындағы аралықтарды ұзарту және азайту ойынның жоғары қарқынын сақтауға көмектесуі тиіс.

Ойынды күрделендіруге де болады. Ол үшін ойынға қатысушы 3 командадан бөлек, мамандықты «сатып алушылар» командасы болуы тиіс. Мамандықтың атауын атаған команда өз «тауарын» сипаттаулары тиіс. Сипаттау барысында мамандық туралы неғұрлым көп мағлұмат берілсе, соғұрлым «бағасы» жоғары болады []. https://resurs-yar.ru/files/spec/prof_igry/r1_10.pdf

Е.А. Климовтың мамандықтар топтамасы

Е.А. Климовтың шешілетін типтік міндеттердің кластарын бөліп көрсете отырып, кәсіптердің келесідей топтамасын (жіктеуін) ұсынды:

- «адам – табиғат»;
- «адам – техника»;
- «адам – адам»;
- «адам – таңба жүйесі»;
- «адам – көркем бейне».

Одан әрі кәсіптік қызметтің негізгі мақсаттарының сипаттамаларына сәйкес кәсіптер мен мамандықтар: гностикалық (тану, анықтау), түрлендіруші (өңдеу, қызмет ету) және ізденушілік (ойлап табу немесе шығару) болып бөлінеді. Жоғарыда аталған топтамадағы кәсіптердің орнын және кәсіптік қызметтің белгілі бір түрі өкілдеріне қойылатын негізгі талаптарды біле отырып, адам өзінің кәсіби қызығушылықтары мен бейімділіктерін дұрыс және уақтылы анықтай алады:

Еңбекке байланысты кәсіп түрі	Гностикалық (тану, анықтау)	Түрлендіруші (өңдеу, қызмет ету)	Ізденушілік (ойлап табу немесе шығару)
Адам – табиғат	Ботаник	Мал дәрігері	Биоинженер
Адам – техника	Сандық бағдарламалық басқарумен (СББ) жұмыс істейтін станок реттеушісі	Жүргізуші, слесар	Ойлап табушы, Инженер
Адам – белгі жүйесі	Графолог (графология маманы)	Архивариус, кітапханашы	Бағдарламашы
Адам – көркем бейне	Әдебиет сыншысы	Әртіс	Суретші, дизайнер
Адам – адам	Психолог	Мұғалім, дәрігер	Режиссёр

Жоғарыда аталған топтамадағы кәсіптердің орнын және кәсіптік қызметтің белгілі бір түрі өкілдеріне қойылатын негізгі талаптарды біле отырып, әр түлек өзінің қызығушылықтары мен бейімділіктерін дұрыс және уақтылы анықтай алады.

Е.А. Климов бойынша мамандықтардың психологиялық түрлері

Барлық мамандықтар жұмысшының айналысатын еңбек түріне, жұмысшының машиналарды немесе қол еңбегі құралдарын пайдалануына және т.б. жағдайларға байланысты бір немесе басқа түрге бөлуге болады.

Ұсынылған типологияны ескере отырып, әрбір мамандыққа оның қандай түрге және қандай критерийге жататындығына сәйкес, белгілі бір код немесе бейін тағайындалуы мүмкін. Ал содан кейін әр білім алушы үшін қолайлы еңбек

құралы, яғни «мамандыққа арналған кемшіліксіз формула» құрастырылады. Осылайша әр оқушы өзіне қай мамандық сәйкес келетінін және қайсысы сәйкес келмейтінін түсіне алады.

Мамандықтардың негізгі топтамалары					
Кез келген мамандық әрбір негіздердің (жолдардың) бір немесе бірнеше түріне жатқызуға болады. Жолдарда жіктеуге арналған негіздер және оларға сәйкес келетін мамандықтар көрсетілген.					
Еңбек заты	Табиғат	Техника	Адам	Белгі	Көркем бейне
Еңбек шарттары	Тұрмыстық	Таза ауада	Ерекше	Жоғары адамгершілік жауапкершілік пен	
Еңбек ортасы	Қолмен	Машиналар	Автомат тандырылған	Функционалды	
Еңбек мақсаттары	Гностикалық	Түрлендіруші	Ізденушілік		

Еңбек затына сәйкес барлық мамандықтар бес түрге бөлінеді. Шындығында, бұл бөлудің өте өрескел түрі болып табылады. Мамандықты бес түрдің біріне жатқызудың (бұл әдіс еңбектің бес субъектісінің біріне нақты сәйкес келетін кейбір кәсіптер үшін ғана жарамды) мағынасы бар.

Психологтар әрбір мамандық үшін жұмыстың қай түрі жақын екенін және олар негізінен немен айналысатынын анықтайды. Мамандықты сипаттайтын осындай зат үшеу де болуы мүмкін. Мұндай сараланған бағалау бір топтың ішіндегі мамандықтарды да, яғни нақты мамандық үшін еңбек заты екінші дәрежелі болып айтылғанын да ажыратуға мүмкіндік береді.

«Адам – Табиғат»

Мамандықтар: тұқым өсіруші, шебер-малшы, мал технигі, агроном, кинолог, химиялық-бактериологиялық талдау зертханашысы, т.б.

«Адам-табиғат» типіндегі кәсіптердің ішінен өсімдік организмдері, жануарлар организмдері, микроорганизмдер еңбек заты болып табылатын кәсіптерді ажыратуға болады. Бұл ауыл шаруашылығы, тамақ өнеркәсібі, медицина және ғылыми зерттеулермен (биология, география) байланысты мамандықтар.

Бір қызығы, психолог, туризм және қонақүй бизнесінің менеджері негізгі болмаған жағдайда да табиғатқа белгілі бір қызығушылық танытуы тиіс.

Бұл бөлу, әрине, адам еңбегі тек жоғарыда аталған объектілерге бағытталған дегенді білдірмейді. Мысалы, өсімдік өсірушілер ұжымда жұмыс істейді, әртүрлі техниканы қолданады, өз еңбегінің экономикалық бағасының мәселелерімен айналысады. Алайда өсімдік өсірушілердің басты назары және қамқорлығы ол- өсімдіктер және олардың өсу ортасы болып табылады.

Екінші жағынан, осы типтегі мамандықты таңдау барысында адамның табиғатты тек демалыс орны ретінде қабылдау немесе ол өзінің барлық күшін

салып еңбек ететін шеберхана ретінде қабылдау қатынасы өте маңызды болып саналады.

Мамандық таңдау барысындағы тағы бір ескеретін жағдай бар. Ол – биологиялық еңбек объектілерінің ішкі заңдылықтары бойынша олардың күрделі, өзгермелі және стандартты емес ерекшелігі. Өсімдіктер, жануарлар, микроорганизмдер өмір сүреді, өседі, дамиды, сонымен қатар ауырады және өледі – бұл олардың ерекшеліктері болып саналады.

«Адам – Техника»

Техникалық объектілер (машиналар, механизмдер), материалдар, энергия түрлері мұнда еңбектің негізгі, жетекші заты болып саналады.

Мамандықтар: үнгуші, ағаш ұстасы, техник-металлург, инженер-механик, сәулетші, электромонтажшы, радиомеханик, құрылысшы, компьютер құрастырушы, телекоммуникациялар бойынша маман және т.б.

Әрине, мұнда жұмысшылардың жұмысы тек технологияға ғана бағытталған емес, сонымен бірге кәсіби назардың жетекші заты техникалық объектілер мен олардың қасиеттері болып табылады.

«Адам – техника» типіндегі мамандықтардың ішінен келесілерді көрсетуге болады:

- топырақты, тау жыныстарын өндіру және өңдеу бойынша мамандықтар;
- металл емес өнеркәсіптік материалдарды, бұйымдарды, жартылай фабрикаларды өңдеу және пайдалану бойынша мамандықтар;
- металл өндіру және өңдеу, механикалық жинақтау, машиналар мен аспаптарды монтаждау бойынша мамандықтар;
- технологиялық машиналарды, қондырғыларды, көлік құралдарын жөндеу, реттеу, техникалық қызмет көрсету бойынша мамандықтары;
- ғимараттарды, құрылыстарды, құрылғыларды монтаждау және жөндеу бойынша мамандықтар;
- электр жабдықтарын, аспаптарын, аппараттарын құрастыру және монтаждау бойынша мамандықтар;
- электр жабдықтарын, аспаптарын, аппараттарын жөндеу, реттеу, қызмет көрсету бойынша мамандықтар;
- жүк көтергіш машиналарды пайдалануға және оларды басқаруға байланысты мамандықтар;
- ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдеу бойынша мамандықтар.

Техникалық объектілерді өңдеу, түрлендіру, жылжыту немесе бағалау кезінде жұмысшыдан әрекеттердің дәлдігі мен сенімділігі талап етіледі. Техникалық объектілерді әрқашан дерлік адамның өзі жасайтындықтан, технология әлемінде инновация, өнертабыс және техникалық шығармашылық үшін әсіресе кең мүмкіндіктер бар. Технология саласындағы бизнеске шығармашылық көзқараспен қатар адамнан жоғары өнімділік тәртібі талап етіледі.

«Адам – Адам»

Мұнда еңбектің негізгі, жетекші субъектісі – адамдар.

Мамандықтар: дәрігер, мұғалім, психолог, шаштараз, экскурсия жетекшісі, менеджер, көркемдік топ жетекшісі және т.б.

Бұл мамандық түрлерінің ішінен мыналарды ажыратуға болады:

- адамдарды оқыту мен тәрбиелеуге, балалар ұжымдарын ұйымдастыруға;
- өндірісті, адамдарды, ұжымдарды басқаруға;
- тұрмыстық және коммерциялық қызмет көрсетумен;
- ақпараттық қызмет көрсетумен;
- адамдарға ақпараттық-көркемдік қызмет көрсетумен және өнер ұжымдарын басқарумен;
- медициналық көмек көрсетумен байланысты мамандықтар.

Осы типтегі кәсіптерде табысты жұмыс істеу үшін адамдармен қарым-қатынас орнатуды және сақтауды, адамдарды түсінуді, олардың ерекшеліктерін түсінуді, сондай-ақ өндірістің, ғылымның және өнердің тиісті саласында білім алуды үйрену керек.

Жұмыста өте маңызды қасиеттердің қысқаша тізімі:

- адамдармен жұмыс барысында тұрақты жақсы көңіл-күй;
- қарым-қатынас қажеттілігі;
- адамдардың ниетін, ойын, көңіл-күйін түсіне білу;
- адамдардың қарым-қатынасын тез түсіну қабілеті;
- әртүрлі адамдармен ортақ тіл таба білу.

«Адам – Белгі жүйесі»

Мұнда шартты белгілер, сандар, кодтар, табиғи немесе жасанды тілдер жұмыстың негізгі, жетекші заты болып табылады.

Мамандықтар: аудармашы, сызбашы, инженер, топограф, хатшы-машинист, программист және т.б.

«Адам – Белгі жүйесі» типіндегі мамандықтарға келесілер жатады:

- құжаттарды рәсімдеумен, іс жүргізумен, мәтінді талдаумен немесе оларды түрлендірумен, қайта кодтаумен;
- еңбек заты сандар, сандық қатынастар болып табылатын;
- шартты белгілер жүйесі, объектілердің схемалық бейнелері түріндегі ақпаратты өңдеумен байланысты мамандықтар.

Мамандықта табысты жұмыс істеу үшін құрғақ болып көрінетін белгілер әлеміне ойша ену, қоршаған әлемнің нақты объективті қасиеттерінен алшақтау және белгілі бір белгілерді алып жүретін ақпаратқа назар аудару үшін ерекше қабілеттер қажет.

Шартты белгілер түріндегі ақпаратты өңдеу кезінде ақпаратты бақылау, тексеру, есепке алу, өңдеу, сонымен қатар жаңа белгілер мен белгілер жүйесін құру міндеттері туындайды.

«Адам – Көркем бейне»

Мұнда көркем бейне, оны құрастыру тәсілдері – еңбектің негізгі, жетекші заты болып саналады.

Мамандықтар: әртіс, суретші, музыкант, сазгер, дизайнер, тас оюшы, әдеби қызметкер.

«Адам – Көркем бейне» типіндегі мамандықтарына мыналар жатады:

- бейнелеу өнерімен;
- музыкалық қызметке;
- әдеби-көркемдік қызметке;
- актерлік және сахналық қызметке байланысты мамандықтар.

«Адам – Көркем бейне» типіндегі мамандықтардың бір ерекшелігі – еңбек шығындарының едәуір бөлігі сырттан бақылаушыдан жасырын қалады. Сонымен қатар, жұмыстың соңғы нәтижесінің жеңілдігі мен еркіндігінің әсерін жасау үшін арнайы күш-жігер жиі жұмсалады.

2. Еңбек жағдайына сәйкес мамандық төрт тобын бөліп айтуға болады:

- қалыпты (тұрмыстық) микроклиматта жұмыс істеу (бухгалтер, инженер, бағдарламашы, хатшының көмекшісі);
- температура мен ылғалдылықтың кенет өзгеруімен ашық ауаға әсер етумен байланысты жұмыстар (құрылысшы, өрт сөндіруші, егінші, агроном);
- ерекше жағдайларда жұмыс істеу: жер астында, су астында, биіктікте, ауада, ыстық цехтарда, өндірістік қауіпті цехтарда (ұшқыш, шахтер, сүңгуір, оператор);
- адамдардың денсаулығы мен өміріне, үлкен әлеуметтік және материалдық құндылықтарға (мұғалім, дәрігер, техника қауіпсіздігі инженері, аудитор) моральдық жауапкершілікті арттыра отырып жұмыс істеу.

3. Еңбек құралдарына байланысты кәсіптер 4 бөлімге бөлінеді, олар:

- қол еңбегін қолданумен байланысты мамандықтар (ағаш ұстасы, радиоаппаратура монтаждаушысы, зергер, музыкант, хирург);
- қолмен басқарылатын станоктарды пайдалануға байланысты мамандықтар (токарь, жүргізуші, машинист, байланыс операторы);
- жартылай автоматтандырылған, автоматты желілерді, роботты техникалық жүйелерді (болат құюшы, баспашы, аппаратшы, энергия жүйесінің диспетчері) пайдаланумен байланысты мамандықтар;
- функционалдық құралдарды, еңбек құралдарын (мұғалім, актер, дирижер, режиссер, спортшы) қолданумен байланысты мамандықтар.

4. Жұмыстың мақсатына қарай мамандықтардың үш класын бөлуге болады, олар:

- гностикалық: тану, ажырату, бағалау, тексеру (санитарлық дәрігер, әдебиет сыншысы, тексеруші, тауартанушы, сарапшы, тергеуші);
- түрлендіруші: өңдеу, жылжыту, ұйымдастыру, түрлендіру (жүргізуші, суретші, мұғалім, паркетші, механик, тігінші);
- іздеуші: ойлап шығару, ойлап табу, жаңа нұсқаны табу, дизайн (кескіш, маркер, селекционер, көркемдеуші).

Дереккөз: <https://xn--373-qddohl3g.xn--p1ai/%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%81%D0%B8%D1%84%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B9%20%D0%9A%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

«Мамандықтар аукционы» ойын-сабағы
(Бастауыш және негізгі орта білім беру деңгейінде)

Мамандықтар аукционы	
Сабақтың түрі және уақыты	Ойын-сабақ (ойынның моделі «Аукцион-сабақ». 45 минут
Мазмұны	1-7 сынып білім алушыларын атом өнеркәсібі және жоғары технологиялар саласының мамандықтарымен таныстыру. «Мамандық» ұғымын түсіндіру; логикалық ойлауды, танымдық белсенділік дамыту; түрлі мамандық иелеріне деген құрмет сезімін тәрбиелеу. Жаңашыл мінез-құлық ресурстардың бірі ретінде интуицияны қолдау
Ойынның мәні	Ойынға бірнеше команда қатысады. Мұғалім бір қарағанда қарапайым болып көрінетін мамандықтарды «аукционға қояды», бірақ сабақ барысында олардың атом саласына қатысы бар екені белгілі болды. Әрбір команда виртуалды рулетканы пайдаланып лотты ойнатады және ол үшін «атом» теңгелерін алады. Ойнатылған лоттар үшін ең көп «атом» тиындарын жинаған команда жеңеді.
Ескерту. Презентацияда – рулетка дөңгелегі түріндегі анимацияларды қамтиды; сектор нөмірлерінің артында мамандық атаулары жасырылған; кішкене шар белгілі бір секторда тоқтайды (кездейсоқ таңдауды ұқсату) және мамандық атауы ашылады.	
Қатысушылардың саны және жасы	Бастауыш және негізгі орта білім беру деңгейінің оқушылары (әр деңгейге немесе сынып параллельдеріне бөлек-бөлек өткізуге болады). Қатысушылар саны 15 адамнан 30 адамға дейін болуы мүмкін
Ресурстық қамтамасыз ету	Ойынды өткізуге қажетті құрал-жабдықтар мен материалдар: <ul style="list-style-type: none"> • проектор; • экран/интерактивті тақта; • колонкалар; • стандартты презентацияларды көрсету мүмкіндігі бар компьютер; • таймер;

	<ul style="list-style-type: none"> • түрлі-түсті қарындаштар немесе фломастерлер; • ойын «валютасы»; • жеңімпаз дипломы; <p>Эксперимент жүргізуге арналған құрал-жабдықтар:</p> <ul style="list-style-type: none"> • мөлдір биік шыны стакан (екі тәжірибе үшін); • номиналы 10 теңге және 50 теңгелік монеталар; • қағаз парақтары; • суы бар ыдыс немесе табак; • қайшы; • сызғыш; • қарындаш; • қағаз қыстырғыш; • жұмыртқа; • су; • тұз.
<p>Сабаққа дейінгі дайындық жұмыстары</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ойын презентациясын компьютерге және интерактивті тақтаға немесе экранға жүктеу. 2. Бейне файлдардағы дыбысты тексеру. 3. Тапсырмалардың дұрыс жауаптары бар файлды дайындау (басып шығару немесе жұмыс үстеліне орналастыру). 4. Ойынға қажетті «атом» «валютасын» басып шығару және қиып дайындау. 5. «Дәрігер» мамандығына арналған пазлдарды басып шығару. 6. «Теңізші» мамандығына арналған пазлдарды басып шығару. 7. Ойын жеңімпазының дипломын басып шығару. 8. Жауаптарды жазуға арналған таза парақтарды дайындау. 9. Оқушы үстелдерін 3 – 6 адамнан тұратын командалар отыратындай етіп орналастыру (шамамен 5 команда). 10. Тәжірибелерді орындауға арналған заттарды үстелдерге орналастыру. 11. Қатысушыларға қажет болса (мұғалімнің қалауы бойынша) үстелдерге ойынның қысқаша ережелерін қою. 12. Тәжірибелер жүргізуге, тапсырмаларды тексеруге және командалармен «қаржылық есептерді» жасауға көмектесетін ассистентпен

	(жоғары сынып оқушысы немесе әріптес болуы мүмкін) келісу.	
<p>Ескерту. Сабақтың барлық материалдары (презентация, валюта, жауап парақтары, ребустар) міндетті түрде мұғалімнің өзінде болуы тиіс.</p> <p>Ойын басталмас бұрын оқушыларға кез келген материалдарды көрсету сабақ барысындағы ойынға деген ынтаны төмендетуі мүмкін..</p>		
<i>Ойын кезеңдері мен уақыты</i>	<i>Ұйымдастырушының (педагогтің) іс-әрекеті</i>	<i>Қатысушылардың (оқушылардың) іс-әрекеті</i>
Ұйымдастыру кезеңі (7 минут)	№2 слайд. 1-қадам. Мұғалім өзін аукционды өткізетін және лоттар ойнататын аукционшы ретінде жариялайды.	Командалар өз атауларын ойлап табады, содан кейін оларды жариялайды. Көмекші тақтаға топтардың атын жазады.
	2-қадам. Кіріспе әңгіме: бізге өмір сүру үшін күн сайын көп нәрсе керек. Ойланып, қажеттіліктерімізді атайық.	Балалар адамның өмірі мен дамуы үшін қажетті материалдық және рухани қажеттіліктердің тізімін жасайды.
	Біздің күделікті өміріміздегі мысалы киім, тамақ, хобби тәрізді қарапайым қажеттіліктерімізді қанағаттандыруға қандай мамандық иелері көмектеседі?	Балалардың жауабы – әртүрлі мамандық адамдары.
	№3 слайд. Мамандық дегеніміз не? Түсіндірме сөздіктің көмегіне жүгінейік. «Мамандық – кәсіптің, еңбек әрекетінің негізгі түрі». Зауыттарда, фабрикаларда, кеңселерде, мектептерде және дүкендерде әртүрлі мамандық иелері жұмыс істейді. Әрине, олардың бәрі бір-бірін тани бермейді. Бір мамандық иелерінің қызығушылықтары, білімдері, дағдылары, өмір салты ұқсас болып келеді.	Ақпаратты қабылдайды.

	<p>Қазіргі таңда көптеген жаңа мамандықтар пайда болып, мамандықтар да өзгеруде, бұл біз үшін жақсы белгілі. Қазіргі заманғы маңызды мамандықтар туралы көбірек білу үшін бізге бүгінгі ойын көмектеседі.</p>	
	<p>3-қадам. Атом саласы және мамандық таңдаудың маңыздылығы туралы қысқаша әңгіме: адам өмірінде болашақ мамандық таңдау соншалықты маңызды және ол туралы ойлау ешқашан ерте емес. Әлемде көптеген маңызды және қызықты мамандықтар бар. Бүгін біз ядролық энергия туралы маңызды нәрселер білетін боламыз.</p> <p>№4 слайд. Мүмкін сендер атомдардың орасан зор энергияны қамтитын бөлшектер екенін білетін шығарсыңдар. Адамдар атом энергиясын басқаруды үйренді және өздері үшін жаңа мүмкіндіктер ашты.</p> <p>№5 слайд. «Атом» сөзі «бөлінбейтін» деген мағынаны білдіреді. Ол Жерді айналып жүретін Ай тәрізді, ядро мен ядроның айналасында айналатын электрондардан тұрады.</p> <p>№6 слайд. Атомдық технологиясы қазіргі адам өміріндегі электр энергиясын өндіру, адамдарды жаңа техниканың көмегімен емдеу, заманауи мұзжарғыш флот және т.б.</p>	<p>Ақпаратты қабылдайды.</p>

	<p>көптеген жаңалықтарды білдіреді. Көптеген мамандықтар бар, мүмкін солардың бірін болашақта сенің мамандығың болар.</p> <p>4-қадам. Аукционшы өзінің көмекшісін таныстырады.</p> <p>5-қадам. Бес ойын командасы құрылады (немесе балалардың жалпы санына байланысты басқа сан). Командада 4-5 адам болуы керек.</p> <p>6-қадам. Аукционшы командалардың атын тақтаға жазады немесе презентацияға енгізеді.</p>	
<p>Ойын ережелерімен таныстыру (3 минут)</p>	<p>№7 слайд.</p> <p>1-қадам. Аукционшы (мұғалім) ойын ережесін оқиды. Командалар мамандықтар аукционына қатысады, ұсынылған лоттар үшін бәсекеге түседі. Ойын барысында аукционшы командаларға төрт мамандықты көрсетеді. Әрбір команда ұсынылған мамандықтардың біріне бәсекеге түсуі керек. Лот әрбір команда үшін жеке тапсырманы білдіреді. Тапсырманы орындау үшін командаға ақша бірлігі – «атом» беріледі. Тапсырманың сапасына қарай командаға 1-ден 5-ке дейін «атом» беріледі. Аукцион нәтижелері бойынша ең көп «атом» жинаған команда жеңеді. Сабақтың соңында бұл «атомдарға» «4» немесе «5» бағаларды «сатып алуға» болады.</p>	<p>Ақпаратты қабылдайды.</p> <p>Ойын ережесін түсінеді, сұрақтар қояды, ойын «валютасын» қарайды. Командаларға бөлінеді.</p>

	<p>Бестікті ойын соңында 15 – 16 ұпай алған команда «сатып алуы» мүмкін.</p> <p>10-нан 14-ке дейінгі ұпай алған команда «4»н «сатып алуға» болады. Баға команданың әр мүшесіне жеке-жеке қойылады.</p> <p><u>2-қадам.</u> Мұғалім командалармен бірге барлық ережелердің түсінікті екенін тексереді.</p> <p><u>3-қадам.</u> Аукционды ашық деп жариялау.</p>	
№1 лотты ойнату (10 минут)	<p><u>№8 слайд.</u></p> <p>Электрондық рулетка жүргізіледі. Ол компьютер пернетақтасындағы кез келген санды басу арқылы тоқтатылады.</p> <p><u>№9 слайд.</u></p> <p><u>1-қадам:</u> _____ Аукционшы ойыншыларға «Атом энергиясы саласындағы ғалым» мамандығын таныстырады; ғалымның қандай қасиеттерге ие болуы керектігін айтады (немесе көрсетеді).</p> <p>Жер планетасы және ондағы адамдар қайдан пайда болды? Уақыт машинасын қалай жасауға болады? Осы және басқа сұрақтарға заманауи ғылым жауап бере алады.</p> <p>Сенің ойыңша бәрі сенен бұрын ойластырылған ба? Дұрыс емес. Ең дамып келе жатқан ғылымдардың бірі – физика. Атом саласында ядролық физиктер жұмыс істейді.</p> <p><u>№10 слайд.</u></p> <p>Олар немен айналысады?</p>	Ақпаратты қабылдайды

	<p>Олар талдайды, үнемі жаңа нәрсені үйренеді, эксперименттер жүргізеді және өз жұмысының нәтижелерін сипаттайды.</p> <p>Ғалым болу үшін аналитикалық және математикалық, есте сақтау қабілеттері, табандылық және шыдамдылық қажет.</p> <p><u>№11 слайд.</u></p> <p>Ең танымал ядролық физиктердің қатарына Альберт Эйнштейн, Пьер және Мари Кюри, Игорь Курчатов, Лев Ландау жатады.</p>	
	<p><u>2-қадам.</u> Аукционшы (мұғалім) лотты ойнатуды ұсынады (нақты тапсырманы орындау).</p> <p><u>№12 слайд.</u></p> <p>Ғалымдар эксперимент жасағанды жақсы көреді. Қазір сендер өздеріңді физик-ғалым ретінде сезініп, болашақта осы мамандықпен айналысқың келетінін шеше аласың.</p>	<p>Эксперимент жасайды. Нәтижелерін түсіндіреді.</p>
<p>«Ғалым» мамандығы. Әрбір командаға бір тәжірибенің немесе эксперименттің сипаттамасын алу және оны ассистенттің бақылауымен орындау ұсынылады:</p> <ul style="list-style-type: none"> • тәжірибені сәтті өткізгені үшін команда 5 «атом» алады; • егер тәжірибе дұрыс жүргізілсе, бірақ команда оны түсіндіре алмаса, онда 4 «атом» алады; • егер коменде тәжірибені қате орындаса, онда ол 3 «атом» алады; • кез келген жағдайда балалар экспериментпен жұмыс істегендіктен, 3 «атомнан» кем беру болмайды. 		
	<p><u>№1 тәжірибе. Қайсысы тезірек құлайды?</u></p> <p><i>Қажет:</i> 10 теңгелік және 50 теңгелік номиналындағы монеталар.</p> <p><i>Орындау.</i> Қатты үстелге немесе биік орындыққа тұрып, екі монетаны жұдырықта қысыңыз. Жұдырықты ашып, екі монетаның еркін түсуіне мүмкіндік беру (50</p>	<p>Экспериментті орындайды. Нәтижелерді түсіндіреді. Топта жұмыс істейді.</p>

<p>теңгелік монета 10 теңгелік монетаға қарағанда 2 еседен артығырақ ауырлау). Еденге қай монета бірінші түсетінін бақылау. Не болуы керек? Монеталар еденге бір уақытта дерлік түседі. Неліктен бұлай болды? Заттың салмағы оның құлау жылдамдығына әсер етпейді.</p>	
<p><u>№2 тәжірибе. Ауаны қалай қысуға болады?</u> Қажет: Мөлдір шыны, су құйылған терең ыдыс. <i>Орындау:</i> Ашық бөлігін тостағанның түбіне қарай ұстай отырып, стақанды суы бар ыдысқа ақырын түсір. Стақанға судың ену биіктігінің өзгеруін қадағала. <i>Не болуы керек?</i> Стақан суға батырылған сайын, ыдыстағы су көтеріледі, ауа ешқайда кетпесе де, аз орын алады. <i>Неліктен бұлай болып жатыр?</i> Стақан суға батырылған кезде су ауаға қысым жасайды. Су ауаның кішірек кеңістікке қысылуына әкеледі. Ұсақ ауа бөлшектері мен молекулалары бір-біріне жақындауға мәжбүр</p>	<p>Экспериментті орындайды. Нәтижелерді түсіндіреді. Топта жұмыс істейді.</p>
<p><u>№3 тәжірибе. Ауаның бар екенін қалай дәлелдеуге болады?</u> Қажет: стақан, қағаз парағы, суы бар ыдыс. <i>Орындау.</i> Қағаз парағын мыжып, стақанды төңкерген кезде құлап қалмас үшін оны стақанға итеріңіз. Стақанды саңылауын төмен қаратып ұстап тұрып, толығымен суға батырыңыз. Стақанды шығарып, ішіндегі қағаздың ылғалдылығын тексеріңіз? <i>Не болуы керек?</i> Стақандағы қағаз құрғақ қалпында қалады. <i>Неліктен бұлай болып жатыр?</i> Ауа бар. Төңкерілген стақан сумен толтырылмайды, себебі оның ішінде ауа бар. (Бос) стақан ауаға толы болады. Ауа – газ. Оның өлшемі немесе пішіні жоқ, бірақ кез келген кеңістікті толтыра алады</p>	<p>Экспериментті орындайды. Нәтижелерді түсіндіреді. Топта жұмыс істейді.</p>
<p><u>№4 тәжірибе. Қағаздан жасалған тікұшақ.</u> Қажет: қағаз парағы, қайшы, сызғыш, қарындаш, екі қағаз қыстырғыш. <i>Орындау.</i> Парақты ұзындығы бойымен ортасынан бүктеу. Парақтың негізінен 10 және 15 см өлшеп, қағаздың бүкіл еніне екі сызық сызу. 10 см сызылған сызықтан бүктелген ашық шетінен 2,5 см өлшеп алу. Осы нүктеден 15 см сызық бүктелген қағаздың ашық</p>	<p>Экспериментті орындайды. Нәтижелерді түсіндіреді. Топта жұмыс істейді.</p>

<p>шетіне тиетін нүктеге дейін қиғаш сызық сызу. Қанаттарыңызды 15 см сызылған сызық бойымен қарама-қарсы бағытта бүктеу. Парақтың төменгі жағындағы құлақшаларды ортасына қарай бүктеп, оларға екі қағаз қыстырғышын бекітіңіз. Тікұшақты жоғары ұстап тұрып, жіберу керек.</p> <p><i>Не болуы керек?</i> Жұмыс істеген кезде жасалған өнім тікұшақ сияқты айналады және неғұрлым көп қағаз қыстырғыш қосылса, тікұшақ соғұрлым жылдам айналады.</p> <p><i>Неліктен бұлай болып жатыр?</i> Тікұшақты жіберген кезде, оның қанаттары ауаға қысым жасайды. Оны орнын өзгертуге әкеледі және тікұшақтың төменгі жағына да қысым түсіреді. Жасалған құрылғының төменгі тік жағына ауа екі жағынан да сол жағына әсер етеді, бұл оның ортаңғы нүктеден дөңгелеуіне әкеледі. Қағаз қыстырғыштарды көбірек қолдану салмақ қосады және ауаның қарсылығын азайтады, бірақ қанаттарға соқтығысатын ауаны көбейтеді.</p>	
<p><u>№ 5 тәжірибе. Жүзбелі жұмыртқа</u></p> <p><i>Қажет:</i> жұмыртқа, су, тұз, биік стақан.</p> <p><i>Орындау.</i> Стақанға жартылай су құю. Тұзды көбірек (6 ас қасық көлемінде) салу. Араластыру. Стақан толғанға дейін ақырындап таза су құю (тұзды сумен таза су араласып кетпес үшін баяу, байқап құю). Осы суға байқап жұмыртқаны салу және не болатынын бақылау.</p> <p><i>Не болуы керек?</i> Тұзды су кәдімгі су құбырындағы суға қарағанда тығызырақ, ал сұйықтық неғұрлым тығыз болса, оған батырылған дененің жүзуі оңайырақ болады. Жұмыртқаны батыру алдымен су құбырының суы арқылы жүргізіледі, содан кейін тұзды суға жетеді, тұзды су айтарлықтай тығыз болады, тығыз суда жұмыртқа «жүзе» алмайды. Тәжірибе жасау барысында тұзды судың үстіне құбыр суы мұқият және араластырылмай құйылған болса, онда жұмыртқа стақанның ортасында жүзген қалпында қалықтап қала береді.</p>	<p>Экспериментті орындайды. Нәтижелерді түсіндіреді.</p>
<p>Ескертпелер</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мұғалім өз жұмысында сыныптың дайындығына байланысты барлық эксперименттерді қолдана алады немесе біреуін таңдай алады. 2. Балаларды физика заңдары бойынша дұрыс жауап беруге мәжбүрлеу қажет емес. Ең бастысы, олар эксперименттерді орындау бойынша нұсқауларды бұлжытпай орындап, алынған нәтижелерді өз сөздерімен түсіндіре алады. 	

3. Тәжірибелер туралы қысқаша түсініктемелерді ғана талап ете отырып (бір немесе екі сөйлем) эксперимент кезінде уақытты сақтау және алаңдаушылықты болдырмау өте маңызды.

<p>№2 лотты ойнату (3 минут)</p>	<p><u>№13 слайд.</u> Электронды рулетка жүргізіледі. Ол компьютер пернетақтасындағы кез келген санды басу арқылы тоқтатылады.</p> <p><u>№14 слайд.</u> 1-қадам. Аукцион жүргізушісі ойыншыларға «инженер» мамандығын таныстырады. Ғалымдар теориямен айналысып жатқан кезде, біз күнделікті өмірімізде қолданатын технологияларды ойлап табатын адамдар бар. Олар – инженерлер және конструкторлар. Олардың жұмысы ескі механизмді қалай жақсартуға немесе жаңасын қалай әзірлеуге болатынын анықтаудан тұрады.</p> <p><u>№15 слайд.</u> Бұл әрекеттер көбінесе маңызды өнертабыстарға әкеледі. Мысалы, 1821 жылы атақты физик-экспериментші Майкл Фарадей әлемдегі алғашқы электр қозғалтқышын ойлап тапты. Бұл магниттік полюстердің бірінің айналасында айналатын жебе. XIX ғасырдың ортасы үшін бұл нағыз серпіліс болып табылды. Алмастыра алады.</p> <p><u>№16 слайд.</u> Инженер мамандығын меңгеру арқылы сен бұрын-соңды болмаған нәрсені жобалай аласың. Мысалы, ұшатын көлік немесе қалталы атом электр станциясын ойлап табуың мүмкін.</p> <p><u>№17 слайд.</u></p>	<p>Ақпаратты қабылдайды. Сұрақтарға жауап береді.</p>
--------------------------------------	---	---

	<p>Қызығы факт: атом станцияларының инженерлері ерекше отын – уранмен жұмыс істейді.</p> <p>Ол таблетка түрінде қолданылады және әдеттегі отын – мұнайдың немесе газдың көп мөлшерін (тіл) болды. Тапсырманы дұрыс орындасаң, уранның неліктен ерекше екенін білесің.</p> <p><u>№18 слайд.</u></p> <p>Инженер үшін:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бәрін тәжірибе жүзінде тексеру; • жинақы және мұқият болу; • шешімдер қабылдау және ол үшін жауапкершілік алу маңызды болып табылады. 	
	<p><u>2-қадам.</u> Командалар лотты ойнатады – барлығына бір тапсырма.</p> <p><u>№19 слайд.</u></p> <p>Аукцион жүргізушісі білім алушылардың «қара жәшікте» не бар екенін табуды сұрайды («қара жәшік» виртуалды, ол презентацияда тінтуірді басу арқылы ашылады).</p> <p>Сұрақ. Бұл жерде атомшылардың шығарған ерекше таблеткасы жатыр. Осындай таблетканың 1 ғана килограммы бір вагон көмірді немесе бір цистерна мұнайды алмастыра алады. «Қара жәшікте» не жатыр?</p> <p><u>№20 слайд.</u></p> <p>Түсіндіру. Бұл таблетканың энергиясының көмегімен:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тоңазытқыш 4 жыл жұмыс істей алады; - 300 тәулік бойы әлеуметтік желілерде отыруға болады; - 3 жыл бойы шамды өшірмеуге болады; 	<p>Ақпаратты қабылдайды. Сұрақтарға жауап береді.</p>

	- әжеміз 200 тәулік бойы сериалдар тамашалай алады.	
«Инженер» мамандығы. Командалар өз жауаптарын алдын ала дайындалған парақтарға жазулары тиіс. Бір минут өткеннен кейін аукцион жүргізуші парақтарды жинап алады. «Қара жәшікте» не жатқанын дұрыс тапқан команда «3» атом алады, ал таппаған командаға ұпай берілмейді.		
№3 лотты ойнату (5 минут)	<p><u>№21 слайд.</u> Электронды рулетка жүргізіледі. Ол компьютер пернетақтасындағы кез келген санды басу арқылы тоқтатылады.</p> <p><u>№22 слайд.</u> Аукцион жүргізушісі ойыншыларға «дәрігер» мамандығын таныстырады. Енді біздің денсаулығымызға қамқорлық жасайтын адамдар туралы сөйлесейік. Олар кімдер? Біздің өмірімізүшін күресетін және бізді емдейтін адамдарды дәрігерлер деп атайды. Қазіргі кезде көпшілік адамдар үшін ядролық медицина маңызды болып табылады. Оның көмегімен мысалы, қатерлі ісік тәрізді күрделі ауруларды, анықтауға және емдеуге болады.</p> <p><u>№23 слайд.</u> «Ядролық медицина» бейнефайлы .</p> <p><u>№24 слайд.</u> Егер сендер бұл мамандықты таңдайтын болсаңдар:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зерттеулер жүргізу және диагноз қою; • заманауи жабдықты басқару және пациенттің өмірі мен денсаулығына жауапты болу. <p>Жетістікті болу үшін:</p> <ul style="list-style-type: none"> • жақсы есте сақтау және әрдайым оқу қабілеті; • әртүрлі ғылыми пәндер бойынша жақсы білім болуы тиіс. <p>2-қадам. Командаларға лотты ойнату ұсынылады – тапсырманы орындау.</p>	Ақпаратты қабылдайды. Сұрақтарға жауап береді. Топта жұмыстарды орындайды.

	Командаларға кесілген түрлі пазлдар таратылады, олардан біртұтас сурет құрастырып шығу керек.	
«Дәрігер» мамандығы. Дұрыс құрастырылған пазл үшін команда 3 «атом» алады.		
№4 лотты ойнату (5 минут)	<p><u>№25 слайд.</u> Электронды рулетка жүргізіледі. Ол компьютер пернетақтасындағы кез келген санды басу арқылы тоқтатылады.</p> <p><u>№26 слайд.</u> 1-қадам. Аукцион жүргізуші ойыншыларға «теңізші» мамандығын ұсынады. Кез келген уақытта ең батыл мамандықтардың бірі су апаттарын бағындырған – теңізші – мамандығы болды. Бүгінде теңізшілер заманауи кемелерде, соның ішінде атом кемелерінде жүзеді.</p> <p><u>№27 слайд.</u> Қазіргі кезде қалың мұздарды жарып жүретін атом мұзжарғыш кемелері бар. Атом мұзжарғышы – ол ядролық қондырғысы бар кеме.</p> <p><u>№28 слайд.</u> Дүниежүзіндегі ең бірінші мұзжарғыш кеме – «Ленин» деп аталды. «Арктика» деп аталатын мұзжарғыш кеме ең әйгілі кеме болып табылады, себебі ол мұз құрсауында қалған елуден астам кемемені құтқарды. «Жеңістің 50 жылдығы» - әлемдегі ең үлкен мұзжарғыш кеме. «Ямал» – ақулаға ұқсайды, ол туристерді Солтүстік Мұзды мұхитқа саяхатқа апарады.</p> <p><u>№29 слайд.</u></p>	Ақпаратты қабылдайды. Топта жұмыстарды орындайды.

	<p>Бұл мамандықты таңдаған жағдайда сендер:</p> <ul style="list-style-type: none"> - әр түрлі климаттық жағдайларды ұзақ жүзулерді жүзеге асыратын боласыңдар; - күрделі техниканың жұмысын бақылай аласыңдар; - үлкен командада жұмыс істейтін боласыңдар. <p>Теңізші үшін:</p> <ul style="list-style-type: none"> - саяхаттағанды жақсы көру; - жақсы физикалық дайындық және мықты денсаулық маңызды болып табылады. 	
	<p>2-қадам. Командаларға келесі лотты ойнату ұсынылады – тапсырмаларды орындау:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тест. 2. Сөз құрастыр. 3. Нүктелерді қос. 4. Сәйкестікті тап. 5. Ребустар. 	
<p>«Теңізші» мамандығы. Әр дұрыс жауап үшін команда 5 «атом» алады. Толық орындалмаған тапсырмаға, сәйкесінше азырақ ұпай беріледі.</p>		
<p>Рефлексия (4 минут)</p>	<p><u>№30 слайд.</u> Балалар слайдта көрсетілген сурет бойынша мамандықты анықтаулары және атаулары тиіс. Сонымен қатар, аталған мамандық иелері қандай сипаттарға ие болулары тиіс екенін айтады.</p>	<p>Жалпы талқылау. Білім алушылар жауаптың өз нұсқаларын ұсынады.</p>
<p>Қорытынды (4 минут)</p>	<p><u>№31 слайд.</u> 1-қадам. Мұғалім сұрақтар қояды. Атом саласында жұмыс істейтін адамдар үшін қандай қасиеттер маңызды болып табылады? Адам өз бойында ол қасиеттерді қалай дамытулары тиіс?</p>	<p>Білім алушылар жауаптың өз нұсқаларын ұсынады.</p>
	<p>2-қадам. Мұғалім ойын сабақтың нәтижесін шығарады. Сонымен, кез келген мамандық үшін білім, дағды,</p>	

	<p>жауапкершілік, еңбексүйгіштік, жаңашылдыққа ұмтылу және өзін-өзі әрдайым дамытып отыру, әрдайым ғылым мен техниканың жаңалықтарының соңынан ұмтылу тәрізді қасиеттер маңызды болып табылады.</p> <p>Бұл қасиеттер қоғамда, әсіресе бүгінде жаңа технологиялар мен ғылым басты рөл ойнайтын тез өзгеретін өмірде әрдайым жоғары бағаланады.</p>	
Нәтижелерді бағалау (3 минут)	<p><u>№32 слайд.</u></p> <p>Жеңімпаз команданы дипломмен марапаттау.</p> <p>Басқа командаларға қатысқандары үшін алғыс айту</p>	

Дереккөз: https://myatom.ru/wp-content/uploads/2017/07/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%90%D1%83%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B9.pdf

«Еңбексүйгіштік, еңбек мәдениетін қалыптастыру»
тақырыбындағы сынып сағатының үлгісі

Әзірлеген – Байборанова Аякоз Дуйсенбаевна. Ақмола облысы Степногорск қаласының Қаныш Сәтпаев атындағы №9 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі.

Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты	Байборанова Аякоз Дуйсенбаевна
Күні:	
Сынып:	Бастауыш сынып
Іс-шараның тақырыбы	Еңбексүйгіштік, еңбек мәдениетін қалыптастыру
Формасы	Сынып сағаты
Іс-шараның мақсаты	Еңбектің адам өміріндегі маңыздылығын түсіндіру. Еңбек жасай білу дағдыларын дамыту. Еңбекке қызығушылықтарын арттыру, еңбектенуге, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу.
Іс-шараның барысы	
Іс-шараның кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті
Басы Ұйымдастыру кезеңі	<p>Амандасу.</p> <p>Балалар, адамға өмір сүру үшін нелер қажет? Ауа, су, тағам. Ауа, су – табиғаттың адамға берген сыйы. Ал тағам дегенде бірден еске түсетіні – нан. Нан еңбекпен келеді. Осы тағамнан басқасы да адамның өмір сүруіне қажетті киім, білім, үй, оның ішін заттармен толтыру, денсаулығын сақтау бәрі, бәрі, бәрі де еңбекпен келеді.</p> <p>«Еңбек түбі – зейнет». Еңбек әрбір адамды зейнетке жеткізеді. Еңбек етсең еш нәрседен кем болмайсың. Еңбек етсең барлық нәрсеге қол жеткізесің. Балалар сендердің еңбектерің сабақты жақсы оқып, әке – шешелеріңді қуанту. Жалқау, еріншек балалар үнемі төмен бағаларын алып жатады. Өйткені олар еңбектеніп оқымайды.</p> <p>«Еленген еңбек өнімді». Еңбек еткен адамның еңбегі елеусіз қалған емес. Олардың аттары тарихта қалады. Мысалы, Қаныш Сәтбаев аталарың көп еңбектеніп аты елеулі. Көптеген спортшылар олар тынымсыз еңбегінің арқасында дүние жүзінде аттары әйгілі болмақ.</p>
Ортасы	Сұрақ – жауап. Ой бөлісу Сұрақтар:

	<p>1. «Еңбек», «Еңбексүйгіштік» деген ұғымдарды қалай түсінесіңдер?</p> <p>2. Еңбек адамға не үшін қажет деп ойлайсыңдар?</p> <p>3. Қандай адамды еңбекқор дейміз?</p> <p>4. Сендердің қазіргі негізгі еңбектерің не? Балалардың жауаптары тыңдалып болған соң, оларды толықтырып, адамның өмір сүруіне қажеттінің барлығы еңбекпен келетінін түсіндіру.</p> <p>Жалғасын тап: Еңбек ерлікке жеткізер, ...(ерлік елдікке жеткізер). Еңбек етпей елге өкпелеме, ... (егін екпей жерге өкпелеме). Еңбек етсең емерсің, ... (ерінбесең жеңерсің). Еңбегіне қарай – құрмет, ... (жасына қарай – ізет). Еңбек адамның ... (екінші анасы). Еңбек – ата, ... (жер – ана). Еңбек ет те мақтан, ... (ойнап күл де шаттан). Еңбекке жастан, ... (өнерге бастан).</p> <p>Еңбек туралы мақал мәтелдер айту</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еңбегіне қарай – құрмет, Жасына қарай – ізет. 2. Еңбек ер атандырады. 3. Еңбек ерлікке жеткізер, Ерлік елдікке жеткізер. 4. Еңбек еткен – мұратқа жеткен. 5. Еңбек етпей елге өкпелеме, Егін екпей жерге өкпелеме. 6. Еңбеккер ұйқыдан ширап тұрады, Еріншек ұйқыдан қирап тұрады. 7. Еңбек ширатады, Өмір үйретеді. 8. Еріншектің ертеңі бітпес, Жеңілтектің селтеңі бітпес. 9. Еңбек етсең ерінбей, Тояды қарның тіленбей.
Сергіту сәті	
Ойын	<p>«Иә, жоқ» ойыны</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кітапханашы кітап береді (Иә). 2. Пеш салатын адам нан пісіреді (Жоқ).

	<p>3. Әртіс қабырға сырлайды (Жоқ). 4. Сағатшы сағат жөндейді (Иә). 5. машинист машина жуады (Жоқ). 6. Өрт сөндіруші бәліш пісіреді (Жоқ). 7. Су құбыршысы суға сүңгиді (Жоқ). 8. Мұғалім бала оқытады (Иә). 9. Ұшқыш аула сыпырады (Жоқ). 10. Ұшқыш ұшақты жүргізеді (Иә). 11. Жүргізуші көлікпен адамдарды тасымалдайды (Иә).</p> <p>«Қимыл-әрекетпен көрсет» ойыны. Мұғалімнің үстелінде – мамандық атаулары жазылған текше-карталар жатыр. Ойынға қатысушылар бір-бірден келіп текше-картаны алып, ондағы жазылған мамандықты қимыл-әрекетпен көрсетуі керек, басқа ойыншылар мамандық атауын атайды.</p> <p>Текше-карталар: «Сатушы», «Әнші», «Биші», «Дәрігер», «Жүргізуші», «Мұғалім», «Аспазшы» және т.б.</p>
Соңы	<p>Рефлексия</p> <p>Бүгінгі тәрбие сағатымыз «Еңбексүйгіштік, еңбек мәдениетін қалыптастыру» деп аталады. Еңбексүйгіштік, еңбекқорлық және еңбекті бағалай білген адам ғана өмірде құрметке бөленетіндігін түсіндік деп ойлаймын.</p> <p>Қорыта айтқанда адам тек еңбектің арқасында жетіліп дами бермек. Еңбек етпеген адам еш нәрсеге де қол жеткізе алмайды екен, сондықтан да ерінбей, жалқау болмай еңбек етсек міне сол еңбегіміздің жемісін жейміз. Біздің ең бірінші еңбегіміз ол біліміміз. Міне көп оқып, тәртіпті болып, сабақты жақсы оқысақ болашақта жақсы оқу орындарына түсіп, сол оқудың, білгеннің арқасында еңбегіміздің жемісін жейміз екен. Сондықтан тек білімді болып денсаулығымызды күтіп, алға қойған мақсатымызға жетуге тырысуымыз керек.</p>

«Еңбек адамды көркейтеді» атты сыныптан тыс іс-шараның үлгі-жоспары
 Өзірлеген – Талғат Диас Келденұлы. Павлодар облысы Екібастұз қаласы №21
 жалпы орта білім беретін мектебінің жас маманы, «Биология» оқу пәнінің
 мұғалімі.

Мақсаты: білім алушылардың еңбектің қоғамдағы маңызы туралы
 түсініктерін кеңейту.

Міндеттері:

- еңбексүйгіштік, дербестік, табандылық сияқты мінез-құлық қасиеттеріне
 дұрыс баға бере білу дағдысын қалыптастыруға ықпал ету;

- балалардың еңбек дағдыларын, еңбек мәдениетін дамытуға, еңбек
 әрекеттеріне қатысуға, өзін-өзі тәрбиелеуге баулу.

Іс-шараның барысы

1. «Екі соқа» проблемалық жағдай.

Жүргізуші:

Өткізілетін іс-шара «Еңбек адамды көркейтеді» деп аталады.

Іс-шараны С. Көбеевтің «Екі соқа» әңгімесін тыңдаудан бастайық.

Мұғалім әңгімені оқиды.

Бір заводтан әм бір кесек темірден екі соқа істеліп шықты, олардың біреуі
 кешікпей егіншінің қолына түсіп жер жырта бастады. Біреуі ешбір кәсіпсіз
 дүкенде жатты. Егіншінің қолындағы соқа жер жыртқаннан ағарып күмісше
 жылтырап тұрды, дүкендегі соқа тот басып қарайып жатты. Бірнеше уақыт өткен
 соң екі соқа жолығысты.

Сонда дүкендегі соқа егіншідегі соқадан сұрады: не себепті сен мұнша
 жалтырайсың? – деп.

- Жұмыс қылып мехнаттанғаннан. Егер сен де жұмыс қылып мехнаттансаң,
 мендей жарқырап тұрар едің, — деді.

2. Интерактивті әңгімелесу

Мұғалім: Бұл оқиғаның біздің іс-шараның тақырыбына қаншалықты
 қатысы бар екенін бәрі жақсы түсінді деп ойлаймын.

- Егіншіге келген соқа неге күмістей жарқырайды?

- Бос жатқан соқаға не болды?

- Бұл әңгіме кім туралы деп ойлайсындар? Спандияр Көбеев соқалар
 туралы айтқанда кімді меңзеп тұр?

- Осы әңгімені тыңдағаннан кейін қандай қорытынды жасауға болады?

Балалардың жауабы.

3. «Еңбек адамға не береді?» тақырыбында шағын дәріс.

Мұғалім: Адамдар ежелгі замандардан бері еңбекке үлкен мән берген.
 Еңбекке құрметпен қарау – бұл жер бетіндегі кез келген халықтың дәстүрі деп
 айтуға болады. Көптеген ежелгі авторлар еңбекті адамгершіліктік ерлік, адамның
 биік парызы деп санаған, сонымен қатар адамды еңбегіне қарай бағалаған.

Ата-бабаларымыздың еңбек өмірінің мұраты – бұл еңбексүйгіштік,
 үнемділік, шаруашылықтағы тәртіп пен тазалық болып саналды. Қазіргі кезде де

еңбексүйгіштік, адал қызмет ету адамның бойындағы жоғары қасиеттердің бірі болып саналады.

Еңбек – қуаныш пен рахаттылықтың көзі. Еңбек ұжымында адам басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды үйренеді және ұжымның күшін сезіну мүмкіндігіне ие болады. Еңбекте адам физикалық жағынан да, моральдық жағынан да жетіледі. Оның амандығы, әл-ауқаты жұмысына байланысты болады. Еңбектің де үлкен тұлғалық мәні бар. Көп нәрсені өз қолымен жасай алатын адамдардың қаншалықты бақытты екенін және ештеңе үйренбегендердің қаншалықты дәрменсіз болатынын білеміз.

4. «Мақал-мәтелдерді аяқта» ойыны.

Мұғалім: Кез келген халық балаларды балалақ шағынан бастап еңбекке үйретіп бастаған. Мақал-мәтелдер еңбек тәртібінің ережелері қызметін атқарды.

Еңбек туралы мақал-мәтелдер білесіңдер ме? Біз мұны қазір тексереміз. Мақалдың басын оқимын, сен жалғастырасыңдар. Бір ауыздан жауап беруге болады.

- 1) Еңбегі ештің күні кеш, ... (тұзы сор)
- 2) Еңбегімен ер сыйлы, ... (Өнбегімен жер сыйлы).
- 3) Еңбегіне қарай – құрмет, ... (Жасына қарай – ізет).
- 4) Еңбегің егіз болса, ... (байлығың сегіз болады).
- Еңбегің қатты болса, ... (татқаның тәтті болады).
- 5) Еңбек адамның көркі, ... (Адам заманның көркі).
- 6) Еңбек – ата, ... (жер – ана).
- 7) Еңбек бейнет емес, ... (зейнет).
- 8) Еңбек ердің көркі, ... (Ер елдің көркі).
- 9) Еңбекке бейім болсаң, ... (қатарыңнан кейін болмайсың).
- 10) Еңбеккер ұйқыдан ширап тұрады, ... (Еріншек ұйқыдан қирап тұрады).

Дереккөз: https://massaget.kz/mangilik_el/tup_tamyir/asyil_soz/41294/

5. «Мамандықтар рингі» ойыны.

Мұғалім: Жылдар елеусіз зымырап өтіп, сендер де мамандық таңдайтын кезге келесіңдер. Енді сендердің қанша мамандықты білетіндеріңді тексеріп көрейік. «Мамандықтар рингі» ойынын ойнаймыз.

Ойынға 6 команда қатысады (қатар саны бойынша). Тақтаға әр топтан бір өкілді шақырамын (балалар тақтаға шығады.) Менің белгім бойынша сендер кезекпен бір мамандықты атауларың керек. Егер қандай да бір қиындықтар туындаса, өз топтарыңнан көмек сұрай аласыңдар. Егер команда 3 секунд ішінде мамандықтың атын есіне түсірмесе, ол ойыннан шығарылады. Ойын 5 минутқа созылады. Рингте қалған команда жеңімпаз атанады.

Ойынның нәтижесін шығару.

6. «Мамандық атауын тап» ойыны.

Дүниеде көптеген мамандықтар бар, олардың ішінде әр адамның өзіне ұнайтын, өзіне жақсы әсер ететін және пайдалысы бар.

Мен сендерге мамандыққа қатысты сөздер айтамын, сендер мамандықтың атауын табуларың керек.

1) Бұл мамандық иесі өнімді жер астынан фонтан қылып шығарады – (мұнайшы).

2) Бұл мамандық иесі ұршықты ойнатып, сәнді мата өрнегін жасайды жайнатып (тоқымашы).

3) Бұл мамандық иесі дабылға тез жетеді, түтінге қақалса да тайсалмайтын батыр (өрт сөндіруші).

4) Бұл мамандық иесі жалтылдаған қайшымен, өскен шашты түзейді (шаштараз).

5) Бұл мамандық иесі қараңғы үйді шаммен жарықтандырады (монтер).

6) Бұл мамандық иесінің қолында қалақ, оның салатыны үй мен қала (кірпіш қалаушы).

7) Бұл мамандық иесі топырақтың құрамын біледі, қай жерде қай дақыл жақсы өсетінін де біледі. Ол – (агроном).

8) Бұл мамандық иесін радиодан өзі көрінбейді, бірақ сөзі естіледі. Ол – (радио дикторы).

9) Бұл мамандық иесі адамның келбетін, табиғатын әдемілігін айнытпай келтіреді. Ол – (суретші).

7. «Менің сүйікті мамандығым» блиц-сұхбат.

Мұғалім: Енді біз сендердің мамандықтар әлеміндегі талғамдарың мен қалауларыңды анықтаймыз. Бізге баспасөз өкілдері келді. Мен оларды осында шақырамын.

1-тілші. Сәлеметсіз бе, біз редакциядан сыныптағы әрбір оқушыдан сұхбат алу туралы тапсырма алдық.

2-тілші. Сынып оқушыларының қандай мамандықты ұнататыны бізді қызықтырады.

1-тілші 1. Барлығы екі сұрақ бар. Сендерге қай мамандық көбірек ұнайды?

2-тілші. Ол мамандық сені неге қызықтырады?

Тілшілер әр оқушыға жақындайды, ал балалар жауап береді. Екінші сұраққа жауап беруді ұмытып қалса, тілші оларды еске салады.

8. «Біздің ата-аналарымыздың мамандығы» атты ауызша әңгімелер

Мұғалім: Көптеген балалар ересек болуды армандап, өздеріне ұқсағысы келетін адамды таңдай отырып, қандай да бір идеалды іздейді. Көбінесе шоу-бизнес жұлдыздары, теледидарлық кештердің кейіпкерлері, жанжалдар, жарнамалар осындай идеал ретінде әрекет етеді.

Бірақ біздің арамызда нағыз батырлар өмір сүреді – бұл сендердің ата-аналарың, ата-әжелерің. Олар күн өткен сайын қарапайым жұмыс істейді: үйретеді, емдейді, салады, тасымалдайды, сатады, тазартады, тамақтандырады, біз онсыз өмір сүре алмайтынның бәрін жасайды. Ата-анаң жұмыста не істейді? Олардың мамандығы қандай? Оларды бұл кәсіпке не қызықтырады? Әңгімелеріңді тыңдайық.

9. Қорытынды сөз. Мұғалім: Ешбір жеңіс те, жеңіліс те адамға еңбек бере алатындай қуаныш, бақыт сыйламайды. Ол былай деп жазды: «Балаларды бақыт үшін емес, еңбек үшін тәрбиелеу керек – бұл оларға бақыт әкеледі».

10. Сабақты қорытындылау. Сендердің естерінде қандай сәттер қалды? Қандай ойлар қалды? Сен не туралы ойлағың келеді? Осы сұрақтардың жауабын келесі сынып сағатында талқылайтын боламыз.

«География», «Биология» және «Химия» оқу пәндерімен байланысты мамандықтар және мамандық бойынша еңбек мәдениетіне қойылатын талаптар

№	Мамандықтың атауы	Мамандық бойынша еңбек мәдениетіне қойылатын талаптар
География		
1	Картограф	<p>Картографиялық кескіндердің көпшілігі қолмен құрастырылады. Бұл маманнан табандылық пен шыдамдылықты талап ететін ұзақ және қиын процесс. Кішкентай бөлшектердің көптігі көздің жақсы көруін қажет етеді. Дәл осы қасиеттер картографқа жергілікті жерде жұмыс істегенде қажет.</p> <p>Карта мүмкіндігінше дәл жасалуы керек, сондықтан маман жұмыс кезінде өте мұқият және ұқыпты болуы керек. Мысалы, аэрофототүсірілімнен алынған деректерді, қағазға тасымалдау үшін аналитикалық ақыл мен кеңістікті мөлшерлеу дағдысы қажет. Көптеген есептеулер жүргізу үшін картографқа геодезия, топография және география салаларымен қатар, математика мен информатикадан да білім қажет. Картографиялық компьютерлік арнайы бағдарламалармен және мамандандырылған техникамен жұмыс істеу дағдысы болуы тиіс.</p> <p>Дереккөз: https://moeobrazovanie.ru/professions_kartograf.html</p>
2	Геолог	<p>Геосфера аймақтарын, олардың құрамындағы пайдалы қазбаларды құрамы бойынша зерттейтін маман. Ол:</p> <ul style="list-style-type: none"> - бағалы тау жыныстарының орнын табу; - пайдалы қазбалардың қорын есептеу; - жұмыстың күрделілік деңгейін анықтау; - табылған кен орындарын зерттеу және бағалау; - тау-кен жұмыстарының жоспарын құру; - үлескінің картасын құрастыру және модельдеу; - геологиялық барлау және іздестіру жұмыстарын жүргізу; - геофизикалық және геохимиялық жоспарлар құру; - әзірлеу алаңының жағдайын бақылау; - есеп беру; - геолог жинаған материалдар негізінде пайдалы қазбаларды өндіру және өңдеу бойынша зауыттар жобаланады және салынады.
3	Мұнай	Мұнай мен газ кен орындарын зерттейді. Ол аумаққа

	геологы	барлау жүргізеді, сынақ бұрғылауға арналған құрал-жабдықтарды дайындайды, зертханалық сынақтар жүргізеді, содан кейін жұмыс нәтижелерін бағалайды, егер кен орны табылмаса, зерттеудің жаңа нүктесі анықталады.
4	Инженер-геолог	Құрылыста инженерлік-геологиялық іздестіру жұмыстарын жүргізетін маман. Ол сондай-ақ ғимараттарды салу кезінде топырақты таңдау және сынаумен айналысады, конструкцияларды сейсмикалық белдеудегі жарықтар, бұрмаланулар және үзілістерге тексереді.
5	Техник-геолог	Жер қыртысының қозғалысын, жердің ішкі бөлігін зерттейді. Осы аумақта пайдалы қазбалардың бар-жоғын тексереді, өлшеулер жүргізеді, топырақ пен пайдалы қазбалардың тәжірибелік үлгілерін зерттейді және бақылайды, сонымен қатар осы үлгілердің сипаттамасын жасайды. Дереккөз: https://www.kp.ru/putevoditel/obrazovanie/geolog/
6	Метеоролог	Деректерді жинап, талдайтын маман. Әр 3 сағат сайын аспаптардың көмегімен көрсеткіштерді (ауа температурасы, қысым, жел т.б.) алып, ауа райы журналына жазып отырады. Метеорологқа аналитикалық дағдылар мен нақты ғылымдарға бейімділік қажет.
7	Гидролог	Маман: - су нысандарының су деңгейі, ағызу жағдайы, мұздың қалыңдығы, жылдың әр мезгіліндегі су температурасы және т.б. гидрологиялық бақылаулары, судың сапасы мен көлеміне әсер ететін климаттық және ауа райы өзгерістерін тіркеу; - құрылыс жұмыстарын ұйымдастыру кезінде су объектілерін тексеру және далалық құжаттаманы жүргізу; - су тасқыны салдарын модельдеу бойынша талдау жұмыстары; - гидрологиялық материалдарды кеңселік өңдеу, кестелер мен графиктер құрастыру; - кеме қатынасы үшін өзен арналары мен су қоймаларының жағдайын бақылау.
8	Топырақтанушы	Жердің топырақ жамылғысын зерттейтін маман: - топырақтың қасиеттерін зерттеу; - топырақты жіктеу; - топырақтың пайда болу процестерін зерттеу;

		<ul style="list-style-type: none"> - топырақ ортасы тұрақтылығын бағалау; - ауыл шаруашылығында қолданылуы; - экологиялық жағдайын зерттеу.
9	Мұзтанушы (гляциолог)	<p>Мұздың, қардың және су объектілерінің барлық түрлерін зерттейтін маман;</p> <ul style="list-style-type: none"> - маманның еңбегі физикамен тығыз байланысты; - солтүстік өңірлерде де, ірі қалаларда да жұмыс істей алатын, жағдайды жергілікті жерде зерттей алатын бірегей маман; - ол тау-кен өнеркәсібі, жеке тау шаңғысы курорттары, құрылыс индустриясы және басқа да салаларда қажет.
10	Жанартанушы (вулканолог)	<p>Жанартауларды зерттейтін маман. Вулканология – жанартаулардың пайда болу себептері, олардың дамуы, құрылымы, атқылау өнімдерінің құрамы және жер бетіндегі орналасу заңдылықтары туралы ғылым.</p> <p>Жанартанушыға қойылатын талаптар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - физикалық төзімділік; - кеңістіктік қиял; - аналитикалық ақыл; - бақылау; - назар аудару; - логикалық ойлау; - эмоционалды-ерікті тұрақтылық; - жақсы есту және көру.
11	Спелеолог	<p>Үңгірлерді зерттеуге маманданған геолог. Ол жер асты кеңістігін: табиғи үңгірлерді, көлдерді, өзендерді және олардың экологиялық жүйелерін, сонымен қатар жер асты суларының пайда болуын, дамуын, құрылымын, құрамын, қозғалысын зерттейді.</p> <p>Спелеологқа қойылатын талаптар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - физикалық төзімділік және тамаша спорттық дайындық; - төзімділік және экстремалды жағдайларда өзін-өзі ұстай білу; - логикалық ойлау; - аналитикалық ойлау; - психикалық тұрақтылық.
12	Геодезист	<p>Жергілікті жердің картасын жасайтын және жер бедерін сипаттауға қажетті есептеулерді жасайтын маман. Геодезия астрономиямен, геофизикамен, космонавтикамен, картографиямен және т.б.</p>

		<p>Геодезистке қойылатын талаптар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - техникалық ақыл-ой; - математикалық қабілеттер, зейінділік; - шынықтыру және жақсы физикалық дайындық өте маңызды; - өйткені, геодезист көп уақытын далада өткізеді.
13	Туризм менеджері	<p>Туристік индустрияда клиенттерге туристік саяхаттарды ұйымдастыратын маман.</p> <p>Туризм менеджеріне қойылатын талаптар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - маршруттар әзірлеу; - экскурсиялық бағдарламалар мен ойын-сауықтарды дайындау; - қонақүйлерді брондау; - тұрақты рейстерге билеттер сатып алу; - чартерлік рейстерді ұйымдастыру; - қабылдаушы тараппен келіссөздер жүргізу; - сақтандыру және визаларды тіркеу; - турпакеттерді қалыптастыру; - туристік агенттіктермен келісімдер жасау; - жарнамалық хабарландырулар әзірлеу; - қабылдаушы тараптың өкілдерімен жанжалды жағдайларды шешу.
Биология		
14	Мал шаруашылығы маманы	<p>Ауылшаруашылық жануарларына маманданады, азық-түлік қорын қалыптастырады, оларды күтіп-баптау, емдеу және өсіру үшін оңтайлы жағдай жасайды. Ол селекциямен айналысады, мал шикізатынан алынатын өнімдердің сапасы мен өндіріс кезеңдерін бақылайды.</p> <p>Оның мінезінде белсенділік, шешімділік, жауапкершілік басым. Мал маманы өз білім деңгейін үнемі жетілдіріп, қызмет саласына қатысты әлемдік жаңалықтарды қадағалап отырады. Сондықтан қызығушылық пен ақпаратты жылдам іздеу және талдау қабілеті маңызды.</p>
15	Микробиолог	<p>Микроорганизмдерді және ең алдымен жануарлар мен адамдарда аурулардың дамуына себепші болатындарды зерттеуге маманданған. Сондай-ақ дәрі-дәрмек, өндірістік қажеттіліктерге арналған түрлі химикаттарды сынап, жасап шығарады, сараптамалар мен зерттеулер жүргізеді.</p> <p>Микробиологқа қойылатын талаптар:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - жауапкершілік; - ұқыптылық; - жауапкершілік; - еңбекқорлық; - табандылық; - жаңа ақпаратпен жұмыс істеу дағдысы.
16	Орманшы	<p>Орман шаруашылығының қызметкері, мемлекеттік орман күзетінің қызметкері. Орманшы мамандығы табиғатты сүюді және оған деген жауапкершілікті, адалдық пен батылдықты көздейді. Орман мен оның тұрғындарын браконьерлерден, заңсыз ағаш кесуден және өрттен қорғауды қажет етеді. Орманшы төзімді, дене күші мен қол еңбегіне дайын болуы керек. Ол жиі ұзақ жол жүруге, арамен, күрекпен және басқа құралдармен жұмыс істеуге дағдылы болуы тиіс.</p>
17	Агроном	<p>Өсімдіктерді өсіру және жинау саласында жан-жақты білімі бар ауыл шаруашылығы саласындағы маман.</p> <p>Агроном өз міндеттерін табысты орындау үшін келесі дағдылар мен қасиеттерге ие болуы керек:</p> <ul style="list-style-type: none"> - бастама және ынта; - тиімділік; - бақылау және зейінділік; - жауапкершілік.
18	Эколог	<p>Биосфералық жағдайды талдаумен және табиғаттағы бар және болуы мүмкін зиянды азайту шараларын әзірлеумен айналысатын маман.</p> <p>Экологқа тән жеке қасиеттер:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дипломаттық; - икемділік; - ішкі тәртіп; - стреске төзімділік; - жауапкершілік, ұқыптылық; - дәлдік (қателерге жол берілмейді); - аналитикалық ойлау; - тірі табиғатқа құштарлық, ҒЫЛЫМИ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА ҚАБІЛЕТТІЛІК; - топта жұмыс істеу дағдысы; - әдептілік.
Химия		
19	Биохимик	Бұл химия, ботаника, генетика, фармакология

		<p>негіздері және басқа да сабақтас пәндер бойынша терең білімі бар кең ауқымды мамандар. Олар: медициналық орталықтарға, ғылыми зертханаларға, мал шаруашылығына қажет. Олардың мінезінде:</p> <ul style="list-style-type: none"> - міндеттілік; - ынталылық; - тәртіптілік; - ғылымға деген сүйіспеншілік тәрізді маңызды қасиеттер болуы керек.
20	Фармацевт	<p>Орта немесе жоғары фармацевтикалық білімі бар, дәрі-дәрмек шығаратын, сонымен қатар оларды сатумен айналысатын маман. Фармацевт дәрі-дәрмектің құрамдас бөліктері, олардың қолданылуы, қарсы көрсеткіштері және жанама әсерлері туралы және дәрілік аналогтарды жақсы біледі.</p> <p>Фармацевт:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жаңа дәрілер әзірлеуге қатысады; - рецепт бойынша препараттарды дайындайды; - пациенттің жасын басқа да факторларды ескере отырып дозаны анықтайды; - жеткізуге өтінімдер жасайды, дәрілік заттарды қабылдайды және сақтау шарттарын бақылайды; - қоймадағы тауарлардың есебін жүргізеді; - дәріханада, қоймада немесе зауытта санитарлық режимнің сақталуын қадағалайды. <p>Дереккөз: https://trends.rbc.ru/trends/social/64c394499a7947c8e9cff801?from=copy</p>
21	Химиялық талдау зертханашысы	<p>Зертханада заттардың химиялық және физика-химиялық талдауларын жүргізетін маман.</p> <p>Жеке қасиеттері:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зейінді шоғырландыру және ұзақ уақыт бөлу мүмкіндігі; - жақсы сенсорлық есте сақтау; - қол қозғалысының жақсы дамыған координациясы; - жақсы реакция; - нейропсихикалық тұрақтылық; - иіс және тактильді сезімталдық; - жеке ұйым; - дәлдік; - жауапкершілік; - тәртіп.

Қазақстан Республикасындағы кәсіби және басқа мерекелері

Ұлттық мерекелер – Қазақстандық мемлекеттілікті дамытуға маңызды ықпал ететін ерекше тарихи маңызы бар оқиғаларды атап өтуге Қазақстан Республикасында белгіленген мерекелер. Ұлттық мерекелерді мерекелеу орталық және жергілікті мемлекеттік органдардағы ресми іс-шараларды өткізумен жалғасады. Бүгінгі таңда ұлттық мереке тек Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні болып табылады.

Мемлекеттік мерекелер – қоғамдық-саяси мәні бар оқиғаларға арналған, сондай-ақ Қазақстан Республикасының азаматтары дәстүрлі атап өтетін мерекелер. Мемлекеттік мерекелерді тойлау ресми іс-шараларды жүргізумен жалғасуы мүмкін.

Кәсіби және өзге де мерекелер – ұлттық және мемлекеттік мерекелер мәртебесі берілмеген, азаматтардың жекелеген санаттары атап өтетін мерекелер.

Кәсіби мерекелер демалыс күндері болып табылмайды, бірақ әріптестеріңізді, таныстарыңыз бен жақын адамдарыңызды құттықтаудың жақсы себебі болып табылады.

Дереккөз: https://egov.kz/cms/kk/articles/prof_holidays

Р/с	Кәсіби және өзге де мерекелер	Күні
1	Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланы күні	10 қаңтар
2	Ауғанстан Демократиялық Республикасынан Кеңес әскерлерінің шектеулі контингентінің шығарылған күні	15 ақпан
3	Алғыс айту күні	1 наурыз
4	Жерге орналастыру, геодезия және картография күні	Наурыздың екінші сенбісі
5	Геолог күні	Сәуірдің бірінші жексенбісі
6	Ғылым қызметкерлері күні	12 сәуір
7	Қазақстан Республикасының Мемлекеттік күзет қызметі күні	21 сәуір
8	Байланыс қызметкерлері күні	17 мамыр
9	Мәдениет және өнер қызметкерлері күні	21 мамыр
10	Саяси қуғын-сүргін және ашаршылық құрбандарын еске алу күні	31 мамыр
11	Химия өнеркәсібі қызметкерлері күні	Мамырдың соңғы жексенбісі
12	Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері күні	4 маусым
13	Эколог күні	5 маусым
14	Монополияға қарсы орган қызметкерлері күні	7 маусым

15	Полиция күні	23 маусым
16	Мемлекеттік қызметші күні	23 маусым
17	Судья және сот қызметкері күні	24 маусым
18	Жеңіл өнеркәсіп қызметкерлері күні	Маусымның екінші жексенбісі
19	Малшылар күні	Маусымның екінші жексенбісі
20	Медицина қызметкері күні	Маусымның үшінші жексенбісі
21	Бұқаралық ақпарат құралдары қызметкерлері күні	28 маусым
22	Дипломатиялық қызмет күні	2 шілде
23	Ұлттық домбыра күні	Шілденің бірінші жексенбісі
24	Су шаруашылығы қызметкерлері күні	9 шілде
25	Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік органдарының күні	13 шілде
26	Балық шаруашылығы қызметкерлері күні	Шілденің екінші жексенбісі
27	Металлург күні	Шілденің үшінші жексенбісі
28	Сауда қызметкерлері күні	Шілденің төртінші жексенбісі
29	Көлік қызметкерлері күні	Тамыздың бірінші жексенбісі
30	Абай күні	10 тамыз
31	Құрылысшы күні	Тамыздың екінші жексенбісі
32	Шекарашылар күні	18 тамыз
33	Спорт күні	Тамыздың үшінші жексенбісі
34	Шахтер күні	Тамыздың соңғы жексенбісі
35	Семей ядролық сынақ полигонының жабылған күні	29 тамыз
36	Білім күні	1 қыркүйек
37	Мұнай-газ кешені қызметкерлері күні	Қыркүйектің бірінші жексенбісі
38	Отбасы күні	Қыркүйектің екінші жексенбісі
39	Қазақстан халқы тілдері күні	5 қыркүйек
40	Атом саласы қызметкерлері күні	28 қыркүйек
41	Әділет органдары қызметкерлері күні	30 қыркүйек

42	Машина жасаушы күні	Қыркүйектің соңғы жексенбісі
43	Еңбек күні	Қыркүйектің соңғы жексенбісі
44	Қарттар күні	1 қазан
45	Радио күні	1 қазан
46	Мұғалім күні	5 қазан
47	Қорғаныс өнеркәсібі қызметкерлері күні	6 қазан
48	Қазақстан кәсіптік одақтарының күні	10 қазан
49	Нан күні	16 қазан
50	Құтқарушы күні	19 қазан
51	Орман шаруашылығы қызметкері күні	Қазанның үшінші жексенбісі
52	Кітапханашы күні	24 қазан
53	Әлеуметтік қорғау жүйесі қызметкерлері күні	Қазанның соңғы жексенбісі
54	Күзет ұйымдарының қызметкерлері күні	29 қазан
55	Сыртқы барлау күні	5 қараша
56	Статистика күні	8 қараша
57	Цифрландыру және ақпараттық технологиялар қызметкерлері күні	10 қараша
58	Энергия үнемдеу күні	11 қараша
59	Ұлттық валюта – теңге күні, Қазақстан Республикасының қаржы саласы қызметкерлерінің кәсіби мерекесі	15 қараша
60	Ауыл шаруашылығы, тамақ және өңдеу өнеркәсібі қызметкерлері күні	Қарашаның үшінші жексенбісі
61	Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті күні	1 желтоқсан
62	Прокуратура күні	6 желтоқсан
63	Энергетик күні	Желтоқсанның үшінші жексенбісі
64	Қазақстан Республикасының Мемлекеттік фельдъегерлік қызметі күні	20 желтоқсан
65	Архивші күні	22 желтоқсан

Дереккөз: https://egov.kz/cms/kk/articles/prof_holidays

Еңбек тәрбиесі бойынша экологиялық жоба

Жобаның мақсаты: жобалық әдісті қолдана отырып, бастауыш сынып білім алушыларына еңбек тәрбиесі арқылы экологиялық тәрбие беру мәселелерін шешу; мектеп маңындағы жер үлескісінде өсетін өсімдіктер мен жануарлардың мәселелерін шешуге үйрету, еңбекті сүйеге тәрбиелеу.

Міндеттері:

- экологиялық мәдениеттің құрамдас бөліктерінің бірі ретінде тұлғаның эмоционалды-сезімдік қабілеттерін дамыту;

- баланың сыртқы әлеммен қарым-қатынасының жағымды тәжірибесін, еңбек әрекетіндегі дағдылары мен біліктерін қалыптастыру.

Жобаның мазмұны:

1. Дайындық кезеңі

Балаларға арналған еңбек тақырыбындағы әңгімелерді оқу.

Пошта жәшігін дайындау.

Хат алуға болатын нысандарды таңдау.

Балалар шығармашылығы көрмесі.

«Біз олар үшін жауаптымыз» мәнерлеп оқу сайысы.

2. Негізгі кезең – тәжірибелік істер кезеңі.

3. Қорытынды кезеңі.

Балалар мен ата-аналар үшін экологиялық мереке өтеді. Балалар мен ата-аналардың жоба барысында орындаған барлық шығармашылық жұмыстары көрсетіледі, ертегілердің фрагменттері сахналанады, орындалған практикалық іс-әрекеттер баяндалады және т.б.

Жоба ұжымдық және ұзақ мерзімді ретінде жүзеге асырылуы мүмкін.

Жобаның мазмұны	Дамытушы орта	Әдістемелік қамтамасыз ету	Балалардың жеке және ата-аналарымен орындайтын іс-әрекеттері
Қыркүйек. «Жасыл достан» хат			
«Қурап қалған бұтақ» акциясы (балалардың назарын келесі мәселеге аудару: егер біреу ағаштың бұтағын сындырса, ағашқа көмектесуге бола ма?)	Әр түрлі ағаш түрлерінің суреттері. «Ағашты құрастыр» дидактикалық ойыны	«Жасыл достан» хат. Экскурсия жоспары	«Күзгі ағаш» аппликациясы; «Ағашқа көмектес» экологиялық табиғатты қорғау акциясы
Сыныпта	Табиғат	Модельмен	«Менің жасыл

балаларға жұмыс істеуге қажетті түрлі түсті жапырақтар, діндер, бұтақтар, әртүрлі ағаштардың жемістері тәрізді бөлшектерді таңдай отырып, «Менің сүйікті ағашым» жұмыс үлгісін ұйымдастыру ()	бұрышына үлгі (модель) әзірлеу	жұмыс істеудің дидактикалық кешенін қолдану алгоритмі	досым» тақырыбында сурет салу
Еңбек десанты	Үлескідегі жұмыс (балаларға арналған сыпырғыштар, жапырақтар жинауға арналған қапшықтар)	Жұмысты таза ауада ұйымдастыру (тапсырмалар)	Жапырақ трафареттерін қарындашпен бояу
«Гүлзардан келген қонақ»			
«Барқытгүл» акциясы (балалардың назарын өсімдікті күзде жылы бөлмеге ауыстырып, күтіп-баптаса, оның өмірін ұзартуға бола ма? деген мәселеге аудару	Барқытгүл отырғызылғын құмыра, бақылау күнделіктері, сызбалар	Барқытгүлдерден хат. «Біздің гүлзардағы күзгі гүлдер» әңгімесінің қысқаша жазбасы	Сурет салу
«Гүлдің өмірі» атты дидактикалық ойын	«Гүлдердің өсуі үшін не қажет?» суреттерін жинақтау	Ойын барысының сипаттамасы	Әр түрлі материалдардан «Барқытгүл» аппликация жасау (қол еңбегі)
Еңбек десанты: өсімдікті қазып алу, оны құмыраға отырғызу, оған	Еңбек тапсырмаларының түрлері	Балалардың іс-әрекетіне жетекшілік ету	«Гүлзардан келген қонақ» аппликация

әрдайым күтім жасау			«жасау (қол еңбегі)
«Қанатты достар»			
«Құстарды тамақтандыр» акциясы (балалардың назарын «қыста құстарға тамақ табу қиын, біз қалай көмектесе аламыз?») мәселесіне аудару	Қыстап қалатын құстардың суреттерін қарау; сайтта құстарды қарау және бақылау	«Шымшықтың хаты»	«Астау» қол еңбегі
«Құс асханасы» еңбек десанты: құстарға арналған астауларға күнделікті нан үгінділерін, кептірілген жидектер салу арқылы құстарды тамақтандыру	Табиғат бұрышында, үлескіде астау орнату (құстардың сұлбасын және түрлі тағам үлгілерін жасау)		
«Қысқы астау» отбасылық жоба	Әртүрлі астаулардың суреттері		Қысқы астаулар дайындау
«Жасыл шырша бізге қонаққа келді»			
«Жасыл шырша, тірі шырша» акциясы (балаларға «бірнеше күндік мерекеге байланысты тірі ағашты жою керек пе?» деген проблемалық сұрақ қою және шешу жолдарын ұсыну	Табиғат бұрышына шыршаның үлгісін қою және безендіру	Орман сұлуынан хат	Әр түрлі материалдардан «Шырша» аппликациясын әзірлеу
«Орманның жасыл шыршасына балама шырша	Әртүрлі шыршалар мен композициялар бар альбом	Сайысқа арналған	

ойлап тап» отбасылық сайысы		сұрақтар мен тапсырмалар	
«Шыршаға арналған қар көрпе» еңбек десанты			Отбасы мүшелерімен бірлесіп кішкентай күректер мен сыпырғыштар әзірлеу
Шыршаны мұшалармен безендірейік (жылтыр қағаздардан)	Пластик бөтелкелер, бояғыштар, колер, гуашь бояулар	«Судың өзгеруі» жазбалар	
Біздің табиғат бұрышымыз			
«Қынагүл ауырып қалды» акциясы. балалардың назарын «қынагүлдің жапырақтары түсіп жатыр, ол гүлдеуді тоқтатты, мүмкін ол ауырады, оған қалай көмектесуге болады?» мәселесіне аудару	Қынагүл – бөлме өсімдігі	Қынагүлден келген хат	Қынагүлді бақылау күнделіктерін жүргізу
Табиғат бұрышына еңбек десанты. Өсімдіктерді жуу, топырағын қопсыту	Еңбек іс- әрекеттерінің түрлері	Тапсырмалар беруді ұйымдастыру	
«Бөлме өсімдіктеріне қалай көмектесуге болады?» танымдық оқу әрекеті		Оқу әрекеті бойынша жазба жасау	«Бөлме өсімдігін жина» ойынын әзірлеу
«Қайта гүлдеген бұтақ» тәжірибесі	Эксперимент жүргізуге қажетті материалдар, бақылау күнделіктері	Тәжірибені сипаттау алгоритмі	««Бұтақтары бар ваза» апликациясы

«Терезе алдындағы дәрумендер» пияз, аскөк отырғызу	Топыраққа арналған жәшік, аскөк тұқымы, пияз, бақылауға арналған дәптер; «Дәрумендер отбасы» дидактикалық ойыны	Еңбек реттілігі алгоритмі; «Дәруменді калейдоскоп»; Оқу әрекеті бойынша жазба жасау	«Дәруменді жұмбақтар» атты қолжазба журналы
«Жануарлар – адамның ең жақсы достары»			
«Қамқорлық» операциясы «жануарларымызға қалайша көмектесе аламыз?» мәселесіне балалардың назарын аудару		Үй қоянынан келген хат	«Біздің өлкемізде тіршілік ететін жануарларды таңда және сипаттама бер» атты дидактикалық ойын
Еңбек десанты	Еңбек іс-әрекетінің модельдері	Тапсырмалар беруді ұйымдастыру	«Менің сүйікті жануарым» тақырыбына сурет салу
Құстарға арналған сұлы отырғызу	Жәшік, топырақ, сұлы тұқымы, суы бар су сепкіш	Жұмыстың реттілігі алгоритмі	«Өсімдіктер өмірі» атты альбом
Бөлмедегі гүлдердің топырағын қопсыту, арамшөптерден тазарту, суару, гүлдерге күнделікті күтім жасау	Таяқшалар, күректер, қайшылар	«Сынып жетекшісімен бірлескен еңбек» оқу әрекеті бойынша жазба жасау	Өсімдіктер, жануарлар туралы өлеңдер жаттау
«Құтқарушылар командасы» атты дидактикалық ойын		Дидактиканың мазмұнын сипаттау	Балалардың суреттерін ойынға қолдану
«Көктемгі жылғалар»			
«Жылғалар ағады» акциясы. Балалардың	Суреттер мен фотосуреттер көрмесі	Сыңғырлаған жылғадан келген хат	«Көктем келді – көктемге жол берейік» атты

назарын «қар еріп жатыр, мектеп маңындағы үлескінің жері өте ылғалды, қардың тез еруі үшін не істеу керек?» мәселесіне аудару	Суреттер мен фотосуреттер көрмесі	Сыңғырлаған жылғадан келген хат	балалар мен олардың ата-аналарының сөз саптау шығармашылығы
Еңбек десанты: жылғалардың ағуы үшін шағын орап қазу			
«Кеме жүзіп келеді» атты дидактикалық ойын		Дидактикалық кешеннің сипаттамасы	«Көңілді кеме» атты қол еңбегі
«Қанатты достарды қарсы алу»			
«Қанатты достар, ұшып келіндер» атты акция. Балалардың назарын «көктемде құстар ұшып келеді, олар біздің аулада өмір сүрулері үшін қалай қарсы алуға болады?» мәселесіне аудару	Жыл құстарының иллюстрациялары, фотосуреттері		Құстар туралы өлеңдер жаттау
«Құстарға арналған үйшіктер» атты отбасылық акция	Фотосуреттер көрмесі		Құстарға арналған үйшіктер дайындау
Жер күні – еңбек акциясы: «Ауланы жина – жерге сыйлық жаса!»		Мерекенің сценарийі	Номинациялар бойынша марапаттар дайындау – қол еңбегі
«Түрлі-түсті гүлзар»			
«Гүлдердің көшеттер» атты акция. Білім	«Гүлзарлардың ландшафты	Гүлдер ханшайымынан келген хат	«Мектеп ауласы – гүлденген аула» атты альбом жасау

Кестенің жалғасы

алушылардың назарын «ауламыз әдемі болуы үшін не істеуіміз керек?» мәселесіне аудару	дизайны» фотостендін қарау	Гүлдер ханшайымынан келген хат	«Мектеп ауласы – гүлденген аула» атты альбом жасау
Гүлзарларды гүл отырғызуға дайындау бойынша отбасылық сенбілік		Сенбіліктің сценарийі	
«Гүлдер не туралы сыр шертеді?» атты әңгімелесу	Гүлдер бейнеленген иллюстрацияларды, энциклопедияларды қарау. «Гүлді лото» ойыны	Әңгімелесу жазбасы	Ата-анасымен бірлесіп «Менің сүйікті гүлім» атты альбом әзірлеу. «Гүлге мен көбелек» атты ермексаздан жасалған қолеңбегі
«Гүлдер балы» музыкалық ойын-сауық	Залды безендендіру	Сценарийі	Костюмдер дайындау
«Біз табиғаттың достарымыз!» атты экологиялық мереке	Фотосуреттер көрмесі	Сценарийі	Афиша дайындау

Ата-аналарға арналған ескерпе

Мектеп оқушысына күнделікті орындайтын және ол жауапты болатын тұрақты міндеттер жүктеңіздер.

Өздеріңіз қабылдаған талаптардан ауытқуға жол бермеңіздер, әйтпесе бала өз міндеттерін орындаудан жалтаруды үйренеді.

Баланы ешқашанда жұмыспен жазаламаңыздар: жұмыс қашанда ұнамды және қанағаттанушылық сезімін тудыруы тиіс.

Баланы еңбекке баулу, оның бойында ұтымды еңбек әдістерін, еңбек құралдарын дұрыс пайдалану, еңбек процесін жоспарлау, жұмысты соңына дейін жеткізу тәрізді қарапайым еңбек мәдениеті дағдыларын қалыптастыру.

Балаға шамасы келмейтін тапсырмалар бермеңіздер.

Баланы асықтырмаңыздар, ол жұмысты өзі аяқтағанша күте біліңіздер.

Балаға одан ерекше күш-жігерді талап еткен жұмыс үшін алғыс айтуды ұмытпаңыздар.

Балаларды үй шаруасына тарту барысында ойын элементтерін қолдануды ұмытпаңыздар.

Бала өз қолымен жасағанын бағалайды және сақтайды, сондықтан оны қоғамдық пайдалы жұмысқа тарту керек. Қоғамдық меншікке құрметпен қарауға тәрбиелеу осыдан басталады.

Орындалған жұмыстың сапасы өте маңызды болуы керек: жоғары сапаны әрқашан талап ету, байыпты талап ету керек. Баланы нашар жұмысы үшін сөгудің, ұятқа қалдырудың, айыптаудың қажеті жоқ.

Жұмыстың қанағаттанарлықсыз орындалғанын, оны қайта жасау немесе түзету керектігін жай және сабырлы түрде айту керек. Сонымен қатар, баланың дұрыс орындай алмаған жұмысын ата-ананың өзі жасаудың қажеті жоқ, тек сирек жағдайларда ғана баланың қолынан келмейтін жұмыстың бір бөлігін орындауға болады.

Еңбек саласында марапаттау немесе жазалау шараларын қолдануға болмайды. Баланың еңбегін жақсы жұмыс деп тану оның еңбегі үшін ең жақсы марапат болуы тиіс. Бірақ таныстарыңыз бен достарыңыздың алдында баланы жасаған жұмысы үшін мақтауға болмайды. Сонымен қатар, баланы нашар орындалған жұмысы үшін жазалаудың қажеті жоқ. Бұл жағдайда ең бастысы – жұмыстың аяқталуын қамтамасыз ету.

Қажеттілік немесе қызығушылық баланың жұмыс істеуге деген ынтасын тудыру үшін жеткіліксіз болса, өтініш (сұрау) әдісін қолдануға болады. Өтініштің басқа өтініш түрлерінен ерекшелігі балаға толық таңдау еркіндігін қамтамасыз етеді.

Өтініш – ең жақсы және ең жұмсақ жауап беру тәсілі, бірақ сұрауды пайдаланудың өз реті бар екенін ұмытпау қажет. Сұраныс нысаны баланың үлкендердің өтінішін қуана орындайтынын жақсы білетін жағдайларда қолданған дұрыс. Егер баланың қуана келісетініне күмән болса, қарапайым

тапсырыс формасын қолдану қажет. Егер бала өте кішкентай кезінен бастап өтініштер мен нұсқауларды дұрыс орындап отырса, әсіресе баланың жеке бастамасы болса, онда бала жұмыстың қажеттілігін өзі көріп, оны өз бастамасымен орындауға үйренеді және ересектердің нұсқауларына ешқандай керітартпа әсері болмайды.

Тәрбиенің бұл түрі назардан тыс қалған жағдайда мәжбүрлеу әдісін қолдануға тура келеді. Мәжбүрлеу – тапсырманы қарапайым қайталаудан, қатты және талапшыл үнмен қайталауға дейін болуы мүмкін. Қалай болғанда да, ешқашан физикалық мәжбүрлеуге жүгінбеу керек, өйткені ол ешқандай пайда әкелмейді және баланың жұмыс тапсырмасынан бас тартуын тудырады.

Мақтау (ынталандыру) – баланың іс-әрекетіне «+» бағасын білдіретін мақұлдау, алғыс айту, марапаттау түрі.

Жарыс – адамға және қоғамға қажетті қасиеттерді тәрбиелеуде жарыс пен бәсекелестікке табиғи қажеттілікті бағыттау әдісі. Міндеттерді балалардың өздері анықтаса, тиімділік артады.

Жазалау – бұл мәселе әлі де талқылануда. Ол қажетсіз әрекеттердің алдын алуы, оларды баяулатуы, өзіне және басқа адамдарға деген кінә сезімін тудыруы керек.

Жазаның түрлері: қосымша міндеттер жүктеу, белгілі бір құқықтарды шектеу және т.б.

Жазалау кезінде баланы қорлауға болмайды, бала жазаның әділдігін түсінуі тиіс.

Еңбек іс-әрекетіне қатысты ата-аналарға арналған пайдалы кеңестер:

1. Әрбір баланың орындауға шамасы жететін өз міндеттері болуы тиіс.
2. Баланы тәртіпке және үнемділікке үйретіңіздер.
3. Балаңызға әр нәрсенің, соның ішінде ойыншықтардың өз орны болуы керек екенін үйретіңіздер.
4. Баланы өз үстелін жинауға, тазалықта ұстауға үйретіңіздер.
5. Баланың бастаған жұмысын аяғына дейін орындағанына әрдайым көз жеткізіңіздер.
6. Баланың өзі орындай алатын жұмысты, баланың соңынан ешқашан жасамау керек.
7. Баланы қандай да бір жұмыс тапсырмаларынан немесе міндеттерден босатуды мадақтау нысаны ретінде пайдаланбаңыз.
8. Балаңызды отбасы ересек мүшелері орындайтын, бірақ баланың шамасы жететін жұмысқа тартыңыз.
9. Үйдегі сынып қалған қандай да бір затты жөндеу барысына баланы тартыңыздар (бір жағын ұстап тұр, әкел, апарып орнына қой және т.б.).
10. Балаңызды көкөніс көшеттерін отырғызуға және оларды бақшаға отырғызуға қатыстырыңыз.
11. Оның жұмысын мұқият бағалаңыз және оның ықыласын көтеріңіз.
12. Балаңызды нашар немесе дұрыс орындалмаған жұмысы үшін жазаламаңыз. Оған олқылықтары мен қате орындалған жұмыстарын өзі түзетуіне мүмкіндік беріңіз.

Ата-аналарға арналған сауалнама

1. Сіздің балаңыз жұмыс істегенді ұната ма?
2. Баланың отбасында еңбек міндеттері бар ма?
3. Ол өз міндеттерін орындауға қалай қарайды?
4. Балаңызды өз міндеттерін орындағаны үшін марапаттайсыз ба?
5. Егер ол өз міндеттерін орындамаса, оны жазалайсыз ба?
6. Балаңызды өзіңізбен бірлесіп үй шаруасын істеуге тартасыз ба?
7. Балаңыз қанша уақыт жұмыс істей алады?
8. Балаңызға үй шаруасы бойынша тапсырылған жұмыстарының нәтижесін қадағалайсыз ба?
9. Еңбек тәрбиесіне байланысты отбасында келіспеушіліктер бар ма?
10. Балаңызға үй шаруашылығы немесе басқа да жұмыстың қандай түрі ұнайды деп санайсыз?
11. Балаңыздың сынып өміріндегі еңбекке қатысуы сізді қызықтырады ма?
12. Сіз балаңыздың сынып пен мектеп өміріндегі еңбек әрекетіне қатысуын қадағалайсыз ба?
13. Сынып пен мектеп өмірінде еңбек әрекеті қажет деп санайсыз ба?

«Сіздер қандай ата-анасыздар?» атты
ата-аналарға арналған сауалнама

Біз жақсы ата-анамыз ба және тәрбиеші ретінде өз міндеттерімізді дұрыс орындап жүрміз бе деп жиі ойланамыз ба?

Сонымен, біз қандай ата-анамыз? Сұрақтарға иә, жоқ, кейде деген жауаптар беру арқылы өз-өздеріңізді тексеріп көріңіздер.

1. Тәрбиесіне мәселесіне арналған журналдардағы, теле-радио бағдарламалардағы мақалаларды, бағдарламаларды оқисыз ба/қарайсыз ба?
2. Осы тақырыптағы кітаптарды анда-санда болсын оқисыз ба?
3. Сіздің балаңыз ерсі қылық танытты делік. Осы ретте оның мінез-құлқы сіздің тәрбиеніздің жемісі деп ойлайсыз ба?
4. Бала тәрбиесі мәселелері бойынша жұбайыңызбен бірауызды пікірдесіз бе?
5. Егер бала сізге өз көмегін ұсынса, бірақ бұл жұмысты ол кешіктіріп істесе немесе тіпті орындамай тоқтатып тастаса да сіз оны қабылдайсыз ба?
6. Тыйым салу немесе бұйрық түрін шынымен қажет болғанда ғана қолданасыз ба?
7. Жүйелілік негізгі педагогикалық принциптердің бірі деп ойлайсыз ба?
8. Баланың қоршаған ортасы оған айтарлықтай әсер ететінін білесіз бе?
9. Баланың үйлесімді дамуы үшін спорт пен дене тәрбиесінің маңызы зор екенін білесіз бе?
10. Балаңызға бұйрық бермей, одан бірдеңе сұрай аласыз ба?

11. «Уақытым жоқ» немесе «Жұмысты аяқтағанша күте тұр» деген сөзбен баладан құтылу сізге жағымсыз ба?

Сауалнаманың нәтижесі

Өзіңізге әрбір:

«иә» деген жауап үшін – 2 ұпай;

«кейде» деген жауап үшін – 1 ұпай;

«жоқ» деген жауап үшін – 0 ұпай қойыңыз.

> 6 ұпайдан төмен. Сіздің нағыз тәрбие туралы түсінігіңіз өте бұлыңғыр. Істі бастау ешқашан кеш емес десе де, біз сізге бұл сөзге сенбеуге кеңес береміз. Тәрбие саласындағы біліміңізді кешіктірмей жетілдіруді бастаңыз.

> 7 ұпайдан 14 ұпайға дейін. Сіз бала тәрбиесіне қатысты үлкен қателіктер жасамайсыз, бірақ сіз үшін әлі де ойланатын нәрсе бар. Үй шаруашылығы, достарыңыз және өндірістік мәселелерді біраз уақытқа ұмытып, келесі демалыс күндерін толығымен балаларға арнаудан бастай аласыз. Балаларыңыз бұл істе сізді толығымен қолдайтындығына сенімді болыңыз.

> 15 ұпайдан жоғары. Сіз ата-аналық міндеттеріңізді жақсы орындайсыз. Соған қарамастан, тағы бір нәрсені аздап жақсарту мүмкін емес пе?

Дереккөз: <https://nsportal.ru/shkola/materialy-dlya-roditelei/library/2018/11/20/trudovoe-vozpitanie-rebenka-v-seme>

Мазмұны

Кіріспе.....	3
1 Білім алушылардың еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастырудың теориялық негіздері.....	8
2 Білім алушылардың еңбек мәдениетін қалыптастыру бойынша халықаралық және отандық тәжірибені талдау.....	40
3 Оқу-тәрбие процесі жағдайында білім алушыларда еңбек мәдениеті мен еңбексүйгіштік қасиетін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар.....	59
Қорытынды.....	80
Пайдаланған әдебиеттер тізімі.....	83
Қосымшалар.....	86

Введение

В условиях современного развития Казахстана увеличивается спрос на индивидуумов, которые выделяются инновационным мышлением, творческим подходом и способностью к поиску необычных решений в любой сфере деятельности. Формирование таких качеств у работников, которые являются одновременно экспертами в своей области и обладают высокой гибкостью в профессиональной сфере, готовы к обучению и изменениям в работе, и умеют соответствовать культурным стандартам поведения, становится ключевым аспектом образовательных учреждений.

С каждым новым этапом развития человечества педагогические вызовы преобразуются, возвращая актуальность уже изученным проблемам, в том числе формированию отношения к труду среди младших школьников. Сегодня это понятие приобретает новое качество и связано с личностно-ориентированным обучением и процессами социализации детей. Существует явная потребность в людях, которые владеют этими ценностями.

Эпоха новых социально-экономических направлений требует воспитания трудолюбивых и конкурентоспособных личностей, стремящихся к самоопределению и самореализации. Только такие индивиды будут способны достичь успеха в будущем, как в профессиональной деятельности, так и в жизни [1].

Трудовое воспитание играет ключевую роль в формировании здорового и сильного общества, основанного на принципах профессионализма и трудолюбия. Это утверждение находит отражение в ежегодных посланиях Главы государства к народу, где особый акцент делается на важности уважения к труду и профессиональному мастерству.

Глава государства К.Токаев в народе Казахстана «Справедливое государство. Единая нация. Благополучное общество» [2] подчеркивает, что сила нации неотделима от здоровья и знаний её граждан. Он призывает к построению общества, где высоко ценятся усердие и профессионализм, где трудолюбивые граждане и истинные мастера своего дела пользуются заслуженным уважением. Эти качества являются фундаментом, на котором укрепляется государство.

Президент страны К. Токаев отмечает, что каждый вид деятельности вносит свой вклад в общее благо и что особую ценность представляет добросовестное выполнение работы. Он акцентирует внимание на необходимости для молодежи стремиться к глубокому пониманию своей профессии, поскольку квалифицированный труд всегда ценится высоко. Также он указывает на важность конкурентоспособности современного поколения как внутри страны, так и на международном уровне, подчеркивая, что граждане должны быть открыты к трудовым возможностям по всему миру, сохраняя при этом высокий уровень профессионализма и стремление к достижению успеха.

Глава государства К. Токаев подчеркнул в своем выступлении, что образование должно быть направлено на воспитание поколения, которое по-настоящему ценит честный труд и вклад каждого в развитие общества [2].

Трудовое обучение в образовательной сфере предполагает вовлечение обучающихся в разнообразные виды деятельности, приносящие пользу обществу. Основной задачей такого обучения является освоение обучающимися навыков трудовой деятельности и развитие у них умений, стимулирование креативного мышления и воспитание страсти к трудовому процессу [3].

Одной из основных целей трудового воспитания является начало профессиональной подготовки, стимулирование любви к труду и воспитание таких моральных качеств, как ответственное отношение к труду и его результатам. В процессе обучения обучающиеся приобретают уважение к труду и работающим людям, познают основы сельскохозяйственного, промышленного, транспортного и строительного производства. Важность труда в развитии профессиональных умений обучающихся неоспорима, так как он ведет к осознанному выбору будущей профессии, исходя из личных предпочтений, способностей и умений.

В Законе «Об образовании» определено, что образовательные программы общего характера нацелены на развитие универсальной культуры индивидуума, его адаптацию к социальной среде, а также на формирование фундамента для осмысленного выбора профессионального пути и последующего овладения профессиональными программами.

В рамках Государственного общеобязательного стандарта начального образования [4], Государственного общеобязательного стандарта основного среднего образования [5] и Государственного общеобязательного стандарта общего среднего образования [6], в числе базовых ценностей, заложенных в содержание образовательного процесса, выделены труд и творчество. Это подчеркивает значимость приобщения учащихся к ценности трудовой деятельности и развития их творческих способностей как важного аспекта общего образования.

Таким образом, главной целью школы является подготовка подрастающего поколения к жизни и труду в современном обществе, в условиях рыночных структур. Формирование культуры труда является системообразующим, интегративно-коммуникативным компонентом всей системы воспитания и обучения обучающихся в том типе общества, к которому оно сегодня стремится. Без этого невозможно говорить о социальной, экономической и экологической стабильности такого общества.

Культура труда – это комплекс знаний, умений, навыков и отношений, которые способствуют успешной социально-профессиональной адаптации индивида в обществе. Особенно актуально вопрос формирования культуры труда становится в среде образовательных учреждений, где заложены основы будущей профессиональной деятельности обучающихся.

Интеграция в образовательный процесс методических рекомендаций, обоснованных современными достижениями в педагогике и психологии, способствует не только выработке компетенций у обучающихся, но и культивированию социально важных качеств. Это направлено на развитие

всесторонне развитой личности, которая готова к активной жизненной роли и эффективному труду в современном обществе.

В данном пособии методические рекомендации может обогатит образовательный процесс, повысит его эффективность и сделает процесс трудового воспитания целенаправленным и систематическим.

В современных условиях наблюдается актуальность задачи постоянного улучшения и модернизации процесса трудового воспитания обучающихся.

Отведенная роль предмету «Трудовое обучение», «Художественный труд» и «Технология» в системе образования Казахстана существенна для осуществления направления в образовании, связанного с трудом. Эти предметы подразумевают вовлечение обучающихся в процесс активного освоения основных методов технологического преобразования мира и на базе этого создание технологической культуры, являющейся ключевой составляющей культуры труда в целом.

Однако в сфере научных исследований ощущается недостаток в концептуальных работах, нацеленных на систематическое воспитание культуры труда у обучающихся начальных классов. В связи с этим, теория и практика остро нуждаются в разработке направления, которое бы направляло деятельность учителей и педагогических коллективов на достижение целей и решение задач, связанных с этой проблематикой.

Важность изучаемой проблемы подчеркивается противоречиями между возрастающими ожиданиями общества относительно формирования творческих, активных, социально ответственных личностей с развитыми уникальными способностями и текущим уровнем подготовки образовательных систем к реализации этих ожиданий. Существует также разрыв между потребностями образовательного процесса в формировании у младших школьников трудовой культуры и традиционными методами, используемыми в современном педагогическом процессе.

Культура труда охватывает аспекты технологической дисциплины, эффективного распределения рабочего пространства, соблюдения правил безопасности и эстетики производства, аккуратного обращения с оборудованием и ресурсами, и способности оценивать экономическую отдачу от труда.

Различные формы физической и умственной работы, развитое техническое мышление, положительное отношение к труду и коммуникация в рабочей группе являются ключевыми элементами трудового воспитания. Мыслительная работа способствует формированию у детей творческих инициатив и самоотдачи, техническое мышление необходимо для накопления технологических знаний и умений для организации продуктивной работы и оценки собственных трудовых результатов.

Трудовая активность влияет на развитие у обучающихся навыков, умений, привычек к трудовым усилиям и преодолению физического напряжения. Отношение к труду формируется через организованные трудовые действия. Основные виды трудовой деятельности у детей лежат в основе структуры

трудового воспитания, с учебным трудом в качестве одного из основных компонентов, поскольку умственный труд является одним из самых сложных.

Важно поддержать детей в развитии любви к труду, чтобы они осознали свою необходимость и желание в нем. Ребенок должен понимать, что труд — это не только обязанность, но и возможность для развития и реализации своих начинающих талантов, а также для совершения действий, приносящих пользу и добро каждый день. Это понимание должно быть привито каждому учащемуся. [7].

Проблемы, связанные с формированием культуры труда у обучающихся, многоаспектны и требуют комплексного подхода. Ключевые трудности включают:

Недостаток практического применения знаний: теоретические знания не всегда сопровождаются практическими умениями, что затрудняет осмысление обучающимися ценности и важности труда.

Отсутствие мотивации: современные обучающиеся зачастую не видят прямой связи между образовательным процессом и будущей трудовой деятельностью, что снижает их мотивацию к обучению.

Изменения на рынке труда: быстрое изменение рынка труда требует адаптации образовательных программ для подготовки обучающихся к неопределенности и новым видам деятельности.

Технологические изменения: прогресс в области технологий требует от школьной программы постоянного обновления, чтобы подготовить обучающихся к работе в высокотехнологичной среде.

Для решения этих проблем можно предпринять следующие шаги:

Развитие внутренней мотивации: введение элементов геймификации (внедрение игровых форм в неигровой контекст), проектного обучения и других интерактивных методик, которые могут повысить интерес и вовлеченность учащихся.

Прогнозирование требований рынка труда: интеграция элементов ранней профессиональной ориентации и карьерного планирования в дополнительные занятия, во внеклассную работу, в факультативные занятия и др., включая основы предпринимательства, а также развитие навыков, которые помогут обучающимся адаптироваться к динамично изменяющейся трудовой среде.

Технологическая грамотность: обеспечение, чтобы учебные планы отражали текущие технологические тренды и готовили обучающихся к использованию современных инструментов и методов работы.

Подготовка к труду осуществляется на протяжении всей жизни, начиная с самых ранних этапов развития человека. Процесс формирования личности и ее самоидентификации тесно связан с постепенным освоением мира, что начинается с самого рождения и продолжается на протяжении всего жизненного пути. Школьные годы являются временем интенсивного развития личных талантов, способностей и компетенций, которые впоследствии будут применяться и совершенствоваться. В наше время общество сталкивается с

необходимостью реформирования трудового воспитания, принимая во внимание последние достижения науки и сохраняя национальные традиции.

Цель данного пособия – предоставить педагогам комплексный инструментарий для воспитания у обучающихся таких качеств, как целеустремленность, ответственность, инициативность и уважение к труду. Важно, чтобы каждый обучающийся осознавал значимость своего вклада в общее дело и стремился к самореализации через труд.

Задачи:

- предоставление знаний о ценности труда: дать педагогам информационные ресурсы о значении труда в личностном и социальном развитии, а также об исторических, культурных и экономических аспектах трудовой деятельности;

- разработка методов воспитания ключевых качеств: создать методики, которые помогут воспитать у обучающихся целеустремленность, ответственность, инициативность и уважение к труду;

- стимулирование самосознания обучающихся: способствовать развитию у учащихся осознания важности их роли в общественном труде и понимания, как их индивидуальные усилия способствуют общему благу;

- поощрение самореализации через труд: помочь обучающимся понять, что труд может быть средством достижения личной удовлетворенности и профессионального развития;

- формирование умений и навыков: обеспечить обучающихся практическими умениями и навыками для успешного вхождения в трудовую жизнь;

- развитие социальной ответственности: воспитать осознание социальной ответственности и важности вклада каждого в социальное и экономическое развитие общества;

- интеграция современных трендов в трудовое обучение: адаптировать трудовое образование к современным условиям, включая технологические инновации и изменения на рынке труда;

- формирование позитивного отношения к труду: помочь обучающимся развить положительное отношение к труду как основе удовлетворенности и личного роста.

Таким образом, можно подчеркнуть, что основа успешного будущего любого общества закладывается через образование его молодежи. Формирование культуры труда у обучающихся является одним из важных компонентов в развитии ответственных, самодостаточных и творческих граждан, способных эффективно работать и преуспевать в постоянно эволюционирующем мире. В целом задача, стоящая перед современной образовательной системой, требует осмысленного подхода и совместных усилий как со стороны педагогов, так и образовательных организаций, чтобы обеспечить подрастающее поколение необходимыми знаниями, умениями и правильным отношением к труду, которые будут служить им стартом для успешного взросления и профессионального роста.

1 Теоретические основы формирования культуры труда и трудолюбия у обучающихся

В современной системе образования Казахстана одной из важнейших задач является развитие творческих личностей обучающихся. Государственный общеобразовательный стандарт образования определяет перед педагогами задачу формирования учеников, способных к творческому мышлению, самостоятельной инициативе, а также готовых к активному освоению и созидательному изменению окружающего мира.

Среди эффективных средств развития творческого потенциала у детей и их способности к изменению реальности, многие педагоги выделяют продуктивные виды деятельности, включая ручной труд. Ручной труд рассматривается как неотъемлемая часть развития базовых и творческих способностей ученика [8].

Трудовое воспитание, и профессиональное самоопределение реализуется через:

- формирование у детей и молодежи уважения к труду, к трудящимся и их достижениям;

- поощрение развития навыков самообслуживания, стимулирование желания трудиться, а также поощрение добросовестного, ответственного и творческого отношения к различным видам трудовой деятельности, включая выполнение домашних обязанностей;

- развитие навыков совместной работы и самостоятельной деятельности, при этом учитывая способность мобилизовать необходимые ресурсы и правильно оценивать смысл и последствия собственных действий;

- поддержка профессионального самоопределения, включая ознакомление детей и молодежи с социально значимыми видами деятельности, чтобы помочь им осознанно выбрать будущую профессию [9].

Таким образом, трудовое воспитание и профессиональное самоопределение детей и молодежи осуществляются через формирование у них уважения к труду и трудящимся, развитие навыков самообслуживания, поощрение ответственного и творческого отношения к труду, развитие умений совместной работы и самостоятельности, а также содействие осознанному выбору будущей профессии с учетом социальной значимости деятельности.

Трудовое воспитание – отрасль воспитания, направленная на адаптацию подростков к тяжелому труду, уважение к труду, привитие культуры труда, формирование у них трудовых навыков и умений. Трудовое воспитание развивалась как основная составляющая традиционной народной педагогики всех народов и наций. Например, в традиционной системе образования казахского народа каждый маленький ребенок, которого с малых лет приучают к труду и определенной профессии, воспитывается в духе пословицы «Будешь много работать – не будешь удовлетворен». Просветители XVIII века (Ж. Ж. Руссо, И. Г. Пестолоций) впервые проанализировали проблему соединения обучения и трудового воспитания с научной точки зрения. Трудовое воспитание в системе народного образования Казахстана осуществляется в семье, школе и

внешкольных организациях образования. В семье ребенка с раннего возраста приучают к выполнению домашних дел, трудолюбию, выдержке. Трудовое воспитание реализуется в тесной связи со школьным образованием. В ходе умственного труда у ребенка развиваются навыки аккуратности, трудолюбия, выполнения домашних дел. По возрастным особенностям учащихся самообслуживание в учебном процессе, подготовка учебных материалов, ремонт школьного кабинета, охрана природы, участие в общественно полезном труде и т. д. позволяет расширить их мышление, развить способности и наклонности. Педагогическая наука рассматривает трудовое воспитание как часть общего процесса семейного и школьного воспитания. Обучение обучающихся трудолюбию, прилежности, придание им профессиональной направленности в настоящее время является одним из способов обеспечения активности школьной деятельности во всех образовательных системах [10].

Однако, школа не могла бы в полной мере справиться с поставленной задачей, если бы не привлекала к ее решению начальные классы. Говоря о возможности формирования в начальной школе культуры труда, надо иметь в виду, что в 1 - 4 классах на уроках художественного труда и трудового обучения дети получают первые конкретные представления об основах производства, осваивают простейшие трудовые и сложные общетрудовые умения и навыки с высоким содержанием интеллектуальных компонентов, лежащих в основе общей культуры труда. В большей мере это касается умений и навыков, многие из которых легче усваиваются в младшем школьном возрасте и долго сохраняются. Начальная школа создает единую базу для развития и углубления процесса формирования культуры труда на последующих ступенях обучения.

Трудовое воспитание детей в школе представляет собой важную составную часть общего педагогического процесса, включая передачу учащимся навыков и навыков, развитие их творческого практического мышления, а также стимулирование сознательного и активного отношения к этой деятельности.

Трудовое воспитание – это важный процесс, который изучается педагогической наукой уже многие годы. Трудовое воспитание выполняет следующие функции:

- физическое развитие личности: труд способствует укреплению здоровья, развитию физических качеств, повышению выносливости и работоспособности. Особенно благоприятное влияние оказывает труд на свежем воздухе;

- развитие умственных способностей личности: труд развивает мышление, память, внимание, воображение, творческие способности;

- воспитание нравственности: труд формирует такие нравственные качества, как трудолюбие, ответственность, дисциплинированность, взаимопомощь, коллективизм;

- повышение личностной самооценки: труд помогает человеку почувствовать себя нужным и полезным, осознать свою значимость для общества;

- налаживание товарищеских и коллективных взаимоотношений: труд способствует формированию дружеских отношений, учит взаимодействию, взаимопомощи и взаимовыручке;

- помощь в выборе профессии и определении склонностей к определенному виду деятельности: труд помогает человеку узнать свои способности и возможности, определиться с будущей профессией [3].

Основная цель трудового воспитания – формирование у обучающихся любви к труду, стремления к постоянному совершенствованию качества труда, к активному участию в жизни общества.

Положительное отношение к труду достигается убеждением, разъяснением и упражнением. Постоянные упражнения приводят к отличным результатам, что доставляет человеку радость и желание работать ещё больше. Так формируется трудолюбие.

Трудолюбие – это совокупность следующих элементов:

- мотивация к труду;
- способность трудиться;
- сила воли для преодоления трудностей, возникающих в трудовом

процессе.

Сознательное выполнение труда для себя и общества в целом большая часть трудового воспитания осуществляется в школе. В школе существует множество видов трудовой деятельности. Основная из них — это самообслуживание, т. е. гигиена учебных принадлежностей, личная гигиена, чистота окружающей среды. На уроках труда в соответствии с школьной программой осуществляется специально организованный труд [3].

Трудовое обучение представляет собой уникальное образовательное пространство, где осуществляется специализированная образовательная деятельность, направленная на обучение, воспитание и развитие личности. Здесь формируются процессы самообучения, самовоспитания и саморазвития, а также обеспечивается самореализация личности и создаются благоприятные условия для формирования культуры труда у школьников.

Труд является неотъемлемой частью жизни и развития каждого общества и играет ключевую роль в формировании активности личности.

Труд в первую очередь представляет собой процесс, в котором человек взаимодействует с природой, осуществляя контроль над обменом веществ между собой и природой. Таким образом, труд – это ответственная и целенаправленная деятельность человека по преобразованию природы для удовлетворения своих растущих потребностей. Отношения человека к природе всегда сопровождаются системой взаимосвязей с другими людьми [3].

Особенности трудовой деятельности оказывают решающее влияние на формирование психики и моральных представлений человека. Ещё древнегреческий доктор Гиппократ заявлял: «Праздность и ничегонеделание влекут за собой порочность, напротив того, устремление к чему-либо приносит с собой бодрость, вечно направленную к укреплению жизни».

Один из самых известных писателей и философов в мире Н.Л. Толстой писал: «Ничто так, как труд, не облагораживает человека, без труда не может человек соблюсти свое человеческое достоинство». Трудовая деятельность направлена на изготовление полезного обществу продукта. Ещё одной важной чертой труда является его целенаправленный характер, что означает осознанность связи между конкретными методами и операциями, выполняемыми работником, и конечными результатами, к которым стремится человек в процессе своей трудовой деятельности [11].

Трудовая деятельность для человека представляет собой естественную физиологическую потребность. Она, как и любая другая виды деятельности, требует разнообразных движений и мышечных усилий, которые контролируются нервной системой. Физиологические процессы в организме человека тесно связаны с его трудовой деятельностью. В процессе труда человек может испытывать разнообразные эмоции, такие как радость, нравственное удовлетворение, интерес, азарт и стремление к достижению цели, а также эстетическое удовлетворение. Кроме того, в ходе труда человек мыслит, представляет, чувствует и запоминает.

Труд имеет огромное значение как для жизни общества, так и для индивидуальной жизни человека. Это объясняет интерес, который с давних времен проявляют люди к изучению и организации своей трудовой деятельности [12].

Многие мыслители и педагоги уделяли внимание исследованию значения ручного труда в образовании учащихся. Начиная с XVII века, такие ученые как Ж.Ж. Руссо, Ф. Фребель, О. Саломон занимались изучением вопросов развития умственных процессов у школьников в контексте занятий ручным трудом и разрабатывали систему упражнений, способствующих развитию детей и подготовке их к самостоятельному труду.

Одной из ключевых идей, заложенных в процесс занятий трудом для развития школьников, была концепция объединения интеллектуальной активности с физическими упражнениями. В российской педагогике 19 века, в частности, выдающиеся деятели как К.И. Ушинский, И.А. Вышнеградский, К.Ю. Цируль и другие, поддерживали движение в пользу «трудовой школы». Они утверждали, что развитие интеллекта должно быть связано с физическим трудом. В рамках этого движения выделились разные подходы, и одним из наиболее значимых стал «мануализм» (в переводе с французского – «ручной труд»). Европейские педагоги-мануалисты предлагали ввести самостоятельный предмет «ручной труд» в общеобразовательных школах, который, по их мнению, должен был иметь воспитательную цель и, прежде всего, способствовать развитию и воспитанию учащихся [8].

Швейцарский педагог, педагог-гуманист конца XVIII и начала XIX века, внёсший значительный вклад в развитие педагогической теории и практики. И. Песталоцци продвигал западноевропейские гуманистические педагогические методы через свои произведения «Леонард и Гертруда» и «Как Гертруда учит детей». Он подчеркивал значимость работы как основного средства воспитания

личности в домашней среде, при этом роль учителя исполняет мать. Все домашние обязанности продолжаются и связываются с трудовым миром, включая сельское хозяйство и производство.

Развитие ребенка следует естественным путем и является основой трудового обучения как ключевого элемента в развитии индивидуальности. А. Дистервег передает эту основополагающую идею педагогам: «Учитель должен быть экспертом в своей области, в совершенстве знать материал, быть способным выбирать и адаптировать его в соответствии с потребностями студентов, которых он должен направлять, превращая их в преданных помощников» [13].

Изучение методик обучения в школах европейских государств выявило, что во многих из них к тому периоду уже были разработаны уникальные образовательные системы. В числе наиболее примечательных деятелей в этой области стоит О. Саломон (1849-1907 гг) в Швеции.

Выбор пал на шведскую модель образования как эталон для России, отмечавшуюся высочайшими педагогическими и методическими стандартами. Система, созданная О. Саломоном, предполагала конкретную целевую ориентацию – учащиеся должны были производить предметы из дерева, полезные в сельском быту, следуя образцам и моделям.

Следует отметить тот факт, что О. Саломон разработал педагогическое обоснование необходимости обучения детей ручному труду, в распространении которого ученый выделил такие направления, как фребелианство (методические приемы), гербартианство (Her-bart-ti-an-ism – представляет собой образовательную философию, движение и метод, в значительной степени основанные на образовательной и педагогической мысли немецкого педагога Иоганна Фридриха Гербарта). Он усматривал суть первого в развитии духовно-нравственных качеств и передаче полезных знаний через ручной труд; второго - в использовании ручных работ как наглядного пособия; третьего - в применении ручного труда для общего развития ребенка [8].

Можно отметить пять определенных задач, выставленных перед обучающимися для достижения через трудовое воспитание:

1. Привить детям любовь к работе в целом. Большая часть обучающихся по окончании школы должна будет обеспечивать себя, занимаясь физическим трудом, поэтому без желания и умения работать они окажутся обреченными на жалкое существование. Эти качества можно воспитать только в непосредственной трудовой деятельности, и новый предмет наиболее подходит для этого.

2. Обучить основным навыкам ручной работы, отличающимся от узкопрофессиональных. Школа обязана преподавать не только основы ремесел, но и базовые элементы образования, закладывая основу для будущей профессиональной деятельности.

3. Развить и укрепить привычку к самостоятельной работе. Традиционное образование часто не предоставляет достаточно возможностей для этого. В классах ручного труда ученики научатся действовать независимо, поскольку им никто не поможет, и они добиваются успеха без чужой поддержки.

4. Прививать чувство порядка, аккуратности и точности, которое возможно при условии, что задания выполняются с точным следованием инструкциям. Беспорядок и недочеты особенно заметны в ручных работах и могут быть вредными.

5. Укреплять внимание, трудолюбие и настойчивость. Такие качества трудно развить, когда дети занимаются лишь теоретическими заданиями. Во время практических занятий сначала улучшается восприятие, а затем и глубокое мышление, необходимое для решения любых задач [8].

Подход, утвержденный в выбранной модели, включал самостоятельное производство учащимися предметов из дерева, которые находили применение в сельском хозяйстве, в соответствии с образцами. Был разработан набор обучающих моделей, демонстрационные образцы в котором были организованы так, чтобы сложность задач постепенно возрастала. Эта коллекция включала как простейшие элементы (зубилки для граблей, колья для клумб и подобное), так и более сложные изделия (скамьи, стулья, деревянные тазы).

Для продвижения и дальнейшего распространения своего метода О. Саломон устроил обучающие курсы для учителей при учительской семинарии, основанной по методу Нэса. Там учителя из Швеции, России и других европейских государств имели уникальную возможность познакомиться с теорией и практикой шведской системы обучения ручному труду [8].

Таким образом, в рамках реализации шведской системы обучения, разработанной О. Саломоном, основное внимание уделялось практическому вовлечению учащихся в изготовление деревянных предметов, необходимых в сельском хозяйстве. Этот процесс предусматривал постепенное усложнение заданий, от простых элементов до более сложных конструкций, посредством использования специальной коллекции образцов для наработки умений и навыков. Помимо педагогических целей, такие занятия способствовали формированию у детей любви к труду, общих трудовых навыков, самостоятельности, порядка и внимания. Для дальнейшего распространения и популяризации своей методики О. Саломон организовал специализированные курсы для учителей, благодаря чему концепция получила широкое признание и была внедрена в различных европейских странах и в России.

В реформаторской педагогике ключевую роль играло стремление к созданию так называемой «трудовой школы». Такая школа представляла собой учебное заведение общего типа, где различные формы физического труда применялись для развития учащихся, их обучения и воспитания, а также для поддержки их независимости в освоении знаний. В рамках этого движения сформировались несколько направлений с относительной самостоятельностью.

Пропагандисты направления, условно обозначаемого как мануализм, среди которых были У. Цигнеус из Финляндии, Клаусон-Каас из Дании, Г.А. Салиссис из Франции, О. Саломон из Швеции, А. Пабст из Германии и другие, настаивали на включении ручного труда в образовательные программы школ как независимой дисциплины. Ручной труд воспринимался не только как учебный предмет, но и как основной принцип образовательного процесса. Для этого в

расписании учебных заведений предусматривались отдельные часы, а занятия проводились в специально оснащенных мастерских под присмотром квалифицированных преподавателей. Вариативным компонентом ручного труда стало рукоделие, которому обучали девочек. Внедрение данного предмета в школьные программы было направлено в первую очередь на достижение педагогических целей [14].

Приверженцы направления, именуемого профессионализмом, выдвигали идею школы, сочетающей общее и профессиональное образование уже на ранних этапах обучения. Одним из главных сторонников этой концепции был Г. Кершенштейнер из Германии. Он относился к ручному труду двояко: с одной стороны, он выделял необходимость создания в начальных и средних школах лабораторий для исследований в области физики, химии и биологии, а также для изготовления учениками простейших устройств.

С другой стороны, в рамках своей концепции «гражданского воспитания», сфокусированной на формировании ответственности и готовности служить обществу, Кершенштейнер утверждал, что основная миссия школы заключается не столько в передаче знаний, сколько в развитии практических умений и навыков. Он считал, что школа должна подготавливать молодежь к будущей трудовой жизни, включая начальное профессиональное обучение [15]. Эта концепция в корне отличалась от основных задач, стоящих перед школой общего образования, и не приобрела широкой популярности.

Более глубокое понимание концепции трудовой школы продемонстрировали представители активизма, которые в активной самостоятельной интеллектуальной и физической деятельности учащихся видели ключ к обучению и воспитанию, как это видел В.А. Лай из Германии. В.А. Лай выступал за отход от механического запоминания к динамичному обучению, которое стимулирует сбалансированное развитие навыков учеников, в частности их творческих способностей, и способствует укреплению здоровья.

Главный педагогический принцип В.А. Лая утверждал последовательность: после наблюдения и усвоения материала должна следовать его творческая обработка, за которой — активное воплощение идеи, будь то через рисунок, лепку, музыку, танец, театрализацию, создание макетов или моделей. В этом контексте физический труд учеников виделся как один из ключевых методов обучения и воспитания [16].

В рамках движения за создание трудовой школы физический труд учеников в основном использовался как способ активизации учебного процесса и воплощения таких принципов, как наглядность и сочетание теоретических знаний с практическими навыками. Многие образователи видели в физическом труде универсальный образовательный инструмент. Практические умения и навыки, полученные через ручной труд, часто интегрировались в процесс изучения других школьных предметов.

Общетрудовые умения являются ключевыми и должны формироваться у школьников в процессе трудового обучения вне зависимости от выбранного профиля. Они обладают унифицированной структурой и могут быть развиты на

протяжении всех этапов обучения. Согласно С. Я. Батышеву, к основным общетрудовым умениям относятся способности к планированию, чтению технических чертежей, контролю и измерению в процессе работы, организации личного рабочего пространства, координации движений, выполнению расчетов и самоконтролю [17]. Общетрудовые знания, умения и навыки важны для всех уровней учебного процесса и трудовой подготовки, причем они не подразделяются в зависимости от степени сложности трудовых процессов. Они охватывают основные навыки, необходимые в различных областях труда и приобретаемые в ходе обучения. В то время как специализированные умения развиваются у учащихся в основном через практическую деятельность и изготовление продукции, что происходит на уроках трудового обучения и при освоении ключевых разделов учебной программы.

Е. И. Иголкина, в своем исследовании отмечает, что культура труда имеет преимущественно субъективно-личностное проявление, поскольку отражает степень овладения индивидом совокупности общетрудовых умений и навыков, обеспечивающих наиболее оптимальное функционирование производства. Это подчеркивает значение личной ответственности и инициативы в процессе трудовой деятельности и обучения [18].

И. В. Зельдис, исследуя трудовую культуру в контексте школьных мастерских, акцентирует внимание на определенных аспектах, которые считает важными для учащихся. Он выделяет необходимость умения планировать свою деятельность, поддерживать порядок и чистоту на рабочем месте, а также эффективно использовать инструменты и материалы. Кроме того, он подчеркивает важность быстрой и аккуратной работы, сохранения правильной рабочей позы, применения эффективных методов работы и качественного выполнения заданий. Эти элементы совместно формируют культуру труда у учащихся, готовя их к более ответственной и профессиональной трудовой деятельности [18].

Е. И. Иголкина подходит к вопросу формирования трудовой культуры у школьников через призму уроков трудового обучения, рассматривая её как важное личностное качество. Трудовая культура у детей этого возраста связана не только с обладанием общими способностями, но и с приобретением специальных знаний и практических навыков, которые формируются в ходе учебно-трудовой деятельности. Эти качества и умения играют решающую роль в дальнейшей самореализации учащихся, помогают им в процессе жизненного самоопределения и являются фундаментом для развития их индивидуальных талантов и способностей. [18]. В исследовании Е. И. Иголкиной подход к формированию культуры труда описывается через три взаимосвязанных компонента: когнитивный, практически-деятельностный и эмоционально-ценностный.

Когнитивный блок включает в себя теоретические знания о методах и приемах работы. Это основа, на которой строится понимание процесса труда. Практически-деятельностный блок объединяет эти знания с реальным опытом, позволяя превратить теорию в конкретные навыки и умения. Эмоционально-

ценностный блок отражает отношение человека к труду, его условиям и результатам, что важно для формирования отношения к труду как ценности и для развития технологической дисциплины.

Е.И. Иголкина подчеркивает, что в процессе обучения необходимо связывать развитие способностей учащихся с приобретением общетрудовых умений. Эти умения, включая способность к планированию, должны превращаться в устойчивые черты личности. Планирование, в частности, рассматривается как ключевое умение, способствующее развитию ответственности, точности, самоконтроля и стремления к достижению высоких результатов в труде. [18].

Культура труда, таким образом, описывается как многоаспектное понятие, охватывающее широкий спектр качеств и навыков. Она включает в себя не только достижение личной самореализации и профессионального мастерства, но и объединяет общетрудовые и интеллектуальные способности, такие как планирование, организация и саморегуляция деятельности. Эти аспекты культуры труда находят свое отражение в конкретной трудовой деятельности человека, проявляются не только в навыках и знаниях, но и в нравственных качествах, таких как ответственность, целеустремленность и добросовестность. В совокупности эти элементы формируют интегральную характеристику личности, отражающую ее компетентность и подход к труду [18].

Изучая психолого-педагогические принципы трудового воспитания учащихся в рамках разнообразных трудовых процессов, Василий Сухомлинский убедительно демонстрировал, как формируется положительное отношение к любому виду работы у каждого ребенка. Он подчеркивал связь между выбором действий учащихся в ежедневных ситуациях и их мотивацией, полагая, что педагогическая направленность в трудовой активности учащихся выражается в:

- использовании подходящих педагогических инструментов в организации работы, что стимулирует формирование социально важных мотивов и заинтересованности, ведущих к готовности к деятельности;

- эффективном распределении усилий учащихся, обеспечивающем смену выполняемых функций и видов работы, что позволяет ученикам научиться и руководству, и подчинению, а также взаимодействию на основе товарищества;

- своевременной корректировке действий учащихся и стимулировании их к волевому усилию через поощрение и здоровую конкуренцию;

- воспитании культуры труда, основанной на умении рационально использовать время, планировать задачи, поддерживать порядок на рабочем месте, экономно обращаться с инструментами и материалами. Это также включает стремление к высокому качеству работы и умение правильно чередовать труд и отдых;

- коллективной работе, в ходе которой ученики приобретают опыт взаимодействия и нравственного поведения. Разнообразие форм коллективного труда влияет на самооценку учащихся и их отношение к работе, а также на взаимоотношения в трудовом процессе. Нравственные оценки, самооценки и

отношение к окружающим людям, к успехам других и к результатам своей работы существенно зависят от руководства учителя [19].

Трудовое образование учащихся не ограничивается лишь школьной программой и активно протекает через разнообразные формы послешкольной деятельности. Это помогает раскрыть и углубить интересы учеников в различных научных областях и способствует развитию их технического и творческого потенциала. Учащиеся, участвующие в разнообразных кружках и секциях, таких как кулинария, ремесленные искусства, а также научные кружки, могут исследовать и развивать свои уникальные способности и предпочтения, удовлетворяя свои интересы и совершенствуя свои практические навыки.

Эффективность трудового образования во многом зависит от совместной работы учителей, родителей и учеников. Важно использовать воспитательный потенциал внеклассной деятельности через специализированные и целенаправленные мероприятия, которые расширяют и углубляют знания и навыки учащихся, а также способствуют их самостоятельности и индивидуальному развитию.

Изучая опыт других прогрессивных и развивающихся стран, можно увидеть, что технологическое образование школьников проходит этап интенсивного развития и играет ключевую роль в образовательных системах этих стран. Подход к технологическому обучению меняется, отходя от традиционных представлений о ремесленной подготовке к более практически ориентированному и креативному образованию, что соответствует современным реалиям.

В результате международный опыт демонстрирует разнообразие методов достижения целей технологического образования, основанных на выборе между общественным и личностным подходами к обучению. Это приводит к созданию двух типов систем образования: одна фокусируется на систематической подготовке учеников к определенной отрасли производства, а другая — на получении универсальных знаний и развитии творческих способностей [9].

В этой сфере также стоит отметить процесс удовлетворения потребностей и поддержания активного и осмысленного свободного времени учеников начальных классов [3]. Таким образом, отметим в системе трудового воспитания следующие функции:

- обучающая – направлено на развитие у учащихся начальной школы понимания моральных аспектов работы и навыков труда;

- развивающая – стимулирующее развитие – способствует улучшению когнитивных процессов учеников, укрепляет их интеллектуальные способности; поощряет стремление к познанию разнообразных форм общественно значимой работы и взрослой профессиональной деятельности через вовлечение в различные виды задач;

- воспитательная – способствует формированию моральных качеств у младших школьников, таких как трудолюбие, экономность, умение организовать себя и другие.

Трудовое воспитание учащихся осуществляется через активное взаимодействие между учителем и родителями. В этой системе родители и учителя действуют как взрослые, несущие социальную ответственность. Интегрирующие идеи этой системы заключаются в следующем: ценностное восприятие труда; приобретение социального опыта:

- ценностное отношение к труду;
- социальный опыт [20].

В процессе трудовой деятельности у обучающихся культивируются важные этические и волевые характеристики, такие как решимость и организованность, настойчивость в достижении целей и ценность труда, самостоятельность в действиях и творческая активность. Трудовая активность также способствует выработке чувства ответственности и формирует осознание собственного вклада в общественное благополучие и развитие гражданской идентичности [21].

Таким образом, культура труда рассматривается не только как результат полной самореализации личности и достижения мастерства, но и как комплекс общетрудовых, общеинтеллектуальных умений планирования, организации и саморегуляции деятельности. Культура труда непосредственно проявляется в деятельности человека и выступает не только как проявление полученных знания и умений, но и выражает нравственные качества учеников. В целом культура труда представляет собой интегральную характеристику личности, имеющую многоэлементную структуру знаний и умений [18].

В эпоху, когда технологические новшества непрерывно изменяют общественный уклад, стоит задача сохранения исторически сложившихся традиций и ценностей нашей страны. В этом контексте ключевую роль играет воспитание трудолюбия у новых поколений, что делает включение трудового образования в учебные программы особенно важным.

Опыт показывает, что труд не только обогащает умениями, но и способствует воспитанию таких качеств, как ответственность, уважение к труду, коллективизм и желание вносить вклад в общественное благо. Восстановление этих ценностей в современном мире глобализации и индивидуализации является важным ответом на современные вызовы.

Сейчас, в эру скоростного потока информации и технологических сдвигов, возникает потребность в обновлении подходов к профессиональному обучению молодежи. Это подразумевает пересмотр и обновление принципов трудового воспитания с учетом новых условий. Необходимо создавать условия, которые позволят молодым людям безопасно осваивать необходимые навыки для эффективной интеграции в современное общество, не забывая при этом о ценности традиционных общественных норм.

Интеграция трудового образования в учебные планы не только способствует укреплению профессиональных умений, но и развивает личностные качества, которые будут способствовать успеху в работе и личной жизни. Сочетание практических навыков с академическими знаниями призвано воспитать у молодежи готовность к будущим жизненным испытаниям.

Кроме того, трудовые предметы играют важную роль в формировании здорового образа жизни. Активное вовлечение в труд, требующий физических усилий, способствует физическому развитию и здоровью. В условиях распространения сидячего образа жизни важность умения выполнять физический труд и оценивать его значимость становится навыком, обогащающим повседневную жизнь активностью и динамизмом. Очевидно, что распределение трудовых дисциплин должно учитывать здоровье и возрастные особенности детей [22].

Так, включение трудового воспитания в образовательные программы не только сохраняет историческое наследие, но и снабжает молодежь умениями и ценностями, необходимыми для полноценной жизни в современном мире.

К основным аспектам трудового воспитания относится приобретение универсальных принципов, относящихся к любой деятельности. Они основаны на систематических знаниях и включают в себя следующие основные навыки и умения:

- определение конечных целей и задач деятельности с учетом ожидаемых результатов;
- достичь этих целей и создать практический план решения проблем;
- подготовка и обеспечение всеми необходимыми для трудового процесса материальными ресурсами, включая оборудование, инструменты и материалы;
- организация и оптимизация рабочего пространства;
- эффективное распределение ресурсов и усилий для достижения максимального результата при минимальных затратах;
- анализировать процесс и результаты своей работы и вносить изменения для улучшения последующих результатов.

Следует отметить, что основой нравственной ориентации человека является трудолюбие, которое представляет собой активное и самостоятельное выполнение умственного и физического труда [23].

Формирование технологической культуры предполагает сознательное освоение совокупности методов и средств, направленных на создание материальных и совершенных благ. Это включает в себя исследование новейших и будущих технологий, позволяющих экономить ресурсы и сокращать отходы, применение принципов психологии отношений и культуры межличностного общения, а также понимание спроса на продукцию и стратегий продаж. В результате концепция «подготовка учащихся к самостоятельной работе» становится полноценной и определяет стратегию единого образовательного пространства.

Теоретико-методический анализ подчеркивает важность ручного труда в развитии и обучении учащихся на занятиях технологии.

К ним относятся:

- повысить любовь детей к творческой работе и мотивировать к освоению методов обслуживающего труда;
- развитие внимания, зрительной оценки расстояния и точности выполнения заданий с использованием простых инструментов;

- формирование и закрепление навыков самостоятельности в работе;
- привыкание к порядку и тщательности, что достигается строгим соблюдением инструкций и норм, что особенно важно в ручной работе;
- усиление качеств, таких как внимание, трудолюбие и настойчивость которые сложно развить выполнением только теоретических заданий.

Ручной труд способствует сначала остроте внешнего, а затем и внутреннего восприятия, связанного с продуктивным мышлением, необходимым для решения некоторых задач. Теме развития навыков труда среди молодежи посвящено множество исследований, однако учету местных традиций и региональных особенностей зачастую уделяется недостаточно внимания. Важно адаптировать подходы к набору персонала, чтобы они отражали уникальные культурные и исторические контексты различных регионов.

Не исчезла ценность обращения к наследию великих мыслителей, идеи которых остаются актуальными в формировании трудовых навыков школьников и воодушевляют нынешнее поколение. Прошлое каждого народа хранит бесценные идеи трудового воспитания, которые можно использовать сегодня. Побуждение старшеклассников к труду должно включать в себя элементы народной педагогики и семейного воспитания, основанные на богатом опыте национального традиционного трудового воспитания.

Результаты различных исследований показывают, что принципы народной педагогики остаются неотъемлемой и эффективной частью обучения старшеклассников, что способствует повышению качества и эффективности процесса.

Труд – это основа жизни человека и главный фактор развития личности. Это процесс взаимодействия человека с природой, влияния и управления окружающей средой.

Труд является фундаментальным источником социального благополучия, основой материального и духовного развития, а также основным фактором социального статуса и ответственности человека, составляющей его образования и развития.

Вопрос внедрения трудовых ценностей в процесс воспитания и развития подрастающего поколения считается одной из фундаментальных задач в области педагогики, гуманитарных и естественных наук. Трудовое воспитание старшеклассников можно рассматривать как систему, состоящую из различных компонентов, в том числе:

- народная педагогика, включающая в себя ценность трудовой этики, критику труда и лени, воспитание через модели уважения к труду, поддержку свободы выбора профессии, стимулирование качественного и систематического труда;
- роль личного примера родителей, воспитание семейного труда, направленное на воспитание внимательности к себе, порядочности и ответственности в быту, а также подготовку к будущей профессиональной жизни;

- общетехнические и общетехнологические знания, интеллектуальная и политехническая учебная работа, включающая в себя умение выполнять отдельные виды работ и черчения;

- профессиональная ориентация, включающая профессиональное обучение и консультирование, диагностику, исследования, связанные с профессиональной ориентацией школьников, отбор и социально-профессиональную адаптацию;

- вводные занятия, включающие в себя трудовые занятия, занятия в производственно-учебных мастерских, производственные экскурсии, производственную практику и профессиональное обучение по избранной профессии;

- общественно полезный труд и техническое творчество, обеспечивающие развитие практического опыта и инновационных умений старшеклассников в различных формах организации [24].

В то время, когда технологические инновации постоянно меняют социальную структуру, перед каждым гражданином стоит задача сохранить исторически сложившиеся традиции и ценности своей страны. В этом контексте главная роль заключается в привлечении к работе нового поколения, что делает особенно важным внедрение трудового воспитания в образовательные программы. Накопленный десятилетиями опыт показывает, что труд не только обогащает человека навыками, но и способствует развитию таких качеств, как ответственность, уважение к труду, коллективизм, стремление внести вклад в общественное благосостояние. В современном мире глобализации и индивидуализации восстановление этих ценностей является важным ответом на современные вызовы.

В настоящее время, в эпоху высокой интенсивности информационных потоков и технологических инноваций, необходимо обновить отношение к профессиональной подготовке школьников и молодежи. Это означает пересмотр и обновление принципов трудового воспитания с учетом новых условий. Не забывая о ценности традиционных социальных норм, необходимо создать условия, позволяющие школьникам и молодым людям приобретать навыки, необходимые для их эффективной интеграции в современное общество.

Интеграция трудового воспитания и культуры труда в учебные программы не только помогает укрепить профессиональные навыки, но и развивает личностные качества, способствующие успеху в будущей профессии и в личной жизни. Сочетание практических навыков с академическими знаниями помогает подготовить молодых людей к будущим жизненным вызовам.

В настоящее время одной из основных задач, стоящих перед родителями, школой и обществом в целом, является формирование у выпускников школ навыков, соответствующих требованиям XXI века.

Подготовить обучающихся к жизни, к труду и стать гражданами этого общества во времена стремительного развития уровня жизни и новых технологий – непростая задача. Многие вопросы, такие как глобализация, новые технологии, миграция, рыночные изменения, конкуренция между странами,

политические угрозы и экологические проблемы, требуют от школьников развития знаний, навыков и умений, необходимых требованиям времени.

Исследователи этой области и специалисты, работающие сегодня со школьниками и молодежью, обладают необходимыми для детей способностями такими как более высокая мыслительная способность; показ глубоких результатов образования; определяется такими выражениями, как сложное мышление и коммуникативные навыки.

Также одной из наиболее известных практик сегодня в мире является пример Консорциума по навыкам преподавания и оценки в XXI веке, разработанного американской транснациональной компанией Cisco, производителем крупногабаритного электронного оборудования, и Microsoft на базе Мельбурнского университета.

В этот консорциум входят Австралия, Финляндия, Португалия, Сингапур, Великобритания и Соединенные Штаты Америки (далее – США). Консорциум группирует навыки, знания, ценности, этические отношения и концепции, необходимые для нового столетия, на четырех уровнях. Это:

- способы мышления: творческое и инновационное мышление, критическое мышление, решение проблем, принятие решений и обучение ради обучения;
- способы работы: общение и сотрудничество;
- орудия труда: умение пользоваться информационно-коммуникационными технологиями и информационная грамотность.
- жизненные навыки: гражданственность, жизнь и карьера, личная и социальная ответственность, включая культурную грамотность и компетентность.

Тони Вагнер – специалист в области образования, учитель, лектор и профессор высших учебных заведений, автор ряда книг и многих статей по вопросам современной педагогики [25].

В своей книге «The Global Achievement Gap» («Глобальный разрыв в достижениях») эксперт в области образования Тони Вагнер рассматривает проблемы лучших пригородных школ в более широком контексте требований глобальной экономики знаний. Используя информацию, полученную во время посещения классов в ведущих пригородных школах, он анализирует успеваемость, рассматривая навыки, необходимые для получения хорошей работы и становления продуктивным гражданином. Подчеркивая дискуссии с молодыми людьми и взрослыми, которые с ними работают, Вагнер также объясняет, почему сегодняшнее поколение по-разному мотивировано к успеху. всем, кто заинтересован в том, чтобы наша молодежь полностью реализовала свой потенциал [26].

Он рассматривает навыки, необходимые для трудоустройства выпускников в будущем и становления успешными гражданами, и анализирует академическую успеваемость учащихся школ. В результате обсуждения вопросов труда, культуры труда и того, что нужно для успеха с молодыми людьми и

взрослыми, которые с ними работают, они предложили «семь жизненных навыков», то есть важные трудовые навыки, необходимые будущему поколению:

- критическое мышление и решение проблем. Основа критического мышления – задавать вопросы и задавать хорошие вопросы: чтобы решить проблему, нужно уметь проанализировать, что ее вызвало. Критическое мышление и решение проблем тесно связаны между собой.

По словам Т. Вагнера, сегодняшняя рабочая сила организована совсем по-другому, в первую очередь разные команды работают вместе над преодолением или предотвращением проблем, а не по конкретным профессиям. Если у менеджера (руководителя, руководства) нет ответов и решений этих проблем, то совместный коллектив (коллеги) сам ищет и найдет выход из проблемы.

Такие совместные навыки лежат в основе инноваций. То есть мы должны научить детей мыслить критически, искать альтернативные пути;

- сетевое сотрудничество и лидерство. Технологии позволяют сотрудничать независимо от географических границ, и это будет очень интересно. Молодые люди должны быть готовы к взаимодействию между цифровыми сетями и людьми совершенно разного происхождения еще со времени, когда они учатся в школе. Согласно отчету New Horizons («Новые горизонты») об образовании, необходимо уделять больше внимания глобальному онлайн-сотрудничеству, «где цифровые инструменты используются для поддержки взаимодействия вокруг целей учебной программы и содействия межкультурному взаимопониманию».

По пояснению Т. Вагнера, необходимо заранее подумать о том, насколько гибка сегодня позиция личности в стремлении образовывать группы и союзы для совместной работы ведущей к общей цели;

- гибкость и способность к адаптации.

Мы живем в нестабильном, неопределенном, сложном и запутанном мире. Поэтому считается важным, чтобы человек мог адаптироваться к любой ситуации и переопределить созданную им стратегию.

Отныне необходимо учить детей быть гибкими и адаптироваться к неожиданным последствиям перемен. В то же время может возникнуть необходимость перенять те навыки и идеи, которые отвечают спросу, и убрать те, которые не нужны;

- инициатива и предпринимательство. Традиционно инициативы – это действия, которые учащиеся демонстрируют «несмотря» или «в дополнение» к своей учебной работе, то есть в школе надо учить детей быть лидером (руководителем).

Кроме того, Т. Вагнер в своем исследовании обнаружил, что даже в корпоративных условиях бизнес-лидеры с трудом находят сотрудников, которые постоянно «ищут новые возможности, идеи и стратегии улучшения»;

- эффективное устное и письменное общение. Исследование Partnership for 21st Century Skills показало, что почти 89% респондентов-работодателей считают, что выпускники средних школ «несовершенны в общении».

Умелое общение предполагает больше, чем просто правильное использование языка и грамматики, оно также предполагает расширение

кругозора. Эффективное общение считается самым важным навыком, которым может обладать каждый. Как и большинству лидеров, важно отметить, что этому навыку можно научиться и использовать, чтобы открыть множество возможностей в карьере в будущем;

- оценка и анализ информации. В современную цифровую эпоху, хотя наш доступ к разнообразной информации резко увеличился, увеличился и доступ к дезинформации. Важно и необходимо научить учащихся критически оценивать источник и содержание информации, к которой они получают доступ, ориентируясь в цифровом мире;

- любопытство и воображение. Любопытство – мощный двигатель новых знаний и инноваций. Требуется сильное воображение, чтобы представить достижения и затем реализовать их. Т. Вагнер считает, что школьная система должна уделять особое внимание физике и математике внеклассной работе, чтобы развивать у детей любознательность и навыки мышления.

Это не только фундаментально изменит будущее образования и рабочей силы, но и мир, в котором мы живем. Между этими семью жизненными навыками и сегодняшним образованием существует огромный разрыв. Важнее научить детей задавать вопросы, чем отвечать на них. Их надо готовить к жизни, а не к высшему образованию. Помимо развития эффективных работников, важно воспитывать выдающихся лидеров и новаторов [25].

Содержание и процесс трудового обучения, воспитания создаются на основе системы руководящих идей, называемых принципами воспитания. Можно также сказать, что принципы – это исходные правила теории обучения, которыми руководствуется учитель во время организации и проведения урока. Принципы определяют смысл организации образовательного процесса. Они носят характер объективных законов. Чтобы правильно реализовать образовательный процесс, педагог должен реализовать принципы.

Дидактическая информация, обобщение передовой педагогической практики, результатов научных исследований и т.д. формирует основу принципов трудового образования. Они вытекают из сущности самого трудового процесса и законов высшей нервной деятельности человека, определяют физиологические и психические процессы, протекающие при формировании трудовых знаний, навыков и умений. Все принципы трудового воспитания и обучения можно разделить на две группы: дидактические и основополагающие.

К основополагающим относятся политехнический принцип, принцип совмещения обучения с производительным трудом, принципы профессиональной ориентации при трудовом обучении.

К дидактическим принципам, образующим единую систему, относятся научность, ясность, последовательность и системность, осознанность и активность, связь теории с практикой, знаниями, навыками, основательность усвоения навыков, доступность, образовательный характер обучения.

Все дидактические принципы действуют в тесной связи друг с другом. Каждый из них раскрывается и реализуется через правила обучения – способы

применения принципов в реальной ситуации образовательного процесса учителя. Рассмотрим их подробнее (таблица 1).

Таблица 1 – Способы применения дидактических принципов

№	Принципы	Способы применения и реализации принципа
1	Принцип научности	<p>Трудовое обучение требует использования современного и новейшего оборудования, рабочих инструментов и приспособлений, измерительных инструментов. Обучающиеся должны ознакомиться с новыми материалами, изучить их свойства и способы использования.</p> <p>В процессе обучения необходимо использовать только научную терминологию, условные обозначения, формулы, измерения. Научно разработанная презентация должна пользоваться популярностью. Необходимо познакомить обучающихся с историей изучаемого явления, методами его открытия и внедрения в производство.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - отбор информации о четко определенных объектах, инструментах, оборудовании и трудовых процессах в науке, технике и производстве; - оборудование мастерских и кабинетов в соответствии с требованиями научной организации труда; - использование научно-технической терминологии в обучении; - знакомство обучающихся с тенденциями научно-технического прогресса в области электрификации, механизации, автоматизации, роботизации и т.д.; - системное использование научно-технической литературы в учебном процессе; - изучение научных основ техники и технологии.
2	Наглядность в обучении	<p>Создание условий для развития памяти и пространственных представлений обучающихся посредством зрения и слуха является основной педагогической задачей. На уроке учитель широко опирается на чувственный и практический опыт школьников, их непосредственное восприятие преподаваемых предметов и процессов работы. Чем разнообразнее будет это восприятие, тем глубже будут знания обучающихся.</p> <p>Широко используются следующие виды наглядности:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - презентация реальных объектов, практик и приемов работы; - презентация моделей и макетов, имитирующих природные объекты; - показывать изображения предметов и процессов, рисовать их на доске; - просмотр фильмов, использование телевизора и компьютера. <p>Выбирая наглядные пособия, надо помнить, что показ макетов, моделей и условных изображений зачастую более эффективны, чем показ реальных объектов. Обычно они менее детализированы, что позволяет лучше рассмотреть основные элементы.</p> <p>Необходимо следить за восприятием обучающимися визуальных образов и акцентировать внимание на наиболее важных особенностях предметов. На уроке не следует использовать слишком много наглядных пособий. Их следует использовать только по мере необходимости для достижения образовательных целей. Учитель должен использовать наглядности не сразу, а в зависимости от необходимости и этапов урока.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - систематическое использование различных видов наглядностей; - сочетание наглядности с объяснением и беседой; - учет рационального сочетания условных символических (природных объектов, схем, рисунков, эскизов) визуальных образов.
3	Сознательность и активность обучающихся в обучении	<p>Побудить обучающихся быть активными в приобретении знаний, умений и навыков является основной педагогической задачей. Согласно этому принципу, учитель организует обучение таким образом, чтобы обучающиеся имели возможность осознанно и активно приобретать знания, навыки работы и способы их применения на практике.</p> <p>Школьники учатся самостоятельно планировать свою работу, определять способ ее выполнения, следить за ходом и результатами работы, вносить коррективы. Дети учатся творчеству, эффективности и дизайну. Благодаря этим навыкам обучающиеся показывают не просто механическое повторение приемов и приемов</p>

		<p>работы, показываемых учителем.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обязательное изучение теоретических вопросов на уроке; - объяснить научные основы практической деятельности, эффективные методы работы; - регулярное планирование рабочего процесса, создание технологических и инструктивных карт; - планомерное решение творческих технических задач промышленного содержания; - осуществление собственной работы обучающихся с научно-технической литературой; - эксперименты, испытания, проектирование и т.д. обучение организации и выполнению работы; - выполнение организационных функций обучающимися в мастерских.
4	Системность и последовательность в обучении	<p>Формирование у обучающихся целостную систему знаний и умений по основам производства является основной педагогической задачей. Согласно этому принципу, учитель излагает учебный материал в строгой форме, соответствующей логике науки и работы, основанной на ранее полученных знаниях.</p> <p>Точное выполнение программы и систематическая работа с учебником способствуют усвоению обучающимися знаний в определенной системе. Учебный материал преподается в соответствии с технологическими процессами и принятой системой трудового обучения. Техническая и технологическая информация дана в строгой последовательности, а знания и умения в новом разделе базируются на ранее приобретенных разделах науки и уже освоенных разделах трудового обучения.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - систематическая подготовка календарно-тематического плана проведения занятий по программе; - планирование работы каждого следующего урока в связи с предыдущими уроками; - изложение учебного материала с учетом его внутренней логики (например, сначала изучаются

		<p>свойства материалов, а затем технологии их обработки);</p> <ul style="list-style-type: none"> - систематическое использование методов обобщения исследованного материала; - систематическое использование преемственности в усвоении материала от занятия к занятию.
5	Связь теории и практики	<p>Формирование представлений о практике как объекте применения теоретических знаний является основной педагогической задачей. Учитель совмещает теоретическую подготовку обучающихся с практической деятельностью. Обучающиеся испытывают потребность в приобретении теоретических знаний как руководства к практической деятельности. На практике знания становятся более ясными и жизненно важными. Жизненный опыт обучающихся дает им конкретный материал, который будет использоваться позже на уроке.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - использование на занятии информации, полученной из практического опыта обучающихся; - научное обоснование и объяснение трудовой деятельности и технологических процессов; - решение задач промышленного содержания; - проведение экскурсий на промышленные предприятия и использование их материалов на занятиях; - знакомство обучающихся с произведениями новаторов, рационализаторов и изобретателей; - использование научной и справочной литературы при подготовке к урокам и выполнении практической работы.
6	Прочность приобретения знаний, навыков и умений	<p>Создание условия для прочного усвоения и быстрого использования знаний, умений и навыков является основной педагогической задачей. Учитель должен объяснить, что все знания и умения, приобретенные обучающимися в школе, понадобятся не только в дальнейшем, но и для усвоения нового материала. Также важно объяснить, что без адекватной образовательной базы «рост» обучающихся, то есть их способность прогрессировать как в учебе, так и в жизни, ограничен.</p> <p>Прочное овладение знаниями, умениями и навыками достигается на протяжении всего процесса обучения, но для хорошей реализации этого принципа обучающимся</p>

		<p>необходимо хорошо осознавать цели изучения конкретного материала и выполнения рабочих заданий.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тщательный отбор изучаемого материала; - повторение и закрепление изученного материала; - использование тренировочных упражнений; - использование полученных знаний в меняющихся условиях; - проведение тестовых и контрольных (теоретических и практических) работ.
7	Доступность в образовании	<p>Организовать процесс обучения в соответствии с умственными и физическими возможностями обучающихся является основной педагогической задачей. Доступность определяется высшим уровнем возможностей обучающихся.</p> <p>Необходимо постепенно усложнять задания. Благодаря этому развиваются физические силы и познавательные способности школьников, расширяются рамки приобретения знаний и умений.</p> <p>Необходимо дифференцировать учебные и трудовые задачи.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - подбор объектов работы или задач, соответствующих возрасту, полу и познавательным способностям обучающихся; - стандартизация работы с учетом физических возможностей обучающихся; - разделение сложных технологических операций на простые действия; - использование специально разработанных для обучающихся машин, механизмов и устройств; - создание и применение инструментов, машин и устройств для работы при низком напряжении 12, 36 или 42 Вольта; - обучение от известного к неизвестному, от простого к сложному.
8	Воспитатель-	<p>Создание условия для формирования всесторонне развитой и гармонично развитой личности, подготовка к жизни и труду является основной педагогической задачей. Процесс решения проблем воспитания и обучения школьников должен влиять на их образование. При этом следует развивать умственные и физические</p>

		<p>способности обучающихся, развивать познавательные способности, активность и самостоятельность. Воспитание не происходит само по себе в процессе обучения. Цель, содержание, направленность и эффективность воздействия воспитания на обучающихся зависит от содержания трудового обучения, организации и методики его проведения, условий труда, личности педагога и т. д. зависит от многих обстоятельств.</p> <p>Использование различных форм организации труда прививает обучающимся коллективизм, дружескую взаимовыручку, ответственность перед другими т.е. позволяет развивать различные качества личности.</p> <p>Способы реализации принципа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - использование различных программных документов и научных разработок в работе с обучающимися; - четко ставить цели обучения, воспитания и развития на каждом уроке; - выбор и использование оптимального набора форм, методов и способов обучения, воспитания и развития обучающихся; - формирование морально-психологической и практической подготовки обучающихся к любой необходимой обществу работе; - использование трудовых традиций народа, примеров из жизни специалистов-промышленников и новаторов в преподавании; - вовлечение обучающихся в трудовую деятельность, сочетающую в себе творческую и исполнительскую составляющие, умственные и физические элементы; - развитие изобретательства, инноваций и научно-исследовательских работ; - использование различных форм организации труда; - развитие изобретательства, инноваций и научно-исследовательских работ; - использование различных форм организации труда.
--	--	---

Термин «принцип» происходит от латинского «*princĭpium*» – основа, начало, а термин «политехника» происходит от греческих слов «поле» – множество и «техно» — умение, ремесло. «Педагогический принцип – нормативное положение, которое базируется на педагогической закономерности и характеризует стратегию решения педагогических задач». Каждый принцип

реализуется с помощью правил — это прикладные рекомендации или требования, определяющие подход к решению конкретных педагогических задач. Политехнический принцип в дидактике рассматривается как система обучения, основанная на ознакомлении обучающихся с основными отраслями производства с теоретической и практической точки зрения. Помимо принципов, представленных в таблице 1, рассмотрим и другие принципы, связанные с трудовым воспитанием.

Роль политехнического принципа в обучении школьников рассматривалась многими известными учёными, педагогами и исследователями. Они определили, что основой *политехнического принципа* в образовании является приобретение политехнических знаний, связь образования с трудом школьников и производством.

Знания получают путем изучения основ наук. Профессиональная подготовка школьников также базируется в первую очередь на физике, химии, биологии, математике и других основах науки. Поэтому естественно, что обучающиеся получают свое первое политехническое образование, одновременно изучая учебные предметы. Как бы ни менялись учебные программы по предметам, они всегда основаны на современных достижениях науки, техники и промышленности и соответствуют целям общеобразовательной и политехнической подготовки обучающихся. Считается важным следовать политехнической направленности, политехнической области их подготовки, целенаправленно и последовательно подчеркивая значение политехнического образования в основах наук.

Как видно из этой модели, качество политехнического образования заключается во взаимосвязи законов науки, составляющих основу современного производства. Политехническое образование имеет определенные специфические ценности, а именно:

- они составляют основу многих инструментов и технологических процессов, что обеспечивает их быстрый перенос с одного производственного участка на другой;
- эти знания формируются путем усвоения законов, основанных на фундаментальных науках, точнее, современных технологиях;
- политехническое образование всегда отражает содержание не одной, а многих наук;
- политехническое образование будет носить мобильный характер в соответствии с развитием науки и промышленности;
- политехническое образование является важным средством подготовки обучающихся к работе в сфере материального производства и оказания услуг.

Работа школьников в мастерской и на территории школы рассматривается как средство повышения эффективности политехнического образования. При этом у обучающихся школ развиваются способности к расчету и конструированию, пониманию научных принципов работы машин и механизмов, поиску путей совершенствования технологических процессов, анализу производственного процесса.

Важным аспектом реализации политехнического принципа в образовании является выполнение заданий дизайнерского, творческого содержания, участие школьников в инновационной и изобретательской деятельности. Творческая деятельность обучающихся на основе полученного ими политехнического образования является вестником проявления мастерства будущего рабочего, инженера, промышленного или сельскохозяйственного технолога.

Реализация политехнического принципа в обучении определяет соответствующую политехническую деятельность учителя. Политехническую деятельность учителя-предметника по учебному предмету «Технология» можно описать следующими параметрами:

- проблемы (задачи) – совокупность важных задач, которые решает преподаватель в связи с политехническим образованием;
- функции – общее описание основных профессиональных обязанностей педагога;
- виды деятельности, реализующие задачи и функции, решаемые с помощью педагога;
- способы и средства проведения политехнических мероприятий.

Принцип профессиональной ориентации при обучении труду.

Выбор профессии – важный шаг в жизни каждого человека. Профессия человека – это своего рода судьба, поэтому лучше уделить время тщательному и раннему выбору будущей профессии. Каждый человек руководствуется разными принципами при выборе профессии: кому-то посоветовали родители, кому-то посоветовал друг, кто-то выбирает популярную, модную профессию.

Понятие «профориентация» кажется понятным каждому, кто с ним знакомится впервые – это ориентация школьников на определенные профессии. Профориентация, выбор профессии или ориентация на профессию – это комплекс различных действий, проводимый с целью выявить склонность человека к определённому роду деятельности, профессии – это одно из самых распространенных определений. Примерно аналогичные определения даются и в методических пособиях, где профориентация рассматривается как помощь обучающимся старших классов и молодым людям в выборе профессии. Кроме того, под профориентацией часто понимают систему мероприятий, помогающую вступающему в жизнь человеку выбрать профессию с научной точки зрения, или систему воспитательной работы, помогающую обучающимся в момент профессионального самоопределения с целью развития профессиональной ориентации.

Профессиональная ориентация – это целевая услуга, направленная на подготовку старшеклассников к осознанному выбору профессии в соответствии с их личными склонностями, интересами, способностями, а также общественными потребностями в кадрах определенных профессий и различного уровня квалификации.

Основные задачи профориентационной работы:

1. Информационная работа: ознакомление обучающихся с направлениями специальности, предоставление информации о потребности в кадрах различных

специальностей, условиях труда, заработной плате и возможностях профессионального развития.

2. Реклама профессий, информация о потребности в кадрах с наибольшим дефицитом. При этом средства массовой информации, плакаты, буклеты, информационные пособия и т.п. используются специальные пропагандистские издания.

3. Профессиональная диагностика: использование анкет, тестов, средств технической диагностики и обработка полученных данных.

4. Профессиональная консультация, в ходе которой выпускникам школ оказывается помощь в принятии решения в выборе профессии.

Профориентационная работа с обучающимися общеобразовательных организаций проводится по следующим направлениям:

- проведение общественно полезных работ;
- организация трудовой (производственной) практики;
- организация связей субъектов образования с профессиональной средой;
- поддержка обучающихся в получении профессиональной ориентации;
- использование современных информационных технологий;
- проведение внеклассной работы по профориентационной работе;
- проведение профориентационной работы с родителями (родительские собрания, семинары, круглые столы) [26].

Основываясь на общих принципах трудового воспитания, можно описать основные методы и приемы трудового обучения.

Понятие метода можно определить как совокупность методов, используемых учителями и учениками. Среди методов есть методы, универсальные, то есть используемые при преподавании любого предмета. Например, вопросы (наводящие, проблемные, стимулирующие и т. д.) могут использоваться при объяснениях, беседах, упражнениях, устном наблюдении. Такое же универсальное значение имеют способы повторения, сравнения, выделения главного в учебном материале. В то же время можно использовать конкретные методы трудового воспитания.

В отличие от узкопрофильных знаний политехнические знания и умения переносятся в различные виды деятельности. Не менее важно, с точки зрения задач политехнического образования, показать учащимся преемственность трудовых приемов и операций различных специальностей и профессий. Таким образом, на уроках технологии каждый объект труда должен рассматриваться не изолированно, а в тесной взаимосвязи с основами науки и производства [27].

Методы обучения ученые определяют и классифицируют по-разному. Одни определяют метод как совокупность приемов учебной работы; другие – как путь, по которому учитель ведет детей к знаниям; третьи – как форму содержания обучения; четвертые – как способ взаимосвязанной деятельности учителя и учащихся, направленной на достижение целей обучения [27].

В педагогической теории часто выделяются следующие методы: информационно-рецептивный (объяснительно-иллюстративный); репродуктивный или метод организации воспроизведения способов

деятельности; метод проблемного обучения; частично-поисковый (эвристический) метод; исследовательский метод.

На уроках технологии все эти методы могут быть конкретизированы по трем группам – в соответствии со способом передачи и усвоения информации: словесные, наглядные и практические (см. рис. 1) [27].

Рис. 1. Классификация методов обучения

В зависимости от способов предоставления и получения учебного материала методы обучения можно сгруппировать следующим образом:

- разговорный или словесный метод;
- метод наглядности;
- практические (экспериментальные/практические) методы.

Среди устных методов трудового воспитания используются объяснение, беседа, иногда речь учителя.

Разговорные методы обычно сочетаются с наглядными и практическими методами.

Речь преподавателя должна быть вдумчивой, четкой, небольшой по объему, а сложность – оптимальной и понятной учащимся.

На уроках технологии гораздо чаще используют разновидность рассказа – объяснение, когда в изложении учебного материала раскрывается сущность новых технических понятий и закономерностей, дается научное толкование технологических операций, конструкций технических устройств. Объяснение применяется чаще всего перед организацией практических работ. Оно сопровождается демонстрацией трудовых приемов и действий различными средствами наглядности. Эффективность этого метода во многом определяется эмоциональностью изложения материала.

Объяснение сочетается с демонстрацией трудовой деятельности, учебных средств, проверочной деятельностью учащихся. Учитель задает учащимся вопросы и просит их повторить доказательства.

Рассказ – это устное изложение учебного материала. Его используют для описания процесса работы, технологии получения и обработки различных материалов и других вопросов. Метод рассказа используется, например, на вводных уроках (рассказ о роли труда, об учебных задачах на уроках школьной мастерской, о требованиях к инструментам, оборудованию и т. д.).

Беседа – совместное обсуждение учебного материала учителем и учениками. Обучающимся отводится более активная роль в разговоре. В зависимости от содержания и цели рассказа он может быть вступлением, объяснением, обобщением.

К любой беседе преподаватель готовит вопросы и размышляет над ходом и выводом. Основные требования к вопросам при беседе:

- продуманность системы вопросов;
- логическая последовательность вопроса;
- опираясь на предыдущие знания и практический опыт и т.д.

Содержание беседы может быть простым (например, повторение предыдущего материала, приведение примеров и т. д.) и эвристическим, т. е. ведущим учащегося через ряд вопросов, делать выводы, подводить итоги и т. д.) Как метод обучения рассказ требует больше времени для его подготовки и проведения, чем другие методы.

В большинстве случаев ответ ученика зависит от правильного вопроса. Если вопросы заданы таким образом, что ответы ограничиваются «да» или «нет», разговор не получится. Систематически ведя беседу, учитель приучает школьников свободно и логично выражать свои мысли.

Лекция – это метод устного изложения, используемый для передачи обучающимся технической информации за относительно короткий период времени, аналогичный рассказу. Школьные лекции обычно используются на уроках профессионального образования в старших классах. Он часто включает обзор различных фактов, их интерпретацию, обобщения и выводы по важным теоретическим вопросам и может сопровождаться различного рода демонстрациями.

К объяснению, беседе, лекции как методу обучения предъявляются следующие требования:

- точность и научность содержания;
- логическая последовательность изложения;
- ясность и очевидность;
- эмоциональность объяснения;
- доступ к пониманию учащихся и т.д.

Лабораторно-практическая работа – обучающиеся самостоятельно проводят наблюдения, эксперименты, научные исследования и другие виды деятельности по изучению видов и свойств различных строительных материалов, инструментов и приспособлений и выполняют несложные работы по их использованию.

Это основная часть формирования и закрепления технических и технологических знаний обучающихся и осуществляется как после объяснения

нового материала, так и в начале объяснения с целью побудить их к новым самостоятельным выводам

Качество лабораторных и практических работ зависит от правильного определения их содержания, подготовки к выполнению и организации самого процесса выполнения. Каждая лабораторная и практическая работа должна быть целенаправленной и вытекать из содержания изучаемого материала. Перед выполнением работы учащимся дается четкое представление о ее цели, последовательности действий и порядке фиксации результатов.

По содержанию все лабораторные и практические работы, выполняемые в процессе вводно-технологического обучения, можно разделить на два типа:

- качество (например, знакомство с породами древесины, видами ткани);
- количественные (например, определение влажности древесины, типа ткани).

В ходе подготовки к лабораторным и практическим работам учитель проверяет и подготавливает материальную базу, дает обучающимся задание на повторение материала, проверяет их знания, умение пользоваться инструментами и оборудованием. Затем, после краткого вводного рассказа, обучающиеся приступают к выполнению лабораторных и практических работ, проводят эксперименты, наблюдения, измерения, самостоятельно делают выводы и отчитываются.

Метод наглядности – включает обучающие демонстрации, эксперименты и наблюдения. На учебно-технологических занятиях демонстрируются различные наглядные пособия, такие как натурные модели предметов труда и их изображения, орудия труда, машины, инструменты, их изображения, модели, орудия, а также учебные фильмы.

На уроках обучения труду и технологии демонстрируются различные наглядные пособия, такие как модели природных материалов, предметов труда и их изображения, орудия труда, машины, инструменты, их изображения, а также учебные фильмы.

Один урок обычно требует много разных наглядных материалов. Учитывая концентрацию внимания учащихся, на каждом этапе урока учитель показывает только необходимые для данного материала средства. Эксперименты применяются при изучении свойств материалов, которые невозможно определить внешним осмотром. Эксперимент проводится таким образом, чтобы наблюдать изменения материалов в процессе воздействия. Все учащиеся вместе обсуждают ход и результаты эксперимента.

Наблюдение – это целенаправленное восприятие предметов, явлений или процессов, позволяющее наблюдать их особенности или происходящие изменения.

На уроке труда учащиеся изучают образцы продукции, различные учебные средства, наблюдают за действиями учителя во время демонстрации приемов труда. Учитель постоянно поддерживает направление внимания учащихся на предмет с целью выявления его особенностей.

Обсуждение результатов наблюдения и умение подвести учащихся к правильному выводу – важный момент организации.

В зависимости от соотношения преподаваемого теоретического и практического материала виды учебных занятий различаются следующим образом:

- уроки, на которых большая часть времени посвящена практической работе – практические занятия;
- уроки, на которых преподаются теоретические и практические материалы – смешанные уроки;
- занятия, дающие техническую и технологическую информацию – теоретические занятия;
- занятия, формирующие навыки управления рабочими задачами и планирования будущей работы, называются подготовительными занятиями.

В обоих случаях теоретическая работа сочетается с практической. Только индивидуальные теоретические занятия, на которых проводятся лабораторные работы или экскурсии, не совмещаются с практической работой по приготовлению продукции.

Практические занятия также отличаются друг от друга: на одних обучающиеся изучают новые элементы рабочих заданий, на других совершенствуют трудовые навыки, развивают показатели скорости и самостоятельности в работе. В связи с этим практические занятия можно разделить на сложную практическую работу, практическое повторение и самостоятельную работу.

По содержанию теоретические занятия можно разделить на следующие группы:

1. Изучение строения инструментов.
2. Знакомство со свойствами материалов.
3. Первоначальное освоение новых технологических операций.
4. Исследование производственных технологических процессов.

Свойства различных материалов изучаются на лабораторных занятиях. Изучение производственных процессов осуществляется с использованием методов показа плакатов, экскурсий, видеороликов в сочетании с пояснениями преподавателя. Экскурсии могут быть общими и тематическими. Результаты будут известны после экскурсии.

Практические занятия, в которых решается комплекс задач по трудовому обучению, можно назвать комплексными практическими работами. На этих занятиях обучающиеся осваивают уже известные технические и технологические знания, применяя их при выполнении рабочих заданий, формируется комплекс трудовых навыков, осваиваются новые методы работы и навыки выполнения работы.

Комплексная практическая работа считается основной формой трудового обучения. Результаты работы на этих занятиях имеют общественно полезную ценность. В методике проведения комплексной практической работы важно давать правильные указания обучающимся на уроке, развивать самоконтроль,

осуществлять дифференцированный подход, обеспечивать необходимый темп работы на уроке.

Анализ широко популярных работ по теоретическим основам формирования трудовой культуры и трудолюбивых качеств школьников позволил определить сущность трудового воспитания как сознательного процесса формирования воли к труду. По мнению многих исследователей, основной целью подготовки обучающихся к труду является развитие их психологических и практических навыков. Обучение школьников к трудовой деятельности начинается с формирования базовых знаний и умений в области семейной и школьной работы, и они могут успешно развиваться в процессе проектного обучения.

На основе проектного подхода организация трудового воспитания может быть предложена школьникам в виде педагогической технологии, позволяющей раскрыть механизмы эффективной реализации образовательного процесса и спрогнозировать основные результаты проектной деятельности.

Педагогическими принципами являются связь теории и практики, естественность, доступность и целесообразность труда, индивидуализация, активность, самостоятельность, развивающее проектное обучение.

Содержание проектного обучения создается в соответствии с содержанием предмета «технология» и взаимосвязано с целями, задачами и требованиями организации проектного обучения. Содержательная составляющая технологии обеспечивает развитие исследовательских, поисковых, проектных, конструктивных и коммуникативных способностей обучающегося.

Проектное обучение – образовательная технология, ее центром является сам ученик, цель – развитие самостоятельности, инициативы и творческих способностей ребенка. Эти качества формируются его собственными действиями при изучении интересных и содержательных тем.

Основная цель проектного обучения – научить детей находить решения без вмешательства взрослых. Учитель лишь мотивирует и направляет ребенка, при необходимости подсказывает ему, где найти необходимую информацию.

Основные принципы метода проектного обучения делятся на диалогические, проблемные, интегративные и контекстные (табл. 2).

Таблица 2 – Основные принципы метода проектного обучения

№	Принципы	Описание принципа
1	Диалогичность	Обеспечивает усвоение информации через диалог, который организовал педагог. Как правило, общение происходит с собственным «Я» и другими участниками, чтобы раскрыть особенности личности
2	Проблемность	Означает начало интенсивной мыслительной работы, связанной с решением заранее представленной ситуации.

3	Интегративность	Оно определяется наилучшим сочетанием сложившейся системы обучения и правил обучения. Формирование целостной картины мира.
4	Контекстность	Трансформация знаний в практику. Идея подхода в том, чтобы ученики не получали готовую информацию, а открывали ее сами с помощью исследования.

Метод проектного обучения преследует иные цели, чем основные:

- формирование мотивации обучения;
- вовлекать каждого члена группы в свою работу;
- совершенствование познавательных, организаторских, профессиональных и других способностей обучающихся;
- повысить самооценку детей;
- развитие системного, критического и аналитического мышления;
- научить использовать полученные знания для поиска решения, уметь выполнять практические жизненные задачи.

Эффективность проектного обучения заключается в том, что обучающихся поощряют к самостоятельной работе и поиску информации из самых разных источников, от библиотек до интернета. Они учатся управлять временем и работать с информацией, организовывать групповую работу и овладевать навыками коллективного или индивидуального принятия решений.

Обязательным условием создания проекта является наличие четких представлений о конечном результате деятельности, этапах работы над проектом и методах его реализации.

Проекты классифицируются по шести различным основаниям (таблица 3).

Таблица 3 – Типы проектов

№	Название	Характеристика
По содержанию		
1	Монопредметные	На основе одного предмета. Монодисциплинарный проект в рамках одного учебного предмета (учебного предмета) соответствует классно-урочной системе.
2	Межпредметные	Проект, предполагающий использование знаний по двум и более дисциплинам. Часто используется как дополнение к урокам. Обычно они проводятся во внеучебное время и под наблюдением нескольких специалистов в различных областях обучения. Это требует

		глубокой интеграции на этапе формулирования проблемы.
3	Непредметный	Внеклассный проект, выходящий за рамки школьных предметов и реализуемый на стыке образовательных областей. Это инновационный способ организации учебного процесса, основанный на интеграции знаний и умений из различных учебных дисциплин. Подобные проекты позволяют школьникам расширить свои знания и применить полученные знания в реальной жизни.
По главному методу действия		
1	Игра с интересным сюжетом	По сути, это ролевая игра, основанная на художественных произведениях или исторических событиях. Это также может быть имитация археологической или морской экспедиции. Завершение обычно не планируется. Игровые проекты основаны на игровой деятельности, цель которой – вызвать у обучающихся познавательный интерес. Создание эффективных программ, связанных с игровыми технологиями и развитием информационных ресурсов, являются актуальными задачами современной системы образования.
2	Исследование или творчество	<p>Этот тип проекта имеет четко определенную цель и четкую структуру. Есть много общего с научными исследованиями. Например, проведение социальных опросов с небольшими группами людей на важную для школьников тему.</p> <p>Целью исследовательского проекта является разработка и проверка гипотезы. Исследовательский проект – это проект, центром которого является творческий продукт.</p> <p>Результат самореализации участников. Творческие проекты могут иметь следующие направления:</p> <ul style="list-style-type: none"> - музыкально-творческий проект; - художественно-творческий проект.
3	Информационный,	Обычно освещает темы, интересующие

	<p>ориентированный на практический результат</p>	<p>участников проекта. Примеры включают создание альбома или справочных материалов, организацию театральной постановки или очистку природных территорий. Международные проекты, в которых можно участвовать онлайн, пользуются популярностью.</p> <p>Цель информационных проектов – собрать, проанализировать и представить информацию по любой актуальной теме/рассмотреть междисциплинарные или предпрофессиональные темы. Целью практико-ориентированных проектов является проект с реальным продуктом, направленный на решение проблемы, воплощение идеи в жизнь.</p>
<p>По сроку реализации</p>		
<p>1</p>	<p>Мини-проект</p>	<p>Проект для решения какой-то небольшой проблемы; разрабатывается на одном-двух уроках.</p> <p>Использование на уроке мини-проектов решает многие задачи, которые в целом стоят перед проектной деятельностью:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обучение планированию (учащийся должен уметь четко определить цель, описать основные шаги по достижению поставленной цели, концентрироваться на достижении цели, на протяжении всей работы); - формирование навыков сбора и обработки информации, материалов (учащийся должен уметь выбрать подходящую информацию и правильно ее использовать); - умение анализировать (креативность и критическое мышление); - умение составлять письменный отчет (учащийся должен уметь составлять план работы, презентовать четко информацию, оформлять сноски, иметь понятие о библиографии); - формировать позитивное отношение к работе (учащийся должен проявлять инициативу, энтузиазм, стараться выполнить работу в срок в соответствии с установленным

		планом и графиком работы)
2	Средняя длительность	Продолжительность от нескольких уроков до двух недель
3	Долговременный	От двух недель до нескольких месяцев. Обычно дети участвуют в таких проектах в свободное время

Анализ возможностей использования проектных педагогических технологий показал будущее использования проектного образования, позволяющего успешно сочетать теорию и практику обучения и воспитания школьников. Использование проектного обучения в образовательном процессе позволяет обучающемуся самостоятельно учиться и развивать коммуникативную компетентность, работая с различными источниками информации, машинами и оборудованием, в педагогических отношениях с одноклассниками, учителями и родителями.

Кроме того, важную роль в формировании здорового образа жизни играет трудовое воспитание. Активное участие в работе, требующей физических усилий, способствует развитию организма и здоровья. Важность выполнения физического труда и умение оценить его необходимость становится навыком, обогащающим повседневную жизнь активностью и динамичностью.

Таким образом, внедрение трудового воспитания в образовательные программы не только сохраняет историческое наследие, но и позволяет сформировать у учащихся навыки и ценности, необходимые для полноценной жизни в современном мире.

2 Анализ международного и отечественного опыта по формированию культуры труда у обучающихся

В школах Запада ознакомление с профессиями и трудовое обучение проходит через разнообразные методы и интегрировано в стандартную учебную программу. В американских школах, например, учителя естественных и социальных наук уделяют время в ходе своих занятий для представления ученикам различных аспектов профессиональной деятельности. Учителя предметов, связанных с трудом, играют важную роль в демонстрации конкретных специальностей и профессий.

В английских сельских «современных школах» курс общего естествознания включает элементы, относящиеся к сельскому хозяйству, тем самым привнося в образование понимание связи с земледелием. В Швеции ученики девятых классов участвуют в практической профориентации, теоретическая часть которой внедряется через курс обществознания. В шведских школах профессиональная ориентация лежит в зоне ответственности учебных заведений, где для этого назначены специализированные консультанты [28].

В учебные программы многих школ в странах запада и Японии интегрированы специальные предметы, направленные на знакомство учащихся с профессиональными сферами и рабочим миром. Страны, такие как в Соединенные Штаты Америки (далее – США) и Швеции на формирование профессиональных направлений, как во Франции и Японии. В американских школах учебные курсы могут носить различные названия, включая «Профессия» или «Планирование жизненного пути». В Швеции подготовка учащихся к выбору будущей профессии реализуется через специализированные программы профессиональной ориентации [29].

Профессиональная ориентация в японских школах является частью общенационального образовательного процесса, вдохновляемого ценностными ориентациями, характерными для западного общества. В её основе – дифференциация учебных путей учащихся в соответствии с их способностями и предпочтениями, что проявляется в разнообразии профессиональных потоков, таких как аграрный, рыболовный, промышленный и коммерческий. В рамках практических занятий школьники развивают интерес к различным видам труда и осваивают необходимые навыки для их выполнения.

В странах Запада, учитывая влияние новых технологий, научно-технической революции (далее – НТР) признается важность знакомства учащихся с основами техники, технологий и экономики в процессе образования. Примером может служить профессионально-техническая школа в Филадельфии, США, открытая в 1978 году с целью развития у учеников качеств, необходимых для адаптации к изменениям в мире труда, включая мобильность в рамках отрасли и профессии и способность приспосабливаться к новым технологиям.

В Великобритании после образовательной реформы 1988 года был введен учебный предмет «Технология», который стал значимым элементом подготовки школьников к трудовой жизни. Исследование М. Б. Павловой посвящено анализу

этой реформы и содержанию курса, включая практическую работу учащихся, проектирование и конструирование, а также развитие навыков постановки задач, поиска решений и оценки их эффективности [30].

Трудовое воспитание готовит учащихся к жизни и деятельности в современном обществе. Выпускники школ должны не только обладать различными начальными профессиональными знаниями и навыками, но и уметь правильно оценить стоимость своего труда и его результатов [31].

Таким образом, немаловажное значение приобретает экономическое воспитание, осуществляемое через предметы как экономика, обществознание, история, география, математика, биология, физика, химия, становится особенно значимым. В рамках этих уроков учащиеся изучают экономические законы, что способствует усвоению экономических терминов и концепций.

Федеративная Республика Германия (далее – ФРГ). В Германии подход к трудовому образованию, хотя и укоренен в традициях, заметно разнится с казахстанским. Анализируя как организовано трудовое воспитание учащихся в Федеративной Республике Германия и в Казахстане, можно заметить ряд отличий, которые коренятся в отличиях социокультурных контекстов, включая исторические особенности, традиции и национальный характер.

Знак «Сделано в Германии» («Made in Germany») воспринимается по всему миру как индикатор высочайшего качества, достигаемого благодаря труду немецких производителей. ФРГ известна как одно из государств с ведущим производственным потенциалом. По мнению немцев, ключевыми факторами, способствующими такому высокому уровню производительности в стране, являются рыночная экономика и развитая система профессионального и предпрофессионального обучения [32].

Трудоспособность, ответственность и своевременность в выполнении обязанностей являются характерными национальными особенностями германцев, в культивировании которых значительную роль играет система образования. Например, уклад и обычаи образовательной системы способствуют этому: после начальных классов учащиеся обычно продолжают обучение в гимназиях, реальных или главных школах.

В главных и реальных школах предлагается разнообразие форм трудового воспитания, которые также служат целям профессионального самоопределения студентов: уроки трудового обучения, учебно-производственные стажировки, специализированные дополнительные курсы, учебные предприятия, экскурсии на предприятия, институты социального партнерства, патронаж, секции и факультативы, выставки, проектная деятельность и прочее [33]. Как пример можно рассмотреть предмет трудовое обучение, который является обязательным выборочным курсом в образовательной программе как реальных, так и основных школ Германии.

Данный курс включает три раздела: экономика домашнего хозяйства, технические работы и основы экономики, направленные на обучение учащихся базовым знаниям по этим дисциплинам, осознание практической ценности этих знаний и ознакомление с соответствующими профессиями. В седьмом классе

ученики изучают процесс создания изделий для собственных нужд, познавая технологии, затраты труда и времени, выбор материалов, планирование и оценку качества. В восьмом классе учебная программа уже включает разделы, посвященные изготовлению продукции по заказу клиентов, при этом ученики принимают заказы (часто от родственников или друзей) на изготовление товаров. Можно заключать договоры, в которых будут прописаны критерии продукции, ее стоимость, характеристики и сроки выполнения. Все производственные процессы должны соответствовать стандартам качества ФРГ и ЕС, а также оптимальным производственным методикам.

Так, можно утверждать, что школа обучает своих учеников не только эффективному труду, но и активно воспитывает такие качества, как дисциплина, ответственность, тщательность, стремление к совершенству, своевременность и трудолюбие, которые в итоге способствовали формированию известного бренда «Сделано в Германии». К девятому классу ученики имеют возможность принять участие в активной производственной практике на предприятиях. В рамках курса трудового обучения могут быть включены такие дополнительные предметы, как технический чертёж, организация труда, офисное дело, бытовое хозяйство и другие дисциплины [34].

У немецких школьников также предусмотрен общественно полезный труд в рамках школьного самоуправления, внешкольной работы и в классе. Например, родители учеников начальной школы могут рассказать о существовании расписания дежурств, где ученики отдельно назначаются для поддержания чистоты доски, учебных материалов и порядка в классе. Общественно полезный труд такого рода является обязательным для учащегося и служит одним из условий социализации в немецком обществе, где, как известно, даже подъезды и тротуары убираются жителями самостоятельно. Дети помогают убирать класс, выносить мусор, поливать цветы, с первого по пятый класс ставят стулья на парты после уроков, убирают школьный двор, сажают цветы, занимаются прополкой, подростки могут высаживать деревья, выращивать овощи в теплицах, а старшеклассники – брать на себя ответственность за младших учеников. Важно отметить, что подобный опыт был характерен и для советской школы, где подобные привычки и поведенческие нормы укоренились еще глубже в быту немцев. Тем не менее, в Германии не принято выполнять влажную уборку классов. К примеру, когда в некоторых регионах из-за сокращения бюджета начали увольнять технический персонал, школьные администрации поручали уборку учащимся, что вызвало острое недовольство среди многих родителей, так как традиционно от учащихся не ожидали выполнения таких задач, как мытье лестниц, холлов и классов [34].

В Германии подход к технологическому обучению школьников уникален. Образовательный процесс здесь ориентирован на практическую значимость и направлен на удовлетворение специфических потребностей региона. Это приводит к тому, что образовательные программы в разных регионах различаются и не подчиняются строгому национальному стандарту технологического образования.

В стране особое внимание уделяется освоению навыков в технических дисциплинах и домоведении без разделения по половому признаку.

Значительный акцент в процессе обучения делается на проектной деятельности в рамках прикладного обучения, где ученики работают над групповыми проектами под руководством классных наставников и при поддержке всего педагогического коллектива школы.

Особое внимание уделяется развитию у учащихся общепрофессиональных компетенций, известных как «ключевые компетенции». Эти компетенции охватывают важные для профессионала качества и способы их выражения в контексте широкого спектра профессий, современных технологий и эволюционирующих социально-экономических условий. Наличие таких компетенций позволяет практикующим специалистам развивать абстрактное и креативное мышление, умение принимать решения и воплощать их в жизнь, а также способность к самореализации и другие важные качества.

Опыт немецких школ демонстрирует, что курс технологий не только охватывает общетехнологические аспекты, но также предлагает студентам шанс пройти начальное профессиональное обучение. Это способствует улучшению социальной и трудовой интеграции молодых людей благодаря системе квалификационных аттестаций для рабочих специальностей.

Таким образом, можно сделать вывод, что образовательная система Германии подчеркивает практичность и адаптивность обучения к региональным потребностям, обеспечивая разнообразие в образовательном контенте и подходах. Технологическая подготовка в школьной программе охватывает не только общие технические знания, но и предоставляет учащимся возможность получения начальной профессиональной подготовки, которая способствует их социальной и трудовой адаптации. Проектная деятельность, общепрофессиональные компетенции и ключевые навыки, такие как самостоятельность и ответственность, акцентируются на протяжении всего обучения. Германия также ставит перед собой задачу формирования у учащихся умения применять знания в реальных жизненных ситуациях, что отражается в их системе аттестации на рабочие специальности и в целом способствует созданию качественного трудового ресурса, что является частью знаменитого бренда «Сделано в Германии» [34].

В *Великобритании* технологическое образование школьников прошло через несколько стадий развития, начиная с ранних программ ремесленной подготовки до современного курса «Дизайн и технологии», где термин «дизайн» подразумевает «продуманный проект», ставший частью образовательной лексики.

Технологическое обучение является одной из фундаментальных дисциплин в британских школах, где девочки и мальчики учатся вместе по единому учебному плану. Обучение направлено на интеграцию учащихся в общество и подготовку их к будущим профессиям через развитие интеллектуальных, физических и социальных навыков.

Для достижения этих целей требуются как обобщенные, так и специализированные знания, что осуществляется через активные, в частности проектные, методы обучения. В результате значительная часть учебного времени уделяется проектной деятельности учащихся.

Усиление мотивации и личностная ориентация практической деятельности ставят перед учителями задачу многоаспектной организации технологического обучения, что может включать универсальных учителей или команды преподавателей.

Смена репродуктивных подходов обучения на творческие предполагает новые требования к компетенциям преподавателей. Учителям, которые способны к творческому развитию, предоставляется свобода от жестких норм и возможность откликнуться на быстро меняющиеся интересы и потребности молодого поколения. Однако это может стать сложностью для учителей, поскольку традиционные ремесленные навыки остаются ключевым элементом в передаче знаний. В таких условиях, дидактическая система, ориентированная на практическое творчество, определяет результаты технологического образования с упором на индивидуальное развитие учащихся, но без укрепления основ системной технологической подготовки. Следовательно, такой подход к технологическому образованию, не имея профессиональной направленности, делает «Технологию» специализированным направлением обучения на старших стадиях школьного образования [35].

Таким образом, образовательный опыт Великобритании отражает эволюцию технологического обучения от традиционных ремесленных программ к современному курсу «Дизайн и технология», который интегрирует креативный проектный подход в обучение. Технологические дисциплины включены в основной учебный план, и обучение ведётся без гендерных различий, подчеркивая равенство в образовании. Курс направлен на развитие ключевых интеллектуальных, физических и социальных навыков, готовя учащихся к адаптации в современном мире и к выбору будущей профессии. Акцент на проектной работе и личностном подходе в образовании стимулирует мотивацию и поддерживает активное участие студентов. Педагоги, применяющие творческие методы обучения, способны адаптироваться к динамичным требованиям молодёжи, хотя это и может представлять определённые сложности, учитывая важность ремесленных навыков.

В целом, подход Великобритании к технологическому образованию ориентирован на личностное развитие студентов и подготовку их к пониманию и применению технологий, что является ключевым аспектом обучения на старшей ступени школьного образования.

Соединенные Штаты Америки (далее – США). «Классическое профессиональное обучение отстаёт от него в среднем на 20 лет в силу своей инертности» – это мнение, что классическое профессиональное образование не соответствует современным требованиям рынка труда. Оно отстаёт от него примерно на 20 лет, что связано с его инертностью.

В целях приближения к реальному производству в ряде стран, включая США, оно осуществляется без отрыва от школы в форме производственного обучения в условиях и на средства будущего нанимателя. Для решения этой проблемы в США и других странах практикуется производственное обучение без отрыва от школы. Оно позволяет учащимся получить практические навыки в реальных условиях работы [35].

Несмотря на определённые результаты при этом складывается проблема узко направленности профессионального обучения и сложности его дальнейшего расширения. Однако это обучение имеет ряд недостатков. Во-первых, оно узкоспециализированное, что ограничивает возможности трудоустройства выпускников. Во-вторых, его трудно масштабировать, так как оно требует участия предприятий

В целях создания основ общенациональной системы подготовки учащихся в США разработана программа, призванная обеспечить некоторый базовый уровень подготовленности школьников «к практической деятельности» – для создания общенациональной системы подготовки учащихся в США разработана программа, которая призвана обеспечить базовый уровень подготовки школьников к практической деятельности [35].

Основной составляющей такого технологического образования считается «технологическая грамотность» реализуемая, а рамках проекта «Технология для всех американцев». Она формируется на этапе неполной средней школы как основа последующей углубленной подготовки – «Основной составляющей этой программы является «технологическая грамотность». Она формируется на этапе неполной средней школы и служит основой для последующей углубленной подготовки.

В некоторых странах в этом плане используется близкий по значению термин «технологическая культура. В некоторых странах используется близкий по значению термин «технологическая культура.

Изучение технологий на этапе средней школы носит выраженный специализированный характер в комплексах образовательных дисциплин, обеспечивающих подготовку по широкому спектру направлений в различных сферах практической деятельности. Изучение технологий на этапе средней школы носит специализированный характер. Оно осуществляется в рамках комплексов образовательных дисциплин, обеспечивающих подготовку по широкому спектру направлений в различных сферах практической деятельности [35].

Профессиональное образование в США играет важную роль в развитии экономики страны. Оно обеспечивает подготовку квалифицированных кадров для различных отраслей промышленности, сферы услуг и других секторов экономики.

В США существует два основных типа профессионального образования:

Классическое профессиональное образование, которое осуществляется в колледжах и университетах. Оно направлено на подготовку специалистов с высшим образованием в области различных профессий.

Профессиональное обучение, которое осуществляется в профессиональных училищах и центрах. Оно направлено на подготовку специалистов среднего звена.

Классическое профессиональное образование в США является двухуровневым. Первый уровень соответствует программам бакалавриата, второй уровень – программам магистратуры.

Профессиональное обучение в США является более разнообразным. Оно может осуществляться по различным программам, которые различаются по продолжительности обучения, уровню подготовки и специализации.

В последние годы в США наблюдается тенденция к повышению внимания к профессиональному образованию. Это связано с тем, что рынок труда США нуждается в квалифицированных кадрах среднего звена.

Для решения этой проблемы в США реализуются различные программы, направленные на развитие профессионального образования. В частности, в США разработана программа «Технология для всех американцев», которая призвана обеспечить базовый уровень подготовки школьников к практической деятельности.

В целом, опыт США в области профессионального образования является положительным. Он показывает, что профессиональное образование может играть важную роль в развитии экономики страны [35].

Япония. Японская школьная система обучения акцентирует внимание на интеллектуальных действиях учащихся в контексте явной практической ориентации образовательного процесса. Это означает активное поощрение практических задач, направленных на социальную адаптацию учеников и формирование стратегий их будущего развития. Структура практически ориентированного обучения в японских школах несет схожие черты с европейской системой образования, но имеет уникальные аспекты выполнения. Технологическое образование является обязательной частью учебной программы на всех уровнях школы в Японии и включает «Трудовое обучение» в начальных классах и «Технологии» – в средних классах, обобщённо именуемые «Технологическим искусством». Курс покрывает материальные, информационные, экономические, социальные и прочие технологии, решая как общие, так и специализированные технологические задачи на разных уровнях обучения. Обучение технологии в японских школах подкрепляется обширной системой внеурочной деятельности и дополнительного образования [35].

Японская образовательная система ценит интеллектуальные усилия учеников, одновременно подчеркивая практическую направленность учебного процесса. Это ведет к акценту на выполнение практических заданий, которые способствуют адаптации учеников к общественной жизни и планированию их долгосрочного развития. Программа технологического образования в Японии, включая «Трудовое обучение» и «Технологии», представляет собой обязательный элемент учебного плана, охватывающий широкий спектр технологических областей – от материальных до социальных. Такой подход обеспечивает глубокое понимание и применение технологий в различных сферах

жизни. Поддержка этого обучения через разнообразную внеурочную и дополнительную деятельность способствует всестороннему развитию учащихся и их готовности к динамичному миру современных технологий [35].

Новая Зеландия является одним из лидеров в области технологического образования. В стране существует единая программа технологического образования, которая реализуется в течение всего 13-летнего периода обучения.

Основной целью технологического образования в Новой Зеландии является формирование у школьников компетенций использования существующих технологий. Для достижения этой цели программа направлена на формирование следующих знаний и умений:

- Знания и понимание технологии;
- Технологические способности;
- Связи между технологией и обществом.

Программа технологического образования в Новой Зеландии охватывает следующие области технологии:

- Технология материалов;
- Электроника и управление;
- Пищевая технология;
- Биотехнология;
- Процессы промышленного производства;
- Конструкции и механизмы.

Школы могут использовать различные контексты (направления обучения: промышленность, бизнес, окружающая среда, сфера услуг, социальные процессы) в качестве организационных форм программ технологического образования.

Достижение поставленных целей обучения может быть определено по различным уровням технологической подготовки в соответствии с интересами и потребностями учащихся.

В целом, система технологического образования в Новой Зеландии является эффективной и соответствует современным требованиям. Она обеспечивает подготовку квалифицированных кадров, которые могут успешно работать в различных отраслях экономики.

Новая Зеландия является одной из стран, в которых техническое образование имеет давнюю историю и традиции. В настоящее время в стране существует единая система технологического образования, которая реализуется в течение всего 13-летнего периода обучения [35].

Система технологического образования в Новой Зеландии характеризуется следующими особенностями:

- целостность и последовательность. Программа технологического образования охватывает все основные области технологии и реализуется на протяжении всего периода обучения. Это позволяет обеспечить формирование у учащихся целостной картины мира и компетенций использования существующих технологий;

- направленность на практическую деятельность. Программа технологического образования направлена на формирование у учащихся практических навыков и умений. Это достигается за счет использования современных технологий и оборудования, а также проведения практических занятий в реальных условиях;

- сотрудничество с бизнесом. Система технологического образования в Новой Зеландии тесно сотрудничает с бизнесом. Это позволяет обеспечить соответствие программы обучения потребностям рынка труда и повысить ее эффективность.

Опыт Новой Зеландии в области технологического образования является положительным и может быть использован другими странами. Он показывает, что система технологического образования может быть эффективной и способствовать подготовке квалифицированных кадров, которые могут успешно работать в различных отраслях экономики [35].

Китайская Народная Республика (далее – КНР). В школьной программе Китая технологическая подготовка занимает значительное место, с технологией как фундаментальным предметом на всех этапах образования и с особой концентрацией на специализированной подготовке в старших классах. Власти Китая признают школьное технологическое образование важным компонентом технологического прогресса страны, чья экономика занимает ведущие позиции в мировом масштабе по величине валовой внутренней продукт (далее – ВВП). Школьники Китая проходят технологическое обучение три часа в неделю на протяжении всего обучения. Программа начальной школы «Труд и технологии» ориентирована на прикладные аспекты повседневной жизни, в то время как основная школа сфокусирована на комплексной проектной работе. Задачей основной школы является обеспечение технологической грамотности и базовой подготовки, тогда как старшая школа нацелена на углубление и развитие элементов технологической культуры. В старших классах ученики изучают курсы «Технология и дизайн» и «Информационные технологии», а также выбирают курсы по своим интересам. Учащиеся участвуют в комплексной практике, включая исследования, общественно-полезный труд и социально-трудовые стажировки, что способствует глубокому пониманию учебного материала, развитию технологических умений и навыков, воспитанию отношения к труду и профессиональному самоопределению [35].

Опыт Китая в области образования выделяет технологическую подготовку как ключевой элемент школьной программы, с акцентом на углублённое изучение технологий в старших классах. В контексте стремительно растущей экономики образовательная политика Китая рассматривает технологическое обучение как стартовую точку национального технологического развития. Обучение технологиям, включая курсы «Труд и технологии» для младших классов и «Технология и дизайн» в старших, направлено на всестороннее развитие учащихся. Школьная программа обеспечивает не только технологическую грамотность, но и формирует технологическую культуру. Через регулярную практику и проектную деятельность, ученики развивают навыки,

необходимые для их дальнейшей профессиональной жизни, и подготавливаются к активному участию в социально-трудовых процессах страны [32].

Израиль. Система технологического образования в Израиле характеризуется следующими особенностями:

Целостность и последовательность. Программа технологического образования охватывает все основные области технологии и реализуется на протяжении всего периода обучения. Это позволяет обеспечить формирование у учащихся целостной картины мира и компетенций использования существующих технологий [35].

Направленность на практическую деятельность. Программа технологического образования направлена на формирование у учащихся практических навыков и умений. Это достигается за счет использования современных технологий и оборудования, а также проведения практических занятий в реальных условиях.

Сотрудничество с бизнесом. Система технологического образования в Израиле тесно сотрудничает с бизнесом. Это позволяет обеспечить соответствие программы обучения потребностям рынка труда и повысить ее эффективность.

Опыт Израиля в области технологического образования является положительным и может быть использован другими странами. Он показывает, что система технологического образования может быть эффективной и способствовать подготовке квалифицированных кадров, которые могут успешно работать в различных отраслях экономики.

В будущем в Израиле ожидается дальнейшее развитие технологического образования. Это связано с тем, что технологии продолжают развиваться, и возникает необходимость в подготовке специалистов, которые могут эффективно использовать новые технологии.

Основной целью базового технологического образования в школе Израиля является формирование у учащихся базовых представлений о технологии, ее роли в обществе и развитии личности.

Содержание базового технологического образования в школе Израиля включает следующие разделы:

- Технология материалов.
- Энергетические технологии.
- Информационные технологии.

Эти разделы охватывают основные области технологии и позволяют учащимся получить представление о ее возможностях и применении в различных сферах жизни [35].

Специализированное технологическое образование

Учащиеся старших классов могут изучать технологические специализации на различных уровнях с получением категорий профессиональной подготовки.

В зависимости от интересующего уровня специализированное технологическое обучение может быть продлено до 13 или 14 класса школы с возможностью получения среднего специального образования.

Система технологической подготовки школьников Израиля

Система технологической подготовки школьников Израиля опирается на сеть учебно-методических центров и тесно взаимодействует с развитой структурой дополнительного образования.

Общие тенденции в технологическом образовании

Подводя итоги, с учетом опыта рассмотренных и других передовых и динамично развивающихся стран, можно сказать, что технологическая подготовка школьников находится в стадии активного развития и занимает важное место в образовательных системах современных государств.

Вопросы технологического обучения находятся в центре процессов развития систем образования ведущих мировых стран. Общими тенденциями среди них можно считать:

- отход от представления о технологии как о подготовке к ремесленной деятельности;

- переход к практико-ориентированному обучению и творческому развитию детей на основе современных реалий окружающего мира [35].

Израильская система технологического образования является одной из наиболее развитых в мире. Она характеризуется следующими особенностями:

- целостность и последовательность. Программа технологического образования охватывает все основные области технологии и реализуется на протяжении всего периода обучения. Это позволяет обеспечить формирование у учащихся целостной картины мира и компетенций использования существующих технологий;

- направленность на практическую деятельность. Программа технологического образования направлена на формирование у учащихся практических навыков и умений. Это достигается за счет использования современных технологий и оборудования, а также проведения практических занятий в реальных условиях;

- сотрудничество с бизнесом. Система технологического образования в Израиле тесно сотрудничает с бизнесом. Это позволяет обеспечить соответствие программы обучения потребностям рынка труда и повысить ее эффективность.

Опыт Израиля в области технологического образования является положительным и может быть использован другими странами. Он показывает, что система технологического образования может быть эффективной и способствовать подготовке квалифицированных кадров, которые могут успешно работать в различных отраслях экономики [35].

Основные выводы, которые можно сделать из опыта Израиля в области технологического образования:

- Технологическое образование должно быть комплексным и охватывать все основные области технологии.

- Технологическое образование должно быть практико-ориентированным и направленным на формирование у учащихся практических навыков и умений.

- Технологическое образование должно тесно сотрудничать с бизнесом, чтобы обеспечить соответствие программы обучения потребностям рынка труда.

Республики Беларусь. Согласно приказу Министерства образования Республики Беларусь открыт центр оказания психологической помощи участникам образовательного процесса в кризисной ситуации.

Помимо оказания психологической помощи, центр ведет интернет-журналы на интересующие подростков темы. Одним из них является информация, предоставляемая школьникам и молодым людям, обладающим навыками, необходимыми для выбора профессии в современное время по рубрике «Навыки человека XXI века».

Цель интернет-журнала – информировать детей о профессиях и застраховать их от плохого поведения, знакомя учащихся с набором навыков, которые необходимо развивать, чтобы добиться успеха в информационный век.

В эпоху индустриализации работникам важно накапливать знания, многократно повторять установленные действия, строго следовать инструкциям. Но современные условия требуют от человека совсем других навыков. Подчеркивая навыки, необходимые человеку XXI века, говоря, что есть все возможности войти в новый день с навыками, которые пригодятся сейчас и в будущем. Это:

- Критическое мышление

Способность человека ставить под сомнение получаемую информацию, проверять её и достоверность её источника, задавать вопросы, сравнивать с уже известными данными.

- Социальный интеллект

Умение распознавать и понимать различные проявления других людей (тон, настроение, эмоции) может многократно повысить продуктивность общения. Хорошо развитые коммуникативные навыки—это гарант того, что человек будет в состоянии не только создать вокруг себя наиболее подходящую среду, но и эффективно взаимодействовать с окружающими людьми.

- Креативность

Если человек умеет мыслить нестандартно, а также подстраиваться под изменчивые условия, он может максимально продуктивно разрешать вопросы абсолютно любой сложности, генерировать новое и находить положительные стороны даже в самых, казалось бы, безвыходных ситуациях.

- Информационная грамотность

Способность качественно работать с информацией. Важно научиться фильтровать информацию, извлекать из её огромного потока только то, что действительно важно, а всё, являющееся второстепенным и сомнительным, отсеивать.

- Цифровая грамотность

Этот навык представляет собой безопасное и эффективное использование цифровых технологий и ресурсов Интернета и включает умение создавать мультимедийный контент, искать и обмениваться информацией, сотрудничать в виртуальном пространстве, использовать функционал социальных сетей.

- Медиаграмотность

Важно понимать, как устроена работа СМИ, задумываться над тем, что слышишь, читаешь, смотришь, уметь распознавать медийные манипуляции. Освоение современных СМИ даёт человеку широчайший спектр возможностей: от знакомства с новыми людьми и поиска информации до заключения сделок и общения с потенциальными клиентами.

- Гибкость, готовность меняться

Сегодня как никогда необходимо уметь быстро адаптироваться к меняющимся условиям. Знание того, когда меняться, как меняться и как реагировать на изменения, — это навык, который будет приносить дивиденды всю жизнь.

- Инициативность

Умение ставить перед собой цели, планировать процесс их достижения от начального до финального этапа, проявлять настойчивость, быть ответственным и способным к самостоятельной работе. В XXI веке ценятся сотрудники, готовые не только выполнять свои обязанности, но и предлагать новые нестандартные идеи.

- Продуктивность

Постановка цели, расстановка приоритетов в работе и правильное использование времени — все это навыки, которые одинаково хорошо помогают быть эффективным как в учёбе, так и в работе.

- Культурная компетентность

В наши дни недостаточно знать иностранный язык. Для продуктивного и эффективного взаимодействия с людьми других культур уже нужно быть знакомым с их языком, традициями, обычаями, этическими нормами [36].

Навыки, полезные для будущих профессий и культуры труда подрастающего поколения, можно определить как совокупность компетенций, необходимых для успешного развития человека в современное время. Эти навыки можно разделить на три области: когнитивные, внутриличностные и межличностные.

Когнитивная область включает когнитивные процессы и стратегии, знания и творчество.

Внутриличностная сфера включает интеллектуальную открытость, трудовую этику и честность, а также положительную самооценку.

Межличностные отношения делятся на две группы: работа в команде, сотрудничество и лидерство.

Развитие этих навыков имеет решающее значение для личного роста, успеха и развития общества в целом.

Эти компетенции считаются основой адаптации к быстро меняющимся условиям современного мира, обеспечения профессионального успеха и личного роста.

Многие исследователи подчеркивают необходимость развития критического мышления, решения проблем, общения, сотрудничества, творчества, цифровой грамотности и культурной осведомленности (таблица 4).

Таблица 4 – Навыки (компетенции), необходимые для профессионального развития

№	Навыки	Характеристика
1	Навыки критического мышления	Эти навыки позволяют проводить глубокий анализ и оценку информации, что крайне важно в эпоху информационной перегрузки. Эти навыки помогут отличить факты от мнений и выявить заблуждения и логические ошибки.
2	Навыки решения проблем	Эти навыки включают в себя не только способность находить решения, но и предвидеть потенциальные проблемы и адаптироваться к меняющимся ситуациям и требованиям.
3	Навыки коммуникации	К этим навыкам относится не только умение четко и ясно выражать свои мысли, но и умение понимать и уважать мнение других.
4	Навыки сотрудничества	Эти навыки включают гибкость, рассмотрение различных точек зрения и способность работать в команде для достижения общего результата.
5	Навыки творчества	Поощрение творческого подхода к проблемам становится особенно ценным навыком в постоянно меняющихся технологиях и рыночной среде.
6	Навыки цифровой грамотности	Это означает не только знание того, как использовать современные технологии, но и понимание их влияния на общество, онлайн-безопасность и этичное использование данных.
7	Навыки культурной осведомленности	Работа и взаимодействие в межкультурной среде важны для содействия взаимопониманию, уважению разнообразия и инклюзивности.

Эти навыки являются основой успешной адаптации к изменениям в современном мире, личностного роста и профессионального развития.

Центральная задача Государственного образовательного стандарта *России* в сфере начального образования в области технологии – подготовка учеников к независимой трудовой деятельности. Это включает в себя развитие технических и художественных навыков, а также обучение базовым трудовым умениям. Достижение этих целей обуславливает умение учащихся планировать и

выполнять работу, а также приобретение знаний о трансформации материалов, познание мира техники, изучение графического дизайна и художественной обработки материалов, что способствует формированию трудовой культуры. Однако необходимо более глубокое изучение аспектов формирования трудовой культуры среди младших школьников в рамках технологического обучения, включая уточнение ее компонентов и методов. Перед этим следует изучить теоретические основы и сущность трудовой культуры. В контексте формирования трудовой культуры у младших школьников важно ориентироваться на индивидуальный подход, как отметил С.Я. Батышев, подчеркивая важность обучения общим трудовым знаниям и навыкам, которые являются основой для будущей профессиональной подготовки [19].

«Технология» в современной российской школе является комплексной учебной дисциплиной, которая объединяет знания из таких наук, как математика, физика, химия и биология, демонстрируя их приложения в различных сферах, включая промышленность, энергетику, аграрный сектор, транспорт и другие области человеческой деятельности. Особое внимание в этой дисциплине уделяется практической работе, включающей ручной труд для изучения разнообразных методов и технологий обработки материалов, а также освоения различных видов производственной деятельности, ремесленных и ручных навыков [37].

Структура образовательного процесса объединяет общеобязательное (стандартное) учебное содержание и специализированные модули для предпрофессиональной и профессиональной подготовки. Стандартное содержание определяет фундаментальный минимум знаний и навыков, которые должны быть усвоены всеми учащимися образовательных учреждений. В то же время, более глубокое изучение области «Технологии» и профессиональное обучение могут проводиться в пределах дополнительно выделенного времени, предусмотренного вариативной и факультативной частями учебной программы [38].

Школьные предметы обычно предоставляют учащимся множество возможностей для оценки своих интересов и способностей к различным видам деятельности и определения предпочтений в глубине изучения определенных областей знаний. Задания, которые предлагаются в рамках курса «Технология», стремятся к интеграции знаний из разных предметов. Контент курса «Технология» имеет существенные отличия от классических уроков ручного труда, подразумевая более широкий и комплексный подход к обучению [39].

Учебные программы должны охватывать как минимум три основные сферы трудовой деятельности:

- 1) Труд в промышленности, включая изучение и обработку материалов, освоение их свойств, использование инструментов и устройств, основные процессы работы, управление производственными процессами, маркетинг и продажу, понимание рынка, дизайн промышленных изделий, соблюдение безопасности на производстве, экологические аспекты и менеджмент.

2) Труд в сфере услуг, охватывающий образование, культуру, искусство, ремесла, использование и обслуживание производственного оборудования, технологические процессы в здравоохранении, управление жилищными услугами, бытовое обслуживание, безопасность труда и предпринимательство.

3) Труд в быту, включающий поддержание и ремонт дома, домашнее хозяйство, дизайн и создание комфортного домашнего пространства, приготовление пищи, уход за больными, детьми и пожилыми, заботу о домашних животных и растениях, распределение домашних обязанностей, создание дизайна домашних изделий и интерьеров, обеспечение безопасности труда в домашних условиях и экологию домашнего хозяйства [40].

Образовательная область «Технология» вносит целый ряд принципиальных новаций:

- «Технология» как образовательная область синтезирует познания по учебным предметам, такие как «Математика», «Физика», «Химия», «Биология» и др. Но знания, полученные по предметам, рассматриваются как фактор развития промышленности, энергетики, связи, сельского хозяйства, транспорта и иных сфер деятельности человека.

- Образовательный процесс направлен на культивирование у учащихся способности к творческому мышлению, активным действиям и адаптации, при этом ученики впервые в истории образования страны принимают активное участие в этом процессе.

- Ученики начинают осознавать применение знаний в реальных ситуациях, включая экономические и производственные процессы, что способствует развитию их как активных участников процесса обучения и познания.

- Обучение переориентируется с узкоспециализированных подходов на интегративное и проектно-ориентированное направление, включая задействование учащихся в дизайне, конструировании и моделировании, а также в реализации и оценке проектов, что становится неотъемлемой частью взаимодействия между учителями и учениками [41].

Аналитическая газета, входящая в российскую медиагруппу «РосБизнесКонсалтинг» (далее – РБК), изучила прогнозы на будущее российских и зарубежных футурологов и составила список профессий, которые будут наиболее востребованы в ближайшие 30 лет. В нем были определены девятнадцать отраслей, начиная от медицины и транспорта и заканчивая культурой и космосом. То есть данная медиагруппа освещает вопрос о необходимости уделять внимание выпускникам школ выбору будущей профессии. Они предполагают, что ученики должны осваивать будущую профессию еще во время учебы в школе, иначе работника заменят роботы или искусственный интеллект, и поэтому многие люди в будущем останутся безработными. Кроме того, он изучил глобальные прогнозы в области специальностей и составил список ста специальностей будущего.

В список включены названия специальностей, которые появились в девятнадцати отраслях или появятся до 2030 г., и их краткие описания (приложение 1) [42].

Кроме того, российские исследователи также предлагают перечень навыков, которые потребуются в будущем в соответствии с новыми профессиями и учебными заведениями для изучения будущих профессий. Это:

- мультикультурность и мультиязычность;
- системное мышление;
- экологическое мышление;
- программирование/робототехника/искусственный интеллект;
- работа в условиях неопределенности;
- межотраслевые коммуникации;
- ориентация на клиентов и работа с людьми;
- управление проектом.

В ходе анализа международного опыта формирования трудовой культуры школьников во многих странах были изучены важные экономические и гражданские причины формирования образовательных систем для развития тех навыков, которые потребуются обучающимся в будущем, то есть в XXI веке.

Исследователи отмечают, что компьютеры и машины обладают способностью выполнять виды работ, выполняемые специализированными специалистами, с высокой эффективностью. Это показывает, что предприятиям потребуются люди с более высокими мыслительными способностями и сложным мышлением, владеющие коммуникативными навыками, чем специалисты, обладающие лишь базовыми навыками.

В дальнейшей жизни школьникам понадобится умение преодолевать трудности, решать проблемы и публично отстаивать свое мнение. Список навыков XXI века включает не только умения, но и акцентирует внимание на таких способностях, как взаимопонимание, интерес, творчество, сотрудничество, комплексное мышление, общение.

В последние годы системы образования во всем мире разработали рамки, в которых особое внимание уделяется навыкам, знаниям и отношениям, необходимым для будущего успеха. В Таблице 5 представлены некоторые реформы, направленные на развитие навыков мышления в 21 веке:

Таблица 5 – Реформы, направленные на развитие мыслительных способностей

№	Страна	Реализованные реформы (год)
1	Гонконг	Образовательная реформа «Научись читать» сосредоточилась на прикладном образовании и «другом» опыте обучения работе и оказанию услуг (2000 г.).
2	Жапония	Реформа образования «Вкус жизни» подчеркивает важность экспериментирования, решения проблем и решения проблем вместо механического запоминания (2006).
3	КНР	Большое внимание уделяется на способность учащихся общаться и работать в группах, решать

		проблемы и учиться читать (2010 г.).
4	Финляндия	«Гражданские навыки» фокусируются на: 1) навыки мышления, включая решение проблем и творческое мышление; 2) методы взаимодействия и сотрудничества; 3) ремесленные и художественные навыки; 4) инициатива, активность; 5) осознанность и личная ответственность (2010).
5	Сингапур	Новый набор способностей и показателей, необходимых студентам 21 века. Цель программы – направить студентов к эффективному использованию глобальных возможностей (2010 г.).
6	США	Инициатива по универсальным государственным стандартам. Переопределяет стандарты, включив в них «более строгое содержание» и применение знаний «посредством навыков высокого уровня, чтобы все учащиеся были готовы к XXI веку» (2010 г.).

Источник: <https://www.studocu.com/row/document/%D3%99l-farabi-atynda%D2%93y-%D2%9Baza%D2%9B-%D2%B1lty%D2%9B-universiteti/tekhnicheskie-sredstva-zashchity-informatsii/resurs-samostoyatel%D1%8Cnoe-chtenie-prepodavanie-i-izuchenie-navykov-21-go-veka/36555060>

Хотя подходы систем образования в разных странах различаются, все они в равной степени признают необходимость комплексного мышления и коммуникативных навыков [43].

Подводя итоги, с учетом опыта рассмотренных и других передовых и динамично развивающихся стран, можно сказать, что технологическая подготовка школьников находится в стадии активного развития и занимает важное место в образовательных системах современных государств. Вопросы технологического обучения находятся в центре процессов развития систем образования ведущих мировых стран. Общими тенденциями среди них можно считать отход от представления о технологии как о подготовке к ремесленной деятельности и переход к практико-ориентированному обучению и творческому развитию детей на основе современных реалий окружающего мира.

Таким образом, мировая практика показывает наличие различных подходов к реализации целей технологического образования, построенных на различии приоритетов: общественного либо личностного подхода к образованию молодежи. Результатом этого являются два вида систем технологического образования, ставящих во главу угла либо систематическую технологическую подготовку школьников к конкретному производству, либо приобретение обобщенных знаний и творческое развитие учащихся [9].

Ключевые аспекты трудового воспитания включают освоение универсальных принципов, которые актуальны для любой деятельности. Они базируются на систематических знаниях и включают следующие важные умения и навыки:

- определение конечных целей и задач деятельности с учетом ожидаемых результатов;
- разработка практического плана для достижения этих целей и решения задач;
- подготовка и обеспечение процесса труда всеми необходимыми материальными ресурсами, включая оборудование, инструменты и материалы;
- организация и оптимизация рабочего пространства;
- эффективное распределение ресурсов и усилий для достижения максимального результата с минимальными затратами;
- анализ процесса и результатов своей работы и внесение изменений для улучшения последующих результатов.

Стоит отметить, что в основе позитивной моральной ориентации личности лежит трудолюбие, которое представляет собой непрерывное стремление к активной и независимой работе как умственной, так и физической [44].

Формирование технологической культуры предполагает осознанное усвоение комплекса методик и инструментов, направленных на создание материальных и идеальных благ. Это включает в себя изучение новейших и будущих технологий, которые экономят ресурсы и минимизируют отходы, применение принципов психологии в общении и культуры межличностных отношений, а также понимание спроса на продукцию и стратегий её продажи. В итоге концепция «подготовки учащихся к самостоятельной трудовой жизни» становится полноценной и определяет стратегию единого образовательного пространства.

Теоретический и методологический анализ подчеркивает важность ручного труда в развитии учащихся и их обучении на уроках технологии:

Воспитание у детей любви к созидательному труду и мотивация к изучению приемов обслуживающего труда.

Развитие концентрации, оценки расстояний глазом и точности выполнения задач с использованием простых инструментов.

Формирование и укрепление привычки к самостоятельности в работе.

Привыкание к порядку и дисциплине, что достигается через строгое следование инструкциям и стандартам, особенно важное в ручном труде.

Укрепление внимания, усердия и упорства, качеств, которые сложно развить, занимаясь только теоретическими заданиями.

Занятия ручным трудом способствуют сначала остроте внешнего сенсорного восприятия, а затем и внутреннего восприятия, связанного с продуктивным мышлением, необходимым для решения любых задач.

Тема воспитания трудовых навыков у молодежи затронута в множестве исследований, но часто не уделяется должного внимания учету местных традиций и региональных особенностей. Важно адаптировать подходы трудового

обучения, чтобы они отражали уникальные культурные и исторические контексты различных регионов.

При формировании трудовых навыков у школьников ценно обращение к наследию великих мыслителей, чьи идеи остаются актуальными и могут вдохновлять современное поколение. Прошлое каждой нации хранит бесценные идеи о трудовом воспитании, которые могут быть использованы и сегодня.

Трудовая подготовка учащихся старших классов должна включать в себя элементы народной педагогики и семейного воспитания, опираясь на богатый опыт традиционного национального трудового воспитания, как это наблюдается, например, в практике таджикского народа.

Результаты исследований показывают, что принципы народной педагогики остаются неотъемлемой и эффективной частью трудового обучения старшеклассников, помогая повысить качество и результативность этого процесса.

Труд является основой жизнедеятельности человека и ключевым фактором в развитии личности. Это взаимодействие человека с природой, процесс, через который человек воздействует на свое окружение и управляет им. Следовательно, преобразование трудовой деятельности в творческую, научно основанную и организованную в контексте всего общества, становится приоритетной задачей.

Труд представляет собой фундаментальный источник благосостояния общества, основу для материального и духовного развития, а также является ключевым фактором социального статуса и обязанности личности, неотъемлемой частью её воспитания и развития.

Вопрос внедрения трудовых ценностей в процесс образования и развития молодого поколения является одной из фундаментальных задач в сфере педагогики и гуманитарных наук.

Трудовое воспитание учащихся старших классов можно рассматривать как систему с различными компонентами:

Народная педагогика, которая включает в себя ценность трудовой этики, поощрение трудолюбия и критику безделья, воспитание на примерах уважения к труду, поддержку свободы профессионального выбора, и поощрение качественной и последовательной работы;

Семейное трудовое воспитание, где роль личного примера родителей, обучение домашнему самообслуживанию, воспитание порядочности и ответственности, а также подготовка к будущей профессиональной жизни являются ключевыми;

Интеллектуальный и политехнический учебный труд, включающий общетехнические и общетехнологические знания, умение выполнять конкретные виды работы и черчение;

Профессиональная ориентация, охватывающая профессиональное просвещение и консультации, диагностику, изучение школьников для профессионального направления, отбор и социально-профессиональную адаптацию;

Трудовое обучение, включающее уроки труда, учебно-производственные мастерские, производственные экскурсии, практикумы и профессиональную подготовку в соответствии с выбранным профилем;

Общественно полезный труд и техническое творчество, обеспечивающий практический опыт и развитие инновационных навыков у старшеклассников в различных формах организации [45].

В Казахстане трудовое воспитание в средней общеобразовательной школе на занятиях труда продолжается с первого по девятый класс. На уроках труда ученикам последовательно и постепенно прививаются элементарные приемы ручной работы, которые являются порой жизненно необходимыми для любого человека.

В требованиях к обновленному содержанию начального образования с ориентиром на результаты обучения в качестве базовых ценностей в содержании начального образования среди прочих, определены труд и творчество. Содержание образовательной области «Технология и искусство» представлено учебными предметами «Музыка» и «Художественный труд» и направлено на формирование целостного восприятия окружающего мира, познание его средствами визуального искусства и музыки; развитие первоначальных представлений о роли изобразительного искусства, прикладного творчества и музыки в жизни человека, уважительного отношения к казахскому национальному декоративно-прикладному искусству, музыкальным традициям и обычаям, искусству других народов мира; воспитание нравственно-эстетического отношения к различным видам искусства как отражению жизни человека, направлено на художественное и музыкально-творческое развитие обучающихся начальной школы.

По завершении начального образования обучающийся начальной школы по образовательной области «Технология и искусство»:

- синтезирует способы и техники, свойства и возможности материалов для создания творческих работ; информацию из различных источников, в том числе с применением информационно-коммуникационных технологий для развития идей; знания, навыки, информацию для выполнения творческих проектов и реализации идей, в том числе с использованием музыкальных компьютерных программ; элементы разных видов искусства для создания творческой работы;

- оценивает основной замысел, образы и идеи в художественных и музыкальных работах; выразительные средства и свойства материалов для создания творческой работы; самостоятельно/коллективно выполненные работы по художественному труду; нравственно-эстетическую сторону изучаемой музыки, полученные результаты творческой деятельности, роль музыки и художественного творчества в жизни. Обучающийся по окончании начальной школы выполняет совместные со взрослыми трудовые действия, умеет взаимодействовать в команде [9].

Содержание образовательной области «Технология и искусство» на уровне основного среднего образования реализуется в учебных предметах «Музыка» и «Художественный труд» и направляется на формирование целостного

восприятия картины окружающего мира, общей культуры подрастающего поколения, развитие эстетической, духовно-нравственной и эмоциональной сферы обучающихся на основе национальных и мировых художественных ценностей общества, на развитие основных представлений о роли искусства и технологии в жизни человека, понимания и уважительного отношения к традициям, обычаям, культуре и различным видам искусства казахского народа и других народов мира; на дальнейшее развитие знаний, умений и навыков осуществления художественной, музыкальной и проектной деятельности в различных видах искусства; основных технологических знаний, умений и навыков, в том числе с применением компьютерных цифровых технологий; на развитие вокальных и инструментальных навыков, включая различные музыкальные цифровые технологии; на самостоятельное освоение различных способов познания мира посредством художественных и музыкальных средств выразительности и современных технологий.

В рамках трудового воспитания и профессионального самоопределения важно:

Воспитывать в детях и подростках почтение к труду, к тем, кто трудится, и их трудовым успехам;

Развивать у молодых людей навыки самостоятельного обслуживания, желание трудиться, и культивировать добросовестное, ответственное и креативное отношение к различным формам трудовой активности, а также обучать выполнению домашних задач;

Формировать умение работать в команде, а также развивать способность к самостоятельной работе, способность мобилизовать ресурсы и адекватно оценивать значение и последствия своих действий;

Содействовать процессу профессионального самоопределения молодежи и вовлекать её в социально важную деятельность, чтобы облегчить осознанный выбор будущей профессии [9].

3 Методические рекомендации по формированию культуры труда и трудолюбия у обучающихся в условиях учебно-воспитательного процесса

Социально-экономическая ситуация в стране десятилетиями характеризуется разрывом между спросом и предложением на рынке труда и в системе образования, требованиями работодателей и уровнем подготовки специалистов, неразборчивостью в средствах достижения своих целей значительной части молодых людей, выросших в условиях противоречивого, разнонаправленного воздействия семьи, школы и социума.

Игнорирование задач трудового воспитания и профессионального самоопределения молодежи привело к тому, что выросло целое поколение молодых людей с завышенным уровнем притязаний, эгоистической направленностью личности, отсутствием трудовой мотивации. В последние десятилетия школа уделяла меньше внимания воспитательной функции, ограничившись подготовкой обучающихся к поступлению в профессиональные образовательные организации, учеба в которых редко связана с будущей профессиональной деятельностью. Между тем, основой профессиональной успешности является трудолюбие, которое формируется с первых лет жизни и поддерживается системой воспитательной работы в общеобразовательных организациях и обществом.

Вопрос о том, кого должна воспитывать школа – творца или потребителя, кажется, сегодня решается в пользу творца. Изменить ситуацию может целенаправленное воспитание обучающихся совместными усилиями семьи, школы и общества при продуманной образовательной политике.

В данных методических рекомендациях обозначены цели трудового воспитания как важнейшего элемента процесса организации и стимулирования трудовой деятельности обучающихся, который направлен на приобретение обучающимися навыков и формирование компетенций, добросовестного отношения к труду, развитие творческих способностей, инициативы, стремления к достижению более высоких результатов; содержание трудового воспитания школьников; возрастные этапы, на которых последовательно должны решаться задачи трудового воспитания;

прогнозируемые результаты трудового воспитания, а также приводятся нормативные документы, регламентирующие трудовую деятельность обучающихся и примеры локальных нормативных актов об организации труда обучающихся.

Обозначим цели, связанные с воспитанием детей и подростков:

- воспитание граждан, способных к самообразованию и саморазвитию, нравственных, самостоятельно мыслящих, обладающих реалистичным уровнем притязаний, настроенных на самореализацию в социально одобряемых видах деятельности, направленных на благо общества, заинтересованных в своем личностном и профессиональном росте, путем создания педагогических, психологических и социальных условий;

- содействие достижению баланса между интересами и возможностями человека и потребностями общества;

- прогнозирование профессиональной успешности индивида в какой-либо сфере трудовой деятельности;

- содействие профессиональному становлению и развитию молодого человека в целях достижения удовлетворенности своим трудом и социальным статусом, реализации своего потенциала, обеспечения достойного уровня жизни.

Разнообразные виды труда, предусмотренные общеобразовательной программой, неодинаковы по своим педагогическим возможностям. Содержание и значение их меняется на том или ином возрастном этапе.

В дошкольных образовательных организациях основным видом труда ребенка является самообслуживание, которое имеет большое воспитательное значение – формирует у детей самостоятельность, уверенность в своих силах, желание и умение преодолеть препятствия, вооружает навыками. Ежедневное выполнение элементарных трудовых заданий (одеваться, умываться, самостоятельно принимать пищу, убирать за собой игрушки) приучает детей к систематическому труду.

На этапе завершения дошкольного образования ребенок обладает установкой положительного отношения к миру, разным видам труда.

Трудовое обучение детей школьного возраста является одним из важных факторов воспитания личности. Главная развивающая функция труда – это переход от самооценки к самопознанию и самореализации. В трудовой деятельности формируются новые виды мышления, ребенок получает навыки работы, общения, сотрудничества, что улучшает адаптацию ребенка в обществе.

Труд является равнозначным элементом общеобразовательной программы и необходимым условием полноценного развития личности. Поэтому трудовая деятельность должна стать для детей и подростков естественной физической и интеллектуальной потребностью.

Трудовое воспитание – процесс организации и стимулирования трудовой деятельности обучающихся, который направлен на приобретение обучающимися навыков и формирование компетенции, добросовестного отношения к работе, развитие творческих способностей, инициативы, стремления к достижению более высоких результатов.

Трудовое воспитание ребенка начинается с формирования в семье и школе элементарных представлений о трудовых обязанностях.

Выделяют три функции трудового воспитания:

1) обучающая – овладение обучающимися практическими умениями и навыками в сфере труда;

2) развивающая – обеспечивает интеллектуальное, физическое, эмоционально-волевое, социальное развитие;

3) воспитательная – правильно организованный труд формирует трудолюбие, коллективизм, взаимодействие, дисциплинированность, инициативность.

Задачи трудового воспитания:

- формирование у обучающихся положительного отношения к труду как высшей ценности в жизни человека и общества, высоких социальных мотивов трудовой деятельности;

- развитие познавательного интереса к знаниям, потребности в творческом труде, стремление применять знания на практике;

- воспитание высоких моральных качеств, трудолюбия, долга и ответственности, целеустремленности и предприимчивости, деловитости и честности;

- вооружение обучающихся разнообразными трудовыми умениями и навыками, формирование основ культуры умственного и физического труда.

Содержание трудового воспитания определяется этими задачами, а также рядом хозяйственно-экономических факторов, производственными условиями района, области, возможностями и традициями школы и т. д.

Трудовое воспитание школьников включает следующие виды труда:

Учебный труд включает в себя труд умственный и физический. В процессе труда воспитывается коллективизм, уважение к людям и результатам их деятельности. Любой труд требует волевых усилий и терпения. Привычка к умственному труду имеет большое значение для всех видов трудовой деятельности. Школьными программами предусмотрен физический труд на уроках трудового обучения в учебных мастерских и на пришкольном участке.

Общественно полезный труд организуется в интересах всего коллектива. Он включает в себя работу в школе и дома (уборка класса, школьной территории, бытовой труд дома, уход за насаждениями и др.), летнюю работу на полях во время школьных каникул, работу в школьных строительных отрядах, школьных лесничествах и иное.

Производительный труд предполагает участие школьников в создании материальных ценностей, вступление в производственные отношения. Участие в производительном труде развивает у обучающихся профессиональные интересы и склонности, позволяет получить начальный профессиональный опыт при наличии необходимой материально-технической базы для организации производительного труда. Возможным решением проблемы может быть взаимодействие с образовательными организациями профессионального образования и работодателями.

В современной образовательной системе существует ряд разработанных и успешно функционирующих способов организации трудового воспитания в рамках основной общеобразовательной программы, включающей программу духовно-нравственного развития, воспитания (на уровне начального общего образования), воспитания и социализации (на уровнях основного общего и среднего общего образования):

1) организация постоянных и временных ученических коллективов, проектных групп, направленных на выполнение определенной работы;

2) создание и поддержание трудовых традиций в школе;

3) индивидуальные поручения, требующие трудовой деятельности;

4) проведение ярмарок, конкурсов, проектов, трудовых десантов и т. д.;

5) проведение профессиональных проб.

Государственные образовательные стандарты общего среднего образования ориентируют школу на расширение возможностей саморазвития личности и компетентного выбора жизненного пути, задавая вектор поиска и разработки новых образовательных технологий воспитания качеств, лежащих в основе личной эффективности и успешности человека.

Механизмы организации трудового воспитания:

включение в основные общеобразовательные программы мероприятий, направленных на формирование трудолюбия, уважительного отношения к труду, его результатам и др. в соответствии с федеральными государственными образовательными стандартами общего образования;

реализация дополнительных общеобразовательных программ – развитие познавательного интереса к знаниям, потребностей в творческом труде, стремления применять знания на практике;

совершенствование локальной нормативно-правовой базы;

совершенствование учебно-методического обеспечения;

обновление кабинетов труда, межшкольных учебных комбинатов, внедрение моделей взаимодействия школы с организациями профессионального образования и потенциальными работодателями, заинтересованными в перспективных кадрах;

создание психолого-педагогических условий организации трудового воспитания - подчинение труда детей учебно-воспитательным задачам, которое достигается в процессе взаимопроникновения целей учебного, общественно полезного и производительного труда; сочетание общественной значимости труда с личными интересами школьника; сочетание коллективных и индивидуальных форм трудовой деятельности и т. д.

создание системы профессиональной ориентации – профессиональное просвещение (профинформация), профессиональная диагностика, профессиональная консультация, профессиональный отбор, профессиональная проба, профессиональная адаптация.

формирование основ экономической культуры школьников через активные формы проведения занятий и творческих работ (деловые игры, выполнение экономических расчетов, определение экономической эффективности трудовой деятельности, изобретений и т.д.).

В уставе общеобразовательных организаций могут быть отражены положения, регламентирующие трудовую деятельность обучающихся, положения об организации общественно полезного труда обучающихся, о привлечении обучающихся к труду, не предусмотренному программой, что помогает предупредить или конструктивно разрешить конфликты с родителями обучающихся.

«Обучение труду», «Художественное труд» на начальном уровне общеобразовательной школы и «Технология» на уровне основного среднего образования являются особой, уникальной областью образования. Если другие предметы общего образования в школе, как правило, основаны на

фундаментальных науках, то каждая работа, проводимая в преподавании этих предметов, будет иметь особое значение. В связи с этим обучение некоторым профессиям, а также нескольким различным направлениям трудовой деятельности, включенным в школьную программу, неизбежно вызовет трудности.

Учитель предмета «Технология» должен взять на себя ответственность за то, как реализуется творческий потенциал каждого ученика и как формируется психологическая и практическая готовность к активной самостоятельной творческой деятельности. В условиях рыночной экономики и рыночных отношений общеобразовательная школа не обязана давать своим ученикам специальность, но необходимо формировать человека, готового правильно осуществлять выбор будущей профессии, умеющего понимать эффективность профессиональных функций в условиях научно-технического прогресса и конкуренции. Успех формирования такой личности определяется не содержанием трудового воспитания, а его направленностью, послушанием определенным задачам и установленным ценностям.

Основная ценность предметов «Трудового обучения», «Художественного труда» и «Технологии» заключается в наличии объективных требований и предложений, определяющих необходимость разработки новых подходов к трудовому и технологическому воспитанию обучающихся. Эти объективные требования и предложения возникают из-за изменений в мировом общественном производстве вследствие появления новых технологий во всех сферах человеческой деятельности.

Начальная школа (1 - 4 классы, 7 - 10 лет) – пропедевтический этап, на котором решаются следующие возрастные задачи: воспитание положительного отношения к труду и к его результатам, освоение навыков организации труда, развитие начальных представлений о профессиях, ответственности и реалистичной самооценки, первоначальных навыков совместной продуктивной деятельности, сотрудничества, взаимопомощи, планирования и организации (таблица 6).

Таблица 6 – Формы работ по предмету «Технология»

Формы работы	Ответственные
Организация бесед о созидательном и нравственном значении труда в жизни человека и общества	Классные руководители, педагоги-психологи
Проведение мероприятий по приобретению навыков самообслуживания; овладению технологическими приемами ручной обработки материалов	Классные руководители, педагоги-психологи, учителя-предметники
Организация бесед о правилах техники безопасности и организации	Классные руководители, педагоги-психологи, ответственные за технику

рабочего места	безопасности, учителя-предметники
Организация бесед о профессиях, активизирующие методы профориентации, о важности правильного выбора профессии	Ответственные за профориентационную работу, классные руководители, педагоги-психологи
Организация бесед о профессиях, активизирующие методы профориентации, о важности правильного выбора профессии	Ответственные за профориентационную работу, классные руководители, педагоги-психологи
Просмотр и обсуждение мультфильмов, чтение, изучение произведений литературы и искусства, книг о профессиях, работа с электронными образовательными ресурсами	Классные руководители, педагоги-психологи, учителя-предметники
Экскурсии в предметные кабинеты школы	Классные руководители, учителя предметники
Занятия в кружках и секциях, участие в профориентационных мероприятиях	Классные руководители, педагоги дополнительного образования
Беседы с родителями о формировании у детей представлений о мире профессий	Педагоги-психологи, классные руководители, родительский актив
Методическая поддержка и организация курсов повышения квалификации работников образовательных организаций	Специалисты учебно-методических центров, институтов повышения квалификации
Проектно-исследовательская деятельность	Классные руководители, педагоги дополнительного образования, учителя предметники
Организация в общественно значимых мероприятий и участие в различных акциях (оказание помощи ветеранам, субботник, волонтерство и др.)	Классные руководители педагоги дополнительного образования, учителя предметники, педагоги-психологи

Показатели эффективности работы на данном этапе:

1. Формирование навыка самостоятельной деятельности;
2. Получение первоначальных представлений о созидательном и нравственном значении труда в жизни человека и общества;
3. Формирование уважения к труду и людям труда, бережного отношения к результатам труда;
4. Развитие навыков сотрудничества со сверстниками и взрослыми;
5. Развитие осознания добросовестного и творческого труда;

6. Формирование потребности в оказании взрослым посильной помощи;
7. Развитие интереса к различным видам профессиональной деятельности;
8. Общая ориентация в мире профессий.

В начальных классах общеобразовательной школы основной формой трудового обучения являются уроки ручного труда. Урок – как форма организации трудового обучения, предоставляет множество преимуществ, которые способствуют эффективности обучения и разностороннему развитию учащихся. Уроки трудового обучения и технологии позволяют комбинировать различные методы обучения, такие как фронтальная лекция, групповая работа и индивидуальные задания. Это обеспечивает разнообразие в обучении и учитывает индивидуальные особенности обучающихся. Уроки труда обычно предполагают систематичное и последовательное изложение материала. Это позволяет обучающимся пошагово усваивать информацию и навыки, что способствует более глубокому пониманию их сути. Педагог может более эффективно контролировать и оценивать процесс обучения на уроке. Это включает в себя не только знание теоретической части, но и умение применять полученные знания на практике.

Уроки трудового обучения и технологии способствует формированию общетрудовых умений обучающихся, таких как умение работать в коллективе, решать задачи совместно, обмениваться опытом и учиться на ошибках друг друга. Учебные задания по предмету могут стимулировать интерес обучающихся к внеклассным занятиям и самостоятельной работе. Это может включать в себя создание проектов, участие в конкурсах, посещение мастер-классов и т.д. Уроки труда способствуют формированию навыков самостоятельной работы, поскольку учащимся часто предоставляются задания, требующие индивидуального подхода и творчества.

К урокам трудового обучения и технологии в школе предъявляются следующие требования:

- *целенаправленность занятий.* Постановка конкретных целей на уроках трудового обучения является важным шагом для обеспечения эффективного и целенаправленного обучения. Конкретные цели позволяют обучающимся ясно представить, что они будут изучать и какие навыки будут сформированы. Цели уроков трудового обучения:

- завершение урока с готовым продуктом, таким как ручная игрушка, кулинарное блюдо, креативное изделие из природных материалов и т.д.;

- научить обучающихся безопасному и умелому использованию различных инструментов, таких как ножницы, иголки, клей, кисти, при проведении работ с материалами;

- развивать у обучающихся конкретные навыки, такие как умение работать с измерительными инструментами, использование швейной машинки, владение инструментами для работы с деревом и т. д.;

- способствовать развитию самостоятельности и ответственности через выполнение конкретных задач по подготовке материалов, планированию времени и решению трудовых задач.

Понимание различия между конкретными и общими целями важно для эффективной организации уроков трудового обучения. Общие цели направлены на более длительные и устойчивые результаты. Общие цели, которые могут быть реализованы на уроках труда:

- поощрение обучающихся к выполнению своих трудовых задач с увлечением и ответственностью, развивая такие черты, как настойчивость и целеустремленность;
- поддержка формирования творческого мышления и способности к нестандартному подходу к решению трудовых задач;
- стимулирование умения работать в команде, обмениваться идеями, слушать и понимать точки зрения других, т. е. формирование коммуникативных навыков;
- обучение более общим трудовым навыкам, таким как умение организовывать рабочее место, планировать последовательность действий, управлять временем;
- развивать понимание того, как труд связан с достижением целей, влияет на профессиональный рост и личное удовлетворение, т.е. создание осознанного отношения к труду.

Эти общие цели предполагают более длительный процесс обучения и направлены на формирование общих черт личности, важных в трудовой деятельности и повседневной жизни. Конкретные цели на уроках труда могут меняться, но общие цели остаются стабильными и поддерживают цельное развитие учащихся.

- Оптимальность объема учебного материала.

Подход к строгой дозировке учебного материала на уроках трудового обучения и технологии является фундаментальным принципом эффективного обучения. Учет индивидуальных и трудовых возможностей каждого ученика помогает создать оптимальное обучающее окружение и способствует успешному усвоению материала.

Учет индивидуальных способностей и уровня подготовки каждого обучающегося помогает создать индивидуализированный подход к обучению. Необходимо учитывать различия в темпе обучения, понимании инструкций и трудовых навыках.

Оценка трудовых возможностей обучающегося важна для выбора таких заданий и проектов, которые будут соответствовать его текущему уровню. Это также помогает избежать перегрузки информацией и негативного опыта от неспособности справиться с задачей.

Материал должен быть структурирован с учетом постепенного усложнения. Начинать с базовых навыков и постепенно переходить к более сложным заданиям помогает учащимся осваивать материал без чувства перегрузки.

Регулярная обратная связь и возможность коррекции помогают учителю оценить, насколько успешно учащиеся усваивают материал, и внести необходимые изменения в план обучения. Строгая дозировка учебного материала

в сочетании с индивидуальным подходом обеспечивает более эффективное и устойчивое обучение на уроках труда.

- Соблюдение дидактических этапов занятия.

Четко выраженная структура урока трудового обучения и технологии играет важную роль в организации учебного процесса и эффективной передаче знаний и навыков учащимся. Структура занятия зависит от содержания учебного материала, педагогических целей и организационных условий. Она может включать в себя также физминутку, подготовку рабочего места, сообщение или повторение технических сведений, актуализацию знаний и умений учащихся.

- Соответствие методов обучения дидактическим целям и содержанию учебного материала.

Выбор эффективных методов обучения зависит от множества факторов, включая характер учебного материала, индивидуальные особенности учащихся, а также общие цели обучения. К эффективным методам обучения на уроках трудового обучения и технологии можно отнести:

- демонстрацию и моделирование, учитель демонстрирует правильный способ выполнения задания или создания изделия;

- практическая работа является ключевым элементом на уроках труда, поскольку позволяет обучающимся непосредственно применять свои знания и развивать навыки;

- коллективная работа способствует развитию коммуникационных навыков, совместному решению задач и обмену опытом;

- формирование проектов ориентированные на создание конкретного продукта или проекта, могут стимулировать творческое мышление и самостоятельность обучающихся.

- использование современных технологий, таких как компьютеры, интерактивные доски, программы для дизайна и т.д., может дополнить традиционные методы обучения и сделать уроки более интересными.

- Рациональное использование учебного времени.

На уроках труда учащиеся приобщаются к практической деятельности, которая имеет решающее значение для их будущей жизни. Поэтому каждая минута занятия должна быть насыщена учебной работой. Большая часть учебного времени, несомненно, должна отводиться практике по изготовлению того или иного изделия. Однако ориентировочным этапом урока также нельзя пренебрегать, так как от него зависит эффективность выполняемой практической части. Темп практических занятий индивидуален для каждого урока, однако, по мере формирования у школьников трудовых и интеллектуальных умений и навыков, он должен постепенно возрастать.

Таким образом, уроки трудового обучения и технологии играют важную роль в формировании базовых трудовых навыков, творческого мышления, мощным инструментом развития творческого потенциала и общей трудовой культуры.

Основная школа (11–15 лет, 5–9 классы) – этап предпрофильной подготовки, на котором решаются следующие возрастные задачи (таблица 7):

- осознание ценности труда, науки и творчества, умение соотносить свои
- притязания и склонности с общественными интересами, активное и заинтересованное познание мира;
- воспитание профессионально важных качеств, становление профессионального интереса;
- опыт профессиональных проб в различных видах общественно полезной деятельности;
- осознание своих возможностей, профессиональных интересов и мотивов выбора профессии.

Таблица 7 – Формы работы на этапе предпрофильной подготовки

Формы работы	Ответственные
Справочно-информационные индивидуальные и групповые консультации (содержание, профессионально важные качества, квалификационные требования, медицинские противопоказания, пути получения профессий и специальностей, рынок труда)	Ответственные за профориентационную работу, классные руководители, педагоги дополнительного образования, учителя-предметники, педагоги-психологи
Индивидуальные и групповые консультации по вопросам выбора профессии, профиля обучения, планирования профессиональной карьеры	Педагоги-психологи, специалисты центров профориентации
Уроки, факультативные занятия, классные часы, внеклассные мероприятия	Ответственные за профориентационную работу, классные руководители, учителя предметники
Просмотр и обсуждение кинофильмов, изучение произведений литературы и изобразительного искусства, в том числе о профессиях и людях труда, работа с электронными образовательными ресурсами	Классные руководители, библиотекари
Экскурсии на предприятия, организации профессионального образования	Ответственные за профориентационную работу, классные руководители, директора школ, руководители предприятий, организации профобразования, родители
Активизирующие методы профориентации (игры, тренинги,	Педагоги-психологи, специалисты центров профориентации

конкурсы и т.д.)	
Проектная и исследовательская деятельность	Учителя-предметники
Участие в профориентационных мероприятиях различного уровня организации (школьных, городских и т.д.)	Ответственные за профориентационную работу, специалисты центров профориентации и допобразования
Методическая поддержка и повышение квалификации специалистов образовательных организаций	Специалисты учебно-методических центров, психологических и педагогических институтов, институтов повышения квалификации
Профессиональные пробы	Ответственные за профориентационную работу, классные руководители, руководители предприятий, организации профобразования, с привлечением родителей обучающихся

Показатели эффективности работы на данном этапе:

1. Формирование устойчивой потребности в труде включает в себя не только освоение конкретных трудовых навыков, но и развитие позитивного отношения к труду, понимание его ценности, а также умение оценивать свои достижения и результаты. Можно использовать различные методы и подходы для стимулирования интереса к труду и формирования у учащихся положительного восприятия трудовой деятельности.

2. Развитие навыков сотрудничества со сверстниками и взрослыми в различных социальных ситуациях является важной составляющей социально-эмоционального развития детей. Эти навыки не только способствуют успешной адаптации в обществе, но и формируют позитивные отношения, развивают коммуникативные навыки и способствуют общему благосостоянию.

3. Развитие осознания собственных личностных особенностей, интересов и склонностей является важным аспектом обучения, который способствует формированию самосознания и индивидуальной идентичности у обучающихся. Важно проводить занятия по карьерной ориентации, в рамках которых обучающиеся могут узнать о различных профессиях, связанных с их интересами и навыками. Развитие осознания личностных особенностей, интересов и склонностей способствует лучшему пониманию себя, что в конечном итоге помогает учащимся принимать более обоснованные решения, выбирать направления обучения.

4. Развитие реалистичной самооценки у обучающихся играет важную роль в их личностном и академическом успехе. Реалистичная самооценка помогает им

более точно понимать свои сильные и слабые стороны, ставить реальные цели и эффективно работать над своим развитием.

5. Для развития навыков самостоятельного поиска информации о профессиях и организациях профессионального образования у учащихся можно использовать разнообразные методы и стратегии. Например, проведение уроков или занятий, нацеленных на развитие навыков эффективного поиска информации в интернете, использования библиотечных ресурсов и других источников.

6. Знание факторов, значимых для выбора профессии и специальности;

7. Способность анализировать условия, необходимые и достаточные для достижения профессиональных целей, является важным навыком в процессе карьерного планирования.

Профильная школа (16 - 18 лет, 10 – 11 классы) – этап профильной подготовки, на котором решаются следующие возрастные задачи (таблица 8):

- уточнение профессионального выбора в условиях профильного обучения;
- развитие профессионально важных качеств, формирование индивидуального стиля деятельности;
- коррекция образовательных и профессиональных планов.

Таблица 8 – Формы работы на этапе профильной подготовки

Формы работы	Ответственные
Справочно-информационные индивидуальные и групповые консультации (пути получения профессии, ситуация на рынке труда и образовательных услуг и т.д.)	Ответственные за профориентационную работу, педагоги-психологи, специалисты центров профессиональной ориентации
Индивидуальные и групповые профконсультации (выявление соответствия профессиональных интересов и склонностей требованиям профессии, помощь в планировании профессиональной карьеры)	Педагоги-психологи, специалисты центров профориентации
Элективные курсы	Ответственные за профориентацию, учителя-предметники, педагоги-психологи
Проектная и исследовательская деятельность	Учителя-предметники, педагоги дополнительного образования, педагоги-психологи и др.
Организация социальной практики и профессиональных проб (стажировки, производственная практика и т.п.)	Ответственные за профориентационную работу, классные руководители, педагоги-психологи, руководители образовательных организаций, педагоги дополнительного

	образования
Методы активизации профессионального самоопределения, формирование трудовых навыков	Психологи, специалисты центров профориентации
Экскурсии на предприятия и в организации профессионального образования	Классные руководители, руководители школ, предприятий, учреждений профобразования, родительский актив
Организация бесед и мастер-классов со специалистами - представителями различных профессий	Ответственные за профориентационную работу, педагоги-психологи, руководители школ, предприятий, учреждений профобразования, центров профориентации
Методическая поддержка и повышение квалификации специалистов образовательных организаций	Специалисты учебно-методических центров, психологических и педагогических институтов, институтов повышения квалификации
Организация получения профессиональной подготовки по выбранным профессиям	Руководители и специалисты школ, предприятий, учреждений профобразования
Проектная деятельность	Классные руководители, учителя предметники, педагоги дополнительного образования и др.

Показатели эффективности работы на данном этапе:

1. Для совершенствования навыков самоорганизации и реализации трудовых навыков важно следовать определенным стратегиям и методам.

Помочь старшеклассникам определить свои краткосрочные и долгосрочные цели; определить ключевые приоритеты; обучать новым трудовым навыкам.

2. Формирование ответственного отношения к учению и уважительного отношения к труду, а также наличие опыта участия в социально значимом труде, являются важными аспектами личностного и профессионального развития.

3. Осознание своих возможностей и ограничений;

4. Получение информации о социально-экономической ситуации, требованиях рынка труда, путях получения профессии и перспективах трудоустройства по выбранной специальности, рекомендуется провести следующие шаги:

- читать местные газеты, онлайн-порталы новостей и другие источники СМИ;

- изучать статистические данные, предоставляемые статистическими службами, местными органами и правительством;

- принимать участие в обсуждениях и других общественных мероприятиях, чтобы узнать о текущих проблемах и планах развития региона.

3. Способность соотносить свои возможности, желания, стремления и потребности рынка труда.

4. Трудовая мотивация представляет собой внутренние и внешние факторы, которые стимулируют и управляют поведением человека в сфере труда. Она играет важную роль в формировании трудовой деятельности, продуктивности, удовлетворенности работой и достижении карьерных целей.

Помочь обучающимся понять свои интересы в сфере профессии; определить личные цели; мотивировать к саморазвитию.

5. Профессиональная подготовка по профессии – это комплекс мероприятий, направленных на получение знаний, навыков и опыта, необходимых для эффективной работы в конкретной профессиональной области. Процесс подготовки может включать в себя образовательные программы, тренинги, стажировки и другие формы обучения.

Планируемые результаты трудового воспитания

1. Трудолюбие, уважительное отношение к труду, к его результатам и людям труда.

2. Высокая личная заинтересованность и производительность труда.

3. Самоорганизация.

4. Ответственное отношение к умственному и физическому труду.

5. Опыт участия в социально значимом труде (индивидуальном, групповом);

6. Осознание своих возможностей и ограничений.

7. Информированность о социально-экономической ситуации в городе, требованиях рынка труда, путях получения профессии и перспективах трудоустройства по выбранной специальности (построение и развитие личной профессиональной траектории);

8. Способность соотносить свои возможности, желания, стремления и потребности рынка труда.

9. Готовность к осознанному выбору профессии, понимание значения профессиональной деятельности для человека и общества.

10. Мотивированность на образование и самообразование в течение всей своей жизни [46].

Основная ценность учебных предметов «Трудовое обучение», «Художественное труд» и «Технология» заключается в наличии объективных требований и рекомендаций, определяющих необходимость разработки новых подходов к трудовому и технологическому воспитанию обучающихся. Эти объективные требования и предложения возникают из-за изменений в мировом общественном производстве вследствие появления новых технологий во всех сферах человеческой деятельности.

На занятиях по технологии обучающиеся могут выражать свои идеи словами и результатами своих действий, доказывать правильность своей работы, имеют возможность проявить себя как личность. У них возрождаются познавательные интересы, проявляется самостоятельность и уверенность в себе, желание выполнить любое задание хорошо, качественно

В общеобразовательных школах в рамках образовательного процесса:

- на уроках по предметам «Трудовое обучение», «Художественный труд» и «Технология»;

- через межпредметную связь по предметам, обеспечивающим академическое образование;

- посредством общественно-полезного труда;

- в кружках рукоделия;

- мероприятиях, выполняемые совместно с родителями и т. д. проводится работа по формированию культуры труда и трудолюбия у обучающихся:

1. Формирование культуры труда и трудолюбия у обучающихся на уроках «Трудового обучения» и «Технологии».

Цель изучения предмета «Трудовое обучение» - системно-деятельностный, личностно-ориентированный, метапредметный, культурный подходы как основа формирования и самовыражения личности. Предмет «Трудовое обучение» в начальной школе играет особую роль, так как обладает большими развивающими возможностями. Важнейшей особенностью этих занятий является то, что они строятся на уникальной психолого-дидактической основе-предметной и практической деятельности, которая в младшем школьном возрасте служит необходимым звеном единого процесса духовно – нравственного и интеллектуального развития (в том числе абстрактное мышление).

Задачи предмета:

1) развитие предметных знаний, умений и навыков через интеграцию различных видов деятельности;

2) формирование ценностных ориентаций через знакомство с произведениями национальной и мировой материальной культуры и искусства;

3) формирование терминологического аппарата для развития зрительного и эстетического восприятия, критического мышления обучающихся;

4) развитие исследовательских навыков путем проведения наблюдений, экспериментов и демонстрации;

5) формирование навыков творческой работы с использованием различных материалов и инструментов;

6) повышение самооценки и формирование позитивного отношения обучающихся;

7) объяснять значение, роль национального и мирового культурного наследия как одного из языков коммуникации;

8) формирование опыта самостоятельного решения задач различного познавательного, коммуникативного, организационного и нравственного

характера, способствующих развитию умения ориентироваться в различных видах информации (поиск, сбор, сортировка) для выполнения своей работы;

9) развитие моторики, сенсорики, воображения и творчества, воображения и восприятия рук в процессе выполнения коллективной, групповой и индивидуальной работы [47].

Навыки и умения, которые необходимо развивать у обучающихся начальных классов в ходе изучения предмета «Трудовое обучение»:

- соблюдение правил техники безопасности. Система организационных и технических мер, защитных средств и методов, обеспечивающая безопасность любой деятельности человека, а также учебной работы и внеклассной деятельности обучающихся, называется средствами безопасности. В приложении 2 представлен образец правил безопасности, которые следует соблюдать на уроках технологии и должен знать каждый учащийся;

- знание личной гигиены и практическое применение в повседневной жизни. Правила личной гигиены – это совокупность гигиенических правил поведения человека, призванных поддерживать чистоту тела и всего организма. Образец правил личной гигиены школьников представлен в приложении 3;

- поддержание рабочего места в порядке. Правильно оборудованное рабочее место школьника обеспечивает не только продуктивное обучение, но и хорошее здоровье. Рабочее пространство должно быть функциональным и эстетичным. Выбор места в комнате, удобный стол и стул, подходящее освещение для работы – все это считается очень важным;

- правильный подбор необходимого для работы оборудования, всегда чистое и аккуратное пользование им;

- работать по моделям, предложенным учителем;

- уметь применять знания, полученные на предметных занятиях, в повседневной жизни;

- знать основные элементы национального декоративного искусства, то есть орнаменты. Орнаменты – особый вид изобразительного искусства, символически изображающий внутреннюю душу человека и окружающий его мир.

Орнаменты отражают культуру определенного этноса и эпохи. Хотя некоторые символы, такие как геометрические фигуры, солнечные знаки и круги, могут использоваться во многих культурах, в орнаменте есть символы, определяющие национальную художественную традицию. Краткая характеристика и сведения об особенностях разных видов орнамента, также примеры орнаментов представлены в приложении 4;

- подбор, использование, экспериментирование, наблюдения и эксперименты с художественными, природными и искусственными материалами и инструментами. Эксперимент (*experimentum* – пробовать, экспериментировать), проводимый на уроке, – это вид работы, выполняемой с целью подтвердить, опровергнуть или подтвердить гипотезу или теорию. Эксперименты могут различаться по целям и масштабам и обычно основаны на повторяемой процедуре и логическом анализе результатов.

Метод экспериментирования на уроках технологии развивает память ребенка, мыслительные процессы, поскольку в любой момент времени возникает необходимость выполнять операции анализа и синтеза, сравнения, классификации и обобщения.

В педагогической науке эксперимент считается одним из основных методов исследования. В широком смысле это определяется как экспериментальная проверка справедливости гипотез, и на этой основе тема исследования может быть изучена широко и глубоко.

Решить проблему:

- дети проводят эксперимент, не зная его результата, тем самым получают новые знания;

- проводится в двух вариантах, в которых дети сначала угадывают результат, а затем проверяют его правильность.

Основные принципы организации детского эксперимента:

- связь теории и практики;
- наглядность, развивающий характер обучения;
- умение использовать индивидуальные, групповые и массовые методы;
- контроль условий проведения эксперимента или эксперимента с учетом соблюдения правил безопасности.

Подведение итогов и вынесение заключения считается последним этапом эксперимента.

Цель: создать условия для организации практической экспериментально-исследовательской деятельности учащихся на уроках технологии.

Условия проведения эксперимента зависят от материальной базы организации образования, рациональной организации рабочей среды и выбора темы исследования.

Демонстрационные наблюдения – это когда педагог сам демонстрирует при проведении эксперимента, а дети наблюдают за ходом и результатами. Эти опыты проводятся, когда изучаемый предмет находится в одном экземпляре, его нельзя давать детям или когда существует определенная опасность для детей.

Ученический эксперимент – рассматривается как форма самостоятельной работы. Этот вид работы позволяет глубже понять и усвоить материал.

Эксперимент часто рассматривается как вид работы, проводимой с целью поддержать, опровергнуть или подтвердить гипотезу или теорию.

Детям свойственно наглядно-действенное и наглядно-образное мышление, поэтому детский эксперимент следует рассматривать как специально организованную деятельность.

Опыты, наблюдения и эксперименты по характеру познавательной деятельности детей классифицируются следующим образом:

- иллюстративность (дети все знают теоретически, а эксперимент лишь подтверждает знакомые факты);

- исследовательская (дети заранее не знают, каков будет результат и решение экспериментальных задач).

В каждом эксперименте можно выделить последовательность следующих этапов:

- знают то, что хотят знать;
- формулирование гипотезы, постановка исследовательской проблемы;
- обдумывание хода эксперимента;
- изучение инструкции и отзывов;
- прогнозирование результатов;
- проводят эксперименты с соблюдением правил безопасности;
- контроль результатов;
- регистрация результатов;
- анализ полученных данных;
- устный или графический отчет об увиденном;
- формулирование выводов.

Практический эксперимент может быть организован на уроке по теме творческого проекта для отдельного обучающегося, а также для больших и малых групп учащихся по общей теме исследования.

Развитие у обучающихся навыков самообучения является основной целью экспериментирования на уроках. Если обучающимся предоставить возможность самим провести эксперименты, то есть убедиться в «истине», то полученные при этом знания запомнятся надолго.

В связи с этим учебные эксперименты на уроках технологии станут необходимым способом развития познавательных способностей.

Учебный эксперимент – это демонстрация некоторых физических, химических, технологических явлений в классах с наиболее удобными условиями обучения с помощью специального оборудования. Эксперименты, проводимые на уроках, делятся на урочные эксперименты, внеклассные эксперименты, например эксперименты, проводимые на факультативных занятиях. Если исходить из классификации по типу учебного эксперимента, то можно назвать исследовательские, иллюстративные и смешанные эксперименты.

В трудовом обучении обучающихся можно использовать наглядные демонстрационные эксперименты, лабораторные исследования, внеклассные (выполняемые на дому) исследования и иллюстративные эксперименты. С методической точки зрения правильная постановка проблемных вопросов и проведение наглядного демонстрационного эксперимента способствуют активизации познавательных интересов обучающихся [48].

Часто в школьной практике эксперимент носит демонстрационный характер – учитель проводит его на рабочем месте, дети наблюдают за действиями учителя, а затем участвуют в обсуждении результатов и формулировании выводов. Очень редко (и особенно радостно для детей) эксперимент проводится – за столом каждого ученика. Обе эти формы предполагают действия с реальными предметами, поэтому такие эксперименты можно назвать естественными.

Формами организации экспериментальной деятельности могут быть: урок-семинар, индивидуальная лабораторная работа, тесты, эксперименты, упражнения, наблюдения [49].

При проведении экспериментов и опытов в классе всегда нужно обращать внимание на технику безопасности;

- измерять, размечать, резать, формовать, собирать, соединять и комбинировать материалы и детали;
- умению самообслуживания;
- возможность переработки бытовых отходов и т.д.

Наблюдения и опыты на уроках труда

Наблюдение за изменениями, происходящими при обработке материалов, особенностями действия различных инструментов в производстве и условиях труда и выяснение на практике целесообразности применения всех видов рабочих приспособлений, рационализирующих трудовые операции, осуществляется путем наблюдений и экспериментальной работы. Наблюдая за своей работой и работой одноклассников, учащиеся сравнивают и оценивают конструктивные решения, методы и качество работ, отделку готовых изделий и их деталей. Не остаются вне внимания обучающихся такие показатели, как простота, удобство и легкость выполнения вспомогательных и обрабатываемых операций, техника работы, количество времени, затрачиваемого на работу. Все это вместе требует активного мышления и, следовательно, способствует развитию детского сознания.

Наблюдения и простые эксперименты, проводимые учащимися на уроках обучения труду и технологии, основаны на одновременном комплексном использовании всех анализаторов и, в частности, системы движений каждого обучающегося. На каждом занятии обучающиеся знакомятся со свойствами разных материалов (мягкий – твердый, легкий – тяжелый, гладкий – шероховатый, плотный – пористый; прочный, хрупкий, эластичный, твердый, прозрачный, белый, цветной и т.д.). отвечает на важные вопросы для решения практических задач о качественных особенностях, а также дает доступные характеристики каждого материала при обработке инструментами.

Как показывает опыт, большую пользу приносят специальные коллективные наблюдения учащихся, организуемые учителем для определения важных свойств и качественных особенностей видов и сортов бумаги, которыми пользуются дети дома и в школе, на рабочих занятиях и в игре. Проводя такие наблюдения и помогая детям обобщать и систематизировать полученную информацию, педагог отмечает, что с бумагой сталкивается каждый, открывая книгу или тетрадь, читая газету или театральную афишу, покупая продукты в магазине. Учащиеся младших классов учатся различать, называть и перечислять основные свойства бумаги, разных природных материалов (например, листья), которые часто встречаются в жизни. О наблюдениях и экспериментах при работе с листьями вы можете прочитать в приложении 5.

Предметные уроки – это уроки с презентацией (демонстрацией) изучаемых предметов или их образцов [50].

Предмет трудовое обучение – один из учебных предметов общеобразовательной школы. Один из предметов, который знакомит обучающихся с миром профессий, воспитывает трудолюбие, влияет на выбор будущей профессии.

Учебный предмет «Трудовое обучение» на уровне начального образования направлен на развитие трудолюбия, духовно-нравственных и творческих чувств детей. Кроме того, на обучающих занятиях учащиеся должны научиться работать с различными материалами. В ходе занятия учащиеся учатся изготавливать вещи, различая используемые материалы по их свойствам, моделируя и собирая детали простыми способами.

Учебный предмет «Технология» на уровне основного среднего образования направлен на понимание, применение, совершенствование и оценивание технологии в процессе преобразовательной деятельности; в умении решать противоречия и выявлять проблемы в своей практической деятельности с помощью адекватно выбранных и грамотно применяемых технологий; в желании и умении трудиться, совершенствоваться, овладевая новыми знаниями, умениями, компетенциями в процессе практической деятельности; в умении сравнивать, анализировать различные стили, материалы и подходы в произведениях искусства, ремесла и дизайна различного исторического и культурного происхождения. В приложении 6 приведены примеры традиционных стилей современной одежды.

II. Межпредметные связи в школьном образовании являются ярким проявлением интеграционных процессов. Эти связи играют важную роль в повышении практической и научно-теоретической подготовки обучающихся, важной особенностью которой является овладение общим характером познавательной деятельности учащихся.

Межпредметная связь – означает соответствие цели, содержания, способов и способов деятельности, проводимой на уроке.

Определение «межпредметные связи» описывает процесс установления и усвоения взаимосвязей между содержанием различных предметов обучения. Этот подход способствует более глубокому пониманию материала и его применению в различных контекстах. Межпредметные связи направлены на объединение знаний из разных предметов для решения конкретных задач. Например, использование математических концепций в науках или исторических событий в литературе. Межпредметные связи способствуют развитию критического мышления, поскольку учащиеся вынуждены анализировать информацию с разных точек зрения и применять ее в новых контекстах.

Межпредметные связи предмета «Технология» с другими предметами обеспечивают интеграцию знаний и умений, позволяя учащимся применять полученные навыки в различных контекстах. Приведем несколько примеров межпредметных связей технологии с другими учебными предметами:

С математикой:

в процессе работы над технологическими проектами учащиеся могут использовать математические навыки для расчетов, измерений, создания чертежей и оценки материалов.

С физикой:

при изучении технологии, особенно в области машиностроения или электроники, ученики могут сталкиваться с физическими принципами, такими как механика, электричество и оптика.

С химией:

при работе с материалами и процессами обработки, например, при изготовлении различных изделий или приготовлении пищи, ученики могут сталкиваться с химическими процессами и безопасностью использования веществ.

С биологией:

в кулинарии и при изучении пищевых технологий, ученики могут углублять свои знания в биологии, изучая свойства продуктов и влияние процессов на их структуру.

С информатикой (ИКТ):

технологии часто включают в себя использование компьютерных программ, 3D-моделирование и других ИТ-ресурсов для создания и анализа проектов.

С литературой:

при подготовке проектов учащиеся могут развивать навыки общения, создавать технические описания и презентации, а также использовать язык для объяснения своих идей.

С географией и обществознанием:

при изучении технологий в производстве ученики могут рассматривать географические и социальные аспекты, такие как распределение ресурсов и влияние технологии на общество.

С физической культурой:

в контексте кулинарии и пищевых технологий учащиеся могут обсуждать вопросы питания, заботы о здоровье и физической активности.

Интеграция технологии с другими предметами обогащает образовательный опыт учащихся и способствует более глубокому пониманию материала.

Актуальность межпредметной связи в школьном образовании зависит от современного уровня развития науки, где очевидна интеграция социальных, естественных и технических знаний. Кроме того, возрастает роль знаний человека в области наук, связанных с профессией, и умения комплексно использовать их при решении различных задач.

На уроках технологии осуществляется межпредметная связь со всеми предметами общего образования.

Межпредметная связь – соответствие образовательных программ по разным предметам.

В процессе обучения на уроках обучения труду, художественному труду и технологии происходит развитие умения видеть в каждом изделии не только результат труда, но и выражение творческих эмоций человека, уроки способствуют формированию глубокого и комплексного восприятия труда и искусства. Учащиеся развивают способность видеть не только форму и функцию изделия, но и выражение творческих идей в процессе его создания. Учатся применять знания, полученные в других предметах, таких как математика, физика, химия, могут применяться в технологических и художественных проектах. Например, использование геометрических принципов при создании декоративных элементов. Учащиеся развивают логическое мышление, решая технические и художественные задачи, разбираясь в последовательности шагов при создании изделия, также осознают, как творческий процесс может выражать их эмоции, чувства и взгляд на окружающий мир. Такие проекты становятся не только техническими, но и личными выражениями.

Этот подход к обучению труду способствует формированию у учащихся комплексного взгляда на творчество и труд, а также развивает навыки, которые могут быть применены в различных областях жизни.

Основной целью принципов интегрированного преподавания предметов является развитие мыслительных способностей учащихся.

Проектирование интеграции учебного процесса, позволяющее качественно решать задачи обучения и воспитания обучающихся, создает условия для реализации следующих возможностей:

1) позволяет обучающимся переносить свои действия с одного объекта на другой, более детально понять процесс обучения и построить полную картину мира (окружающей среды). Обучающиеся могут развивать умение применять навыки и знания, полученные при работе над одним проектом, к решению задач в других областях и на новых проектах. Обучение через труд позволяет обучающимся применять свои знания и умения в жизни, а не просто изучать теоретический материал;

2) увеличение количества проблемных ситуаций в структуре интеграции предметов активизирует мыслительную деятельность школьника, ведет и приближает его к достижению личных результатов обучения;

3) интеграция учебных предметов «Обучение труду», «Художественный труд», «Технология» с другими предметами позволяет учащемуся отслеживать процесс всех действий от цели до результата, формировать целостную картину мира и осознанно воспринимать каждый этап работы. Учащиеся могут следить за всем процессом, начиная с постановки задачи и заканчивая получением конечного результата. Это развивает навыки планирования, управления временем и оценки. Работа в интегрированной среде обеспечивает осознанное восприятие каждого этапа труда, что влияет на более глубокое понимание и лучшее запоминание информации. Интегрированный подход поддерживает развитие комплексных навыков, таких как коммуникация, сотрудничество и креативное мышление, необходимых для решения сложных задач;

4) реализуя метапредметную позицию интеграции, увеличивает информационный объем урока. Метапредметная интеграция способствует формированию интегрированных знаний, которые обучаемые могут легче воспринимать и применять в различных контекстах. Также способствует развитию креативности, так как обучаемые могут применять знания и навыки в новых, нестандартных ситуациях.

5) интеграция дает возможность найти новые факторы, подтверждающие или углубляющие конкретные наблюдения, формирующие выводы, сделанные студентами в ходе изучения различных предметов и реализующие личностный подход к обучению;

6) интеграция способствует активизации учебно-познавательной деятельности, облегчает затрачивание обучающимися больших усилий на обучение и предотвращает утомление, является средством мотивации. Учащиеся более активно участвуют в процессе обучения, так как интеграция стимулирует интерес к изучаемой теме, а также к применению полученных знаний в практических ситуациях;

7) интеграция учебных материалов создает условия для развития творческих способностей учащихся, умения применять полученные знания в реальных жизненных ситуациях. Это один из важных факторов воспитания в культуре, дружественном к природе, человеку, жизни, формировании личностных качеств [51]. Учащиеся развивают навыки, которые могут быть непосредственно применены в реальной жизни, обогащая их практический опыт. Процесс интеграции может включать проектные и практические задания, что помогает обучаемым видеть результат своей работы в реальных условиях. Таким образом, интеграция материалов не только обогащает учебный процесс, но также является сильным инструментом для формирования творческих и практических навыков учащихся.

Взаимосвязь технологического образования с познанием мира, изобразительным искусством, математикой, физикой, химией, биологией, географией и другими предметами способствует более глубокому усвоению учащимися научных основ современной техники и технологий, систематизации и регламентации полученных знаний и умений. Существуют межпредметные связи, связанные с содержанием учебного материала, формируемыми знаниями и умениями, а также методами обучения.

Многие умения и знания, полученные в рамках одного предмета, могут быть применены в других областях. Например, навыки анализа данных, изучаемые в математике могут быть полезны при выполнении проектов в предмете «Технология». Проекты могут включать в себя элементы разных предметов, способствуя интеграции знаний и умений. Специальные курсы, такие как факультативные или элективные курсы, объединяющие материал из нескольких предметов, также могут способствовать межпредметным связям.

Межпредметные связи содействуют более глубокому и целостному пониманию учебного материала, а также развитию комплексных навыков у обучающихся. Существуют межпредметные связи, связанные с содержанием

учебного материала, формируемыми знаниями и умениями, а также методами обучения.

В приложении 7 приведены примеры интегрированных уроков технологии с общеобразовательными предметами.

На начальном уровне образования можно осуществлять практику выращивания комнатных растений с целью интеграции предметов «Обучение труду» и «Познание мира», а также внедрять методы наблюдения и умозаключения, повышать познавательную и интересную деятельность детей, а также развивать качества заботливости. Этот вид работы можно выполнять как на уроке, так и дома в качестве домашнего задания.

Виды проводимой работы:

- совместное обсуждение с обучающимися различных комнатных растений: их видов, особенностей, условий выращивания;
- изучение основных этапов жизненного цикла растений;
- подготовка почвы и посадка семян.
- обучение детей подготовке почвы для посадки семян;
- совместное проведение процесса посадки семян, объяснение каждого шага;
- обсуждение основных аспектов заботы о комнатных растениях: полив, освещение, температурные условия (уход за растениями);
- практические уроки полива растений и поддержания оптимальных условий.

Наблюдение и фиксация результатов:

- ведение дневника роста растений, где дети фиксируют свои наблюдения, изменения в росте и состоянии растений;
- использование измерительных инструментов для отслеживания роста растений.

Интеграция с другими предметами:

- изучение химических процессов, происходящих в почве и в растениях в рамках предмета «Познание мира»;
- математические расчеты, связанные с измерением роста растений.

Проектная деятельность:

- проведение проекта, включающего в себя создание выставки о выращивании растений, подготовленной детьми.

Такой подход не только интегрирует различные предметы, но и развивает у детей навыки труда, заботливого отношения к природе, наблюдательности, а также стимулирует их интерес к изучению окружающего мира.

Работа с комнатными растениями в процессе внеклассной работы и на уроках «Познание мира», приведен в приложении 8.

Анализ педагогической литературы позволил выяснить, что интеграция – это объединение в целое разрозненных частей, глубокое взаимопроникновение, слияние в одном учебном материале обобщенных знаний в той или иной области. Данный процесс связан с идеей межпредметных связей.

Такой предмет как «Технология» имеет множество возможностей интеграции с другими предметами, так как предмет предполагает владение обучающимися многими навыками и умениями, которые он может приобрести только на других предметах.

Интегрированный урок позволяет решать целый ряд задач, которые трудно реализовать в рамках традиционных подходов:

- повышение мотивации учебной деятельности за счет нестандартной формы урока (это необычно, значит интересно);
- рассмотрение понятий, которые используются в разных предметных областях;
- организация целенаправленной работы с мыслительными операциями: сравнение, обобщение, классификация, анализ, синтез и т.д.;
- показ межпредметных связей и их применение при решении разнообразных задач;
- умения синтезировать материал;
- органично связать между собой материал;
- проводить урок без перегрузки детей впечатлениями.

Интегрирование уроков технологии и литературы в основной школе может быть увлекательным и эффективным способом обучения, позволяющим обучающимся объединять знания из разных областей. Приведем несколько примеров (таблица 9):

Таблица 9 – Интегрирование уроков учебных предметов «Технология» и «Литература»

№	Вид работы	Содержание работы
1	<i>Творческое создание костюмов</i>	«Технология» – освоение базовых навыков шитья, кройки и лоскутного шитья. «Литература» – изучение литературных произведений, создание костюмов, соответствующих персонажам.
Творческое создание костюмов, объединяющее темы по учебным предметам «Технология» и «Литература», предоставляет отличную возможность сочетать практические навыки и творчество.		
		Ход работы: - базовые навыки шитья можно начать с освоения простых навыков, таких как использование швейной машины, ручное шитье, работа с выкройками; - научить детей обращаться с инструментами и материалами; - предоставить детям опыт работы с кройкой, где они могут создавать простые выкройки и экспериментировать с различными формами;

Продолжение таблицы

		<ul style="list-style-type: none"> - использовать технику лоскутного шитья для создания интересных деталей и узоров на костюмах; - изучить литературные произведения, выбранные для проекта. Это могут быть книги с любимыми персонажами или тематикой, которую учащиеся хотели бы воплотить в костюмах; - обсуждение произведений, выделить ключевые черты персонажей; - помочь участникам выбрать персонажей из литературных произведений и разработать концепцию для костюмов; - использовать знания о характерах, описанных в произведениях, для воплощения деталей костюмов; - позволить детям внести свой творческий вклад в процесс создания костюмов (выбор цветов, тканей, добавление деталей и аксессуаров); - разрешить им изменять детали костюма в соответствии с их видением персонажей. - после завершения проекта, провести обсуждение литературных персонажей и представленных костюмов;
<p>Такой проект позволит детям развивать навыки технологии и шитья, а также создавать костюмы, вдохновленные литературой, что стимулирует их интерес к чтению и творчеству.</p>		
2	<i>Работа с кукольным театром</i>	<p>«Технология» – создание кукол, декорации, освоение методов управления куклами.</p> <p>«Литература» – изучение литературных произведений, адаптация сцен из книг для представления в кукольном театре.</p>
<p>Сочетание работы с кукольным театром и элементов технологии с литературой может быть захватывающим и творческим процессом.</p>		
		<p>Нужные для создания куклы материалы: ткань, фетр, бумага.</p> <p>Ход работы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в зависимости от возможностей и предпочтений участников. разработать технику с использованием шаблонов; - использовать технологии для создания

		<p>декораций, например, через компьютерные программы для рисования или 3D-моделирования;</p> <ul style="list-style-type: none"> - можно также вручную создавать декорации из картона, бумаги и других материалов; - обучить методам управления куклами, включая использование нитей, палочек или механических устройств; - экспериментировать с различными техниками, чтобы создать уникальные движения и эффекты; - изучение участниками определенное литературное произведение или тему. Обратит внимание на ключевые персонажи, сюжетные линии и диалоги; - помочь участникам выбрать сцены из книги, которые можно успешно адаптировать для кукольного театра; - проведение работы над сценарием, учитывая технические особенности кукольного представления; - позволить участникам активно участвовать в постановке сцен и создании диалогов; - рассмотреть возможность записи звука или добавления музыки для поддержки атмосферы.
<p>Интеграция технологии в создании кукольного театра не только усилит визуальный эффект, но также расширит творческие возможности. Работа с литературными произведениями добавит образовательный и художественный элемент к проекту.</p>		
3	Создание книги-проекта	Этот вид работы может быть увлекательным и образовательным опытом.
<p>«Технология» – оформление, вёрстка, создание иллюстраций. Чтобы создать профессиональный макет книги можно использовать программы для вёрстки, такие как Adobe InDesign или Microsoft Word.</p> <p>«Литература» – изучение темы и создание собственной книги на основе прочитанных произведений.</p>		
		<p>Ход работы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рассмотреть элементы дизайна, такие как шрифты, цветовая палитра, распределение текста и изображений; - использовать технологии для создания иллюстраций, например, графических планшетов

Продолжение таблицы

		<p>или программ для рисования;</p> <ul style="list-style-type: none"> - экспериментировать с цифровыми техниками и эффектами для придания уникальности иллюстрациям; - предложить участникам изучить определенную литературную тему или жанр; - провести обсуждение прочитанных произведений и идей для создания своей книги; - помочь обучающимся определить основную идею своей книги, персонажей и сюжет. - предложить написать свой собственный текст и создать литературные произведения для включения в книгу с использованием технологии для написания и редактирования текста, а также для создания электронных версий книги; - рассмотреть возможности включения мультимедийных элементов, таких как аудио или видео, чтобы сделать проект более интересным.
<p>Объединение технологии и литературы в таком проекте позволяет студентам не только улучшить навыки вёрстки и создания иллюстраций, но и развивать литературные навыки, стимулируя их к творчеству и самовыражению.</p>		
4	<p><i>Изучение истории одежды.</i></p> <p>Тема урока: «Одежда в зеркале времени: изучение истории через технологии и литературу»</p>	<p>«Технология» – изучение и создание стилей, шитье и декорирование. Обзор различных стилей одежды в разные исторические периоды. Демонстрация основных техник шитья и декорирования.</p> <p>«Литература» – чтение литературы о различных исторических периодах, создание проектов, вдохновленных теми эпохами. Чтение коротких отрывков из литературных произведений, связанных с модой и историей одежды. Обсуждение влияния книг на модные тенденции и стили.</p>
<p>Цель урока: изучение истории одежды в различных исторических периодах, развитие навыков шитья и декорирования, восприятие литературных произведений, связанных с историей моды, создание творческих проектов, вдохновленных различными эпохами.</p>		
		<p>Ход работы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - краткое введение в тему урока – объяснение важности изучения истории одежды для понимания культурного контекста; - практическое занятие – создание проектов,

Продолжение таблицы

		<p>вдохновленных различными историческими периодами. Шитье и декорирование на практике.</p> <ul style="list-style-type: none"> - презентация проектов – каждая группа представляет свой проект; - обсуждение выбранных стилей и их соответствие историческим эпохам; - обсуждение того, как изучение истории одежды помогает лучше понимать культурные изменения.
<p>Этот урок позволяет объединить изучение технологий и литературы, предоставляя учащимся возможность не только углубленного изучения истории моды, но и творческого самовыражения через создание собственных проектов.</p>		
5	<p><i>Исследование технологий в литературе</i></p>	<p>«Технология» – изучение современных технологий и их влияния на создание литературных произведений (электронные книги, блоги, мультимедийные форматы).</p> <p>«Литература» – анализ произведений, использующих новые технологии в литературном творчестве.</p>
<p>Эти интегрированные уроки могут стимулировать творческое мышление обучающихся, обогащать их знания и способствовать глубокому пониманию исследуемых тем.</p> <p>Цель урока:</p> <ul style="list-style-type: none"> - понять, как современные технологии влияют на создание литературных произведений; - разработать навыки анализа и критического мышления в контексте влияния технологий на литературу; - способствовать творческому мышлению и созданию собственных мультимедийных литературных произведений. 		
		<p>Ход урока:</p> <ul style="list-style-type: none"> - введение. Краткое объяснение темы урока и ее актуальности. Постановка целей и задач; - теоретическая часть. Обзор современных технологий в литературе (электронные книги, блоги, социальные сети и т.д.). Обсуждение изменений в литературном мире из-за технологических инноваций; - разбор конкретных случаев использования технологий в создании литературных произведений; - рассмотрение блогов, электронных книг, мультимедийных форматов и их влияния на

Продолжение таблицы

		<p>структуру и стиль текстов;</p> <ul style="list-style-type: none"> - практическое задание. Создание собственного литературного произведения с использованием современных технологий (компьютеров, планшетов, программ для создания мультимедийных элементов); - презентация и обсуждение. Каждая группа представляет свое произведение. Обсуждение влияния технологий на творческий процесс; - подведение итогов урока; - рефлексия – какие новые знания и умения получили учащиеся.
<p>Такой урок поможет учащимся не только понять взаимосвязь технологий и литературы, но и развивать творческие и аналитические навыки.</p>		
6	<i>Изготовление книжных закладок</i>	<p>«Технология» – обучение навыкам вырезания, складывания, украшения материалов;</p> <p>«Литература» – чтение и обсуждение литературных произведений, создание закладок с изображением персонажей или событий книг.</p>
<p>Изготовление книжных закладок — это увлекательная и творческая деятельность, которая сочетает в себе элементы технологии и литературы. Приведем несколько идей и шагов для создания закладок.</p> <p>Нужные материалы: цветная бумага, картон, ткань, нитки, бусины, стразы, клей, ножницы и другие декоративные элементы.</p>		
		<p>Ход урока:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вырезать основу закладки из картона или толстой бумаги; - складывать и украшать свои закладки в соответствии с творческим видением; - выбрать любимое литературное произведение или персонаж; - использовать текст из книги для создания уникальных фонов или изображения героев; - обсуждение участниками о своем выборе и впечатлениях от произведения; - создание закладки, отражающую восприятие учащихся и чувства от литературы.
<p>Эти виды работ развивают творческие навыки и способствуют обсуждению литературных произведений, стимулируя интерес к чтению.</p>		

Наличие или отсутствие интереса к чтению является основным фактором отношения обучающегося к книгам и критерием их оценки. Воспитание интереса

и любви к книгам, стремление к общению с ними, слушанию и пониманию художественных текстов, развитие художественной культуры считается основной задачей приобщения детей к литературе, а также поощрения детей к учебе.

Выбор литературы для чтения в целях создания и повышения интереса детей к чтению, а также привития трудолюбия и культуры труда должен учитывать возрастные особенности детей, их интересы, уровень развития и образовательные потребности. Примеры методических принципов и способов, которые могут быть использованы:

- соответствие возрасту и уровню развития, т. е. выбирать литературу, которая соответствует возрасту и уровню понимания детей. Для начальных классов использовать книги с простыми сюжетами и яркими иллюстрациями.

- учет интересов детей, т. е. изучить интересы детей и предложить им книги на основе их предпочтений (приключения, фэнтези, научная фантастика и т.д.). Проводить дискуссии, опросы или проекты, чтобы выяснить, что дети хотели бы прочитать.

- способы привлечения внимания, выбирать книги с увлекательными историями, необычными сюжетами или интересными героями;

- использовать креативные методы, такие как аудиокниги, интерактивные чтения или использование мультимедийных материалов;

- связь с реальной жизнью, использовать литературные произведения, которые могут быть связаны с реальными ситуациями и жизненными уроками;

- обсуждайте с детьми, какие уроки они могут извлечь из прочитанного и применить в своей жизни.

Развитие темы трудолюбия и культуры труда:

- выбирать книги, в которых герои демонстрируют трудолюбие, настойчивость, ответственность;

- обсуждать с детьми, какие усилия и труд понадобились героям для достижения своих целей.

Интеграция в образовательный процесс:

- использовать литературу в рамках учебных программ и планов, чтобы интегрировать чтение в образовательный процесс;

- создавать проекты или домашнее задание, связанные с прочитанными книгами.

Поддержка родителей:

- вовлекать родителей в подбор литературы и чтение дома;

- проводить мероприятия, направленные на содействие чтению в семье.

Сочетание этих методических принципов поможет создать благоприятную обстановку для развития интереса к чтению, а также формирования ценностей трудолюбия и культуры труда среди детей.

Сочетание учебной программы с трудовым обучением и культурой труда способствует более глубокому пониманию материала, развитию практических навыков и формированию ценностей трудовой этики. Рекомендуем несколько

способов, организации обучения школьных предметов в сочетании с трудовым обучением и культурой труда (таблица 10):

Таблица 10 – Способы, организации преподавания школьных предметов в сочетании с трудовым обучением

№	Способы	Содержание
1	Проектно-ориентированное обучение	<p>Разработать проекты, которые включают практическую деятельность и решение реальных проблем, связанных с предметами учебной программы.</p> <p>Предоставить обучающимся возможность использовать знания и навыки в практических проектах, таких как создание моделей, исследовательские работы или дизайн.</p>
2	Интеграция предметов	<p>Интеграция уроков по разным учебным предметам для решения конкретных задач. Например, математика и физика могут быть интегрированы при изучении технологии или проектирования.</p> <p>Объединение литературных произведений с соответствующими предметами и задачами, чтобы стимулировать интерес к чтению и пониманию учебного материала.</p>
3	Экскурсия и практика	<p>Организация экскурсии и практики в предприятия, мастерские или лаборатории, чтобы обучающиеся могли применить теоретические знания на практике.</p> <p>Включение профессионалов и представителей отрасли в учебный процесс для более реалистичного представления о труде и культуре труда.</p>
4	Тематические проекты	<p>Разработать учебные модули с фокусом на конкретную отрасль или тематику, где обучающиеся смогут получать не только предметные знания, но и соответствующие трудовые навыки.</p> <p>Привлекать специалистов из трудовых областей для проведения мастер-классов или лекций.</p>
5	Самостоятельные проекты	<p>Стимулировать обучающихся на создание своих собственных проектов, где они могут применить полученные знания в трудовой</p>

Продолжение таблицы

		сфере. Позволить обучающимся самим выбирать тему, которая соответствует их интересам и целям.
6	Междисциплинарные задачи	Работа с учителями разных учебных предметов для создания межпредметных задач и связей, которые охватывают элементы трудового обучения и культуры труда. Это может включать в себя создание проектов, где обучающиеся объединяют знания из разных предметов для решения конкретной задачи.
7	Оценка трудовых достижений	Разработать систему оценки, которая включает в себя не только теоретические знания, но и практические трудовые навыки. Оценивание и поощрение активного участия обучающихся в проектах, практических занятиях и трудовых исследованиях.
Сочетание учебной программы с трудовым обучением и культурой труда создает более глубокий и практический подход к образованию, способствует формированию у студентов ценностей трудовой деятельности и развивает их профессиональные навыки.		

Трудовое воспитание включает аспекты процесса, в котором осуществляется трудовая деятельность, формируются производственные отношения, изучаются инструменты (оборудования) и методы их использования. Он выступает основным условием формирования трудолюбивой личности в процессе обучения, а также методом творческого познания окружающего мира, приобретения навыков возможной трудовой деятельности в различных сферах труда, а также необходимым элементом общего образования.

Учебный предмет «Познание мира» в начальной школе призван вооружить обучающихся базовыми знаниями о предметах и явлениях природы, о простых отношениях между ними, а также о взаимодействии человека и природы. К ведущим методам работы в области окружающей среды относятся практические методы, проектирование, наблюдения на природе, наблюдения на уроках, экскурсии, эксперименты и практическая работа.

Проведение урока с использованием традиционных и современных инновационных методов обучения, наглядности, межпредметной связи, несомненно, сделает содержание любого урока интересным и понятным. Один из способов привить детям любовь к труду – рациональное использование межпредметной связи с учебным предметом «Трудовое обучение».

Интеграция учебных предметов начального образования «Познание мира» и «Трудовое обучение», может существенно обогатить образовательный процесс, сделать уроки более интересными и практичными. Рекомендуем несколько идей и методов, такие как: проект «Мастерская исследователя», коллективные проекты, игровой метод которые можно использовать для проведения интегрированного урока (приложение 9).

Использование межпредметной связи в уроках «Познание мира» и «Трудовое обучение» позволяет детям видеть целостную картину мира, развивает их познавательные способности и понимание взаимосвязи предметов в реальной жизни.

Использование пословиц и поговорок на уроках по учебным предметам «Казахский язык», «Русский язык», «Литература» и другим предметам оказывает значительное влияние не только на языковое обучение, но и на формирование культуры труда и трудолюбия у учащихся. Такие пословицы и поговорки могут стать эффективным инструментом для передачи ценностей, связанных с трудовой этикой и уважением к труду.

Предлагаем методы, которые могут быть использованы для осуществления этой задачи:

- объяснение смысла пословиц и поговорок о труде. Разъяснение значений помогут обучающимся лучше понять связь между языком и культурой труда;

- интеграция пословиц, поговорок и загадок в практические задания, проекты или сценарии уроков может помочь учащимся применять эти выражения в реальных ситуациях, что усилит их понимание;

- обсуждение конкретных примеров пословиц и поговорок о труде может включать аспекты культуры труда, ценностей, связанных с трудом, и традиций, передаваемых через эти выражения;

- организация ролевых игр, в которых учащиеся используют пословицы, поговорки и загадки о труде в различных сценариях, позволит им не только выражать свои мысли, но и понимать, как эти выражения применяются на практике;

- поощрение учащихся к созданию своих пословиц, поговорок, загадок, основанных на их собственном опыте и понимании труда, может стать творческим способом укрепления их взглядов на трудолюбие.

Использование языка для формирования культуры труда через пословицы, поговорки и загадки может сделать обучение более интересным и значимым, подчеркивая важность труда и трудовых ценностей в казахской культуре.

III. Внеклассная работа – широкое понятие, различное по цели, содержанию, методике реализации, формам и методам организации урока. Например, обучение вне класса, а также организация школьных каникул и школьных творческих вечеров являются внеклассной деятельностью.

Внеклассная работа – это деятельность учащихся класса (классного коллектива) вне уроков (после уроков), в свободное от занятий время,

осуществляемая под руководством и совместно с педагогом (классным руководителем, педагогами).

Внеклассная работа – составная часть учебно-воспитательного процесса в школе, одна из форм организации свободного времени учащихся [52].

Внеклассная работа – это самоорганизация, деятельность, осуществляемая на основе детской активности под руководящей ролью классного руководителя. По цели, содержанию и методам внеклассная работа близка к учебному процессу, она является его продолжением вне класса. Учителя будут играть ключевую роль в его планировании и организации. Примером тому может служить работа, проводимая учителями-предметниками по расширению и углублению знаний учащихся о программном обеспечении [9].

В процессе внеклассной деятельности, несомненно, важна роль внеклассной деятельности в формировании интереса учащихся к труду, к формированию культуры труда и выбора профессии.

Внеклассная деятельность является важной составляющей педагогической деятельности. Время занятий ограничено, а внеклассная деятельность продолжает и углубляет процесс, начинающийся в классе, а также делает свободное время интересным и познавательным [53]. Общей целью всей внеклассной деятельности является гармоничное обучение и всестороннее развитие школьников. Они помогают детям сформировать определенную систему ценностей и отношений к миру, своей личности; знакомить с национальной и общественной культурой и традициями; способствует формированию культуры труда и трудолюбия.

«Реклама прочитанных книг о людях труда», «В мире профессий», «Я буду... в будущем» и др., направленная на развитие интереса учащихся к труду и миру профессий, а также позволяющие повысить уровень интереса к обучению. Несколько примеров внеклассной деятельности предложены в приложение 10.

Предлагаем примеры:

- игры «Аукцион профессий» (приложение 11);
- профориентационный урок – игра по технологии: «Мир профессий» (приложение 12) для основного среднего и общего среднего образования направлены на совершенствование знаний и понимания обучающихся мира профессий, изучение направления их профессиональных интересов.

IV. Классные часы – это вид воспитательной работы, на котором школьники под руководством учителя участвуют в специально организованной деятельности, способствующей формированию системы связи с окружающим миром.

Классные часы включают экскурсии, тематические презентации, беседы, дебаты, встречи с интересными людьми, викторины и многое другое. можно провести.

Предлагаем примерные темы классных часов, направленных на формирование культуры труда, трудолюбия у обучающихся, приобщение к профессиям:

- «Что такое трудолюбие?»;
- «О профессиях и труде»;
- «Роль труда в жизни человека»;
- «Человек славится трудом»;
- «Упорный труд – путь к успеху»;
- «Трудолюбие и его влияние на будущие достижения»;
- «Честный труд – ваш долг»;
- «Работа любит ловкость»;
- «В стране чтят тех, кто работает»;
- «Не ленись, если хочешь научиться работать» и так далее.

Темы классных часов – развитие ценностного отношения к труду, социальной значимости профессиональной деятельности; следует рассматривать цель развития качеств стремления к достижению результата в направлении формирования трудолюбия, ответственности в труде, культуры труда.

Воспитание трудолюбия, культуры труда должно быть основано на действиях, предполагающих умственную и физическую активность для достижения реальных результатов.

Примерный план проведения классных часов можно прочитать в приложении 13.

У. Общественно полезный труд обучающихся в организациях общего среднего образования, являясь важнейшим инструментом трудового воспитания, способствует реализации профессионального выбора и пониманию социального смысла профессиональной деятельности. Общественно полезный труд способствует всестороннему развитию детей, формированию культуры труда, то есть:

- отношение к труду и культуре профессиональной сфере, уважение к людям труда;
- заинтересованность в сфере деятельности, подтверждение усвоенных знаний и навыков при их интеграции в рабочий процесс;
- способствует трудолюбию, заботливому отношению к ресурсам и стремлению создавать продукцию, приносящую общественную пользу.

Необходимые условия для организации общественно полезной деятельности обучающихся:

- взаимодействие организаций общего среднего образования с семьями, производственными и социально-культурными учреждениями для развития трудовой активности обучающихся;
- оптимальный выбор и согласование различных форм организации труда;
- использование различных видов общественно полезного труда.

Основные виды общественно полезной деятельности учащихся 5-11 классов общеобразовательных школ:

- самообслуживание (уборка рабочего места, аккуратное размещение меню на обеденном столе и уборка после еды, дежурство в столовой, помощь в поддержании чистоты в классе и т. д.);

Основные виды общественно полезной деятельности учащихся 5-11 классов общеобразовательных школ:

- самообслуживание (уборка рабочего места, аккуратное размещение меню на обеденном столе и уборка после еды, дежурство в столовой, помощь в поддержании чистоты в классе и т. д.);

- под руководством учителя разработка необходимых для урока наглядности и ремонт учебных пособий (из бумаги, дерева, текстильных материалов);

- уход за растениями в классе, на учебно-практической площадке школы и дома, в садах и клумбах, выращивание овощей, необходимых для школьной кухни;

- участие в природоохранных мероприятиях;

- участие в мероприятиях по ремонту и благоустройству школьного двора, улиц села/города, мест отдыха; субботников по содержанию в чистоте территорий и парков, ремонту школьной мебели, спортивного и игрового инвентаря и т. д.;

- содержание мемориальных комплексов, памятников и других мест исторического значения.

Учитель должен поддерживать обучающихся в любой работе и направлять их интересы. Основной развивающей деятельностью труда является переход детей от самооценки к самосознанию. Кроме того, у детей в процессе работы формируются способности, умения и навыки, новые виды мышления. В результате коллективной деятельности обучающиеся приобретают навыки труда, общения и сотрудничества, что улучшает социализацию и адаптацию ребенка в обществе.

Воспитание культуры труда углубляет экологическое и нравственное воспитание обучающихся и создает условия для развития эстетики. Школьники бережно относятся к своим инструментам, личным вещам, школьному имуществу, общественному имуществу. Эти отношения отражаются в аккуратности и внимательности [54].

В организациях общего среднего образования применяются следующие виды организации общественно полезной деятельности учащихся:

- конкурсы;

- проекты;

- дополнительные внеклассные мероприятия;

- акции;

- трудовые и экологические посадки;

- творческие проекты;

- субботники;

- «зеленые» и «голубые» патрули;

- концерты агитационных коллективов и т. д.

Проект – это совокупность мероприятий, направленных на внесение целевых изменений в отдельную систему ограниченной продолжительности, изначально с четко определенными целями. Достижение этого определяет

завершение проекта с определенными требованиями к времени, результатам, риску, объему средств и ресурсов и организационной структуре.

Проект «Еңбегі адал жас өрен»

В целях широкой пропаганды культуры и ценности честного труда и трудолюбия реализуется проект «Еңбегі адал жас өрен».

Проект направлен на формирование ценности как человеческий труд и прославление культа труда. Проект призван поддержать обучающихся в определении их профессиональной направленности, научить их честно и ответственно выполнять свои обязанности, трудиться и научить уважать чужой труд.

Необходимо отметить и то, что квалифицированный специалист упорно трудится для выполнения поставленной перед ним задачи, является настоящим патриотом своего дела. Нужно пояснить, что настоящий трудящийся человек – это человек честный, который берет на себя ответственность за каждое дело, за каждый шаг, ценит труд других.

В содержании деятельности, проводимой в рамках проекта, обучающиеся должны быть направлены на развитие навыков правильного и эффективного планирования своего времени, финансовой грамотности, принятия решений, целенаправленных действий. Проект направлен на формирование любви к труду и снижение социального инфантилизма в обществе, основная задача проекта – это формирование молодого поколения, добивающихся успеха благодаря упорному и честному труду, а также популяризация успешных людей, добившихся успеха в жизни упорством и собственным трудом.

Именно воспитание у обучающихся уважения к труду будет способствовать преодолению увлечения компьютерными играми, лени, снижению заболеваемости лудоманией.

Великий Абай говорил: «Труд – отрада, лень – жестокий бич». Труд и человек неотделимы друг от друга. Труд возвысил человека над животным миром, способствовал не только его физическому развитию, но и умственному и духовному. От первых каменных орудий, орудий из дерева и кости до компьютеров – таков гигантский путь развития человека. Труд создал разумного человека.

Работа связана с формированием человека как личности, его самоопределением, постепенным узнаванием окружающего мира на протяжении всей жизни.

В современной школе проблемы привития детей к труду не потеряли своей актуальности. В связи с этим сегодня в обществе стоит вопрос о необходимости обновления трудового воспитания с учетом современных достижений науки и национальных традиций.

А) Трудовое воспитание и профессиональное самоопределение реализуется через:

- воспитание у детей и молодежи уважения к труду и людям труда, трудовым достижениям;

- формирование умений и навыков самообслуживания, потребности трудиться, добросовестного, ответственного и творческого отношения к разным видам трудовой деятельности, включая обучение и выполнение домашних обязанностей;

- развитие навыков совместной работы, умения работать самостоятельно, мобилизуя необходимые ресурсы, правильно оценивая смысл и последствия своих действий;

- содействие профессиональному самоопределению, приобщению

- детей и молодежи к социально значимой деятельности для осмысленного выбора профессии.

Б) Стимулирование инициативности и предпринимательства.

Помимо традиционных видов трудовой деятельности, участники будут знакомиться с основами предпринимательства, реализовывать свои микропроекты и развивать командные навыки.

Б) Развитие социальной ответственности.

Учащиеся будут привлекаться к социально значимым проектам, таким как помощь пожилым людям, благоустройство территорий и экологические акции.

В) Продвижение культуры саморазвития.

Стимулирование интереса к самостоятельному изучению новых областей знаний, умений и навыков, а также развитие культуры непрерывного образования.

Г) Вовлечение родителей и общества.

Содействие формированию диалога между поколениями, а также создание платформы для обмена опытом и знаниями между взрослыми и молодёжью.

В целом проект «Еңбегі адал жас өрен» направляет создавать условия для всестороннего развития личности, признания значимости труда и формирования активной жизненной позиции молодежи.

Для реализации проекта необходимо проведение совместных мастер-классов для обучающихся с успешными работниками села или города, где они проживают, фестивалей ремесла, научных профориентационных проектов, конкурсов, организация практик на производственных площадках и предприятий области.

Культура труда акцентируется внимание на необходимости развития у обучающихся качеств, востребованных в условиях современного развития Казахстана, таких как инновационное мышление, творческий подход и способность к поиску нестандартных решений. Это в полной мере соответствует требованиям XXI века, когда от работников требуется не только профессионализм, но и гибкость, адаптивность и творческий подход к решению задач.

Образец экологического проекта по трудовому воспитанию мы представляем в приложении 14.

При организации общественно полезной деятельности важно использовать разные методы:

- передача опыта (упражнения на развитие навыков работы при выполнении конкретных операций);
- стимулирование действия (поощрение, создание условий для достижения успеха, взаимопомощь, поиск альтернативных решений, выполнение творческих задач);
- контроль и самоконтроль (выражение активности).

Общественные работы организуются в соответствии с планом работы организации общего среднего образования и осуществляются в течение учебного года во внеучебное время и во время каникул.

В организациях образования за координацию деятельности по организации социальной работы учащихся 5-11 классов отвечает заместитель директора по воспитательной работе, на уроке – классный руководитель, а также в учебно-практическом участке (школьное лесничество), производственная (учебно-производственная) мастерская – закрепляются лица, ответственные за сферу.

Распределение и выполнение работ контролируются заместителем директора по воспитательной работе и заместителем директора по административно-хозяйственной работе организации среднего общего образования [55].

VI. Работа с родителями

Трудовое воспитание является важным инструментом всестороннего развития личности ребенка. Труд не дан от природы, его следует воспитывать с детства. Основная цель труда – ее воздействие на личность ребенка. Осознанно организованный труд укрепляет физические силы и здоровье ребенка.

Основа трудового воспитания закладывается в семье. Можно сказать, что семья – это дружный трудовой коллектив. Любовь к труду должна формироваться очень рано. Подражание ребенка взрослым является важной побудительной силой, побуждающей детей к активности. Наблюдая за работой родителей и других взрослых, в сознании и теле ребенка появляется стремление к труду. Дальнейшее развитие этого желания – главная задача родителей.

Принципы вовлечения семейного труда в воспитании детей к трудовой активности включают в себя:

- включение ребенка в трудовую деятельность начинается с самостоятельного выполнения обязанностей по самообслуживанию;
- плавный переход от самообслуживания к предоставлению помощи другим членам семьи;
- постепенное расширение сферы ответственности ребенка и увеличение сложности выполняемых им задач;
- - постоянный контроль качества выполнения рабочих заданий;
- организация обучения выполнению домашних заданий;
- развитие уверенности ребенка в важности выполнения порученной ему работы;
- учет индивидуальных особенностей и склонностей ребенка при постановке рабочих задач;

- поощрение проявления самостоятельности и инициативы при тщательном выполнении заданий [56].

Виды работы с родителями по трудовому воспитанию и формированию трудовой культуры:

- тематическое родительское собрание. Примерные темы встречи: «Роль родителей в воспитании детей к труду»; «Воспитание трудолюбия в семье. Как обучить помощника?»; «Трудовое воспитание в семье и школе»; «Развитие трудовых навыков»; «Воспитание детей в семье к труду» и другие.

Целью родительского собрания является взаимное общение педагогов и родителей и обмен информацией с целью оптимального решения проблемы трудового воспитания;

- индивидуальное и групповое консультирование по вопросам трудового воспитания. Это форма установления педагогом тесного контакта с семьей, оказания помощи родителям по любому вопросу, связанному с воспитанием ребенка;

- участие родителей с детьми в школьных мероприятиях;

- участие в организации различных выставок и т.д.

Труд влияет на развитие умственной деятельности ребенка. Он развивает интеллект, любознательность, инициативу, активное восприятие, контроль, концентрацию, концентрацию и тренировку памяти. Кроме того, работа развивает и мыслительные способности ребенка – ребенок учится сравнивать и сопоставлять вещи и явления, с которыми имеет дело. Свою роль имеет проведение собрания родителей о необходимости обратить внимание на неограниченное значение труда для всестороннего развития личности ребенка.

Предлагаем родителям несколько правил, которые следует помнить, привлекая ребенка к домашнему труду:

- работа детей в семье должна соответствовать возрастным особенностям;

- необходимо своевременно воспользоваться интересом ребенка, например, работа с пылесосом кажется ребенку более интересной, поэтому необходимо показывать способы уборки дома пылесосом, а не забудьте предупредить о правилах безопасности оборудования;

- необходимо формировать умение ребенка доводить начатое до конца;

- не нужно торопить ребенка закончить начатое дело;

- помимо приобщения к труду необходимо воспитывать у детей уважение к труду взрослых и результатам этого труда;

- ребенок должен брать пример с добрых поступков взрослых, ведь слова советов мало действуют на детей;

- ребенка нельзя заставлять помогать, а качество результата принудительного труда может быть плохим. Помощь всегда должна исходить из искреннего удовлетворения ребенка;

- ребенок должен видеть, что взрослые нуждаются в его помощи и что взрослые не против получить эту помощь,

- любая детская работа не должна оставаться незамеченной взрослыми. Необходимо хвалить и поощрять ребенка за любую работу;

- не нужно ругать или предупреждать ребенка, если он делает что-то не так. Напротив, необходимо указать правильный порядок выполнения работы.

Семейные коллективные трудовые будни играют большую воспитательную роль. Совместная работа со взрослыми позволяет детям овладеть навыками правильной организации своего рабочего места, рациональными методами работы, правилами безопасности. От этого будет зависеть его будущее благополучие и материальный уровень жизни. По природе все люди обладают примерно одинаковой трудоспособностью, но в жизни одни люди хорошо справляются с работой, другие способны лишь на самую простую работу, а другие способны на более сложную работу.

Эти разнообразные трудовые качества не даны человеку от природы, они воспитываются на протяжении всей его жизни, особенно в молодости. Поэтому обучение труду, развитие трудоспособности человека – это не только подготовка и воспитание человека к будущему, но и воспитание его будущего уровня жизни, его благосостояния.

Обучение детей творческой работе считается особой обязанностью родителей и педагогов. Творческий труд возможен только тогда, когда человек смотрит на труд с любовью, испытывает от него радость, понимает пользу и необходимость труда, когда труд становится для него основной формой выражения личности и таланта.

В трудовом воспитании воспитывается не только готовность человека к труду, но и правильное, то есть нравственное отношение к другим людям.

Работа должна быть одним из главных элементов в семье. Родители должны помнить, что их ребенок – это часть общества в будущем, поэтому его место в этом обществе зависит от того, насколько он готов к общественной работе.

Следует придавать первостепенное значение качеству выполненной работы: требования к высокому стандарту должны быть постоянными и серьезными. Важно избегать упреков и стыда ребенка за недостаточно качественную работу. Лучше просто и спокойно указать на неудовлетворительный результат и предложить переделать, исправить или выполнить задание заново. Важно помнить, что силами самих родителей не следует выполнять работу за ребенка, за исключением редких случаев, когда часть задания оказывается явно непосильной. Не рекомендуется использовать систему поощрений или наказаний в сфере труда. Лучшей наградой за усердный труд ребенка должно быть признание его работы как хорошей. Однако даже в случае устного одобрения важно избегать его чрезмерного применения, особенно в присутствии знакомых и друзей. Нецелесообразно также выражать недовольство перед окружающими, осуждая ребенка за неудачную работу. Важнее всего в данном контексте добиться завершения задачи, не фокусируясь на поощрениях или наказаниях.

Если ребенок не проявляет достаточной потребности или интереса к выполнению задачи, можно использовать метод обращения в форме просьбы. В

отличие от других форм обращения, просьба предоставляет ребенку полную свободу выбора в выполнении задачи.

Просьба – самый лучший и мягкий способ обращения, но и злоупотреблять просьбой не следует. Форму просьбы лучше всего употреблять в тех случаях, когда вы хорошо знаете, что ребенок с удовольствием просьбу вашу выполнит. Если же у вас есть какое-нибудь сомнение в этом, применяйте форму обыкновенного поручения, спокойного, уверенного, делового. Если с самого малого возраста вашего ребенка вы будете правильно чередовать просьбу и поручение и в особенности если вы будете возбуждать личную инициативу ребенка, будете учить его видеть необходимость работы самому и по собственному почину выполнять ее, в вашем поручении не будет уже никаких прорывов. Только, если вы запустили дело воспитания, вам придется иногда прибегнуть к принуждению.

Принуждение может быть различное – от простого повторения поручения до повторения резкого и требовательного. Во всяком случае никогда не нужно прибегать к физическому принуждению, так как оно меньше всего приносит пользы и вызывает у ребенка отвращение к трудовой задаче.

Важно помнить, что здоровое трудовое воспитание должно основываться на взаимном уважении, поддержке и стимулировании интересов ребенка, а не на формах принуждения, которые могут негативно сказаться на его психологическом и эмоциональном развитии.

Поощрение – одобрение, благодарности, награждения, выражающие «+» оценки деятельности ребенка.

Примеры поощрения:

- словесное поощрение. Положительные слова, выражающие уважение и одобрение за проделанную работу, например: «Отлично справился(лась)!» или «Ты сделал(а) замечательную работу!»;

- благодарность. Выражение благодарности за вклад и усилия, например: «Спасибо тебе за помощь!» или «Твои усилия очень ценны для нас!»;

- награды. Маленькие символические подарки или награды за достижения, например: звездочки, значки, дипломы или небольшие подарки;

- поощрительные записки. Написание коротких записок с положительными комментариями о проделанной работе и достижениях ребенка;

- поощрение в присутствии других. Поощрение и выражение одобрения перед другими членами семьи, друзьями или учителями, создавая общественное признание трудовых усилий;

- возможность выбора. Предоставление ребенку возможности выбора и самостоятельности в выполнении задач, выражая доверие к его способностям;

- возможность ответственности. Поощрение возможности взять на себя ответственность за определенные задачи, что способствует развитию самостоятельности;

- время внимания и общения. Посвящение времени для обсуждения и обмена мнениями о проделанной работе, что создает ощущение важности и ценности;

- создание семейного «Доски почета». Возможность создать специальную доску, где можно отображать достижения и успешные моменты детей в трудовой деятельности.

Соревнование – метод направления естественной потребности к соперничеству и приоритету на воспитание нужных человеку и обществу качеств. Эффективность повышается, если задачи определяют сами дети.

Наказание – по этому вопросу до сих пор идут споры. Оно должно предупреждать нежелательные поступки, тормозить их, вызывать чувство вины перед собой и др. людьми.

Виды наказания: наложение дополнительных обязанностей, ограничение определенных прав, и т.п.

Употребляя наказание нельзя унижать ребенка, он должен осознавать справедливость наказания 57.

В работе с родителями мы предлагаем образцы полезных советов по трудовой деятельности для использования на родительских собраниях по трудовому воспитанию в приложении 15 и образцы анкет для родителей в приложении 16.

Также предлагаем кейсовые ситуации для применения в работе с родителями (приложение 17).

Работа – главный воспитатель. Необходимо помочь ребенку увидеть в нем источник развития способностей и нравственных качеств, подготовить его к активной трудовой и общественной жизни, к осознанному выбору профессии.

Ребенок познает окружающую действительность посредством труда, систематизации и закрепления своих знаний, у него расширяется мышление, у него появляется желание учиться, у него появляется интерес к технике и производству. Все это делает работу активным стимулом к получению новых знаний. В ходе работы ребенок контактирует с группой взрослых.

Заключение

Исследование развития трудовой культуры у обучающихся, а также рассмотрение психолого-педагогических исследований по данной проблематике подчеркнуло необходимость наших усилий. Эта потребность возникла на фоне значительных экономических и социальных изменений, которые стимулируют обновление системы образования. Образовательные организации должны обеспечить молодому поколению навыки, необходимые для профессиональной гибкости и адаптации к условиям рыночной экономики. Трудовая культура считается ключевым элементом в процессе самоопределения и самореализации личности.

Взаимодействие процессов освоения трудовой культуры и самореализации личности проявляется так: повышение трудовой культуры является индикатором эффективного использования личными потенциалами, в то время как освоение принципов эффективной работы способствует дальнейшей самореализации.

В ходе нашего исследования были определены основные аспекты трудовой культуры, влияющие на её уровень: знания, которые необходимы для успешного выполнения трудовых обязанностей; умение планировать и организовывать повседневную деятельность в соответствии с поставленными задачами; способность к рефлексии учебно-трудовой деятельности; навыки использования в работе технической документации, современных измерительных приборов и инструментов.

Понятие трудовой культуры у обучающихся предполагает такую характеристику личности, которая включает в себя необходимые трудовые знания и навыки, способствующие развитию таких качеств, как планомерность, системность, точность и креативность в отношении труда. Это также включает умение эффективно применять различные методы и техники работы в меняющихся обстоятельствах.

Сущность трудовой культуры определяется как уровень овладения методами организации и выполнения работы, способностью применять их на практике, а также отношением к условиям, процессу и результатам труда. Это проявляется в соблюдении технологической дисциплины и умении взаимодействовать в рамках коллективной продуктивной деятельности.

Трудовая культура обучающихся в организациях образования отражает наличие общих способностей и владение специфическими знаниями и практическими умениями, формируемыми в процессе обучения и работы. Это обеспечивает основу для их дальнейшей самореализации и жизненного самоопределения, а также является фундаментом для развития индивидуальных талантов и способностей учащихся.

Развитие трудовой культуры обучающихся в организациях образования достигается более эффективно через нашу интегрированную модель, объединяющую три блока: когнитивный, действенно-практический и эмоционально-ценностный. Мы определили следующие содержательные аспекты для каждого из блоков:

В когнитивном блоке акцентируется внимание на:

Общих трудовых знаниях, включающих правила организации рабочего места, назначение и использование инструментов, соблюдение норм безопасности и техники выполнения работы;

Исследовательских навыках, таких как применение методов научного познания, формулирование и решение проблем;

Интеллектуальных навыках, включающих анализ, сравнение и классификацию объектов познания.

Действенно-практический блок включает:

Навыки самоуправления учебным процессом, самоконтроля, самооценки и самокоррекции, эффективного использования ресурсов и применения знаний в практической деятельности;

Информационные навыки, способствующие структурированию информации и планированию работы;

Эмоционально-ценностный блок проявляется через:

Мотивационную культуру, включающую понимание ценности знаний, стремление к достижению успеха и получению признания, а также желание и интерес к труду;

Ценностное отношение к окружающему миру и учебному материалу, осознание их значимости для коллективной и индивидуальной деятельности;

Личностно-смысловое восприятие учебного предмета, понимание его социальной и личностной важности;

Коммуникативные навыки, поддерживающие способность к общению и сотрудничеству;

Рефлексивные навыки, позволяющие регулировать собственную деятельность, правильно распределять время и анализировать как свою, так и чужую работу.

В процессе формирования трудовой культуры мы выявили, что организационные умения, необходимые для определения целей и планирования работы по времени, являются ключевыми. Наше исследование показало, что структурные блоки трудовой культуры взаимосвязаны и взаимозависимы, что обеспечивает единство изучаемого явления. Проявление практической деятельности основывается на характеристиках когнитивного блока, в частности на уровне усвоенных знаний и навыков организации работы. Взаимодействие практической и мыслительной деятельности учащихся стимулирует активизацию интеллектуального процесса. Также обнаружено, что продуктивность деятельности, устойчивость освоения норм труда напрямую связаны с интересом и эмоциональным отношением к выполняемой работе. Глубоко укорененные морально-трудовые и волевые качества улучшают умение саморегуляции и помогают преодолевать трудности. В то же время, практическая активность положительно влияет на развитие моральных и волевых качеств, и успешное выполнение работы усиливает положительные эмоции по отношению к ней.

Изучение процесса внедрения модели формирования трудовой культуры у обучающихся показало её эффективность при условии реализации комплекса педагогических подходов. Эти подходы сформированы на основе трех взаимозависимых блоков.

В процессе исследования были определены ключевые педагогические условия, включая адаптацию к обновленным социальным требованиям, отраженным в законодательстве, а также учет специфики обучения и воспитания в школе в современных условиях. Анализировались и новые тенденции в преподавании трудового обучения.

Экспериментальная работа выявила, что обучающиеся могут освоить различные аспекты трудовой культуры, представленные в трех направлениях:

Подготовка к деятельности: развитие умений подготавливать учебные и рабочие материалы, поддержание порядка и гигиеничности рабочего места, а также умение организовывать рабочее пространство.

Организация деятельности: навыки обращения с материалами и инструментами, применение правил техники безопасности и последовательность выполнения работы.

Отношение к деятельности: способность к саморегуляции в ходе работы и формирование положительного эмоционального отношения к условиям, процессу и результатам трудовой деятельности.

Для оценки степени развития трудовой культуры были определены следующие критерии:

- 1) способность к адекватной подготовке рабочего места;
- 2) навыки соблюдения трудовой безопасности и гигиены;
- 3) умение осознанно подбирать материалы для работы;
- 4) выбор инструментов в зависимости от задачи;
- 5) экономное использование материалов;
- 6) эффективное использование рабочего времени;
- 7) аналитические навыки для оценки образца работы и условий задания; 8) способность к планированию действий;
- 9) умение интерпретировать графические документы;
- 10) измерительные навыки;
- 11) навыки создания чертежей и графиков.

В ходе данного исследования были получены результаты, которые обогатили научное понимание темы и имеют важное теоретическое и практическое значение. Основные достижения включают разработку модели формирования трудовой культуры у школьников, уточнение определения «трудовая культура школьников», выявление комплекса знаний и умений, способствующих развитию трудовой культуры, и экспериментальную проверку педагогических условий для эффективной работы данной модели. Кроме того, были сформулированы теоретико-методологические принципы, которые позволяют диагностировать и прогнозировать уровень трудовой культуры у школьников.

На основании проведенного теоретического и практического анализа можно сформировать следующие заключения:

Педагогическая практика показала, что эффективное формирование трудовой культуры у школьников возможно через реализацию разработанной модели, состоящей из когнитивного, практически-деятельностного и эмоционально-ценностного блоков.

Необходимым условием для успешного внедрения модели является комплекс педагогических условий, который включает субъект-субъектное взаимодействие, ориентацию на развитие личных способностей и задатков учащихся, а также укрепление их эмоционально-ценностного отношения к труду.

В результате применения модели учащиеся демонстрируют улучшение уровня освоения знаний и умений по ключевым показателям трудовой культуры, что подтверждает дидактическую эффективность данной модели.

Однако результаты исследования не исчерпывают всех аспектов проблемы и открывают перспективы для дальнейших исследований в области развития трудовой культуры у школьников, а также расширения применимости модели на другие возрастные группы в образовательной среде и семье.

Список использованной литературы

1. <https://core.ac.uk/download/pdf/333601921.pdf>
2. Послание Главы государства К.К. Токаева народу Казахстана «Справедливое государство. Единая нация. Благополучное общество» (01.09.2023 г.) <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-181130>
3. <https://zaochnik.com/spravochnik/pedagogika/teoriya-vospitaniya/trudovoe-vospitanie/>
4. Государственный общеобязательный стандарт начального образования. Приложение 2 к приказу Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z141>
5. Государственный общеобязательный стандарт основного среднего образования. Приложение 3 к приказу Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z307>
6. Государственный общеобязательный стандарт общего среднего образования. Приложение 4 к приказу Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z530>
7. <https://core.ac.uk/download/pdf/333601921.pdf>
8. https://vkr.pspu.ru/uploads/3675/Hudorojkova_vkr.pdf
9. Разработка программы для реализации ценностно-ориентированного подхода к воспитанию обучающихся. Программа. – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2021. – 590 с.
10. https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D2%A3%D0%B1%D0%B5%D0%BA_%D1%82%D3%99%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%B5%D1%81%D1%96
11. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. - М.: Педагогика, 1998.
12. Гриншпун С.С. Подготовка учащихся к компетентному выбору профессии. Школа и производство, 1995, №2.-С. 17-19.
13. Константинов Н. А., Медынский Е. Н., Шабаева М. Ф. История педагогики. — М., 1982.
14. Саломон О. Столярный ручной труд. – М.: типолитография т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1908. –112 с. <https://e-koncept.ru/2013/13136.htm>
15. Кершенштейнер Г. Трудовая школа. –М.: «Задруга», 1918. –С.35, 46–47. <https://e-koncept.ru/2013/13136.htm>
16. Лай В.А. Экспериментальная дидактика. –М., 1910. –С.40. <https://e-koncept.ru/2013/13136.htm>
17. Уколова А.М. Методика преподавания обслуживающего труда: Учебно-методическое пособие. – Курган: Изд-во Курганского гос. ун-та, 2013. – 158 с.
18. https://www.rusnauka.com/10_NPE_2009/Pedagogica/44479.doc.htm
19. Педагогика / под редакцией Ю. К. Бабанского. М.: Просвещение, 1983.

20. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/teoriya-i-praktika-trudovogo-vospitaniya-mladshego-shkolnika-vo-vneurochnoy-deyatelnosti.pdf>
21. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/1660-1688-1-PB.pdf>
22. <http://council.gov.ru/services/discussions/blogs/147460/>
23. RL: Котряхов Н. В. Деятельностный подход к педагогическому процессу в общеобразовательной школе Западной Европы и России в конце XIX – начале XX веков // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2013. – № 6 (июнь). – С. 96–100. <http://e-koncept.ru/2013/13136.htm>.
24. <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-organizatsii-trudovogo-vospitaniya-shkolnikov-na-osnove-progressivn>
25. <https://www.livelib.ru/author/79299-toni-vagner>
26. <https://www.amazon.com/Global-Achievement-Gap-Survival-Need/dp/0465002307>
27. <https://bookonlime.ru/lecture/31-principy-i-metody-obucheniya-na-urokah-tehnologii>
28. Дармодехин С. В. Служба учебной и профессиональной ориентации учащихся в развитых странах: Состояние и проблемы // Школа и производство. 1994. № 1. С. 15-17.
29. file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/OneDrive/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB/ppspr_2006_3_34.pdf
30. Павлова М. Б. Социально-педагогические основы подготовки учащихся к трудовой жизни в общеобразовательных школах Великобритании: Дис. ... канд. пед. наук. М., 1991. 184 с.
31. Наука и образование в XXI веке: сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции 30 сентября 2013г.: в 34 ч. Часть 30; Министерство обр. и науки РФ. Тамбов: ТРОО «Бизнес-наука-общество», 2013. С. 165.
32. Education in Germany: Tradition and Reform in Historical Context / D. Phillips [ed.]. – London: Routledge, 1995. – 292 p.
33. Фисунова Н. В. Организация профессионального самоопределения учащихся основной школы Германии: дис. ... канд. пед. наук. – Белгород, 2011. – 176 с.
34. Молоков Д.С. Содержание воспитания в немецкой школе. <https://cyberleninka.ru/article/n/soderzhanie-vospitaniya-v-nemetskoj-shkole/viewer>
35. https://studme.org/162218/pedagogika/mezhdunarodnyy_opyt_tehnologicheskogo_obrazovaniy
36. <https://rcpp.by/article/navyki-cheloveka-xxi-veka/>
На основе «21 century skills. Learning for life in our times» B. Trilling, Ch. Fadel

37. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/rol-i-mesto-obrazovatelnoy-oblasti-tehnologiya-v-uchebnom-protse-obsheobrazovatelnoy-shkoly.pdf>
38. Майорова И.Г., В.И. Романина. Дидактический материал по трудовому обучению. -М., 1998. https://vkr.pspu.ru/uploads/3675/Hudorojkova_vkr.pdf
39. Макаренко А.С. Педагогические сочинения. В 8 т. Т.3.-М.,1984.-С.453
40. Михайлов В. Учить работать. // Школа и производство. - 2000, № 1. - С. 8.
41. <https://journalpro.ru/pdf-article/?id=11882>
42. <https://trends.rbc.ru/trends/education/5d6e48529a7947777002717b#p1>
43. <https://www.studocu.com/row/document/%D3%99I-farabi-atynda%D2%93y-%D2%9Baza%D2%9B-%D2%B1lty%D2%9B-universiteti/tekhicheskie-sredstva-zashchity-informatsii/resurs-samostoyatel%D1%8Cnoe-chtenie-prepodavanie-i-izuchenie-navykov-21-go-veka/36555060>
44. RL: Котряхов Н. В. Деятельностный подход к педагогическому процессу в общеобразовательной школе Западной Европы и России в конце XIX – начале XX веков // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2013. – № 6 (июнь). – С. 96–100. <http://e-koncept.ru/2013/13136.htm>.
45. <https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-organizatsii-trudovogo-vospitaniya-shkolnikov-na-osnove-progressivn>
46. <https://bajenovo.ucoz.ru/20182019/infroditelym/metodrekommendacii-trudovaja-dejatelnost.pdf>
47. Методическое руководство к учебной программе «Трудовое обучение» для 1-4 классов. – Астана: НАО имени Ы. Алтынсарина, 2023. – 57 стр.
48. <file:///C:/Users/%D0%9D%D0%90%D0%9E45/Downloads/o-neobhodimosti-uchebnogo-eksperimenta-na-urokah-tehnologii.pdf>
49. <https://infourok.ru/metod-eksperimentirovaniya-na-urokah-tehnologii-5830819.html>
50. Словарь русского языка: В 4-х т. / РАН, Ин-т лингвистич. исследований; Под ред. А. П. Евгеньевой. — 4-е изд., стер. — М.: Рус. яз.; Полиграфресурсы, 1999;
51. Интегрированное обучение английскому языку и учебным предметам ЕМЦ (информатика, физика, химия, биология, естествознание). Учебно-методическое пособие. – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2016. – 111 с.
52. https://methodological_terms.academic.ru/238/%D0%92%D0%9D%D0%95%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%A1%D0%A1%D0%9D%D0%90%D0%AF_%D0%A0%D0%90%D0%91%D0%9E%D0%A2%D0%90
53. <https://stranatalantov.com/news/metodika-provedeniya-vneklassnogo-meropriyatiya/>
54. <https://edu.mcfr.kz/article/1143-trudovoe-vospitanie-detey>
55. <http://sch16.pinsk.edu.by/ru/main.aspx?guid=45241>

56. <https://nsportal.ru/blog/nachalnaya-shkola/all/2016/01/03/trudovoe-uchastie-v-zhizni-semi>

57. <https://nsportal.ru/shkola/rabota-s-roditelyami/library/2012/06/13/trudovoe-vospitanie-detey-v-seme>

Приложение

Приложение 1

Каталог «Профессий будущего»

РБК Тренды изучил прогнозы футурологов и исследователей всего мира и составил свой список 100 профессий будущего. В список вошли профессии, которые появились в 19 сферах или появятся до 2030 года.

№	Название профессии	Характеристика
Профессии будущего в медицине		
Чтобы продлить жизнь и улучшить ее качество, потребуются специалисты самого широкого профиля: от врачей, лечащих больных на расстоянии, и персональных менеджеров здоровья до профессионалов в области генетики и трансплантологии.		
1	Онлайн-терапевт	Врач, который проводит предварительную диагностику пациента с целью определения симптомов заболевания и направления его к необходимому специалисту. Он проверяет, как продвигается терапия, и предлагает профилактические меры онлайн.
2	Эксперт по персонифицированной медицине	По сути, обычный врач, но с глубокими познаниями в генетике: умеет проводить и интерпретировать ДНК (дезоксирибонуклеиновая кислота).
3	Биоэтик	Специалист на стыке медицины, технологий и права. Организует коммуникацию между человеком или его родственниками и врачами, юристами, генетиками, чтобы решать сложные медико-биологические случаи.
4	Разработчик киберпротезов и имплантов	Инженер-медик, работающий совместно с дизайнерами и робототехниками над созданием бионических протезов.
5	Специалист по имплантам мозга	Человек, который проектирует, выбирает, ремонтирует и обслуживает устройства, прикрепленные к голове пациента или даже имплантированные в него.
6	Медицинский маркетолог	Специалист по рыночному продвижению компаний и предприятий в сфере здравоохранения.
7	Инженер-генетик	Ученый, который работает с генами живых организмов.
8	Специалист по биохакингу и	

	программируемому здоровью	
9	Оператор медицинских роботов	Специалист, умеющий программировать, настраивать и управлять диагностическими, терапевтическими, хирургическими и другими роботами, помогающими врачам выполнять различные процедуры.
Профессии будущего в экологии		
Специалисты, занятые охраной окружающей среды, в скором будущем будут влиять на локальную погоду и глобальный климат. Они будут с умом и выгодой бороться с загрязнением планеты и даже научатся давать точные краткосрочные прогнозы по землетрясениям и другим стихийным бедствиям.		
10	Специалисты по уменьшению экологического следа	
11	Экопроповедник	Просветитель и наставник в области защиты окружающей среды и осознанного потребления. Может работать как с организациями, так и с отдельными людьми, например, со школьниками.
12	Инженер «зеленого» транспорта	
13	Специалист по переработке	
14	Городской садовод	Человек, занимающийся благоустройством («озеленением») мегаполиса.
15	Эковожатый	Организатор волонтеров, работающих над улучшением окружающей среды. Они убирают территории, сортируют мусор и помогают восстанавливать окружающую среду. Эковожатый – помогает выстроить отношения в коллективе и обеспечивает благоприятные условия труда, а также проводит экологическое просвещение. Он организует, что нужно сделать, где и когда.
16	Экоаудитор	Независимый эксперт, проверяющий экологическую чистоту предприятий, зданий и других инфраструктур и объектов.
Профессии будущего в информационных технологиях		
IT — одна из самых быстрорастущих сфер экономики. Цифровые технологии проникли во все сферы жизни человека. Нас окружают данные, поэтому сфера		

информационных технологий гарантирует рабочие места специалистам, умеющим с ними работать: от дата-журналиста до архитектора данных.		
17	IT-проповедник	Пропагандист прорывных технологий: рассказывает о прорывах в сфере IT максимально широкой аудитории.
18	Дата-журналист	Специалист, который анализирует и собирает большие данные, чтобы затем на их основе готовить статьи, заметки и прочие форматы журналистских материалов, включая также интерактивные.
19	Руководитель цифровой трансформации	Менеджер высшего звена, отвечающий за улучшение, исправление текущих процессов и создание новых продуктов и направлений с использованием цифровых инструментов, методов из маркетинга и бизнес-аналитики.
20	IT-архитектор	Разработчик с большим опытом реализации коммерческих проектов, который умеет закладывать архитектуру сложной IT-системы, превращая необходимые характеристики ПО в структурированное решение в соответствии с техническим требованиями и бизнес-задачами заказчика.
21	Цифровой лингвист	Специалист по обработке данных на языках, естественных для алгоритмов и нейросетей
22	Специалист по IT- и ИИ-этике	Эксперт, занимающийся этическими вопросами работы алгоритмов и искусственного интеллекта: от ответственности ИИ за неправомерные действия до признания за ним прав на интеллектуальную собственность.
23	Утилизатор цифрового мусора	
Профессии будущего в биотехнологиях		
Отрасль, стоящая на стыке живой и неживой природы. Эксперты прогнозируют безграничные возможности по созданию совершенно новых микроорганизмов, которые помогут совершить значимые прорывы в медицине, биологии и смежных сферах. Биотехнологии помогут решать проблемы человечества с помощью живых систем. Например, создавать новые источники энергии, материалы и гены.		
24	Биофармаколог	
25	Инженер в области синтетической биологии	Специалист, который работает с генами, белками и другими биомолекулярными

		компонентами: перемещает их между организмами, проектирует и создает новые биологические системы с заданными свойствами, у большинства из которых нет аналогов в природе.
26	Проектировщик киберорганизмов	
27	Специалист по возрождению вымерших видов	Генетик, специализирующийся на воссоздании исчезнувших видов фауны.
Профессии будущего в робототехнике		
Около 68% предпринимателей мирового уровня считают, что будущее бизнеса — это совместная работа человека и искусственного интеллекта. Люди все активнее передают тяжелую, опасную, монотонную и сверхточную работу машинам. Но успех глобальной роботизации будет напрямую связан с успехами робототехников — тех людей, которые будут придумывать и давать «профессию» «умным» помощникам, сопровождающим человека от рождения и до глубокой старости.		
28	Разработчик роботов	
29	Юрист в сфере робототехники	
30	Оператор роботизированных систем	
31	Инженер-композитчик	Специалист, который проектирует новые материалы для производства необходимых деталей, например, в робототехнике или других сферах.
Профессии будущего в сельском хозяйстве		
Современные технологии — генетика, 3D-печать, искусственный интеллект и роботы — освободят миллионы людей, занятых в сельском хозяйстве, от тяжелого физического труда. Перенесут выращивание овощей и фруктов с полей в мини-фермы на крышах городских многоэтажек и навсегда снимут проблему массового забоя скота. Например, мясо, выращенное в пробирке из одной клетки животного или распечатанное на 3D-принтере, повторит все вкусовые качества оригинала.		
32	Агрокибернетик	
33	ГМО-агроном	Специалист, который занимается изменением генов сельскохозяйственных культур.
34	Инженер по 3D-печати продуктов питания	

35	Оператор автоматизированной сельхозтехники	
36	Сельскохозяйственный эколог	
Профессии будущего в транспорте		
Безопасность, экологичность и ИИ-логистика — основные двигатели перемен в транспортной сфере будущего. Наземные службы будут удаленно управлять беспилотными морскими и воздушными лайнерами. Водители городского транспорта смогут найти кратчайший путь по подсказке «умных» дорог и буквально облетать по воздуху редкие пробки.		
37	Проектировщик новых видов транспорта	Специалист, который разрабатывает и обслуживает современные средства передвижения на воде, в воздухе и на земле. Он использует новые методы и средства конструирования, а также математическое, физическое и компьютерное моделирование.
38	Профессиональный пилот дрона	
39	Юрист в сфере беспилотного транспорта	Специалист, который помогает с юридическим сопровождением при эксплуатации, производстве, покупке, аренде, продаже или страховке беспилотных средств.
40	Оператор кросс-логистики	Специалист, который определяет оптимальный маршрут с учетом загрузки железнодорожных и других транспортных сетей. Он контролирует процесс доставки и при необходимости может скорректировать маршрут, соединяя все доступные транспортные опции.
41	Инженер беспилотной авиации	Занимается проектированием программного обеспечения интерфейсов и машин под конкретные задачи и с учетом конструктивных особенностей летательного аппарата.
Профессии будущего в энергетике и ресурсах		
Чем быстрее истощаются полезные ископаемые, тем активнее человечество ищет им замену — новые и возобновляемые источники энергии. Специалисты этой отрасли научатся вырабатывать энергию с помощью погодных условий или движения человеческого тела, останавливая разрушение планеты.		

42	Специалист по альтернативным и возобновляемым видам энергии	
43	Метеоэнергетик	Специалист, который оптимизирует выработку электричества благодаря метеопрогнозам.
44	Дизайнер носимых энергоустройств	Специалист, который проектирует предметы одежды, обувь и аксессуары, способные самостоятельно генерировать электроэнергию. В их изготовлении используются материалы, похожие на привычный текстиль, но с напечатанными микросхемами.
45	Экоаналитик в добывающих отраслях	
46	Разработчик систем энергопотребления	
Профессии будущего в строительстве		
<p>Чистые материалы, робототехника и искусственный интеллект изменят подход к строительству целых городов. Архитекторы уже продумывают энергопотребление домов так, чтобы они сами себя обеспечивали с помощью ветра, солнца и подземных вод. Здания можно собрать из готовых элементов, напечатанных на 3D-принтере, а заказ «умной» техники станет такой же обыденностью, как выбор новых обоев и штор.</p>		
47	ВМ-проектировщик	Специалист, который создает визуальную часть для Building Information Model: соединяет воедино всю документацию, переводит чертежи в 3D и наполняет каждый блок подробной информацией.
48	Проектировщик инфраструктуры «умного» дома	Специалист, который занимается проектированием, установкой и настройкой интеллектуальной системы управления домашним хозяйством.
49	Специалист по перестройке, усилению старых строительных конструкций	Работает в строительной организации и занимается тем, что восстанавливает и улучшает с помощью новых материалов и современных технологий различные здания.
50	Проектировщик 3D-печати в строительстве	Архитектор, который создает здания с помощью трехмерных принтеров. Он подбирает материалы и разрабатывает формы будущих домов с учетом

		потребностей заказчика, расположения и климата. Специалист моделирует проект в программе, а затем машины печатают его в натуральную величину.
51	Архитектор «зеленых» городов	Специалист, проектирующий здания, кварталы и целые города с учетом экологических требований и с оглядкой на принципы устойчивого развития.
Профессии будущего в легкой промышленности		
Модная индустрия будущего будет напрямую зависеть от достижений в смежных высокотехнологичных областях. Например, специалисты легкой промышленности научат обувь и одежду подзаряжать многочисленные гаджеты, встроенные в повседневный гардероб. Именно они заставят джинсы и кроссовки «стираться» на ходу и помогут напечатать одежду точно по собственной фигуре.		
52	Техностилист	Специалист, который делает одежду «умной», объединяет ее с гаджетами, датчиками, цифровыми и другими современными технологиями.
53	Проектировщик новых тканей	Специалист, который занимается разработкой инновационных материалов и заранее продумывает их свойства. Например, такие «умные» ткани способны менять цвет и свойства в зависимости от температуры тела, самоочищаться, запоминать форму, аккумулировать солнечную энергию, светиться в темноте и не только.
54	Специалист по переработке одежды	Эколог с образованием материаловеда, разрабатывающий и внедряющий технологии оптимальной переработки старой одежды.
Профессии будущего в социальной сфере		
Далеко не каждый человек сможет уверенно поспевать за переменами, которые ждет мир на пороге новой реальности. На помощь придут специалисты, которые помогут найти общий язык с продвинутыми современниками, «умными» машинами и представителями других культур. Например, общественные модераторы станут посредниками между конфликтующими сторонами или людьми с совершенно разными взглядами.		
55	Медиатор социальных конфликтов	Специалист, который помогает разрешать противостояния между группами людей так, чтобы найти выход мирным путем.

56	Специалист по адаптации людей с ОВЗ к работе в интернете	Помогает людям с ОВЗ интегрироваться в социальную жизнь. Его помощь может выражаться в обучении навыкам удаленной работы, организации рабочего процесса, подборе платформ для общения и образовательных программ.
57	Социальный модератор	
58	Специалист по адаптации мигрантов	
59	Специалист по краудсорсингу общественных проблем	Профессионал, который собирает и анализирует общественные проблемы, а также привлекает ресурсы для их решения. Это новая профессия на стыке менеджмента, социологии, права и информационных технологий.
Профессии будущего в сфере безопасности		
<p>В мире, который быстро стал более зависим от данных, безопасность этих данных становится важным приоритетом. По данным Cyberedge Group, в 2019 году 78% IT-специалистов сообщали о кибератаках. Опрос The Myers-Briggs Company дает цифру в 64%. Всемирный экономический форум в 2019 году назвал кибератаки и сетевое мошенничество в числе главных проблем, с которыми сталкивается общество. Поэтому профессии в сфере безопасности по большей части будут связаны с безопасностью данных компаний и отдельных людей.</p>		
60	Специалист по кибербезопасности	Обеспечивает защиту IT-системы от взломов, которые приводят к сбоям в работе и утечкам данных.
61	Киберследователь	Специалист по IT-безопасности, уполномоченный выявлять и пресекать киберпреступления.
62	Специалист по преодолению системных экологических катастроф	
63	Проектировщик личной безопасности	
64	Аудитор и координатор безопасности	
Профессии будущего в бизнесе и финансах		
<p>Блокчейн и криптовалюта станут обыденным явлением в финансах и бизнесе. При этом все ценнее становятся другие активы: время, интеллектуальная собственность, инсайты и стратегии. Чтобы бизнесу адаптироваться в будущем, придется учиться его понимать и прогнозировать, принимать</p>		

быстрые решения и работать с изменениями.		
65	Мультивалютный переводчик	Специалист, который занимается организацией систем обмена валюты.
66	Операционист криптовалютного банка	
67	Оценщик интеллектуальной собственности	
68	Разработчик персонального пенсионного плана	Специалист, который помогает построить индивидуальную стратегию инвестиций в будущую пенсию.
69	Менеджер фонда по инвестиции в талантливых людей	Специалист, который занимается подбором перспективных сотрудников для компании.
70	Трендотчер	Специалист, который изучает изменения в экономике, политике, науке, культуре и общественной жизни, а затем на основе их анализа выдает бизнесу стратегические рекомендации.
71	Корпоративный антрополог	
72	Тайм-менеджер	
73	Менеджер по корпоративным портфелям венчурных фондов	
Профессии будущего, связанные с детскими товарами и сервисами		
<p>Дети сильно влияют на общество в целом. Например, любимые мультфильмы и видеоигры формируют ценности, интересы и представление о мире будущего поколения. Поэтому сервисы и товары для детей будущего будут разрабатывать как образовательный продукт. Дети остаются ключом к будущему для крупных компаний и брендов, но что еще важнее — для мирового интеллекта и человечества.</p>		
74	Эксперт по образу будущего ребенка	Помогает школьникам сформировать персональные траектории развития, подбирает курсы, кружки и секции соразмерно их интересам и способностям. Фактически, эксперт на стыке профориентации и педагогики.
75	Архитектор трансмедийных продуктов	Специалист, который с одним набором персонажей делает медиапродукты в разных медиаформатах, создавая «вселенную»

		вымышленного мира. С помощью трансмедийного повествования он расширяет сюжет истории, используя разные виды современных медиа – фильмы, игры, комиксы и прочие форматы.
76	Специалист детского R&D (Research and Development, то есть «исследования и разработки»)	Организует творческую детскую деятельность и через нее проводит исследование. Он выявляет таланты, анализирует фантазии детей, мысли и их представления об окружающем мире через игры, рисунки и поделки, замечает интересные решения, адаптирует и предлагает в качестве новых идей для производителей самых разных товаров.
77	Проектировщик детской робототехники	Специалист, участвующий в создании роботов, гаджетов и игр, которые помогают детям развиваться и учиться. Он также участвует во внедрении таких технологий в существующие образовательные программы.
Профессии будущего в образовании		
<p>Теперь мы живем в контексте постоянного непрерывного обучения – концепции lifelong learning. Чтобы постоянно учиться и учить, потребуются новые инструменты и подходы. Общеобразовательная система обучения неизбежно будет уступать место персональному подходу к каждому ученику и студенту. При этом наставники и тьюторы будущего будут распознавать и развивать таланты каждого отдельного человека еще с раннего возраста.</p>		
78	Разработчик образовательной траектории	
79	Игромастер	
80	Автор образовательных курсов на базе ИИ	IT-специалист, который разрабатывает онлайн-курсы, подстраивающиеся под знания и интересы ученика. Роль педагога частично или полностью выполняет искусственный интеллект. Он способен построить индивидуальную траекторию обучения, провести экзамен, мотивировать учеников и даже отвечать на вопросы в чате.
81	Персональный гид по образованию и карьерному росту	

82	Тренер по майнд-фитнесу	Специалист, помогающий развивать когнитивные навыки клиента с помощью специальных техник.
83	Эксперт по поиску и развитию талантов	
Профессии будущего в масс-медиа		
<p>В работе специалистов по развлечению и информированию людей важнее становится не столько контент, сколько форма его подачи на стыке реальных и выдуманных миров. А совместное творчество деятелей культуры и искусственного интеллекта трансформируются в отдельную область масс-медиа.</p>		
84	Инфостилист	
85	Дизайнер виртуальных миров – специалист по созданию вымышленных реальностей и метавселенных	
86	Инженер дополненной и виртуальной реальности	
87	Профессии на стыке креативных индустрий и искусственного интеллекта	
88	Медиаполицейский	Сотрудник правоохранительных органов на просторах сети. Борется с противоправным контентом, киберпреступниками, в том числе теми, кто совершает преступления против личности (кибербуллинг, stalking, интернет-мошенничество).
89	Разработчик медиапрограмм	
90	Менеджер кросс-культурной коммуникации	Специалист, помогающий транснациональным корпорациям работать с иностранными партнерами с учетом всевозможных культурных особенностей этого рынка.
Профессии будущего в культуре и искусстве		
<p>Чем больше люди будут передавать рутинную работу машинам, тем больше людей начнут создавать авторские произведения искусства. Люди будут уделять больше внимания творчеству, исследованию, общению с другими людьми и природой, а не удовлетворению базовых потребностей. Изменятся</p>		

целые профессиональные отрасли, но появятся новые рабочие места в сфере культуры и искусства. При этом искусство будет играть более важную роль в смежных сферах: образовании, туризме, масс-медиа.		
91	Science-художник	Человек, который создает произведения искусства на основе научных исследований с помощью современных технологий.
92	Куратор коллективного творчества	Специалист, который объединяет профессионалов в одну арт-группу для реализации определенного креативного проекта. В такие объединения творческих людей могут входить ученые, IT-специалисты, художники, инженеры и не только.
93	Арт-оценщик	
Профессии будущего в туризме и гостеприимстве		
Мировые экономики растут, поэтому все больше людей могут позволить себе отправиться в путешествие. Туристов станет больше, но мест на Земле больше не становится. Сфера туризма столкнется с вызовом – удовлетворить запросы путешественников и сделать все, чтобы они вернулись снова. Для этого придется переосмыслить подход к планированию и организации путешествий, клиентскому сервису и проектированию пространств.		
94	Режиссер индивидуальных туров	Специалист, разрабатывающий программы отдыха, опираясь на запросы и возможности конкретного человека. Все время тура он остается на связи и сопровождает клиентов виртуально.
95	Консьерж робототехники	
96	Разработчик интеллектуальных туристических систем	Специалист, который создает автоматизированные сервисы для покупки билетов, бронирования гостиничных мест, планирования маршрутов.
Профессии будущего в космосе		
То, о чем так долго мечтали фантасты, может свершиться уже в ближайшие десятилетия — человечество приступит к завоеванию далекого космоса.		
97	Пилот коммерческих космических кораблей	Специалист, который управляет космическим кораблем и отвечает за безопасность пассажиров на борту. В туристических полетах в космос он также выступает в роли экскурсовода и инструктора.
98	Гид в сфере космического туризма	специалист по разработке и подбору программы для путешественников в космос,

		сопровождает туриста или группу во время путешествия и проводит экскурсию.
99	Инженер систем жизнеобеспечения	
100	Узкие специалисты в сфере космоса	Это люди, чья сфера деятельности так или иначе связана с космическим пространством и его будущим развитием. Чтобы организовать полет в космос, требуются эксперты в разных направлениях: научных, инженерных, медицинских и даже психологических. У каждого такого специалиста свои обязанности и цели в космическом секторе.

Источник:

<https://trends.rbc.ru/trends/education/5d6e48529a7947777002717b?from=copy#p1>

8. Биохакинг и программирование здоровья – это междисциплинарное движение, которое продвигает использование науки и технологий для улучшения физического и когнитивного здоровья.

Источник: <https://trends.rbc.ru/trends/education/65575b1b9a7947e0b4dd5aa2>

10. Эксперты по уменьшению воздействия на окружающую среду являются экспертами в прогнозировании масштабов воздействия человека на окружающую среду, что позволяет нам рассчитать размер прилегающей территории, необходимой для производства экологических ресурсов, которые люди потребляют и поглощают отходы.

Источник: <https://svoevagro.ru/professions/spetsialist-po-umensheniyu-ekologicheskogo-sleda>

12. «Зеленый» транспортный инженер – это специалист, который разрабатывает и совершенствует виды и системы транспорта, что, в свою очередь, способствует снижению уровня негативного воздействия на окружающую среду.

Источник: https://vk.com/wall-99458240_85619

13. Специалист по вторичной переработке – это специалист, который планирует и контролирует процесс переработки и повторного использования отходов (сельскохозяйственных, хлопковых, текстильных и т. д.).

23. Переработчик цифровых отходов – это специалист, который сортирует, систематизирует и уничтожает ненужные данные с физических носителей и облачных серверов.

Источник: <https://www.youtube.com/watch?v=ii7J4yGO-Rs>

24. Биофармаколог – изучает физиологическое воздействие биологических аналогов гормонов, нейромедиаторов, агонистов и антагонистов различных регуляторных молекул на организм человека, полученных биотехнологическими или биологическими методами.

Источник: <https://smartguide.cbsykt.ru/professions-of-the-future/biopharmacologist>

26. Дизайнер киберорганизмов – необходим для разработки и реализации идей по созданию киберорганизмов. В его задачи входит создание бионических протезов, исследование биоэлектрических сигналов нервной и мышечной системы человека.

Источник: <https://100po100.video/blog/proektirovshik-kiberorganizmov>

28. Разработчик роботов – разрабатывает и обслуживает роботов, автоматизированные устройства, предназначенные для замены людей при выполнении монотонных или опасных задач.

Источник: <https://www.profguide.io/professions/robotics.html>

29. Юрист по робототехнике. Юрист по правам роботов – это многопрофильный специалист с опытом работы в области психологии, права, робототехники, информационной безопасности и криминологии.

Источник: <https://career-stem.ru/profession/339>

30. Оператор роботизированных систем – специальность актуальна в тех сферах, где внедряются и используются автономные операционные системы. Они необходимы, когда объем задач велик, жизнь сотрудников находится под угрозой или сложность задачи выполняется. Поэтому подобные механизмы часто встречаются в медицине и промышленности. Профессионал должен обладать глубокими познаниями в области искусственного интеллекта, уметь решать нестандартные инженерные задачи и при этом помнить о безопасности своих «изобретений».

Источник: <https://www.ucheba.ru/prof/4902>

32. Специалист, занимающийся внедрением новых технологий, информатизацией и автоматизацией сельскохозяйственных предприятий. Его задача – разработать и внедрить технологические решения для оптимизации производства – датчики, сельскохозяйственные роботы и другие «умные системы».

Источник: <https://career-stem.ru/profession/156>

34. Инженер по 3D-печати пищевых продуктов – работает с оборудованием и программным обеспечением для 3D-печати, обеспечивает техническую поддержку и создает 3D-модели.

Источник: <https://svoevagro.ru/professions/inzhener-po-3d-pechati-produktov-pitaniya>

35. Оператор автоматизированной сельскохозяйственной техники – изучить территорию хозяйства и перечень задач, требующих автоматизации:

- подбор и покупка наиболее подходящего оборудования;
- установка необходимых датчиков на полях и коровниках с животными;
- оснащение оборудования датчиками, камерами и программами для автономной работы;
- сбор и анализ информации с устройств;
- установка программного обеспечения для дронов;
- ремонт неконтролируемого или неисправного оборудования;
- мониторинг появления новых технологий.

Источник: <https://proktooria.online/catalog/professions/operator-avtomatizirovannoj-selskohozyajstvennoj-tehniki>

36. Сельскохозяйственный эколог – проводит почвенные, агрохимические, агроэкологические исследования и изучает возможности получения качественной сельскохозяйственной продукции;

- на основе данных разработать предложения по использованию минеральных удобрений и химических веществ, наносящих наименьший вред окружающей среде;

- контролирует состояние окружающей среды и соблюдение экологических норм в производстве и землепользовании, проводит агроэкологическую оценку земель сельскохозяйственного назначения;

- разрабатывает методы переработки сельскохозяйственных отходов.

Источник: <https://proveri.ru/professii/agroekolog-selskoxozyaistvennyi-ekolog>

38. Профессиональный пилот дрона – управляет, создает план полета, получает данные от дрона и обрабатывает их. Его основная задача — управление самолетной машиной с земли без участия человека.

Источник:

https://www.profguide.io/professions/operator_dronov.html#%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B5%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5

42. Специалист по альтернативной и возобновляемой энергетике - исследует, разрабатывает и внедряет новые виды энергии (солнечную, ветровую, приливную и т. д.). Интегрирует неуглеродные источники в существующие энергосистемы.

Источник: <https://postupi.online/professiya/specialist-po-alternativnoj-energetike/>

45. Экологический аналитик в обрабатывающей промышленности – реализация новых задач, таких как активное снижение выбросов вредных веществ без ссылки на требования законодательства. Основные компетенции профессии:

- анализ экологических угроз окружающей среде;

- разработка мероприятий по снижению вредного воздействия на окружающую среду;

- участие в подготовке технико-экономического анализа проектов по снижению выбросов;

- контроль выбросов, подготовка предложений по улучшению.

Источник: <https://www.enbek.kz/atlas/profession/124>

46. Проектировщик систем энергопотребления – это специалист, проектирующий системы энергопотребления для жилых, производственных и офисных помещений с учетом таких факторов, как эффективность, безопасность, управление и удобство использования для заказчика.

Источник: <https://vuzopedia.ru/professii/909>

57. Социальный модератор – специалист, помогающий разрешать конфликты между социальными группами по имущественному, культурному, национальному, религиозному и другим признакам без применения силы.

58. Специалист по адаптации мигрантов – это профессионал, который помогает иностранцам, прибывшим или собирающимся переехать в страну, адаптироваться. Знакомит с культурой страны, учит языку, отвечает на вопросы. Такая деятельность сейчас активно развивается в крупных городах. Для должности необходимы такие личные качества, как коммуникабельность,

вежливость, доброжелательность, терпение, настойчивость, трудолюбие, внимательность, психоэмоциональная устойчивость, такт, универсальность, эрудиция.

Источник: <https://proverili.ru/professii/specialist-po-adaptacii-migrantov>

62. Специалист по преодолению систематических экологических катастроф – решению проблем, угрожающих всей планете. Озоновые дыры, тающие ледники, мусорные острова в океане, радиационные свалки – все эти явления можно сравнить с бомбами замедленного действия, а меня – с опытным сапером, который должен их обезвредить. В фантастических фильмах планету спасают супергерои, но в реальной жизни системными экологическими катастрофами занимаются специалисты.

Источник: <https://proektoria.online/catalog/professions/speczialist-po-preodoleniyu-sistemnyh-ekologicheskikh-katastrof>

63. Проектировщик личной безопасности – это специалист, который оценивает и проектирует жизнь человека с точки зрения всех возможных угроз (начиная от генетической предрасположенности к определенным заболеваниям, вероятности несчастных случаев, превращения человека жертвой преступления). Он может предоставить постоянного консультанта или разовую услугу, например, если клиент собирается посетить опасную зону.

Источник: <https://atlas100.ru/catalog/bezopasnost/proektirovshchik-lichnoy-bezopasnosti/>

64. Аудитор и координатор безопасности – оценивает все возможные риски и опасности на объекте, устанавливает функции видеонаблюдения, датчики движения, детекторы дыма и т.д. Учитывает необходимые требования к системам безопасности. Координирует группы быстрого реагирования.

- осуществление контроля безопасности на предприятии;
- проектирование систем безопасности;
- прогнозирование чрезвычайных ситуаций;
- организация работы аварийно-спасательных служб и средств;
- работа в команде, общение с коллегами и руководством;
- организация обеспечения жизни пострадавших в первую очередь;
- организация ремонта технического оборудования.

Источник: <https://vuzopedia.ru/professii/region/city/114/1531>

66. Оператор криптовалютного банка – эти профессионалы занимаются торговлей акциями на криптовалютных биржах, инвестируют в альтернативные валюты и создают первичные публичные предложения (ICO). Создает предпосылки для формирования полноценной биржевой торговли и инвестирования с использованием альтернативных валют.

Дереккөз: <https://saratov.postupi.online/professiya/specialist-po-kriptovalyutam-trejder-alternativnyh-valyut/>

67. Оценщик интеллектуальной собственности – это профессионал, который определяет стоимость нематериальных активов, таких как идеи, бизнес-модели, изобретения, материальные и социальные технологии. Несмотря на растущий спрос со стороны клиентов, профессионалов, способных предоставить подобные профессиональные услуги, мало. В будущем эта профессия будет востребована.

Источник: <https://postupi.online/professiya/ocenschik-intellektualnoj-sobstvennosti/>

71. Корпоративный антрополог — это специалист, ответственный за исследование рынков инновационных продуктов компании с использованием антропологических методов (например, включенное наблюдение) и расширение связей компании с целевой аудиторией. На Западе работа в сфере бизнеса уже давно принята как один из логичных вариантов развития карьеры антрополога, то есть с тех пор, как потребление товаров и услуг стало изучаться не только с экономической, но и с экономической точки зрения. с социокультурной точки зрения.

Источник: <https://atlas100.ru/catalog/menedzhment/korporativnyy-antropolog/>

72. Тайм-менеджер – для достижения этой цели эффективно планирует рабочее время, находя временные ресурсы, расставляя приоритеты и контролируя выполнение плана. Его основная задача — выполнять больше работы в единицу времени и эффективно использовать свои ресурсы.

Источник: <https://www.executive.ru/wiki/index.php/%D0%A2%D0%B0%D0%B9%D0%BC-%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>

73. Управляющий корпоративными портфелями венчурных фондов. Венчурный фонд – это фонд, который инвестирует активы в предприятия или проекты на начальном этапе их создания, постоянно ищет перспективные идеи. Управляющий фондом — это специалист, который управляет инвестициями компании в стартапы и сопровождает развитие стартапов от идеи до производства.

Источник: <https://timestudent.ru/russia/statii/karera/budushhee-v-sfere-biznesa-i-finansov>

78. Разработчик образовательных траекторий – специалист, создающий «траектории» подготовки новых специалистов на основе курсов, предлагаемых учебными заведениями, в том числе доступных онлайн, а также тренингов, стажировок и т.п. Создает способ обучения с учетом психологического типа человека, способностей и целей.

Источник: <https://atlas100.ru/catalog/obrazovanie/razrabotchik-obrazovatelnykh-traektoriy/>

79. Ойын шебері – іскерлік, тарихи, ғылыми-фантастикалық және т.б. оқу ойындарын әзірлеу және ұйымдастыру, тренажерларды пайдалана отырып ойындарды қолдау бойынша маман.

Источник: <https://atlas100.ru/catalog/obrazovanie/razrabotchik-obrazovatelnykh-traektoriy/>

81. Персональный гид по образованию и карьерному росту – это человек, который помогает вам определить и достичь профессиональных целей. Он анализирует способности клиента, выявляет его сильные и слабые стороны, помогает создать личную образовательную траекторию, тесно связанную с его карьерой.

Например, если клиент приходит с запросом и интересом к нейронным сетям, персональный гид может создать образовательную траекторию по этой теме. Допустим, он предлагает несколько специальностей в области нейронных сетей, и когда клиент выбирает одну из них, он создает программу обучения, которая помогает ему устроиться на работу.

Источник: <https://trends.rbc.ru/trends/education/654b4ce69a79472777b08a35>

83. Основная задача специалиста в области поиска и развития талантов – развивать творческие и профессиональные качества людей, выявлять их потенциал, вовлекать их в бизнес-процессы.

Задачи:

- выявление талантливых личностей;
- обеспечение реализации своих способностей;
- поиск и привлечение высококвалифицированного персонала;
- научить руководителей организаций находить потенциал сотрудников и развивать его;
- обучение руководителей организаций;
- организация системы карьерного роста внутри компании.

Источник: <https://100po100.video/blog/ekspert-po-poisku-i-razvitiyu-talantov>

84. Инфостилист (информационный стилист) — специалист, создающий необходимый контент под отдельные запросы пользователей путем написания соответствующих алгоритмов (для автоматического поиска) и создания индивидуальных пакетов «вручную».

Основные задачи информационного стилиста:

- поиск указанной информации;
- информирование клиента о необходимости и способах доступа к платным ресурсам;
- очистка информации от рекламного и неинформативного содержания, изложение материала в логической последовательности с использованием картинок, графиков, таблиц и другой инфографики;
- искать информацию о зарубежных ресурсах и представлять ее на понятном пользователю языке;
- форматирование и редактирование текстовой информации по заданным параметрам;
- изучение страниц клиента в социальных сетях с целью сбора и подачи информации с учетом личных предпочтений в дизайне.

Источник: https://fulledu.ru/articles/1546_infostilist.html

86. Инженер дополненной и виртуальной реальности – специалист в области разработки программного и аппаратного обеспечения для взаимодействия пользователя с виртуальным или дополненным миром. Он отвечает за создание и развитие технологий AR/VR, а также за адаптацию этих технологий к различным отраслям, играет важную роль в создании новых инновационных продуктов и услуг, улучшающих качество и качество жизни людей. показатели компаний и учреждений.

Источник: <https://trends.rbc.ru/trends/social/64d073b19a794719ccccfa7c6>

89. Разработчик медиа-программного обеспечения – специалист, который сотрудничает с психологами, лингвистами и инженерами для создания программных инструментов (поисковиков, семантических анализаторов, агрегаторов, роботов, райтеров) для поиска, обработки и распространения информации в сети Интернет.

Источник: <https://atlas100.ru/catalog/media-i-razvlecheniya/razrabotchik-mediaprogramm/>

93. Искусствовед-оценщик – это человек, хорошо разбирающийся в истории искусства. Он оценивает новые формы искусства XXI века. Эта специальность подходит для людей, которые любят историю, литературу и общество.

Работа оценщика предполагает постоянное передвижение и частые командировки, знание иностранного языка открывает возможность работать не только в родной стране, но и за рубежом.

Коммуникабельность и желание узнавать новое играют важную роль в профессии. Искусствовед-оценщик регулярно посещает выставки, осматривает предметы современного искусства, имеющие культурную и художественную ценность. Он может работать как юридическое лицо, так и штатным сотрудником специализированной компании.

Источник:

https://www.profguide.io/professions/art_ocenshik.html#%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5

95. Консьерж робототехники может работать в любых отелях, где уже есть или планируются роботы-помощники. Гостеприимство – одна из сфер, где снижается число посредников между потребителем и интересующей его услугой. Многие услуги упрощаются и автоматизируются, а значит, растёт потребность в специалистах, которые могут управлять работой таких систем. Роботы позволяют снять нагрузку с персонала и оптимизировать расходы. Они уже могут регистрировать постояльцев, отвечать на их вопросы, убираться, доставлять в номера еду и другие вещи. Тем не менее лучшие отзывы о качестве обслуживания до сих пор имеют отели, где роботам места не нашлось.

Обязанности:

- думает о механике и программирует роботов для выполнения гостиничных задач;
- контролирует и поддерживает работу роботов;
- устраняет проблемы и дефекты, организует ремонт и обслуживание оборудования;
- работает над обновлением и улучшением функционала автоматических помощников;
- обучает сотрудников отеля работе с роботами.

Источник: <https://start.travelhub.moscow/map/hotels/consierge-robototech>

99. Инженер систем жизнеобеспечения – это достаточно новая профессия, находящаяся в процессе становления.

Специалисты могут быть востребованы в будущем, когда человечество начнет осваивать другие планеты.

В крупном городе к системам жизнеобеспечения можно отнести инфраструктуру – энергоснабжение, водоснабжение и водоотведение, газоснабжение, отопление.

Источник: <https://timestudent.ru/russia/professii-vuzy/mashinostroenie-avtomatizaciya-i-robototexnika/inzhener-sistem-zhizneobespecheniya>

Т.Б. №1 Общие правила техники безопасности.

1. Работу начинай только с разрешения учителя. Когда учитель обращается к тебе, приостанови работу. Не отвлекайся во время работы.
2. Не пользуйся инструментами, правила обращения с которыми не изучены.
3. Употребляй инструмент только по назначению. Не проделывай лезвиями ножниц отверстий. Не забивай кусачками и плоскогубцами гвозди. Для вытаскивания гвоздей пользуйся клещами, а не кусачками.
4. Не работай неисправными и тупыми инструментами.
5. При работе держи инструмент так, как показал учитель.
6. Инструменты и оборудование храни в предназначенном для этого месте. Нельзя хранить инструменты и оборудование навалом.
7. Содержи в чистоте и порядке рабочее место.
8. Раскладывай инструменты и оборудование в указанном учителем порядке.
9. Не разговаривай во время работы, не отвлекайся посторонними делами.

Т.Б. №2 Правила обращения с ножницами.

1. Пользуйся ножницами с закругленными концами. Храни ножницы в указанном месте в определенном положении.
2. При работе внимательно следи за направлением реза.
3. Не работай тупыми ножницами и с ослабленным шарнирным креплением.
4. Не держи ножницы лезвиями вверх.
5. Не оставляй ножницы в открытом виде.
6. Не режь ножницами на ходу.
7. Не подходи к товарищу во время резания.
8. Передавай товарищу закрытые ножницы кольцами вперед.
9. Во время резания удерживай материал левой рукой так, чтобы пальцы были в стороне от лезвий ножниц.

Т.Б. №3 Правила работы с клеем.

1. С клеем работай только на подкладном листе.
2. Клей наносится на рабочую поверхность только кистью.
3. После работы вымой кисть и руки с мылом.

Т.Б. №4 Правила обращения с иглами.

1. Не бросай иглы. Не втыкай их в ткань или в свою одежду. Ни в коем случае не бери иглы в рот.
2. Во время работы втыкай иглы в специальную подушечку. Убирай подушечку в коробку.

3. Запасные иглы храни в игольнице в сухом месте.

4. Проверяй количество игл перед началом и после окончания работы.

Обязательно найди недостающие иглы.

5. При шитье пользуйся наперстком, соответствующим пальцу.

6. Не применяй иглы вместо булавок.

Т.Б. №5 Правила обращения с шилом.

1. Не пользуйся тонким длинным (канцелярским) шилом.

2. Используй шило только по назначению.

3. Не прокалывай шилом твердых предметов с гладкой поверхностью: пересохших желудей, шишек, ореховой скорлупы.

Т.Б. №6 Правила обращения с циркулем.

1. Храни циркуль в футляре.

2. Не держи циркуль ножками вверх.

3. При работе аккуратно втыкай иголку в нужное место. Подкладывай под бумагу картон.

4. Передавай товарищу циркуль в закрытом виде, вперед головкой.

5. После работы убирай циркуль в футляр.

Источник: <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/tekhnologiya/2013/09/03/tekhnika-bezopasnosti-na-urokakh-tekhnologii-v-nachalnykh>

Памятка
правила личной гигиены школьника

1. Умывайтесь утром и вечером, используйте средства личной гигиены.
 2. Чистите зубы не менее 3 минут. Ваша зубная щетка не должна быть слишком мягкой.
 3. Всегда мойте руки перед едой, после прогулки и туалета. При пользовании туалетом учащиеся должны соблюдать чистоту и порядок, соблюдать правила личной гигиены.
 4. Имейте всегда чистый носовой платок или одноразовые салфетки.
 5. Для еды пользуйтесь только своей посудой, не берите грязных тарелок, ложек, чашек.
 6. Для питья воды используйте одноразовые стаканчики. Не оставляйте использованные стаканчики, выбрасывайте их в мусорное ведро.
 7. Следите за чистотой своей одежды, обуви.
 8. Не ходите в одной и той же обуви на улице, в школе и дома. Дома носите мягкую домашнюю обувь, для спортивных занятий используйте спортивную обувь.
 9. Помогайте учителю и дежурным в поддержании порядка в классе, помогайте родным в домашней уборке.
 10. Важным элементом личной гигиены является правильная организация режима дня. Он определяется чередованием различных видов деятельности и отдыха, способствует сохранению работоспособности в течение дня и профилактике переутомления. Несоблюдение режима дня приводит к развитию серьезных заболеваний. У подростков, не соблюдающих режим дня, наблюдают отставание в умственном и физическом развитии.
- Режим дня – это рациональное распределение времени на все виды деятельность и отдыха в течение суток.

Источник: https://troitzkoe-tschi.ucoz.ru/vseobuch231120/5_pamjatka_lichnaja_gigiena_shkolnika231120.pdf

Характеристика разных видов орнамента

Орнамент – это узор, построенный на чередовании ритмических элементов.

Для выполнения аппликаций по образам народных орнаментов используются геометрические, растительные и роговидные фигуры, широко распространенные в декоративно-прикладном искусстве разных народов.

№	Виды орнаментов	Описание
1	<p>Геометрический орнамент</p> 	<p>Геометрические фигуры – узкие и более широкие полосы, квадраты, треугольники, круги и овалы. Узоры из геометрических фигур входили в силуэты традиционных национальных предметов. Платков, фартуков, головных уборов, поясов, нагрудников, сумок, ковров</p>
		
2	<p>Растительные узоры в орнаменте</p> 	<p>Растительные орнаменты служат средством художественного убранства таких предметов, как подносы, вазы, головные уборы, передники, обувь, пояса, полотенца, дорожки и т.д. Особенности их украшений могут найти широкое применение в практике обучения детей аппликации для создания разнообразных орнаментальных композиций.</p>
		
3	<p>Технический орнамент</p> 	<p>Первичной формой орнамента является, возникший в результате трудовой деятельности человека (фактура изделий из глины, обработанных на гончарном круге, рисунок простейших клеток в ткани, спиралеобразные витки, получаемые при плетении веревок).</p>

<p>4</p>	<p>Символический орнамент Символический(геральдический) орнамент</p> <p>Дуб – символ мощи, выносливости, долголетия и благополучия, а также славы</p> <p>Геральдические розы: 1 – Ланкастеров; 2 – Йорков; 3 – Тюдоров; 4 – Англии (Визаж); 5 – немецкая роза Ромэнс; 6 – русская гербовая.</p>	<p>Возник и сформировался на основе изображений животных, людей, орудий труда в наскальных рисунках, на ткани. Эволюция условных изображений привела к тому, что орнаментальные образы зачастую представляют собой символы. Появившись в Древнем Египте и других странах Востока, символический орнамент и сегодня играет важную роль, например, в геральдике (изображение серпа и молота, двуглавый орел и др).</p>
<p>5</p>	<p>Фантастический орнамент</p> 	<p>Выдуманные изображения, чаще символического и мифологического содержания. Особенное распространение фантастический орнамент с изображениями сцен из жизни животных получил в странах Древнего Востока (Египте, Ассирии, Китае, Индии, Византии).</p>
<p>6</p>	<p>Пейзажный орнамент</p> 	<p>Особенно часто использовался и используется на текстильных изделиях производства Японии и Китая.</p>
<p>7</p>	<p>Животный (анималистический) орнамент</p> 	<p>Возможны как реалистические, так и более условные, стилизованные изображения птиц, зверей и т.д. В последнем случае орнамент в известной степени приближается к орнаменту фантастическому.</p>
<p>8</p>	<p>Предметный или вещный орнамент</p>	<p>возник в античном Риме и в дальнейшем широко использовался в эпоху Возрождения, во времена барокко, рококо, классицизма. Содержание предметного орнамента составляют предметы военной жизни, быта, музыкального и театрального искусства.</p>

Источник: <https://vk.com/@-184183365-harakteristika-raznyh-vidov-ornamenta>

Наблюдения за формой и расцветкой листьев
(межпредметная связь предметов «Познание мира» и «Трудовое обучение»)

Осенью под руководством учителя (родителей) обучающиеся начальных классов собирают листья деревьев, растущих на местности (например березы, осины, дуба, клена, рябины, хвоинки ели и сосны). Процесс сбора и подготовки листьев изучения является интересным и полезным учебным опытом для детей младшего школьного возраста.

В ходе этой активности важно рассказать детям об особенностях каждого вида деревьев, их листьях и особенностях сезонных изменений. Дети могут разделять собранные листья по видам и классифицировать их. Это может быть увлекательным упражнением для развития наблюдательности и классификационных навыков.

Дети могут помочь учителям или родителям разложить собранные листья между слоями газетной бумаги в ботанических прессах. Это позволит избежать их искажения при просушке.

Оставить прессы с листьями в течение нескольких недель, чтобы дать листьям полностью высохнуть. Подчеркнуть важность терпения и наблюдательности в этом процессе.

Такое задание предоставляет отличную возможность развивать наблюдательность у обучающихся и учить их важности деталей в биологических процессах. Перед практической работой учащимся дается задание внимательно рассмотреть высушенные листья, сравнить их с недосушенными листьями и ответить на вопросы:

Цвет:

Какой цвет имеют высушенные листья?

Какой цвет имеют недосушенные листья?

Есть ли изменения в оттенках цвета?

Форма:

Как изменяется форма листьев после высушивания?

Есть ли какие-то различия в форме между высушенными и недосушенными листьями?

Текстура:

Какова текстура высушенных листьев?

Какова текстура недосушенных листьев?

Есть ли какие-то заметные изменения в структуре поверхности?

Гибкость:

Как легко можно гнуть высушенные листья?

Как легко можно гнуть недосушенные листья?

Есть ли изменения в гибкости после высушивания?

Состояние краев:

Есть ли какие-то изменения в состоянии краев листьев?

Есть ли какие-то дополнительные трещины или изменения формы?

Запах:

Могут ли дети заметить какие-то различия в запахе между высушенными и недосушенными листьями?

Толщина:

Изменилась ли толщина листьев после высушивания?

Есть ли какие-то различия в толщине между высушенными и недосушенными листьями?

Этот этап опытов с монтажом листьев является важным шагом в создании ботанических коллекций и панно.

Предлагаем несколько видов работы по монтированию высушенных листьев:

Монтаж с использованием ниток и гуммированной бумаги (бумага, покрытая тонким слоем крахмала):

Объяснить учащимся, что использование ниток и гуммированной бумаги помогает сохранить листья в плоскости и предотвратить их искривление.

Подчеркнуть необходимость аккуратного и тщательного монтажа, чтобы листья были хорошо закреплены и не отклеивались со временем.

Монтаж на плотной бумаге:

Подготовить для учащихся плотную бумагу, на которую будут монтироваться листья. Объяснить, что это обеспечит прочную основу для коллекции.

Использование быстро высыхающего клея:

Обратить внимание на важность выбора быстро высыхающего клея, такого как клей марок БФ-2 и ПВА. Это ускорит процесс монтажа и обеспечит надежное крепление листьев.

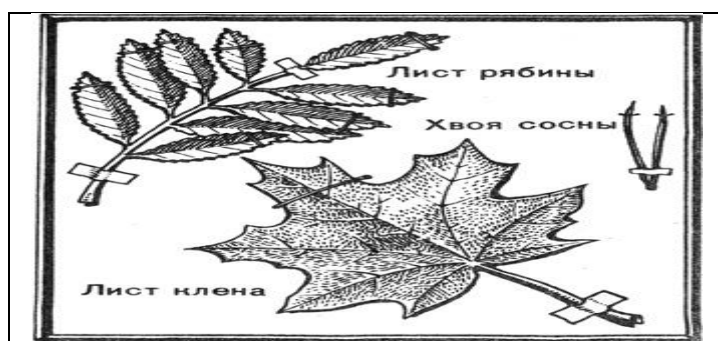

Рис. Монтаж гербарных экземпляров листьев деревьев, хвои сосны

Эти опыты не только развивают у детей навыки работы с материалами, но и обучают им важности аккуратности и тщательности при проведении исследований и наблюдений.

Опыт со складыванием не совсем просушенных листьев по центральной жилке интересен и может привести к полезным наблюдениям учащихся о структуре и симметрии листьев. Симметрия, структура листьев, формы листьев, влияние влажности – это те несколько аспектов, которые могут быть отмечены в результате опыта.

Опыт с наблюдением за цветовым сочетанием листьев и фона подчеркивает важность контраста и воздействия цвета на визуальное восприятие. Укладывая листья одного и того же цвета на разный фон, дети устанавливают, что листья смотрятся по-разному.

Урок по знакомству с горючестью древесных материалов является важным введением в понимание собственно свойств древесины. Перед проведением опыта нужно обсудить правила безопасности. Напомнить детям о том, что огонь опасен и его нужно использовать с осторожностью. Учитель поочередно подносит зажженную спичку к комочку сухой глины и тонкой лучинке сухой древесины. Учащиеся внимательно наблюдают за проведением опыта и делают вывод о том, что глина является не горючим материалом, а древесина – горючим.

Обобщая наблюдения детей, учитель сообщает, что спички делаются из мягкой, легко воспламеняющейся древесины осины. Обращаться со спичками следует очень осторожно и только с разрешения и в присутствии взрослых.

Работа завершается изготовлением панно из различных листьев. Из листьев березы и осины учащиеся делают на синем фоне панно в полосе, из листьев рябины и дуба на зеленом фоне – в квадрате, из листьев дуба и клена на красном фоне – в круге (рис.). При изготовлении панно учащиеся в процессе опытов находят наиболее удачные сочетания цветов и расположение материала.

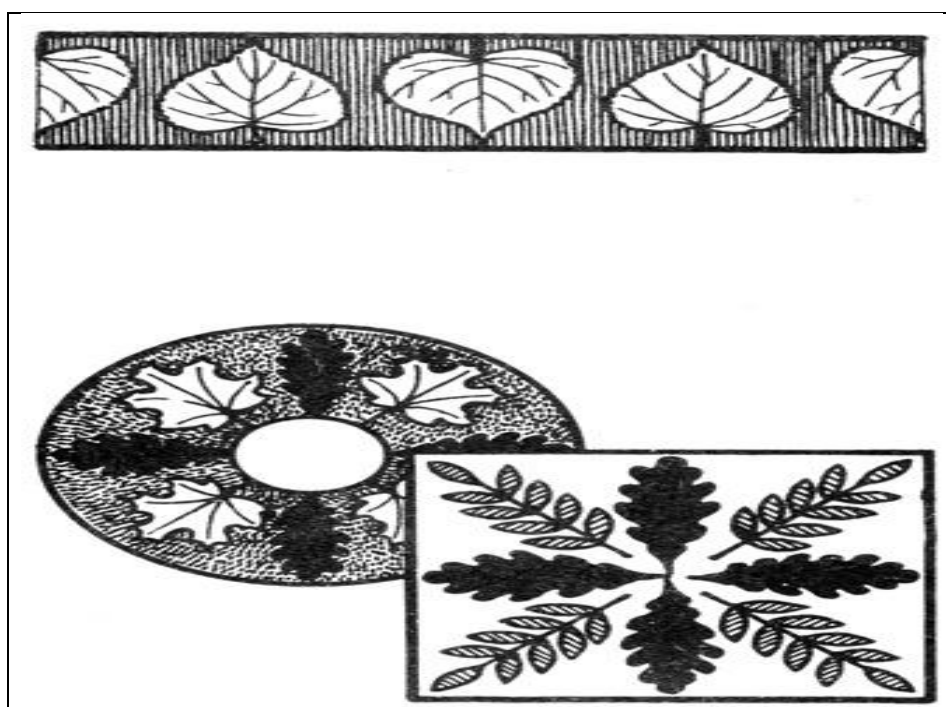

Рис. Панно из листьев в полосе, квадрате и круге

Основные традиционные стили современной одежды

Классический стиль (деловой). Классический стиль одежды ранее назывался «английский стиль» и, появившись у нас в XVII веке из Англии, распространился по всей Европе. Это один из старейших стилей одежды в современной моде. Сначала классический стиль одежды использовался только в мужском костюме, но за тем его стали широко использовать и женщины. Что же можно назвать классической одеждой? Это прежде всего строгие блузки, пиджаки с английским воротником и полуприлегающим силуэтом, прямые юбки, строгие прямые брюки, платья прямого силуэта. Здесь неуместны никакие воланы, сборки, кружева. Самое главное, на что обращается внимание в классическом стиле, – строгость, четкость линий и простой покррой. К этому стилю относятся вещи, которые мало подвержены капризам моды.

Говоря о классическом стиле, трудно не вспомнить всемирно знаменитую Коко Шанель. Она сделала классический костюм произведением искусства, основными отличиями которого можно считать недлинный женственный жакет без воротника, отделанный по краям кантом, и прямую юбку длиной чуть ниже колен, строгую блузку, дополненную бантом на шее. Еще одним открытием Коко Шанель является маленькое черное платье. Без такого платья сейчас просто невозможно представить себе гардероб женщины любого возраста.

Для классических костюмов необходимо правильно подобрать ткань. Чаще всего используются благородные натуральные ткани. Совершенно не приветствуются яркие сочные тона.

Дополнения к классическому стилю: английская шляпа, элегантный берет, косынка, шарф на шее, галстук, декоративный платочек, приколотый к лацкану.

Спортивный стиль. Берёт своё начало в одежде для спорта и развивается вместе с ним. Одежда в спортивном стиле – самая удобная в носке, поэтому она постепенно из одежды для занятий спортом превратилась в повседневную. Спортивный стиль можно охарактеризовать только одним словом – динамика. То есть в этой одежде легко двигаться, она не мнется и не пачкается, в ней чувствуешь себя естественно и непринужденно в любой ситуации. Спортивный стиль обожают те, кто по своей природе энергичен. Типичные фасоны спортивного стиля – водолазки, топы, майки, шорты, легинсы, куртки с капюшоном. Из обуви наибольшее распространение получили кеды, кроссовки, шнурованные сапоги и высокие ботинки на плоской подошве. Для стиля характерно наличие большого количества накладных деталей: карманов разных размеров, погон, манжет, капюшонов, кокеток, различных складок. Атрибутами этого стиля можно также считать обилие застежек «молния», «липучек», кнопок, металлических пуговиц с эмблемами.

Силуэты спортивного стиля: прямой, трапециевидный, полуприлегающий и прилегающий.

Спортивный стиль отличается тем, что использует только мягкие, немнущиеся ткани ярких расцветок. Ни в коем случае не используется шелк или другие «романтические» ткани. Очень часто одежду этого стиля шьют из трикотажа.

В цветовой гамме нет никаких запретов, это может быть как классический чёрный, так и яркий салатный или розовый. Спортивный костюм, может быть, и нарядным за счёт золотистых вставок, декоративных элементов из шёлка, бархата или различных аппликаций.

Романтический стиль – один из самых женственных. В его основе направление моды 19 века – романтизм. Романтическая одежда – это одежда, украшающая женщину, подчёркивающая красоту её фигуры.

Романтический стиль в одежде чрезвычайно разнообразен. Конечно, эмблемой этого стиля можно считать всевозможные рюшечки и воланы, летящие силуэты, легкие, струящиеся ткани, пастельные или чистые яркие тона. Основным силуэтом романтического стиля является прилегающий, подчёркивающий фигуру.

Платье романтической особы должно быть милым и скромным, но, в это же время, немного манящим. Её одежда выполнена из полупрозрачных летящих тканей. Цветовая гамма в одежде романтического стиля должна быть светлой и самой нежной. Этот стиль просто обожает цветы! Они везде, самые изящные, самые ласковые.

Романтический стиль подходит только девушкам с мягким характером, плавными, женственными движениями и даже, может быть, с несколько наивными взглядами на жизнь. Выбирая для себя романтический стиль, ты можешь подчеркнуть свою женственность. А разве не к этому стремятся многие представительницы прекрасного пола?

Дополнения к романтическому стилю: рюши, банты, оборки, жабо, кружева, манжеты из кружева, бархата, атласа, воланы, шнуровки.

Фольклорный стиль (этнический, народный, национальный) – это заимствование у разных народов мира национальных особенностей костюмов. Одежда изготавливается, как правило, из натуральных тканей, с простым рисунком, декорируется разнообразной отделкой в виде вышивки, мережки, вязаных вставок, деталей из меха. Отличается декоративностью, простотой форм и удобством. В современной моде очень популярны безрукавки, уютные шали, платки, стёганки, пришедшие к нам из вековой сокровищницы нации.

Разновидность фольклорного стиля – это стилизация в духе костюма определённой социальной группы, например, деревенский (в основе не просто национальный костюм, но конкретно костюм деревенских жителей); стиль «вестерн» - одежда в духе первопроходцев Дикого Запада (слегка поношенная, с кожаными заплатками, с длинной бахромой).

Дополнения к фольклорному стилю: Разнообразна отделка в одежде фольклорного стиля: вышивка, тесьма, кант, мережка, атласные ленты, кружева и т. д.

	Деловой стиль	Фольклорный стиль	Романтический стиль	Спортивный стиль
Основная характеристика	Устойчивое, «отобранное» веками, почти не меняющееся	Одежда с использованием элементов национального костюма	Женственный, романтичный, таинственный	Удобная для движения, для занятий спортом, для разнообразной работы, для активного отдыха
Силуэт	Прилегающий, полуприлегающий	Прямой, трапецевидный, полуприлегающий	Прилегающий, полуприлегающий	Прямой, иногда-полуприлегающий, прилегающий
Ткани	Классические твиды, для блузок – шелк, сорочечные ткани.	Натуральные ткани (лен, шелк, шерсть, х/б)	Шелковые, шуршащие ткани, тонкие шерстяные, шифон, бархат, блестящие ткани, кружевные полотна	Твид, замша, шотландка, плащевые ткани, трикотаж, х/б, лен, шелк
Цвет	Однотонные или с неяркой полоской, темных тонов. Для блузок-цвет пастельных тонов	Натуральных цветов	Нежные изысканные расцветки, темные тона, без кричащих сочетаний	Все цвета
Карманы	Прорезные карманы, небольшие накладные карманы, без карманов	-	-	Накладные карманы, карман - портфель
Застежка	Упрощенная застежка. Одно и двухбортные, на пуговицы	Любая	На пуговицы, молнию	На пуговицы, молнию, на «липучке», кнопке

Воротник	Без воротника, небольшие, стояще-отложные воротники, воротник-стойка	-	Любой	Любые
Отделка	Отстрочка	вышивка, мережка, кружево, рюши, шнуровка, плетение	вышивка, мережка, кружево, рюши, шнуровка, плетение	Отстрочка, кнопки
Обувь	Кожаные, матовые туфли без ярких украшений на среднем каблучке (примерно 3-5см высотой)	Любая, от тапочек до сапожек, ботинки на шнуровке и без, туфли	Туфли – лодочка. На шпильке или небольшом изящном каблучке	Кроссовки, обувь на плоской подошве.
Головные уборы	-	Шапки, косынки	Шляпы с большими, средними, маленькими полями и без них, вуаль, шарфы	Кепи, береты, бейсболка, шапочки, шарфы, капюшоны
Ювелирные украшения	Обручальное кольцо, цепочка с кулоном, часы. Бижутерия средних размеров, не яркая и не блестящая.	С природными полудрагоценными камнями, деревянные, кожаные украшения	Прозрачные и полупрозрачные камни, украшения из серебра и золота	

Источник: https://infourok.ru/magazin-materialov?utm_source=infourok&utm_medium=redirect&utm_campaign=bespl-mat-biblioteka-9-11-2022&sortType=popular

Примеры интегрированных уроков «Технологии» с предметами «Биология», «Физика», «Химия»

№	Тема урока	Краткое содержание урока
Технология и Биология		
1	«Вальс чешуекрылых»	<p>Используя теоретические знания, практические навыки, креативные способности учащихся составить характеристику отряда чешуекрылых, представить выполненную своими руками модель бабочки.</p> <p>Отряд чешуекрылых объединяет более 150 тысяч видов бабочек и моли. Этот разнообразный отряд является одним из крупнейших в мире насекомых.</p> <p>Тело чешуекрылых имеет три основных сегмента: голову, грудь и брюшко. Грудь делится на три части: переднюю, среднюю и заднюю. Каждая часть груди имеет пару ног.</p> <p>Отряд чешуекрылых включает в себя множество разнообразных видов, от ярких и крупных бабочек до мельчайших молей. Каждый вид обладает своим уникальным внешним видом и поведением.</p> <p>Теперь представим модель бабочки, созданную с использованием теоретических знаний, практических навыков и креативных способностей.</p> <p>Моделирование бабочки может включать в себя использование различных материалов, таких как бумага, проволока, краски или красочные чешуйки для передачи естественного вида бабочки. Это также предоставляет возможность продемонстрировать свои навыки и творчество.</p>
2	«Ловись, рыбка! Большая и маленькая»	<p>Для создания комфортных условий для мотивированного обобщения и систематизации знаний по теме «Дыхание» (органы дыхания беспозвоночных и позвоночных животных (трахеи насекомых, жабры рыб, легкие птиц и млекопитающих)) можно использовать разнообразные методы и активности.</p> <p>Проведение интересной лекций с использованием визуальных материалов,</p>

		<p>картинок, и даже коротких видеороликов о различных представителях класса Рыбы. Это поможет визуализировать информацию и сделает урок более интересным. После лекции организуйте групповое обсуждение, где учащиеся могут поделиться своими впечатлениями и задать вопросы. Это позволит им лучше усвоить материал.</p> <p>Разделить учащихся на группы и предложить им создать мини-проекты на тему разных видов рыб. Это может быть презентация, модель рыбы, рассказ о жизни определенного вида и т.д. Создать собственный «музей рыб» в классе.</p> <p>Источник: https://www.e-osnova.ru/PDF/osnova_1_54_11773.pdf</p>
3	«Сто одежек»	<p>Для обобщения и систематизации знаний о видах тканей, расширения информации о растениях, из которых состоят ткани, а также для продолжения формирования умения пользоваться микроскопом и проведения опытов в области технологии и биологии.</p> <p>Лекции о различных видах тканей: мускульной, соединительной, нервной, эпителиальной. Обсудить функции каждого вида тканей и их распределение в организме человека и животных.</p> <p>Практические занятия по технологии, где учащиеся могут изучить различные ткани под микроскопом, разбираться в их структуре и свойствах. Изучение различия между тканями разных видов.</p> <p>Эксперименты с растениями, из которых получают ткани. Например, исследование клеточной структуры растений под микроскопом, выделение клеточной структуры в тканях листьев, стеблей и корней.</p> <p>Задействовать учащихся в проектную деятельность, где они могут создать модели тканей и их функций, а также исследовать, какие растения предоставляют сырье для производства определенных видов тканей.</p> <p>Предложить учащимся провести исследование о растениях, используемых в текстильной промышленности. Они могут изучить процесс</p>

		<p>производства тканей, их характеристики и применение.</p> <p>Проведение экскурсии текстильное предприятие или лабораторию (если нет такого предприятия, можно совершить онлайн-экскурсию), где производят и исследуют ткани.</p> <p>Подобный комплексный подход поможет учащимся не только получить теоретические знания, но и применить их на практике, развивая навыки и интерес к теме.</p>
	<p>Внеклассное мероприятие «Вязание крючком представителей семейств двудольных растений»</p>	<p>Это творческое и интересное занятие, которое может сочетать в себе биологические знания и умения в работе с ручными техниками.</p> <p>Изучение представителей семейств двудольных растений, таких как розы, маки, лилии и т.д. Обсуждение особенностей строения цветков, листьев и стеблей. Рассказ об основных элементах цветка розы: околоцветник, чашелистики, лепестки, тычинки и пестик. Обсуждение, как эти части взаимодействуют между собой в процессе формирования цветка.</p> <p>Объяснение роли околоцветника как защитной оболочки цветка. Обсуждение его формы, цвета и текстуры и как околоцветник привлекает насекомых или других опылителей. Рассказ о функциях листьев и стебля: листья выполняют процесс фотосинтеза, а стебель поддерживает растение и служит для транспорта воды и питательных веществ.</p> <p>Рассказ об историческом и культурном значении розы, об использовании роз в символике, искусстве и ландшафтном дизайне.</p> <p>Для вязания подготовить крючки, пряжу различных цветов, материалы для создания структуры, например проволоку или каркас. Объяснение основной техники по созданию разных элементов (например, лепестки или листья).</p> <p>Мастер-класс по вязанию крючком.</p> <p>Творческий процесс: выбор цвета пряжи, формы и размера цветка. Вязание.</p>

		<p>Обсуждение, на котором учащиеся могут представить свои произведения.</p> <p>Организация выставки произведений учащихся. Это подчеркнет значение творческого подхода и увлечет других учеников.</p> <p>Такое занятие поможет учащимся не только узнать больше о растениях, но и развить творческие и ручные навыки.</p>
Технология и Физика		
1	Физико-механические свойства тканей для проектного изделия	<p>Для проведения исследования физико-механических свойств образцов тканей различного волокнистого состава и определения их применения в различных видах одежды:</p> <ul style="list-style-type: none"> - подобрать разнообразные образцы тканей с различным волокнистым составом (хлопчатобумажные, шерстяные, синтетические, льняные и другие ткани); - основные физико-механические свойства тканей; прочность на разрыв, растяжение, износостойкость и устойчивость к сжатию; - сравнение полученных данных и анализ, какие ткани обладают наилучшими физико-механическими характеристиками. Учитывать волокнистый состав каждой ткани; - на основе анализа результатов определить, в каких видах одежды каждый образец ткани может быть наиболее эффективно использован. Например, прочные и износостойкие ткани могут быть подходящими для повседневной одежды, тогда как ткани с хорошей эластичностью могут быть использованы для спортивной одежды; - изучение внешних характеристик каждой ткани, такие как цвет, текстура и блеск. Напомнить, что эти факторы также важны при выборе ткани для конкретного вида одежды; - составить отчет о проведенном исследовании, включая описание методологии, полученные результаты, анализ и выводы. Указать рекомендации по применению каждого вида ткани в различных типах одежды. <p>Такое исследование поможет понять характеристики различных тканей и выбрать их</p>

		более осознанно при создании различных видов одежды.
2	Электроприборы в быту. Расчет стоимости электроэнергии	<p>Интегрированный урок физики и технологии на тему «Электроприборы в быту. Расчет стоимости электроэнергии» может быть организован в виде серии практических заданий и экспериментов.</p> <p>Цель урока – обучение учащихся использованию знаний физики для практического расчета стоимости электроэнергии, потребляемой различными бытовыми электроприборами.</p> <p>Обсуждение роли электроприборов в быту и их влияния на стоимость электроэнергии.</p> <p>Эксперименты:</p> <ul style="list-style-type: none"> - измерить мощность электроприбора. <p>Проведение эксперимента с измерением мощности различных приборов;</p> <ul style="list-style-type: none"> - выбор электроприборов, измерение его мощности и рассчитывать энергопотребление за определенный период времени; - получение тарифа на электроэнергию и рассчитать стоимость использования выбранных электроприборов; - представление каждой группой своих расчетов и результатов; - обсуждение факторов, влияющих на стоимость электроэнергии, и возможных способов экономии. <p>Можно предоставить учащимся таблицы и формулы для расчета энергопотребления и стоимости.</p>
3	«Электроосветительные приборы»	<p>Расчет стоимости электроэнергии может быть организован в виде серии практических заданий и экспериментов.</p> <p>Краткое объяснение принципов действия каждого типа ламп, их основные характеристики.</p> <p>Демонстрация принципов работы лампы накаливания с использованием модели.</p> <p>Разбор принципов действия галогенных, газоразрядных, люминесцентных и</p>

		<p>светодиодных ламп с помощью простых экспериментов.</p> <p>Презентация о выбранном типе электроосветительного прибора, включая его принципы работы, преимущества и недостатки.</p>
Технология и Химия		
1	<p>«Химические волокна и их свойства.</p> <p>Ассортимент тканей из химических волокон».</p>	<p>Изучение свойств химических волокон может быть проведено с использованием информационно-коммуникативной технологии с использованием компьютера и интернет-ресурсов.</p> <p>Задание учащимся: изучить информацию о химических волокнах, таких как полиэфир, нейлон, акрил, полипропилен, на различных интернет-ресурсах.</p> <p>Подготовка краткой презентации о выбранном химическом волокне, включая его характеристики, свойства и области применения.</p> <p>Проведение простого лабораторного эксперимента с использованием образцов химических волокон для иллюстрации их свойств (например, растягивание, устойчивость к цветам).</p> <p>Задание 1.</p> <p>Найти соответствие (на доске с левой стороны закреплены карточки одна под другой, а справа карточки закреплены хаотично, вразнобой: необходимо найти пару.);</p>
	<p>Свойство ткани впитывать влагу</p> <p>Нить основы</p> <p>Простейшее переплетение</p> <p>Ткань состоит</p> <p>Ткачество</p> <p>Ткань меньше растягивается</p> <p>Нить утка</p> <p>Рисунок яркий и чёткий</p> <p>Прядение</p> <p>Хлопок, лён, джут и т.д.</p> <p>Нить состоит</p> <p>Ткачи</p> <p>Ткань имеет</p> <p>Кромка</p>	<p>Гигроскопичность</p> <p>Проходит вдоль кромки</p> <p>Полотняное</p> <p>Из нитей</p> <p>Получение ткани из пряжи</p> <p>По основе</p> <p>Проходит поперёк ткани</p> <p>На лицевой стороне</p> <p>Получение пряжи из волокон</p> <p>Растительные волокна</p> <p>Из ткацких волокон</p> <p>Работают на ткацких станках</p> <p>Лицевую и изнаночную стороны</p> <p>Неосыпающийся край ткани</p>
	<p>За правильный ответ вы получаете 2 карточки с цифрами и буквами, сложенные по порядку они позволят нам прочитать пословицу</p>	

	(учащиеся выполняют задание и составляют пословицу). Про нашу пряжу плохо не скажут.	
		<p>Задание 2.</p> <p>Из элементов, которые вы найдёте в конверте составьте схему (работа в парах), 1 или 2 девочки приглашаются к доске, где они тоже составляют схему (элементы находящиеся в конвертах позволяют собрать схему только по натуральным волокнам). По окончании работы проводится взаимопроверка.</p>
Биология + технология + химия		
	«Наши пищевые ресурсы»	<p>Обсуждение понятия «пищевые ресурсы» и их значение для человека и общества.</p> <p>Краткое введение в мир растений и животных как источников пищи.</p> <p>Обсуждение основных групп пищевых продуктов (мясо, рыба, молочные продукты, овощи, фрукты, зерновые и др.).</p> <p>Рассмотрение влияния человеческой деятельности на экосистемы, связанные с сельским хозяйством.</p> <p>Обсуждение основных химических компонентов пищи (белки, углеводы, жиры, витамины, минералы).</p> <p>Разбор химических процессов, происходящих в организме при усвоении пищи.</p> <p>Групповая работа по подготовке простых блюд, используя разнообразные пищевые продукты.</p> <p>Каждая группа представляет свое блюдо, обсуждение процесса приготовления и влияния технологии на сохранение питательных веществ.</p> <p>Обсуждение влияния технологии на качество пищи, сохранение питательных веществ и экологические аспекты производства продуктов.</p> <p>Такой интегрированный урок позволяет объединить биологические, химические и технологические аспекты изучения пищевых ресурсов, обеспечивая более полное понимание учащимися этой важной темы.</p>

Работа с комнатными растениями в процессе внеклассной работы и на уроках «Познание мира» позволяет учителю решать многие задачи:

- экологические факторы среды обитания растений;
- обсуждение основных экологических потребностей растений, таких как свет, влага, температура;
- изучение взаимодействия растений с окружающей средой и другими организмами.

Развитие трудовых и растениеводческих умений:

- организация практических занятий по уходу за растениями: полив, пересадка, обрезка;
- проведение опытов и экспериментов, например, изучение влияния различных условий на рост растений.

Формирование экологического сознания:

- поддержка наблюдательности и любознательности через систематическое ведение дневника роста растений;
- рассказ о важности растений для жизни на Земле и их влиянии на экосистемы.

Экологизация образовательной среды:

- украшение класса зелеными насаждениями, создание «уголка растений»;
- организация выставок и презентаций о растениях.

Оздоровление атмосферы класса:

- изучение роли растений в очищении воздуха от вредных веществ;
- совместное решение задач по созданию оптимального микроклимата в классе с помощью растений.

Такой подход позволяет не только обогатить учебный процесс, но и воспитывать ответственность за окружающую среду, формировать заботливое отношение к растениям и природе в целом.

Виды работ:

1. Ознакомление с комнатными растениями

Знакомство с комнатными растениями как с объектами природы, их названиями и внешними особенностями способствует развитию наблюдательности у детей.

Сенсорный опыт, игровые формы, творческие задания, эксперименты, создание «Уголка растений», посещение ботанического сада – это дополнительные методы и подходы, которые могут быть использованы учителем:

- позволить детям ощупывать листья, цветы и стебли растений, чтобы развивать их тактильные навыки;
- использовать разные текстуры растений для обогащения сенсорного опыта;
- организовать игры и задания, направленные на обнаружение и различение различных частей растения;

- организация тематических конкурсов на лучший рисунок или декоративное оформление горшков;
- с помощью взрослых создание из растений коллажи или композиции, акцентируя внимание на формах и цветах;
- проведение занятия рисования или лепки, вдохновленные комнатными растениями, чтобы развивать эстетическое восприятие;
- создание альбома растений, включая рисунки, фотографии и записи детей о каждом растении;
- устроить экскурсии (по возможности) в ботанические сады, где дети смогут увидеть богатство растительного мира.

Все эти методы способствуют более глубокому восприятию растений, развитию эстетического вкуса и формированию уважения к природе.

2. Ознакомление с правилами ухода за растениями

При ознакомлении обучающихся с правилами ухода за растениями мы предлагаем следующий план:

1. Название растения, место происхождения и климат, в котором оно растет в естественных условиях.
2. Расположение растения в зависимости от освещенности и температуры.
3. Влажность воздуха, почвы, полив растений.
4. Питание растения, его подкормка, почвенные и земельные смеси.
5. Воздушный режим, рыхление, мытье и удаление пыли с листьев.

Чтобы детям было легче запомнить общие принципы ухода за растениями в классе можно поместить в доступное место памятку по уходу за комнатными растениями.

Памятка по уходу за комнатными растениями

Привет, друзья! Теперь вы ответственные садоводы, заботящиеся о наших зеленых друзьях. Вот несколько важных советов по уходу за комнатными растениями:

1. Свет и Тень

Свет: растения любят свет, но не прямой солнечный свет. Поставьте их туда, где светло, но не очень ярко.

Тень: иногда растениям нужен отдых от света. Периодически убирайте их в тень.

2. Полив

Умеренный полив: вода – как дождик для растений. Не переусердствуйте! Лучше немного, но часто.

Проверка земли: перед поливом убедитесь, что верхний слой почвы уже подсох.

3. Тепло

Не холодно: растениям, как и вам, нужно тепло. Не ставьте их туда, где сильно холодно.

4. Влажность воздуха

Опрыскивание: летом можно опрыскивать растения водой. Это как свежий воздух для них.

5. Чистка листьев

Пыль с листьев: время от времени чистите листья от пыли, чтобы растение легче дышало.

6. Любовь и общение

Разговоры: разговаривайте с растениями! Они, как и вы, любят внимание.

7. Пересадка

Рост: когда растение растёт, ему нужен новый дом – пересаживайте его в больший горшок.

Помните, что каждое растение уникально, и оно вам расскажет, что ему нужно. Слушайте его внимательно! Ухаживайте и любите своих зеленых друзей. Удачи вам в садоводстве!

3. Опыты с растениями

Для того чтобы научить обучающихся начальных классов правильно ухаживать за растениями, можно поставить некоторые опыты.

Примеры интересных опытов, которые можно провести с младшими школьниками, чтобы научить их правильному уходу за растениями:

Опыт «Почвенное путешествие»

Цель: изучение структуры почвы.

Материалы: маленькие прозрачные пластиковые стаканы, земля, песок, камни, листья, вода.

Ход опыта: дети слоём насыпают в стаканы землю, затем песок, камни и листья. После этого они могут полить водой и наблюдать, как вода проходит через разные слои.

Опыт «Поливные потребности растений»

Цель: изучение потребности растений в воде.

Материалы: горшки с растениями, вода.

Ход опыта: дети могут экспериментировать с количеством воды, которое они поливают растения. За неделю они могут фиксировать изменения в росте и состоянии растений.

Опыт «Световые предпочтения растений»

Цель: понимание, как свет влияет на растения.

Материалы: горшки с растениями, яркий свет, тень.

Ход опыта: дети расставляют горшки с растениями в разные места – на окно, в тень, под лампу. Они могут отслеживать, где растения растут лучше.

Опыт «Определение вида почвы»

Цель: развитие навыков анализа почвы.

Материалы: образцы разных видов почвы (песок, глина, суглинок), лупа, лист бумаги.

Ход опыта: дети рассматривают образцы почвы под лупой, описывают их текстуру, цвет, наличие влаги.

Опыт «Об опасности для растений»

Цель: понимание влияния внешних факторов на растения.

Материалы: горшки с растениями, соль, пластиковая посуда.

Ход опыта: дети могут добавить небольшое количество соли в почву и наблюдать, как это влияет на рост растений.

Эти опыты помогут детям лучше понять потребности растений и развить навыки ухода за ними.

4. Урок «Размножение комнатных растений» может быть увлекательным и полезным для начальных классов. Вот план урока с различными активностями:

Цели урока:

- познакомить детей с разными методами размножения комнатных растений;

- развить навыки наблюдения и творческого мышления;

- обучить основам ухода за растениями.

Ход урока:

Обсуждение: что мы знаем о комнатных растениях? Какие растения у вас дома?

Теоретическая часть:

- разговор о разных методах размножения растений: через семена, черенки, деление куста, листовые черенки;

- пояснение каждого метода и его особенностей.

Практическая часть:

Станция «Семена»

- посадка семян комнатных растений в горшочки;

- обсуждение: как нужно ухаживать за растениями из семян?

Станция «Черенки»

- демонстрация процесса взятия черенка;

- практика: дать возможность детям самим взять черенок и посадить его.

Станция «Деление куста»:

- рассказ о том, как делить куст;

- практика: дать детям возможность самим попробовать разделить куст.

Станция «Листовые черенки»

- объяснение, как получить листовой черенок;

- практика: учащиеся сами создают листовые черенки и сажают их.

Совместная деятельность:

- создание «Книги размножения». Учащиеся рисуют и описывают каждый метод размножения в своей тетради.

5. Проблемы в выращивании растений

На неправильный подбор условий растения реагируют своим внешним видом. Это позволяет при внимательном осмотре определить недостатки в уходе за растением.

	Внешнее проявление проблемы	Причина плохого состояния растения
1	Отсутствие роста или очень вытянутые стебли с длинными междоузлиями. Листья и цветы мельче нормы. Нижние листья желтеют, засыхают и опадают	Недостаток света
2	Блеклый цвет листьев. Коричневые или серые пятна от ожогов на листьях. Листочки днем поникают	Избыток света
3	Листья сворачиваются, темнеют и опадают	Низкая температура
4	Быстро увядают нижние листья и цветы. Края листьев темнеют	Высокая температура
5	Вытянутые стебли и листья при хорошем освещении	Слишком теплый воздух
6	Листья быстро желтеют и опадают	Резкий скачек температуры, может быть, сквозняк
7	Мягкие участки с признаками гнили на листьях, плесень на цветках, коричневые, раскисшие корни	Избыток полива. Обеспечить доступ воздуха к корням
8	Поникшие и пожухлые листья, края листьев коричневые и сухие, опадение листьев, прежде всего, старых	Недостаток полива
9	Коричневые и сморщенные кончики и края листьев, опадание бутонов и листьев	Низкая влажность воздуха
10	Пятна серой гнили на листьях, стеблях и цветках	Слишком высокая влажность воздуха
11	Хлороз, то есть желтые пятна на листьях.	Недостаток азота
12	Задержка роста растения, скручивание листьев, красно-буро-фиолетовые пятна на листьях	Недостаток фосфора
13	Искажение формы листа. Коричневые пятна на краях листьев при сохранении зеленого цвета середины листа. Грибковые заболевания растения	Недостаток калия
14	Белая минеральная корка на поверхности почвы и керамических вазонов (при поливе мягкой водой). Коричневые пятна на листьях	Избыток минеральных веществ

Примерные виды работ при интеграция учебных предметов начального образования «Познание мира» и «Трудовое обучение»

№	Идеи и методы	Содержание работы
1	Проект «Мастерская исследователя»	<p>Разделить обучающихся на группы и дать каждой группе определенную тему для исследования. Например, одна группа может изучать растительность, а другая – животный мир.</p> <p>Каждая группу должна создать презентацию, включающую факты из предмета «Познание мира» и их применение в реальном мире через рисование или создание моделей в предмете «Трудовое обучение».</p> <p>Виды трудовой культуры, которые могут быть развиты в рамках проекта:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ответственность, принимая на себя различные роли в проекте и выполняя их согласно установленным срокам и требованиям; - понимание важности своего вклада в общий успех проекта способствует формированию ответственного отношения к своей работе; - проект поддерживает развитие творческого мышления учащихся. Решение проблем, поиск новых идей и создание уникальных проектов способствует формированию инновационного подхода к труду; - учащиеся могут экспериментировать, предлагать собственные идеи и решения, что способствует развитию творческого потенциала; - дети учатся работать в команде, взаимодействовать, обмениваться идеями, решать проблемы вместе и достигать общих целей; - учащиеся могут развивать навыки самостоятельной работы, принимая ответственность за часть проекта или за цели, которые они установили для себя; - учащиеся учатся систематизировать

		<p>информацию, проводить анализ данных и делать выводы на основе своих исследований;</p> <ul style="list-style-type: none"> - развиваются навыки обработки информации и логического мышления; - работа в команде способствует формированию уважения к труду других участников проекта; - формируется навыки работы с различными источниками информации, выбирать наиболее подходящие методы работы и совершенствовать свои навыки.
<p>«Мастерская исследователя» создает благоприятную среду для развития трудовой культуры обучающихся, обогащая их опыт, стимулируя творческое мышление и формируя ключевые навыки для успешного трудового самоопределения.</p>		
<p>2</p>	<p>Коллективные проекты</p>	<p>Задача состоит в создании общего проекта, например, создание экосистемы в миниатюре. Дети могут работать вместе над разными аспектами: изучение растений, создание моделей животных и построение макета экосистемы.</p> <p>Примерные виды коллективных проектов:</p> <ul style="list-style-type: none"> - экосистема школьного двора. Изучение живой природы, растений, насекомых и экосистем. Создание совместными усилиями школьной мини-экосистемы. Дети могут заниматься посадкой растений, ухаживать за ними, изучать влияние на окружающую среду; - кулинарное исследование. Изучение различных продуктов, их происхождение, свойства и значение для здоровья. Создание кулинарных проектов, приготовление блюд из натуральных и полезных продуктов. Работа в команде над созданием меню; - исследование времен года. Изучение циклов природы, изменений во времени года, влияния на растительность и животный мир. Создание коллективного проекта «Календарь природы». Дети могут изготовить иллюстрации, использовать различные материалы и создать календарь, отражающий особенности каждого времени года:

Продолжение таблицы

		<ul style="list-style-type: none"> - технологии будущего. Изучение современных технологий, их влияние на общество, будущее развитие. Создание проекта «Технологии будущего». Дети могут рисовать и описывать, какие технологии могут появиться в будущем, а также создавать модели; - экологическое исследование. Изучение экологических проблем, принципов устойчивого развития. Создание проекта «Зеленый класс». Дети могут провести исследование, как сделать свой класс более экологически устойчивым, внедрить проекты по уменьшению отходов и экономии ресурсов; - исследование традиций. Изучение традиций и обычаев разных культур. Создание проекта «Мир в традициях». Дети могут рассказать о традициях своей семьи, изготовить традиционные ремесла или предметы.
<p>Эти проекты позволяют учащимся применять и интегрировать знания из разных областей образования, развивать творческое мышление, а также осознавать взаимосвязи между предметами «Познание мира» и «Трудовое обучение».</p>		
3	Игровой метод	Создать обучающую игру, в которой обучающиеся могут применить свои знания о природе и трудовом обучении. Например, «Экосистемный квест» или «Производство экологических игрушек».
<p>«Экосистемный квест» – это увлекательная и образовательная игра, которая позволяет детям исследовать и понимать принципы экосистем в природе.</p>		
		<p>Ход игры: Введение:</p> <ul style="list-style-type: none"> - объяснить детям, что они отправятся в увлекательное приключение, чтобы исследовать экосистемы и их важность для окружающего мира; - представить основные понятия экосистемы: продуценты, консументы, разложители, цепи и пирамиды питания; - разделить учащихся на группы. Каждая группа представляет собой небольшую

Продолжение таблицы

		<p>экосистему, и каждый участник группы занимает определенную роль (например, растение, животное, разложитель);</p> <ul style="list-style-type: none"> - каждой группе выдается набор заданий и целей. Задания могут включать в себя исследование определенного типа экосистемы (лес, водоем, поляна) и выявление влияния человеческой деятельности; - группы исследуют свои экосистемы. Дети могут использовать ресурсы класса, библиотеки или даже провести небольшие экскурсии для сбора информации; - в ходе исследования группы также создают модели своих экосистем с использованием доступных материалов; - каждая группа собирает информацию и готовит презентацию; - в ходе презентации объясняет важность своей экосистемы; - рассматривает взаимодействие между организмами и выявляет факторы, влияющие на равновесие экосистем; - группы представляют свои презентации перед классом. Это позволяет детям поделиться своими знаниями, умениями и творческими решениями; - после каждой презентации проводится обсуждение. Задавать вопросы, чтобы проверить понимание детьми взаимосвязей в экосистемах, а также обсудить влияние человеческой деятельности.
<p>Провести рефлексию, позволяя детям высказать свои мысли и впечатления от игры. Оцените их участие и творческий подход к решению задач.</p> <p>Игра «Экосистемный квест» способствует не только усвоению знаний о природе, но и развивает командные навыки, творческое мышление и понимание взаимосвязей между различными компонентами экосистем.</p>		
4	Полевые исследования	<p>Организация экскурсии и полевые исследования в природные зоны, где дети могут наблюдать и изучать живую природу, а затем использовать эти наблюдения для создания своих проектов в классе</p>
<p>Полевые исследования в интегрированных уроках по предметам «Трудовое</p>		

	<p>обучение» и «Познание мира» в начальных классах могут быть захватывающим и эффективным методом обучения, который позволяет детям прямо взаимодействовать с окружающим миром.</p>	
		<p>Посещение ремесленного мастерского:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изучение базовых навыков ручной работы, например шитья, вышивания или лепки; - рассмотрение традиций и истории ремесел, а также их влияния на различные культуры; - экскурсия на ферму или в сад. Освоение навыков сельского хозяйства, уход за растениями или животными; - изучение циклов роста растений, роли животных в экосистеме, а также понимание процессов производства продуктов; - экологический квест в парке. Создание простых инструментов для изучения природы, например бинокля или лупы; - исследование разнообразия растений и животных в парке, изучение экосистемы и ее влияния на биоразнообразие; - уроки в природной лаборатории. Создание простых научных инструментов, например термометров или ветромеров; - проведение исследований в природной лаборатории, изучение различных явлений, таких как погода, сезонные изменения и их воздействие на окружающую среду; - изучение архитектуры и строительства. Освоение базовых навыков построения, использование строительных материалов; - Рассмотрение архитектурных стилей, исследование влияния строений на окружающую среду. - уроки по изучению традиционных ремесел. Создание ремесленных изделий, таких как вязание, ткачество, или работа с глиной; - изучение традиций и истории ремесел, их роль в формировании культурного наследия;
<p>В ходе полевых исследований учащиеся могут активно участвовать в обучении, применяя свои знания и навыки к реальным ситуациям, что способствует более глубокому пониманию и усвоению материала.</p>		

Примеры внеклассных мероприятий

- Внеклассное мероприятие «Реклама прочитанной книги о людях труда».

Этот вид внеклассной работы предполагает проведение проектной деятельности, в рамках которой учащиеся создают и представляют свои проекты. Для реализации данного мероприятия предлагаем следующий план:

- формирование групп. Разделить класс на небольшие группы по 2-4 человека. Каждая группа выбирает профессию, которая вызывает у них интерес;
- выбор профессии. Группы выбирают любую профессию, которую они хотели бы исследовать и представить. Это может быть связано с различными областями труда, например, медицина, искусство, наука, технологии и др.;

- изучение литературы. Каждая группа должна прочитать книгу, связанную с выбранной профессией. Книги могут быть художественными произведениями, биографиями, научными исследованиями или историческими рассказами;

- разработка проекта. Группы разрабатывают проект, включая информацию о профессии, основные черты характера, навыках и достижениях представителей этой профессии;

- создание рекламы. Обучающиеся разрабатывают рекламу для прочитанных книг. Это может быть в виде постера, презентации, ролика или даже мини-спектакля:

- презентация. Группы представляют свои проекты перед классом или школьной аудиторией. Презентации могут включать в себя описание профессии, интересные факты, а также рекомендации для тех, кто интересуется этой профессией;

- обсуждение и оценка. После презентаций проводится обсуждение, в ходе которого учащиеся могут делиться впечатлениями, задавать вопросы и обсуждать свои интересы. Можно также предусмотреть систему оценок за качество презентации и глубину исследования.

В завершение мероприятия можно организовать выставку, на которой будут представлены проекты и реклама прочитанных книг о людях труда.

Это мероприятие не только развивает навыки исследования и презентации, но и позволяет учащимся лучше понять мир труда через призму литературы и культуры.

- Внеклассное мероприятие «Реклама прочитанной книги о людях труда».

Для подготовки к мероприятию отводится один месяц. При необходимости дети могут проконсультироваться с классным руководителем. Учащиеся распределяют между собой задачи и роли. Строгих инструкций по выполнению задания нет, дети проявляют креативность, инициативу и умение убедительно

излагать информацию. Данный проект может быть реализован в рамках проекта «Читающая школа», который реализуется во всех школах Казахстана.

Задания:

1) создать буклет, плакат или небольшую выставку персонажей на основе прочитанного художественного произведения;

2) провести беседу о людях труда в рамках полученных знаний в данной серии произведений;

3) поделиться впечатлениями о прочитанной книге;

4) разыграть небольшой отрывок этого произведения (придумывание костюмов с участием родителей учащихся);

5) объяснить и доказать одноклассникам, почему им следует прочитать именно эту книгу.

Данное внеклассное мероприятие направлено на повышение эмоционально-ценностных отношений учащихся о людях труда, книгах, читательской самостоятельностью и читательским мышлением.

- Внеклассное мероприятие «В мире профессии»

Обучаемся рекомендуется написать рассказ или сказку основываясь на собственных мыслях и информации, полученной из прочитанных произведений, просмотренных фильмов и различных источников информации, и сделать свою работу интересной и привлекательной.

Мероприятие может быть организован следующим образом:

- выбор профессии. Обучающиеся выбирают профессию, которая вызывает у них интерес. Это может быть связано с детскими мечтами, впечатлениями от прочитанных книг, увиденных фильмов или знакомства с представителями различных профессий;

- исследование материалов/ источников информации. Обучающиеся изучают информацию о выбранной профессии, используя различные источники. Это может быть литературные произведения, статьи, фильмы, интернет-ресурсы и рассказы людей, занимающихся данной профессией;

- разработка сюжета. На основе полученной информации обучающиеся разрабатывают сюжет для своего рассказа или сказки. Они могут включить в него элементы приключений, описания профессиональных задач, особенностей и интересных моментов, связанных с выбранной профессией;

- творческая работа. Обучающиеся начинают творческую работу, т.е. написание своих рассказов или сказок, используя полученные знания и свои собственные идеи. При этом стимулируется развитие языковых и литературных навыков;

- оформление работы. Работы обучающихся оформляются с учетом творческого подхода. Это может включать в себя иллюстрации, рисунки нарисованные самими детьми или готовые картинки, дополнительные материалы, используемые для исследования, и другие творческие элементы;

- литературный вечер. Организация литературного вечера, на котором учащиеся делятся своими работами. Это мероприятие может включать в себя чтение рассказов, обсуждение и ответы на вопросы, поступившие от зрителей;

- оценка и анализ. В конце мероприятия учащиеся могут взаимно оценить работы своих одноклассников и провести обсуждение, выявляя сильные стороны и давая конструктивные советы.

Это мероприятие не только стимулирует творческое мышление и литературные навыки учащихся, но и позволяет им более глубоко погрузиться в мир профессий через призму своих творческих замыслов.

На подготовку данного мероприятия отводится определенное время (например, один месяц). После подготовки дети представляют свои работы всему классу, а слушатели рассказывают о понравившихся частях произведений друг друга. При этом ценится уникальность оформления рассказа или сказки.

Обучающиеся демонстрируют свое воображение, креативность и навыки публичных выступлений.

После внеклассной работы педагог вместе с учениками организует свою «домашнюю» библиотеку, чтобы они могли в любое время перечитать произведения о любимых профессиях.

Данное внеклассное мероприятие направлено на повышение эмоционально-ценностного отношения учащихся к книгам, на проработку чтения книг, к миру профессий, на понимание различий между профессиями, на расширение читательской самостоятельности и читательского мышления.

- Интерактивное упражнение «Лучший мотив»

Цель упражнения: помочь участникам на практике понять особенности осознанного выбора профессии.

Инструкция: «Наша задача – выбрать наиболее правильный мотив выбора профессии, то есть ту главную причину, по которой все люди должны выбирать себе профессию».

Список мотивов включает 16 фраз:

1. Возможность получить известность, прославиться.
2. Возможность продолжать семейные традиции.
3. Возможность продолжать учебу со своими товарищами.
4. Возможность служить людям.
5. Заработок.
6. Значение для экономики страны, общественное и государственное значение профессии.
7. Легкость поступления на работу.
8. Перспективность работы.
9. Позволяет проявить свои способности.
10. Позволяет общаться с людьми.
11. Обогащает знаниями.
12. Разнообразная по содержанию работа.
13. Романтичность, благородство профессии.

14. Творческий характер труда, возможность делать открытия.

15. Трудная, сложная профессия.

16. Чистая, легкая, спокойная работа.

Необходимо, чтобы выбранный мотив удовлетворял всех участников обсуждения.

Источник: <https://iro23.ru/wp-content/uploads/2022/10/2-6.pdf>

- Профориентационная игра «20 000 дней»

Цель игры: осознать свой жизненный план, построение или вынесение во внешний план иерархии ценностных ориентаций, а также их «апробирование» в столкновении с «реалиями» игровой ситуации.

Данную игру можно причислить к процедурам и техникам с условным названием «техники линии жизни». Общим для них является то, что участнику предлагается представить значительный промежуток его жизни, как прошлой, так и будущей. Разница заключается в том, какой цели служит этот прием. В данном случае линия жизни – вспомогательное средство для доведения до сознания участников игры двух основных идей:

1. Жизненные достижения растянуты по времени.

2. Жизненные достижения требуют наиболее ценного капитала, которым располагает человек – времени.

Первая идея кажется удивительной особенно для подростков – им кажется, что всего через несколько лет вполне реально достижение не только выдающегося материального благополучия, но и других ценностей в масштабах, которые редко достигает человек в молодом возрасте.

Вторая идея часто кажется надуманной и вызывает сопротивление, особенно в современной России, где важнейшей ценностью представляются деньги.

Данная игра носит характер ориентировочной деятельности, а не направлена на развитие умения строить адекватные и реалистичные планы и распоряжаться своим временем.

Ход игры: Участниками игры становятся 4-8 человек. Возможно проведение данной игры с группой 16 человек, в таком случае остальные 8 участников становятся либо зрителями, либо присоединяются к другим участникам и образуют пару, выступающую как единая команда. По времени игра занимает примерно 1,5 – 2 часа. В качестве реквизита и оснащения для проведения игры понадобятся наборы игровых карточек с обозначениями ценностей, доска для фиксации «жизненного пути» участников, игровые столы, за которыми располагаются игроки.

Участникам предлагается «проиграть» свой жизненный путь: наметить основные ценности, которые каждый собирается приобрести в игре, а также затратить усилия для их достижения. Начальная фаза игры совпадает с началом игры «Аукцион ценностей», когда ведущий предлагает участникам список жизненных ценностей, в котором нужно оценить каждый пункт по степени важности. Затем ведущий по правилам, аналогичным правилам «Аукциона

ценностей», подсчитывает игровую «цену» и количество ценностей, которые будут разыграны. Затем участникам также предлагается составить «план жизни» по достижению ценностей. Далее ведущий информирует, что средний срок оставшейся жизни участников – около двадцати тысяч дней. Основной платой за ценности служит время, которое участники потратят на их достижение. Стоимость каждой ценности списка выписывается на доске. Затем участникам предоставляется возможность изменить свои планы в соответствии с объявленными «ценами».

В ходе основной фазы игры ведущий объявляет наступление очередного временного промежутка протяженностью в две тысячи дней (около 5 лет).

Каждый участник называет ценность, на которую он тратит это время. Если количество затраченного времени совпадает с «ценой», участник приобретает ценность. Если количество имеющихся ценностей, меньше желающих их приобрести, организуется аукцион, на котором претенденты используют свое будущее время.

Спустя 10 000 дней (середина жизни) «стоимость» отдельных ценностей изменяется (например, цена таких ценностей как «Здоровье», «Образование» повышается, а «Мудрость» снижается). Ведущий может обосновать это естественными закономерностями – организм человека со временем теряет свои способности, в более старшем возрасте сложнее учиться и т.п.

Ход игры отражается на доске. По окончании игры организуется обсуждение, каждый участник рассказывает о своей жизни. Ведущий может предложить оценить «прожитое» по разным шкалам – удовлетворенность, ценность для других, соответствие той или иной профессии и другим.

Источник: <https://iro23.ru/wp-content/uploads/2022/10/2-6.pdf>

- Деловая игра «Кадровый вопрос»

Цели:

- формирование информационного пространства.
- знакомство с новыми профессиями на рынке труда;
- знакомство с конкурентоспособными профессиями;
- развитие навыков целеполагания и планирования.

Сегодня на занятии вашему вниманию предлагается деловая игра

«Кадровый вопрос». Речь пойдет о создании своего бизнеса. Вам необходимо разделиться на группы по 3 – 4 человека. Каждая группа получит бланки с инструкцией, с кратким описанием профессий, профессий, востребованных на рынке труда и профессий, не пользующихся спросом, а также конкурентоспособных профессий в данное время на рынке труда.

Время работы – 25 минут.

Инструкция:

1. Из списка предложенных профессий нужно выбрать те, которые относятся к фармацевтическому бизнесу и необходимы для решения задач бизнеса. Ваш бизнес: фармацевтическое производство и продажа лекарств.

Подсказка: задача выбора упрощается, если вы для начала ознакомитесь с информацией о профессиях, а затем выстроите схему «движения товара» (От производителя к потребителю. Помните, вы реализуете товар!) На листе запишите выбранные профессии.

2. Придумайте «бренд» (торговую марку и кредо) своей компании». Информация о «бренде» в списке профессий.

3. Вакансии выбранных вами профессий должны быть заполнены конкретными людьми. Пусть это будут ваши одноклассники, личностные качества которых отвечают требованиям выбранных профессий.

Подсказка: для того чтобы сделать выбор, необходимо оценить требования, которые профессия предъявляет к личности человека, и сопоставить с его возможностями.

4. Не забудьте об «информационном поле» – вашему делу нужна «раскрутка»! Разработайте программу рекламной акции.

5. Защита проектов.

Ведущий: Время вышло. Давайте послушаем первую команду.

При обсуждении ребята говорят о том, что нового они узнали из сегодняшнего занятия, делятся своими впечатлениями от работы. Ведущий поддерживает дискуссию участников.

Комментарий и рекомендации:

Занятие больше похоже на автономный игровой тренинг по развитию навыков целеполагания и планирования. Проходит в атмосфере творческого и эмоционального подъема и вызывает искренний интерес у участников. Помимо того, учащиеся знакомятся как с малоизвестными профессиями, так и с традиционными, профессиями, не пользующимися спросом, но востребованными. Учащиеся соотносят требования, которые предъявляет профессия с возможностями человека.

Информация о профессиях дана в разных ключах. Это сделано того, чтобы учащиеся имели возможность делать осознанный выбор, сопоставляя информацию о профессиях. Для этого учащимся раздают две карточки: одна – с детализированной характеристикой профессии (например, повар-кондитер), а другая – с обобщенной (например, пиар-менеджер). Участникам необходимо выделить требования, которые предъявляет эта профессия к личности кандидата.

Для того чтобы занятие не было затянутым, ведущему, необходимо быть предельно лаконичным и собранным. На этом занятии вы должны быть «командиром», отдающим «приказы», строго следить за игрой дисциплиной, а также жестко нормировать время работы. В ходе обсуждения необходимо обратить внимание на требования профессии к личности кандидата. Выбор одноклассниками друг друга должен быть мотивированным (обоснованным).

Источник: <https://iro23.ru/wp-content/uploads/2022/10/2-6.pdf>

- Следующий вариант мероприятия «В мире профессий» пройдет по-особому, где класс превратится в сказочный мир профессий, а дети станут сказочными персонажами. Класс можно разделить на несколько групп. Каждый

ребенок может выбрать, в какой группе он будет и что принесет на мероприятие. Мероприятие начнется с ознакомления с выставкой книг и картин о профессиях, трудящихся. Учащиеся представляют свои книги, готовые картинки или картинки, нарисованные от руки, которые они принесли из дома.

Можно предложить конкурс «Найди профессию» («Угадай профессию»). Учитель читает описание профессии, а дети должны назвать название и какую-то особенность этой профессии. Победителю может быть вручен цветной жетон (круг, вырезанный из цветной бумаги).

Конкурс «Найди профессию» или «Угадай профессию» предоставляет учащимся возможность познакомиться с различными профессиями, а также развивает их кругозор и креативное мышление. Предлагаем дополнительные идеи, которые можно использовать в рамках этого конкурса:

- интересные описания. Учитель может подготовить краткие, но интересные описания профессий, включая особенности работы, неожиданные факты и т.д.;

- использование звуковых эффектов. Добавление звуковых эффектов, связанных с той или иной профессией, может сделать конкурс более увлекательным;

- визуальные подсказки. Для улучшения опыта можно использовать визуальные подсказки, такие как изображения символов профессий, инструментов, формы одежды и т.д.;

- викторина с бонусами. Для участников, которые смогли правильно угадать профессию, можно предоставить дополнительные вопросы, чтобы расширить их знания о выбранной профессии;

- тематические карты и плакаты. Создание тематических карт или плакатов с изображениями профессий может быть замечательным визуальным поддерживающим материалом;

- командный конкурс. Разделение учащихся на команды и предоставление возможности обсуждения перед ответом может способствовать взаимопомощи и обмену знаниями;

- приглашение специалистов, связанных с определенными профессиями, для подготовки интересных описаний и заданий может углубить понимание учащихся;

- создание журнала профессий. По завершению конкурса можно предложить учащимся создать свой собственный «Журнал Профессий» с краткими описаниями профессий, которые они изучили;

- каждая группа представляет свой заранее подготовленный и обсужденный рассказ по специальности, а «зрители» должны правильно произнести его название. За правильный ответ дети получают жетон. Группа с наибольшим количеством жетонов называется победителем.

- творческая работа. У каждой группы большой лист бумаги, цветные карандаши, мелки, фломастеры. Дети выстраивают свою «область специальностей», где появляются специалисты;

- совместная работа и взаимопомощь учащихся. Затем группы показывают свои работы и каждый ученик рассказывает историю о изображенном им персонаже. Групповая работа позволяет каждому ребенку испытать самовыражение через эмоциональные потрясения. Совместная эмоциональная тревога объединяет детей, служит основой развития межличностных отношений.

Помните, что основная цель – сделать мероприятие увлекательным и образовательным, побуждая детей интересоваться миром профессий.

Предлагаемая внеклассная деятельность направлена на повышение эмоционально-ценностного отношения учащихся к миру профессий, труда и книг, понимание жанровых различий, расширение читательской самостоятельности и читательского мышления.

- Проект «Веселая перемена». Цель: развитие навыков чтения книг и чтения стихов на переменах (1-11 классы).

Проект «Веселая перемена» предлагает инновационный подход к развитию навыков чтения книг и стихов.

Данное мероприятие реализуется в рамках проекта «Читающая школа», но в основе этого проекта лежит труд, трудолюбие, выбор профессии, уважение к людям труда и т.д., рекомендуем связывать цели с реализацией воспитания культуры труда.

Чтение стихов в перерывах между занятиями. Тематика стихов должна быть ориентирована на воспитания трудолюбия, культуры труда и выбора профессии.

Предлагаем примерные виды реализации данного мероприятия:

- в форме игры «Жмурки».

Учитель раскладывает на столе разные книги и предлагает детям подойти с завязанными глазами (или обложку книги можно обернуть плотной бумагой), взять любую книгу и прочитать ее на перемене. Учащиеся могут взять книгу домой и прочитать ее.

- выбор литературных произведений. Совместно с учащимися выбрать литературное произведение и стихи, которые будут интересны и подходят для разного возраста. Можно ориентироваться на предпочтения учащихся или предложить им голосовать за конкретные книги;

- чтение вслух и обсуждение. Предложить учащимся читать вслух выбранные произведения и после этого обсуждать их в форме круглого стола. Это способствует развитию навыков анализа, обмену мнениями и формированию критического мышления;

- минуты поэзии. Чтение стихов поэтов входящих в содержание учебных программ (выбирать стихи которых нет в учебнике).

- чтение пословиц, поговорок, загадок, представленных в форме стихотворения.

- Марафон профессией – это группа массовых мероприятий, объединенных общей темой. Идея «Марафон профессий» звучит увлекательно и

позволяет объединить учащихся, их родителей и учителей в интересных интеллектуальных и творческих соревнованиях.

Название вида спорта определяет прохождение определенной дистанции от начала до конца, наличие препятствий, характер соревнований. Интеллектуальные вопросы и творческие задания, различные конкурсы (должно быть установлено однодневное время марафона) составляют программу марафона. В марафоне могут принять участие и родители обучающихся, и учителя школы.

Примерный план проведения марафона:

- определение темы. Выбрать основную тему для марафона, например, «Мир профессий» или «Открытие талантов». Это станет фундаментом для всех заданий и конкурсов;

- участникам предстоит преодолеть дистанцию, состоящую из множества соревнований. Например: «Напишите открытое письмо своей будущей профессии» (может быть картинка-иллюстрация или аппликация);

- дистанция и препятствия. Ассоциировать дистанции и препятствия с основной темой. Например, «Профессиональная дистанция» может включать различные задачи и вопросы, связанные с разными профессиями;

- интеллектуальные вопросы. Подготовить серию интеллектуальных вопросов, касающихся разных сфер деятельности. Вопросы могут быть разного уровня сложности, что добавит интерес к соревнованиям;

- «Профессия, которая мне очень нравится» (краткое описание профессии, которая нравится или о том почему она нравится; описать основные особенности профессии и т. д.);

- «Викторина» (ответы на вопросы по содержанию специальности);

- творческие задания. Включить творческие задания, такие как создание коллективных проектов, презентаций, иллюстраций, отражающих особенности выбранных профессий;

- конкурсы. Разнообразные конкурсы, такие как лучшая театральная постановка, музыкальное выступление, шоу-программа связанная с профессиями и требованиями по этой же профессии.

- участие родителей и учителей. Предложить родителям и учителям активное участие, например, в качестве жюри или участников конкурсов. Это укрепит взаимосвязь между школьным сообществом;

- подведение итогов и награждение. В конце марафона провести церемонию подведения итогов и награждения участников и победителей. Создать необычные награды, например, «Лучший режиссер» или «Самый творческий коллектив».

Фото и видео отчет. Создать фото- и видео отчет о марафоне, которым можно поделиться с участниками и опубликовать на сайте школы или в социальных сетях.

Этот марафон не только позволит учащимся развиваться в интеллектуальном и творческом плане, но и усилит взаимодействие между

учениками, родителями и учителями в рамках увлекательного и образовательного события.

- «Литературное караоке» – конкурс выразительного чтения с музыкальным сопровождением (тема должна быть связана с трудом, трудящимися, профессиями).

Цель – повысить интерес и любовь учащихся к поэзии.

Аудитория, охваченная в мероприятие: учащиеся, родители, учителя (может быть организована индивидуально в зависимости от возрастных особенностей учащихся).

Это как в караоке – играет музыка, а участники читают стихи. Данное мероприятие может проводиться по случаю дня специальности, именин ветерана труда или в соответствии с программой учебных предметов.

Учащийся, выразительно читающий стихотворение, не знает заранее, под какую музыку он будет читать свое стихотворение, он должен стараться читать его в ритме музыки, только тогда осуществится литературно-музыкальное чудо поэзии. Помимо классических мелодий, для музыки можно использовать и современные мелодии [10].

- Имена ветеранов труда в названиях улиц (исследовательский интернет-проект)

Исследовательский интернет-проект «Имена ветеранов труда в названиях улиц» предполагает исследование и документирование улиц, которые были названы в честь ветеранов труда. Этот проект может быть интересным и познавательным, а также способствовать сохранению исторической памяти.

Содержание проекта: названия улиц, как и другие топонимы, принадлежат к историческому наследию любого региона. Название является не только «визитной карточкой» улицы или проспекта, но и своеобразным памятником эпохи ее зарождения. Благодаря реализации данного проекта учащимся будет предоставлена возможность познакомиться с карьерным путем ветеранов труда по названиям улиц, познать мир профессий, уважать их труд.

Участники проекта – учащиеся 5-11 классов, родители, учителя.

Виды проводимых работ:

- выбор темы. Определить конкретную тему для исследования, например улицы, названные в честь ветеранов труда в определенном городе, регионе или стране.

- составление списка имен. Составить список имен ветеранов труда. Это может потребовать обращения к архивам, местным историческим обществам, публичным источникам и т.д.;

- поиск информации. Изучить жизненные истории выбранных ветеранов труда. Это включает в себя их вклад в общество, достижения, моменты, которые привели к названию улицы в их честь;

- создание базы данных. Составить базу данных с информацией о каждом ветеране труда, включая имя, биографию, фотографии, место работы и заслуги;

- исследование географии. Изучить географию улиц и их местоположение. Восстановить хронологию исторических событий, которые привели к присвоению имени ветерана труда.

- участники проекта проводят небольшие исследовательские работы;

- визуализация данных. Создать визуализацию данных, например, интерактивную карту, где пользователи могут изучать расположение улиц и узнавать истории ветеранов;

- обработка в любом электронном формате (текст, презентация, фото, аудио, видеозапись);

- проведение интервью. По возможности провести интервью с современными жителями улиц, названных в честь ветеранов труда. Цель – собрать мнения и воспоминания о них.

- результаты работы можно разместить в специальном разделе сайта школы;

- создание сайта или веб-платформы. Разработать веб-сайт или веб-платформу, для размещения результатов исследования, базу данных и визуализации для доступа широкой аудитории.

В результате участники проекта получают возможность познакомиться с историей родного города/села, особенностями названия улицы, а также жизнью ветерана труда, родом профессии. Данный исследовательский проект не только сохранит историю улиц, названных в честь ветеранов труда, но и подчеркнет их важный вклад в общество и развитие региона.

- «День рождения профессий» – внеклассное мероприятие.

Содержание мероприятия: мероприятие можно привязать к любому дню профессий. Учащиеся 1-11 классов общеобразовательных школ знакомятся с профессиональными праздниками на протяжении всего учебного года. «День рождения профессии» – завершение проекта. В этот день дети показывают результат своего творчества на различных примерах:

- «лучшее театральное представление» – ознакомление с профессией. Постановка или объяснение целей мероприятия; краткий обзор различных профессий (краткое описание обязанностей и роли каждой профессии); мастер-класс по созданию костюмов или декораций; демонстрация работы с освещением на сцене; разделение участников на группы и выполнение небольших театральных номеров

Это мероприятие позволит учащимся не только ознакомиться с разными профессиями, но и активно участвовать в творческом процессе, развивая свои навыки и интерес к профессии. Примерный план проведения мероприятия:

- выбор профессий. Каждый класс или группа учащихся выбирает профессию, которую они хотели бы представить на «Дне рождения профессий». Это может быть любая профессия, начиная от врачей и учителей до астрономов и пилотов;

- оформление классных комнат. Каждый класс оформляет свою классную комнату в стиле выбранной профессии. Это может включать в себя постеры,

реквизиты, модели инструментов и атрибутов, характерных для данной профессии;

- «лучшая презентация по ознакомлению с профессией». Учащиеся готовят небольшие презентации о выбранной профессии, рассказывают о ее важности, обязанностях и интересных фактах.

Мастер-классы, связанные с wybranными профессиями, например, изучение основных навыков, необходимых для данной профессии;

- ролевые игры. Организация ролевых игр, где учащиеся могут сыграть роли представителей различных профессий. Это поможет им лучше понять, каково быть врачом, пожарным или дизайнером;

- тематические стенды. Создание тематических стендов, где учащиеся могут выставить свои проекты, рисунки или информацию о выбранной профессии;

- игры и конкурсы. Проведение игр и конкурсов, связанных с темой профессий. Например, игра «Угадай профессию» или творческие конкурсы.

- викторина. Проведение викторины, включающей вопросы о различных профессиях. Это может быть интересным и образовательным моментом;

- гостевые лекции и презентации. Приглашение специалистов из различных профессий для проведения гостевых лекций или презентаций. Это позволит учащимся задавать вопросы и узнавать о профессиях из первых уст;

- «Стена мечты». Поощрение учащихся рассказать о своих мечтах и желаемых профессиях, создавая «Стену мечты» с изображениями будущих профессий.

- экскурсии в предприятия;

- встреча со специалистами разных профессий;

- ознакомление с презентациями, создание альбома «День рождения профессии», разработанные учащимися.

В содержание мероприятия могут входить иллюстрации, комментарии детей к прочитанным книгам, а также собственные стихи и рассказы, связанные с этой темой.

Основная цель проекта – воспитать у детей уважение к людям труда, трудолюбию, помочь им в выборе профессии, поддержать интерес к чтению книг, поддержать новые методы привлечения их к чтению. Дети получают возможность ознакомиться с произведениями отечественных и зарубежных авторов, знакомясь с профессиями. Одним из важных аспектов является то, что у детей появится возможность открыто и очно поделиться своими впечатлениями от прочитанных книг и других источников, проявить свои творческие способности.

Игра «Аукцион профессий»

Цель игры – сформировать знания и представления учащихся о мире профессий, изучить направление их профессиональных интересов.

Игра «Аукцион профессий» – увлекательный и образовательный способ познакомить учащихся с различными профессиями и помочь им определить направление своих профессиональных интересов.

Игра предназначена для учащихся 5-7 классов. Игра проводится после ознакомления учащихся с видами специальностей по школьным предметам (по классификации Е. Климова. Игра может проводиться как на уроках, так и во внеклассной деятельности, во время различных соревнований.

Каждой команде понадобится доска, карандаши (определенного цвета для каждой команды), деревянный молоток, будильник и призы для каждой команды для составления списка специальностей. Продолжительность – 15 минут.

Ход игры. Класс делится на 3 команды. Представители каждой команды жребием выбирают вид специальности. Виды профессий

«Человек – Человек»	«Человек – Техника»
«Человек – Знаковая система»	«Человек – Природа»
Человек – художественный образ	

Инструкция командам: в течение 10 минут члены команды должны назвать как можно больше профессий согласно выбранным направлениям.

Члены команды по очереди рассказывают:

- сначала представитель первой команды называет специальность, затем второй команды, а затем третьей команды. Игра продолжается в таком порядке.

Ведущий игры отмечает каждый указанный вариант специальности, ударяя по столу деревянным молотком. На доске написаны названия специальностей (каждая группа пишет «свою» специальность «своим» цветом). Если ни у одной команды нет другой возможности, после третьего удара молотка прозвучит сигнал тревоги. Побеждает та команда, игроки которой назовут больше всего профессий.

Игру можно усложнить – рассказать о предъявляемых требованиях к специалистам этой профессий.

Самые активные участники «Аукциона», назвавшие наибольшее количество специальностей и открывшие новые специальности, будут награждены специальными призами.

Второй вариант проведения игры.

- выбор профессий. Составить список разнообразных профессий, которые могут заинтересовать учащихся. Включить представителей разных отраслей: медицина, наука, искусство, спорт, технологии и др.

- оформление аукционного зала. Оформить класс или зал в стиле аукциона: вывески с номерами лотов (профессий), доска с ходом торгов, место для аукционера и участников;

- подготовка лотов. Каждая профессия представляет собой один «лот». Напишите краткое описание каждой профессии, включая обязанности, навыки, и интересные факты.

Ход игры

Введение и правила игры. Объявить о начале аукциона и рассказать учащимся о правилах игры. Объяснить, что они будут торговаться за профессии, а целью является формирование своего списка профессиональных интересов.

Торги за профессии. Аукционер представляет первый лот (профессию), и учащиеся начинают торговаться за нее, могут использоваться «игровые деньги» или другие символы ставок.

Разъяснение профессии. После того как учащийся выигрывает лот, дается время для краткого разъяснения профессии и обсуждения. Те есть рассказать интересные факты о профессии (чем занимается, ключевые навыки специалиста, как можно стать этим специалистом, тренды и направления данной профессии и т.д.).

Переход к следующему лоту. Процесс для каждой профессии повторяется. Учащиеся могут торговаться, обсуждать свои выборы и рассказывать о том, что они узнали о каждой профессии.

Завершение аукциона. Когда все лоты разыграны, завершить аукцион и пригласить учащихся поделиться своими впечатлениями. Обсудить, какие профессии вызвали наибольший интерес.

Рефлексия. Попросить учащихся записать свои рефлексии о профессиях, которые они выбрали, и почему эти профессии заинтересовали их.

Игра «Аукцион профессий» помогает учащимся не только узнать больше о различных профессиях, но и развить навыки коммуникации, принятия решений и самоопределения.

Проориентационный урок-игра по технологии «Мир профессий»

Цель урока:

- образовательная: расширение знания учащихся о различных профессиях, формирование компетенций для осознанного выбора будущей профессии и стимулирование интереса к важной проблеме профессионального самоопределения.

Воспитательная: формирование у учащихся добросовестного отношения к труду, а также развитие любви и уважения к представителям различных профессий.

Развивающая: стимулирование познавательных способностей у учащихся, расширение их кругозора, развитие навыков коллективной работы, а также формирование представлений о важности осознанного выбора профессии.

Методы проведения урока: информационно-поисковые, беседа.

Материалы и оборудование: иллюстрации о людях разных профессий, плакаты с пословицами о труде, рекламные проспекты учебных заведений страны, цветная бумага, клей, ножницы.

Подготовительная работа.

Класс делится на две команды. Каждая команда выбирает капитана, название команды и музыкальное представление.

Ход урока.

1. Организационная часть.

2. Основная часть.

Сообщение темы и цели урока.

Разнообразие и увлекательность мира профессий иногда представляют сложность в правильном выборе. Не всегда легко определиться с тем, какая профессия приносит радость, чтобы каждый день можно было идти на работу с удовольствием и радостью, словно на праздник.

Все для всех.

Каменщик строит жилище,
Платье – работа портного.
Но ведь портному работать
Негде без теплого крова.
Каменщик был бы раздетым,
Если б умелые руки
Вовремя не смастерили
Фартук, и куртку, и брюки.

Пекарь сапожнику к сроку
Сшить сапоги поручает.
Ну, а сапожник без хлеба
Много ль нашьет, натачает?
Стало быть, так и выходит:
Всё, что мы делаем, - нужно.
Значит, давайте трудиться
Честно, усердно и дружно!

(Ю. Тувим)

Сегодня урок мы проводим в виде игры «Мир профессий».

Команды: первая команда – «Мастера», вторая команда – «Специалисты».

Каждой команде будут заданы вопросы, и за каждый правильный ответ команда получит – 1 балл. Победителем станет команда, которая наберет наибольшее количество баллов, и ей будет вручен приз.

Представители жюри (учащиеся 10-11 классов, учителя).

1 задание	Представление команд (девиз команды, капитан, стихотворение о важности труда)	5 баллов
2 задание	Аукцион пословиц о труде (кто больше назовет пословиц)	За каждую пословицу – 1 балл
3 задание	<p>Блиц турнир. Назвать профессию по описанию.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Постановщик фильмов, пьес, спектаклей – (режиссер). 2. Специалист по планированию работы за определенное время – (экономист). 3. Человек, проверяющий качество выполненной работы – (аудитор). 4. Посредник по оптовой купле-продаже товара – (дилер). 5. Специалист по подготовке плана решения ЭВМ – (программист). 6. Помощник по подготовке деловых бумаг для руководителя – (секретарь). 7. Специалист строит из дерева жизненно необходимые людям – (столяр). 8. Специалист, соединяющий детали из стали – (сварщик). 9. Дом, он живой организм. Один молод, другой постарел, поизносился, требуется ремонт, лечение – (реставратор). 10. Каждый, кто собирается сесть за руль, должен в совершенстве овладеть искусством вождения автомобиля – (водитель). 	За каждый правильный ответ – 1 балл
4 задание	<p>Конкурс загадок об инструментах и орудиях труда. Командам задаются загадки, отвечая на которые они получают баллы.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. На одной яме – сто ям с ямой (наперсток) 2. Два братца, одно сердце (ножницы). 3. Сам худ, голова с пуд. Как ударит – крепко станет (молоток). 	За каждый правильный ответ – 1 балл

	<p>4. У конька у горбунка деревянные бока. У него из-под копыт стружка белая летит (рубанок).</p> <p>5. Двумя зубьями гвозди вынимает (клещи, плоскогубцы).</p> <p>6. Между двумя дубами застряла свинья зубами (пила).</p> <p>7. Голова в избе, ноги в стене (гвоздь).</p> <p>8. У них всегда тяжелый труд: Все что-то жмут, всё что-то жмут (тиски).</p> <p>9. Если видишь – я кружусь, Это значит – я тружусь (дрель)</p> <p>10. Вострушка – вертушка уперлась в винт ногой, Потерял болтун покой (отвертка)</p>	
5 задание	<p>Цепочка профессий. Инструкция: сейчас мы по кругу выстроим «цепочку профессий».</p> <p>Я назову первую профессию, например, металлург. Первая команда назовет профессию, в чем-то близкую металлургу, например, повар. Вторая называет профессию, близкую к повару и т.д. Важно, чтобы каждая команда сумела объяснить, в чем сходство названных профессий, например, и металлург, и повар имеют дело с огнем, с высокими температурами, с печами. Определяя сходство между разными профессиями, можно вспомнить схему анализа профессии, например сходство по условиям труда, по средствам и т.д.</p>	За каждый правильный ответ – 1 балл
6 задание	<p>Пословица – всем делам помощница. Произнести полный текст пословицы.</p> <p>1. Терпенье и труд (все перетрут).</p> <p>2. Красна птица пением, (а человек умением).</p> <p>3. Делу время – (потехе час).</p> <p>4. Закончил дело – (гуляй смело).</p> <p>5. Дерево сильно корнями, а человек (делами).</p> <p>6. Кто любит трудиться, тому (без дела не</p>	За каждый правильный ответ – 1 балл

Продолжение таблицы

	<p>сидится).</p> <p>7. По труду и (награда).</p> <p>8. Дело мастера (боится).</p> <p>9. К большому терпению придет и (уменье).</p> <p>10. Труд не кнут, а человека (подгоняет).</p>																
7 задание	<p>Криптограмма. Отгадайте криптограмму и вы узнаете русскую пословицу о труде.</p> <p>1). 12, 1, 8, 3 – степень быстроты в исполнении чего-нибудь. (Темп)</p> <p>2). 8, 1, 5, 2 – единица измерения (мера)</p> <p>3). 13, 10, 7, 11 – вид искусства (кино)</p> <p>4). 9, 11, 6, 4 - крупное животное из семейства оленей (лось)</p> <p>5 1 8 1</p> <p>6 9 11 3 10 12 4 1 6 12 4</p> <p>7 1 3 5 11 6 10 12 2 6 2</p> <p>8 11 13 11 5 8 11 12</p>	За каждый правильный ответ – 1 балл															
8 задание	<p>Отгадывайте профессии по жестам. От каждой команды приглашается по две человека, которые жестами изображают определенную профессию, а участники другой команды пытаются отгадать. (доктор, учитель, сварщик, дирижер, водитель, кассир, секретарь, фотограф).</p>	За каждый правильный ответ – 1 балл															
9 задание	<p>Установить соответствие.</p> <p>Профессия – Предмет труда:</p> <table border="1" data-bbox="371 1480 1082 1832"> <tr> <td>1</td> <td>Экскурсовод</td> <td>а. Техника</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Микробиолог</td> <td>б. Знаковая система</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Журналист</td> <td>в. Человек</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Топограф</td> <td>г. Природа</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>Сталевар</td> <td>д. Художественный образ</td> </tr> </table> <p>1 – в; 2 – г; 3 – д; 4 – б; 5 – а.</p>	1	Экскурсовод	а. Техника	2	Микробиолог	б. Знаковая система	3	Журналист	в. Человек	4	Топограф	г. Природа	5	Сталевар	д. Художественный образ	За каждый правильный ответ – 1 балл
1	Экскурсовод	а. Техника															
2	Микробиолог	б. Знаковая система															
3	Журналист	в. Человек															
4	Топограф	г. Природа															
5	Сталевар	д. Художественный образ															
10 задание	<p>Конкурс капитанов.</p> <p>1. По принятой классификации профессий профессия менеджера относится к классу</p>	За каждый правильный ответ – 1 балл															

	<p>профессий.</p> <p>А) Человек – природа; Б) Человек – человек; В) Человек – техника; Г) Человек – знаковая система; Д) Человек – художественный образ. (Правильный ответ – Б).</p> <p>2. Что понимается под квалификацией специалиста?</p> <p>А) уровень образования; Б) состояние здоровья; В) большой стаж работы по специальности; Г) образование и практический опыт. (Правильный ответ – Г).</p> <p>3. При выборе профессии наиболее важны:</p> <p>А) советы родителей; Б) советы друзей; В) реклама профессии; Г) соответствие профессии возможностям человека. (Правильный ответ – Г).</p> <p>4. Что такое профессиональная пригодность?</p> <p>А) хорошее здоровье; Б) острый ум; В) взаимное соответствие возможностей человека и его профессии; Г) способность быстро приспособливаться. (Правильный ответ – В).</p> <p>5. Выберите из предложенного ряда типичные ошибки при выборе профессии:</p> <p>А) выбор «за компанию»; Б) близость учебного заведения к месту жительства; В) востребованность данной профессии</p>	
--	---	--

	Г) соответствие профессии возможностям человека. (Правильный ответ – А, Б)	
<p>3. Заключительная часть. Подведение итогов игры. Слово предоставляется жюри. Награждение победителей. Труд – самая главная сила на земле, источник всех ценностей и богатств человека. Можно ли назвать самую главную профессию на земле? Нет! Все профессии важны, Все профессии нужны!</p>		

Пословицы:

Кто пахать не ленится, у того и хлеб родится.

На полатях лежать, так и ломтя не видать.

Работай, покуда руки гнуться.

Работа да руки – надежные в людях поруки.

Работай до пота, так поешь в охоту.

Чтобы рыбку съесть, надо в воду лезть.

Каков мастер, таково и дело.

Праздность – мать пороков. Труд – отец добродетелей.

Много спать – добра не видать.

Лето пролежишь, зимою с сумою побежишь.

У ленивца обе руки – левые.

Где работают, там густо, а в ленивом доме пусто.

Команда, больше всех назвавшая пословиц, побеждает.

Примерные планы проведения классных часов

➤ Тема: «Что такое трудолюбие?». План классного часа

1. Введение.

Приветствие и краткое объявление темы классного часа.

Пояснение важности обсуждения темы трудолюбия и его роли в жизни.

2. Определение термина «трудолюбие».

Трудолюбие — черта характера, заключающаяся в положительном отношении личности к процессу трудовой деятельности, любовь к труду, стремление много и усердно работать, трудиться.

Трудолюбие – ярко выраженное позитивное отношение личности к трудовой деятельности, отчетливо проявляющееся на поведенческом уровне, и на определенном этапе личностного развития формирующееся как одна из стержневых черт личности.

Трудолюбие – положительное качество человека, отличающегося любовью к труду, усердием в работе.

Трудолюбие – это готовность при выполнении любой работы действовать с полной отдачей.

Трудолюбие – это способность длительное время уделять работе; если работа любимая, трудолюбивому человеку жаль от неё отвлекаться даже на бытовые нужды.

Трудолюбие – это умение оказать физическую помощь (помощь в делах) человеку, который в этом нуждается, не требуя каких-либо преференций.

Трудолюбие – это не только уважительное отношение к своему труду, но и уважительное отношению к труду и плодам трудов других людей.

Трудолюбие – это залог жизненного успеха.

Обсуждение определения трудолюбия в контексте учебы и трудовой деятельности.

Задача: учащиеся предлагают свои трактовки термина «трудолюбие».

3. Роль трудолюбия в личной и профессиональной жизни:

- обсуждение, как трудолюбие влияет на достижение целей и успех в учебе и карьере;

- примеры из жизни успешных личностей, подчеркивающие роль трудолюбия.

4. Мотивация и вдохновение.

Рассказ о знаменитых личностях, которые достигли успеха благодаря своему трудолюбию.

Видеоролики или цитаты, мотивирующие к трудолюбию.

5. Практические советы.

Поделись советами по развитию трудолюбия в повседневной жизни.

Обсуждение, как можно преодолеть трудности и оставаться мотивированным.

6. Интерактивные задания.

Групповые обсуждения: «Какие преграды могут возникнуть на пути к трудолюбию?».

Рольевые игры: сценарии, демонстрирующие ситуации с трудолюбием.

7. Рефлексия.

Попросить учащихся провести короткую рефлекссию о своем отношении к трудолюбию.

Завершить классный час обсуждением планов по развитию трудолюбия в будущем.

Этот план классного часа позволит учащимся более глубоко понять смысл трудолюбия и вдохновит их к развитию этой важной черты в своей жизни.

➤ «О профессиях и труде».

План проведения дискуссии на тему «О профессиях и труде» со старшеклассниками:

Введение. Приветствие и представление темы дискуссии.

Краткое введение в важность выбора профессии и отношения к труду.

Например:

Профессиональный выбор – ключевой этап в жизни каждого человека, определяющий его будущее направление и благосостояние. Отношение к труду, связанному с выбранной профессией, играет важную роль в формировании личной удовлетворенности и карьерного успеха. В наше время, когда мир меняется с невероятной скоростью, понимание своих профессиональных интересов, ценностей и стремлений становится неотъемлемой частью успешной жизни. Важно начинать размышления о профессиональном будущем еще на школьном этапе, ибо правильный выбор профессии формирует не только наш трудовой путь, но и обогащает нашу жизнь смыслом и удовлетворением от того, что мы делаем.

2. Обзор существующих профессий.

Презентация о разнообразии профессий в современном мире. Примерный план презентации (слайдов) приведен ниже

Слайд 1. Введение Приветствие и краткое описание темы презентации.
Слайд 2. Зачем разговаривать о профессиях? Подчеркиваем важность осознанного выбора профессии и его влияния на нашу жизнь.
Слайд 3. Динамическое развитие мира Иллюстрация того, как быстро меняется мир и как это влияет на появление новых профессий.
Слайд 4. Профессиональные сферы

График или диаграмма, представляющая основные профессиональные сферы в современном обществе (медицина, технологии, искусство, наука и т.д.).
Слайд 5. Примеры новых профессий Краткое описание нескольких современных профессий, возникших в результате технологического развития (аналитик данных, разработчик виртуальной реальности и др.).
Слайд 6. Технологический прогресс и профессии будущего Информация о том, какие профессии могут стать ключевыми в будущем с учетом технологических тенденций.
Слайд 7. Редкие и необычные профессии Приведение примеров профессий, о которых мало кто знает, но они существуют и важны (трюкач-животных, реставратор старинных картин и т.д.).
Слайд 8. Востребованность профессий Информация о том, какие профессии в настоящее время наиболее востребованы на рынке труда.
Слайд 9. Гибкость профессионального роста Иллюстрации профессионалов, демонстрирующих гибкость в своем профессиональном развитии и переходе между разными областями.
Слайд 10. Заключение Подведение итогов и призыв к исследованию своих профессиональных интересов.
Слайд 11. Вопросы и обсуждение Приглашение к вопросам и обсуждению, чтобы стимулировать взаимодействие с аудиторией.
Слайд 12. Благодарность Выражение благодарности за внимание и участие в презентации.

3. Актуальность выбора профессии. Обсуждение, почему важно начинать думать о будущей профессии еще в школе. Подчеркивание влияния профессионального выбора на личную удовлетворенность и карьерный успех.

4. Влияние семьи и образования на выбор профессии. Рассмотрение роли семьи и образовательной среды в формировании представлений о профессиях. Обсуждение влияния образовательных стандартов и рекомендаций на профессиональный выбор.

5. Трудовой рынок и инновации. Обсуждение современных требований трудового рынка. Роль инноваций и технологического развития в создании новых профессий.

6. Этика и ценности в труде. Разговор о важности этики и ценностей в профессиональной деятельности. Дискуссия об ответственности и честности в труде.

7. Личный опыт и мнения. Беседа с учащимися о их видении профессионального будущего. Обсуждение возможных путей развития в

выбранных сферах. Разработка планов на будущее и поиск своего пути в мире профессий.

9. Заключение. Подведение итогов дискуссии.

Примечание:

Для активизации обсуждения можно использовать вопросы, кейс-стади и практические упражнения. Важно создать открытое и уважительное пространство для выражения мнений и идей.

➤ План классного часа в формате круглого стола «Человек славится трудом».

Цель: формирование интереса к теме труда, формирование понимания ценности труда для личного и общественного развития.

1. Введение. Приветствие и краткое объявление цели классного часа. Определение темы и ее важности.

2. Круглый стол: определение понятия – труд; его роли труда в жизни человека. Краткое введение в понятие труда, например:

Труд (как процесс преобразования материального мира) – это осознанная, энергозатратная, общепризнанная, целесообразная деятельность человека, направленная на создание с помощью орудий производства материальных и духовных ценностей, видоизменение и приспособление элементов природной среды для удовлетворения собственных потребностей.

Определение термина «труд» обозначает физическую или умственную деятельность, направленную на достижение определенной цели или производство какого-либо результата. Труд часто рассматривается как важный элемент общественных отношений, олицетворяя усилия человека, направленные на обеспечение своего существования, развития общества и создания материальных ценностей.

Круглый стол. Учащиеся делятся своими представлениями о том, что такое труд и какие роли он играет в их жизни.

3. Рассказы о личном опыте. Приглашение гостей или учителей для рассказа о своем профессиональном пути и том, как труд влиял на их жизнь.

4. Обсуждение разнообразия профессий. Разговор о том, как разнообразны могут быть профессии и как каждая из них важна в жизни общества. Обсуждение стереотипов и предрассудков к определенным видам труда.

5. Видеоинтервью со специалистом. Показ коротких видеопрограмм с представителями различных профессий, где они делятся своими взглядами на труд и его значение.

6. Подведение итогов и обсуждение. Краткое резюме основных идей, вынесенных на круглый стол.

Этот план позволит создать интерактивную и вовлекающую обстановку на классном часе, позволяя учащимся делиться своими взглядами и обогащаться опытом друг друга.

➤ «Роль труда в жизни человека».

Цель – рассмотреть и обсудить значимость труда в формировании личности, обеспечении благосостояния и развитии общества.

1. Введение. Объявление цели мероприятия. Краткое введение в тему роли труда в жизни человека. Например:

Роль труда в жизни человека имеет фундаментальное значение и оказывает значительное влияние на различные аспекты его существования. Труд является неотъемлемой частью социального порядка и экономической системы, оказывая воздействие на индивидуальное благосостояние, самоопределение, социальную интеграцию и общественное развитие. Вот краткое введение в роль труда в жизни человека:

Труд играет ключевую роль в экономике, являясь источником дохода для человека. Работа предоставляет людям возможность заработка, обеспечивая их финансовые потребности и участвуя в экономическом развитии общества.

Работа часто служит важным элементом индивидуальной идентичности. Выбор профессии, выполняемые обязанности и успехи в карьере могут оказывать глубокое влияние на самоопределение человека.

Труд является мощным фактором социальной интеграции. Работающие люди обычно взаимодействуют с коллегами, создавая социальные связи, и обеспечивают семью, что способствует формированию общественной структуры.

Работа предоставляет возможность приобретения и развития навыков. Профессиональный рост и повышение квалификации играют важную роль в обеспечении успешной карьеры и повышении жизненного качества.

2. Интерактивная лекция «Значение труда». Обзор исторических и социокультурных аспектов труда. Анализ того, как труд формирует личные ценности и характер.

3. Дискуссия «Труд и личностное развитие». Разговор об индивидуальном вкладе каждого в свое развитие через труд. Обсуждение того, как труд способствует личностному росту и самореализации.

4. Кейс-стади «Успех и благосостояние через труд». Обсуждение факторов, влияющих на успех в профессиональной деятельности. Например:

№	Факторы	Краткая характеристика
	Профессиональные навыки и компетенции	Компетентность и навыки, соответствующие требованиям профессии, являются ключевым фактором успешной карьеры. Постоянное обновление знаний и умений также важно. Ключевым навыки: - организаторские – умение выстраивать стратегию, планировать, обрабатывать большие информационные объемы;

		<ul style="list-style-type: none"> - лидерские – умение руководить, брать ответственность за подчиненных, мотивировать команду; - прикладные и дополнительные – опытный пользователь ПК, делопроизводство, знание иностранных языков; - коммуникативные навыки – исполнительность, способность адаптироваться, внимание к деталям, совместная работа, коммуникабельность, умение разрешать конфликты, креативность и т.д.
2	Образование и квалификация	Образование, связанное с выбранной сферой деятельности, может быть определяющим фактором успеха. Высшее образование и дополнительные квалификации часто повышают конкурентоспособность
4	Опыт работы	Опыт в конкретной области деятельности дает понимание бизнес-процессов, помогает решать проблемы и принимать обоснованные решения
5	Способности коммуникации	Навыки эффективного общения с коллегами, руководством, клиентами и партнерами важны для успешной карьеры. Это включает в себя умение слушать, умение выражать свои мысли ясно и лаконично, навык невербальной коммуникации, способность справляться со стрессом, строить отношения
6	Лидерство и управленческие навыки	<p>Способность вести и вдохновлять команду, принимать ответственность за решения и эффективно управлять временем – все это важные аспекты для тех, кто стремится к успеху в профессиональной сфере.</p> <p>соглашение</p> <p>К лидерским качествам относятся:</p> <ul style="list-style-type: none"> - видение – иметь четкое видение будущего и способность эффективно донести его до своей команды; - коммуникация – быть эффективным коммуникатором, способным активно слушать и общаться ясно и убедительно; - принятие решений – уметь принимать трудные решения и идти на просчитанный

			<p>риск.</p> <p>Управленческие навыки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - планирование – уметь эффективно планировать и ставить цели; - организация – уметь организовывать ресурсы и людей для достижения целей; - направление – уметь эффективно делегировать задачи и обязанности - контроль – иметь возможность отслеживать и контролировать ресурсы, чтобы обеспечить достижение целей; - решение проблем – уметь быстро выявлять и решать проблемы.
7	Адаптивность и гибкость		Способность адаптироваться к переменам в окружающей среде, быстро учиться и приспосабливаться к новым условиям важны в быстро меняющемся бизнес-мире
8	Самотивация и целеустремленность		Люди, обладающие внутренней мотивацией и способностью поставить и достичь целей, часто добиваются большего успеха в своей карьере
9	Сетевые отношения и социальные навыки		Сетевые связи и способность строить положительные отношения с коллегами, партнерами и индустриальными представителями могут существенно повысить возможности карьерного роста
10	Уровень стрессоустойчивости		Способность эффективно управлять стрессом и преодолевать трудности важна для поддержания профессиональной стойкости и продуктивности
11	Этика труда и профессионализм		Соблюдение профессиональных стандартов, ответственность, этичность и преданность своей работе — важные аспекты успешной профессиональной деятельности
Индивидуальные качества и обстоятельства могут варьироваться, но эти факторы обычно играют важную роль в достижении успеха в профессиональной сфере			

5. Игра «Профессии». Разыгрывание коротких сценариев, где участники могут испытать себя в различных профессиональных ролях.

Это мероприятие направлено на вовлечение учащихся в интерактивное обсуждение и понимание роли труда в их жизни.

Экологический проект по благоустройству школьного двора.
«Любимой школе – красивый двор»

Введение

Без сомнения, основная часть детства и юности каждого человека проходит в учебных заведениях. Фильмы о этом времени, десятки песен, посвященных школе, свидетельствуют о том, что школьные годы становятся отправной точкой осознанной жизни. В этих стенах, на уроках и во время перемен, в школьном дворе мы переживаем лучшие дружеские отношения, первые волнующие переживания в любви, радости побед и горести поражений. Школа представляет собой наш общий дом, который мы любим, и стремимся сделать его привлекательным не только внутри, но и снаружи.

Школьный двор представляет собой важный компонент образовательной среды, где осуществляется социализация, воспитание и развитие личности ребенка. Эта обстановка должна обладать функциональностью и создавать комфорт, поскольку является неотъемлемой частью учебного процесса. Кроме того, она предназначена для проведения свободного времени.

Школьная территория становится популярным местом отдыха для жителей близлежащих домов, особенно в весенне-летний период. Поэтому создание зеленых насаждений, улучшение зоны отдыха и оформление прилегающей к школе территории являются неотъемлемыми мероприятиями.

Обоснование проекта

Школьная территория выступает как своеобразный символ организации образования, отражая уровень эстетической и экологической культуры среди учащихся, педагогов и родителей.

Одним из приоритетных направлений работы школы являются экологическое и трудовое воспитание школьников. Работа по улучшению территории школы рассматривается как эффективное средство формирования экологической культуры среди подрастающего поколения.

Гипотеза: так как в школе и её дворе мы проводим много времени, то пребывание на её территории, должно быть комфортным и способствовать не только получению знаний, но и оздоровлению детей.

Цель данного проекта заключается в создании уютного и привлекательного школьного двора, который запомнится всем, кто входит в него.

Задачи:

- расширение функциональных возможностей используемого участка;
- обеспечение безопасности учащихся и сотрудников организации образования;

- поощрение проведения учебных и спортивных мероприятий на свежем воздухе, а также улучшение экологической обстановки района через проведение озеленительных инициатив на территории школы.

Ожидаемые результаты реализации проекта

1. Организация общественной деятельности школьников, имеющей социальное значение.

2. Реализация комплексного подхода к формированию экологической, эстетической культуры и трудового воспитания учащихся.

3. Систематизация знаний о дизайне и благоустройстве школьного двора и прилегающей территории.

4. Созидание условий для совместного отдыха детей и взрослых, способствующего их духовному единению, формированию общих интересов и увлечений.

5. Привлечение к здоровому образу жизни, как неотъемлемой части экологической культуры.

6. Улучшение внешнего эстетического вида школьного двора и прилегающей территории, с целью создания благоприятной экологической обстановки.

Механизмы реализации проекта «Любимой школе – красивый двор»

Выполнение проекта осуществляется по следующим направлениям:

1) Информационно-аналитическое

- приобретение учащимися знаний, необходимых для успешной реализации проекта;

- распространение информации среди учащихся и педагогов школы.

2) Созидательное

- организация и проведение практической работы по благоустройству и озеленению школьной территории

План мероприятий подготовительного этапа

Этап подготовки включает в себя серию экологически ориентированных мероприятий для всего школьного коллектива с целью развития у школьников экологической культуры и осознанного экологического поведения.

№	Мероприятия	Ответственные	Участники
1	Анализ экологического состояния территории школы: - определение целей и задач анализа (например, выявление проблемных зон, оценка качества воздуха и почвы); - сбор первичной информации (изучение исторических данных об использовании территории; сбор информации о типах растительности, наличии	Директор, заместители директора по УВР и учителя биологии и географии	

	водоемов, использовании химических веществ и др.); - сбор образцов и данных (сбор почвенных образцов, анализ воды, измерение параметров воздуха)		
2	Экскурсии на школьный участок. Наблюдения за цветами, растущими на улице и в школе	Классные руководители 1-4 классов	Учащиеся 1-4 классов
3	Анкетирование учащихся, педагогов школы и родителей «Каким я вижу наш школьный двор» (приложение А)	Завуч по воспитательной работе, классные руководители 1-11 классов	Учащиеся 1-11 классов, педагоги, родители
4	Цикл творческих сочинений «Экологическая сказка»	Учителя 3-7 классов	Учащиеся 3-7 классов
5	Конкурс экологического плаката (приложение Б)	Учителя 5-11 классов	Учащиеся 5-11 классов
6	Конкурс на лучший проект школьной клумбы «Цветочный ковер» (приложение В)	Учителя 4-6 классов	Учащиеся 4-6 классов
7	Конкурс рисунков «Школьная клумба на радость всем»	Учителя 1-4 классов	Учащиеся 1-4 классов
8	Конкурс рисунков «Школьный двор моей мечты»	Учителя 5-8 классов	Учащиеся 5-8 классов
9	Подготовка учащимися и проведение устных журналов «Цветы моего сада»	Учителя 9-11 классов	Учащиеся 9-11 классов
10	Защита проектов «Любимой школе – красивый двор»	Учителя 5-11 классов	Учащиеся 5-11 классов

Приложение А

Примерные вопросы для анкетирования среди учащихся, педагогов школы и родителей на тему «Каким я вижу наш школьный двор»

Для учащихся:

1. Как часто вы посещаете школьный двор в свободное время?
2. Какие виды активностей или игр вы предпочитаете проводить на школьной территории?
3. Какие элементы школьного двора вам нравятся больше всего?
4. Есть ли что-то, что вы бы хотели изменить или добавить на нашей школьной территории?

5. Как вы считаете, школьный двор может быть использован для образовательных или творческих активностей?

Для педагогов:

1. Как вы видите роль школьного двора в образовательном процессе?
2. Какие возможности для внеклассной деятельности предоставляет наш школьный двор?
3. Какие изменения или улучшения вы бы предложили для совершенствования территории школьного двора?
4. Какие проекты или мероприятия можно было бы провести на школьной территории?
5. Каким образом школьный двор может быть использован для обогащения учебного процесса?

Для родителей:

1. Как вы оцениваете безопасность школьной территории для ваших детей?
2. Какие возможности для активного отдыха или занятий спортом предоставляет школьный двор?
3. Что, на ваш взгляд, делает наш школьный двор привлекательным или комфортным для учащихся?
4. Какие изменения вы бы предложили для улучшения внешнего вида и функциональности территории школьного двора?
5. Считаете ли вы, что школьный двор может быть использован для проведения семейных или общественных мероприятий?

Приложение Б

Примерный план проведения конкурса экологического плаката

Подготовительный этап. Определение целей и задач. Формулировка цели проведения конкурса (например, повышение осведомленности об экологических проблемах, стимулирование творчества).

Определение задачи, которые участники должны выполнить.

Определение темы и критериев оценки. Выбрать экологическую тему, которая будет стимулировать творчество участников. Разработать критерии оценки, учитывающие творческий подход, соответствие теме и визуальное воздействие.

2. Анонсирование конкурса. Создание информационных материалов.

- подготовить афиши, объявления, и другие информационные материалы о конкурсе;
- распространение информации среди обучающихся, педагогов и родителей.

3. Мастер-класса или лекции. Экологическая тема:

- проведение мастер-класса или лекцию об актуальных экологических проблемах;

- предоставить участникам дополнительную информацию и вдохновение для создания плакатов.

4. Создание плакатов. Работа над проектом:

- предоставить участникам время для творческой работы над своими плакатами;

- обеспечение доступа к материалам и ресурсам, необходимым для создания плакатов.

- предоставление возможности консультаций участникам для решения вопросов и получения помощи при необходимости.

5. Сбор и оценка работ. Оценка жюри

6. Выставка и награждение:

Этот план может быть адаптирован в зависимости от конкретных условий вашей школы и целей проведения конкурса.

Приложение В

Примерный план работы для конкурса на лучший проект школьной клумбы
«Цветочный ковер»

1. Подготовительный этап. Определение цели проведения конкурса и задач.

2. Анонсирование конкурса. Создание афиши, объявления и другие информационные материалы о конкурсе.

3. Мастер-класс. Обучение основам ландшафтного дизайна. Проведение мастер-класса основах создания красочных клумб. Предоставление участникам дополнительных материалов и ресурсов.

4. Планирование и проектирование. Позволить участникам разработать свои собственные идеи для клумбы. Обсуждение планов и консультация по дизайну.

5. Создание клумб. Обеспечение участникам доступа к необходимым растениям и материалам. Определение дня, когда участники могут работать над своими проектами.

6. Сбор и оценка работ:

7. Выставка и награждение:

План мероприятий практического этапа

№	Мероприятия	Ответственные
1	Исследовательский проект «От семечка до цветочка» – приобретение семян и выращивание рассады (приложение Г)	Учителя школы
2	Трудовой десант «Зеленая весна» по благоустройству школьной территории	Зам. директора по ВР, учителя
3	Ежегодная акция ««Цветочная рассада – наш подарок школе»	Зам. директора по ВР, учителя
4	Обработка почвы и посадка рассады цветочных	Учителя, учащиеся

5	культур на школьной территории	
6	Уход за посаженными цветочными культурами	Учителя, учащиеся
7	Осенние работы: - подготовка семян к хранению; - осенняя обработка почвы.	Учителя, учащиеся

Приложение Г

1. Подготовительный этап. Определение цели и задач проекта.
2. Выбор растений. Определение какие растения будут изучаться в проекте. Объяснение выбора растений и их важность для экосистемы.
3. Планирование и подготовка:
 - разработка плана действий, включающий шаги от приобретения семян до получения цветущих растений;
 - деление проекта на этапы и установление сроков выполнения;
 - выбор почвы и горшков,
4. Приобретение семян и начало процесса (посев семян):
 - посев семян в горшки или контейнеры в соответствии с инструкциями на упаковке;
 - обсуждение с участниками правил посева;
5. Уход за рассадой:
 - обеспечение условий роста, разработка плана по уходу за рассадой, включая полив, освещение и подкормку;
 - объяснение важности каждого аспекта ухода;
 - ведение наблюдений, разработка системы фиксации изменений (например, через фотографии, записи).
6. Анализ результатов:
 - сравнение рост различных растений;
 - обсуждение результатов, выявление факторов влияющие на успешное выращивание;
 - формирование выводов.
7. Презентация результатов:
 - подготовка коротких презентации о своем опыте и полученных результатах;
 - организация сессии презентаций, где каждый участник может поделиться своим опытом и результатами.

Полезные советы

Параллельно с трудовым воспитанием необходимо воспитывать уважение к труду взрослых, к бережному отношению к его результатам.

Советы родителям:

- приобщать ребенка к трудовым делам семьи как можно раньше;
- будьте последовательны в своих требованиях;
- учитывайте индивидуальные и возрастные особенности своих детей;
- у каждого ребенка должны быть свои посильные для него обязанности;
- прежде чем поручить что-либо ребенку, покажите образец правильного выполнения поручения, научите этому своего сына и дочь, несколько раз выполните поручение совместными усилиями;
- не забывайте об игровых моментах в трудовом воспитании детей;
- приучайте ребенка к порядку и бережливости;
- приучайте ребенка к тому, что каждая вещь, включая игрушки, должна иметь свое место;
- приучайте ребенка наводить порядок в на столе.
- учите ребенка уважать труд других людей, бережно относиться к результатам их трудовой деятельности. Рассказывайте детям о своей работе, своих друзьях;
- тактично оценивайте результаты труда ребенка;
- закрепить за школьником постоянные обязанности, за выполнение которых он несет ответственность;
- не допускать отступлений от принятых взрослыми требований, иначе ребенок будет уклоняться от выполнения своих обязанностей;
- не наказывать ребенка трудом: труд должен радовать, приносить удовлетворение;
- учить ребенка трудиться, прививая ему элементарные навыки культуры трудовой деятельности: рациональные приемы работы, правильное использование орудий труда, планирование процесса труда, завершение труда;
- не давать ребенку непосильных поручений, но поручать работу с достаточной нагрузкой;
- не торопить, не подгонять ребенка, уметь ждать, пока он завершит работу сам;
- не забывать благодарить ребенка за то, что требовало от него особых стараний;
- добивайтесь, чтобы ребенок выполнял начатую работу до конца: «кончил дело – гуляй смело»;
- никогда не надо делать за ребенком то, что он может сделать сам;
- не применяйте освобождение ребенка от каких-либо трудовых поручений, обязанностей, как форму поощрения;
- привлекайте ребенка к посильной работе старшим членам семьи;

- сломавшуюся вещь следует починить привлекая ребенка (поддержать, принести и т.д.);
 - принимайте участие с ребенком в посадке и высаживании рассады;
 - внимательно оценивайте его работу, поощряйте старания;
 - рассказывайте ребенку о своей работе и товарищах по работе;
 - не наказывайте ребенка за плохую или неправильно сделанную работу.
- Дайте ему возможность самому исправить допущенные просчеты и ошибки.

Памятка социального педагога родителям по трудовому воспитанию ребенка в семье

Приучайте ребенка к систематическому и самостоятельному труду в ведении домашнего хозяйства.

Определите для ребенка постоянную трудовую обязанность в ведении семейного хозяйства.

Давайте детям посильные задания.

Вовлекая ребенка в трудовую деятельность, учитывайте возрастные и психологические особенности ребенка.

Вырабатывайте у него ответственность за выполненную работу.

Будьте внимательными к выполнению ребенком поручения, постоянно разъясняйте, показывайте ему, как правильно выполнить работу. Не забывайте, что, прежде всего, нужно научить ребенка делать что-либо аккуратно и ответственно, а затем только требовать выполнения.

Учите ребенка уважительно относиться к труду взрослых.

Вызывайте у ребенка чувство удовлетворения за выполняемую работу.

Не наказывайте детей трудом.

Внимательно оценивайте труд детей, поощряйте их трудовые усилия.

Чаще рассказывайте детям о своих трудовых успехах.

Анкета для родителей «Трудовое воспитание»

Данный опросник позволяет узнать, как организовано в семье трудовое воспитание детей, что, в свою очередь, поможет педагогам в организации трудового воспитания детей в школе.

1. Как ваши дети участвуют в домашнем труде? Перечислите их постоянные обязанности по дому.

2. Предполагаете ли вы дать детям новые поручения, связанные с домашним трудом? Какие именно? Когда?

3. В чем, по вашему мнению, состоит значение труда для ваших детей в семье, их помощи взрослым?

4. Ощущается ли перегрузка вашего ребенка учебными занятиями? Как вы помогаете ему справляться с нехваткой времени, рационально распределять его?

5. Как организовать полноценный, воспитывающий детей труд? Что для этого может сделать школа, а что родители?

6. Есть ли у вашего ребенка секреты от своей семьи?

а) Да.

б) Нет.

в) Не знаю.

7. Что для вашего ребенка вечер дома?

а) Радость общения.

б) Возможность быть самим собой.

в) Мучение и пытка.

Анкета для родителей
«О трудовом воспитании в семье»

Уважаемые родители в целях совершенствования образовательного процесса нам необходимо знать Ваше мнение.

Ответьте, пожалуйста, на следующие вопросы:

1. Распределены ли в вашем доме трудовые обязанности по обслуживанию семьи?

а) Да.

б) Нет.

2. Имеет ли ребенок трудовые обязанности в семье?

а) Да, конечно.

б) Эпизодически.

в) Постоянно.

г) Не имеет.

3. Как относится ребенок к их выполнению?

- а) Выполняет охотно.
- б) Пассивен.
- в) Только за вознаграждение.

4. Что включает в себя трудовая деятельность Вашего ребёнка?

- а) самообслуживание,
- б) убирает игрушки,
- в) помогает мыть посуду,
- г) ничего не делает,
- д) другое (напишите, что именно)

5. Ваш ребенок дома убирает стол после игры, игрушки?

- а) да, но только после напоминания,
- б) убирает, но только с моей помощью,
- в) убирает сам, без напоминания,
- г) не убирает вообще.

6. Какие методы в воспитании трудолюбия используются вами дома?

- а) собственный пример,
- б) поощрение,
- в) обучение,
- г) не занимаюсь таким воспитанием,
- д) другое (напишите, что именно)

7. В чём Вы видите наибольшие затруднения?

- а) ребёнок не хочет выполнять трудовые поручения;
- б) задания взрослого забывает;
- в) не доводит начатое до конца; не проявляет себя при выполнении работы;
- г) готов бросить дело при затруднении; сомневается,
- д) затруднений нет

8. Поощряете ли Вы ребенка за выполнение трудового поручения?

- а) Да.
- б) Нет.

9. Наказываете ли Вы ребенка за невыполнение трудового поручения?

- а) Да.
- б) Нет.
- в) Никогда.

10. Привлекаете ли Вы ребенка к совместной работе?

- а) Да.
- б) Нет.

11. Занимается ли Ваш ребёнок трудом на свежем воздухе (уборка территории у дома или на даче, принимает ли посильное участие в родительских субботниках, помощь в огороде, саду и другое? ____

12. Какой труд, по-вашему, предпочтителен для ребенка в будущем?

- а) Физический.
- б) Интеллектуальный.

13. Кому, по Вашему мнению, принадлежит ведущая роль в воспитании детей, в том числе и в трудовом:

- а) семье;
- б) детскому саду;
- в) семье и детскому саду?

14. Есть ли в семье разногласия во взглядах на трудовое воспитание ребенка?

- а) Да.
- б) Нет.

15. Знаете ли Вы об этих разногласиях?

- а) Да.
- б) Нет.

Примеры кейсовых задания для работы с родителями

Ситуация 1.

В субботний день в семье началась генеральная уборка. Каждому из членов семьи был выделен участок работы. Первокласснице Оле поручили вытереть пыль с мебели. Девочка старательно принялась за работу. Закончив ее, она попросила мать проверить, как выполнено поручение. Посмотрев Олину работу, мать возмутилась: «Тебе ничего нельзя поручить, все ты делаешь плохо и небрежно. И в кого ты такая неумеха?» И тут же принялась переделывать работу дочери. Девочка расплакалась от обиды.

Правильно ли поступила мать Оли?

Каковы последствия подобных воздействий на детей?

Ситуация 2.

В воскресный день второклассница Таня вместе с мамой мыла посуду, готовила обед, накрывала на стол. Семья обедала в полном составе. У всех было праздничное настроение. После обеда отец Тани, обращаясь к матери, сказал: «Спасибо, Маша, сегодня был очень вкусный обед». «Мы с Таней старались сделать его вкусным», – ответила жена. «Ну, ее еще рано благодарить», – небрежно заметил отец. Таня промолчала, но настроение у девочки испортилось.

Почему испортилось настроение у Тани?

Как следовало бы поступить отцу и данной ситуации?

Ситуация 3.

Второклассник Дима решил постирать белье до прихода с работы родителей. Вынимая белье из машины, мальчик заметил, что вода в ней стала темной, а белые майки и сорочки приобрели синеватый цвет. Дима не знал, что синий спортивный костюм, который он постирал вместе с белыми вещами, линяет. Мальчик расстроился. Когда родители возвратились домой, он виновато признался в случившемся. «Кто тебя просил это делать, почему ты лезешь не в свои дела?!» – возмутилась мать. Отец, пытался разрядить обстановку и защитить сына. Дима молчал, однако ему было обидно: ведь он хотел порадовать родителей, а получилось, наоборот.

Как бы вы поступили в подобном случае?

Ситуация 4.

Перед уходом на работу мать попросила третьеклассницу Лену вымыть посуду и полить комнатные цветы. Возвратившись домой, она огорчилась, увидев, что задание не выполнено. Дочь и раньше не раз ослушивалась мать и не выполняла работу по хозяйству.

Ситуация 5.

Второклассник Володя запыхавшись прибежал домой и обратился к отцу: «Папа, сегодня в нашем дворе проводится воскресник. Там уже работают Витя с папой. Мы пойдем?» «Нет, - сухо ответил отец, - видишь, я занят». Тогда пусть мама идет», - добивался сын. «Маме тоже некогда, пусть пенсионеры работают, у них много свободного времени», - ответил отец и продолжал чтение газеты. Володя вышел из дому подавленный. Бодрость и задор мальчика сменились горечью. Увидев его, одноклассник Витя, работавший с отцом, спросил: «Ну что, придет твой папа?» «Нет, - ответил робким голосом Володя, - ему некогда».

Кейс 1: Самостоятельность и ответственность

Ваш ребенок показывает интерес к самостоятельности в выполнении домашних обязанностей, но иногда несет ответственность не так, как вы ожидаете. Как родителю, как вы бы подошли к обсуждению этой ситуации, чтобы поддерживать его стремление к самостоятельности и при этом развивать ответственность?

Кейс 2: Распределение трудовых обязанностей в семье

Как родителю, вы сталкиваетесь с трудностью в распределении трудовых обязанностей между детьми. Один из ваших детей может быть более активен в домашних делах, чем другие. Как бы вы поощрили более равномерное распределение трудовых обязанностей между всеми членами семьи?

Кейс 3: Работа в школе и дома

Ваш ребенок сталкивается с трудностями в совмещении учебных обязанностей и выполнения домашних дел. Какие советы и стратегии по трудовому воспитанию вы предложите родителям, чтобы помочь их детям балансировать школьные и домашние обязанности?

Кейс 4: Профессиональное развитие и трудовое самоопределение

Как родителю, вас беспокоит, что ваш ребенок не проявляет достаточный интерес к профессиональному развитию и трудовому самоопределению. Как вы бы поощрили его изучение различных профессий и направлений трудовой деятельности?

Кейс 5: Совместная трудовая деятельность в семье

Как родителю, вы хотели бы укрепить взаимоотношения в семье через совместную трудовую деятельность. Какие проекты или идеи для общего труда вы могли бы предложить родителям для участия с детьми?

Эти кейсовые ситуации могут стать основой для обсуждения и обмена опытом между родителями, целями которых является развитие трудовых навыков и ценностей у детей.

План кружка по технологии «Умелые руки»

Пояснительная записка

Цели и задачи, реализуемые рабочей программой

Цели программы «Умелые руки»:

1. Всестороннее эстетическое и интеллектуальное развитие детей.
2. Создание условий для самореализации ученика в творчестве.
3. Формирование практических трудовых навыков.
4. Развитие индивидуальных творческих способностей.

Задачи программы:

- знакомить с основами знаний в области композиции, формообразования, цветоведения, декоративно-прикладного искусства;
- раскрыть истоки народного творчества;
- формировать образное, пространственное мышление и умение выразить свою мысль с помощью эскиза, рисунка, объемных форм;
- совершенствовать умения и формировать навыки работы нужными инструментами и приспособлениями при обработке различных материалов;
- развивать смекалку, изобретательность и устойчивый интерес к творчеству художника, дизайнера;
- формирование творческих способностей, духовной культуры;
- воспитывать в детях любовь к своей родине, к традиционному народному искусству, природе и окружающему миру.

Программа «Умелые руки» рассчитана на 1 год обучения (34 часа) и предназначена для детей 7-11 лет. Занятия проводятся 1 раз в неделю.

Результаты освоения курса внеурочной деятельности (кружка)

В конце обучения дети должны получить знания:

- о материалах, инструментах;
- о правилах безопасности труда и личной гигиены при обработке различных материалов;
- в области композиции, формообразовании, цветоведения;
- об особенностях лепных игрушек;
- сведения о знаках и символах русской вышивки;
- о цветовом сочетании в изделиях;
- о праздничных традициях.

умения:

- работать нужными инструментами и приспособлениями;
- последовательно вести работу (замысел, эскиз, выбор материала);
- лепить из пластилина;
- мастерить открытки в различных техниках аппликации;
- расписывать пасхальные яйца по традиционным мотивам.

Форма подведения итогов программы – выставки и конкурсы.

Содержание курса внеурочной деятельности с указанием форм организации и видов деятельности

Вводное занятие.

- Беседа, ознакомление детей с особенностями кружка.
- Требования к поведению учащихся во время занятия.
- Соблюдение порядка на рабочем месте.
- Соблюдение правил по технике безопасности. Проведение входного контроля.

Экскурсия в природу.

Экскурсия в природу с целью сбора природного материала формирует умение видеть красоту и разнообразность природы и находить практическое применение природному материалу, воспитывает любовь и бережное отношение к природе

Работа с природным материалом. «Волшебница природа!»

Работа с природным материалом включает в себе большие возможности сближения ребенка с родной природой, воспитания бережного, заботливого отношения к ней и формирования первых трудовых навыков.

- Панно из осенних листьев.
- Аппликация из яичной скорлупы.
- Поделки из природного материала (шишки, мох, веточки и т.п.)

Темы для бесед: «Флористика».

Работа с бумагой и картоном. «Бумажные фантазии»

Работа с бумагой очень увлекательное и полезное занятие – развивает мелкую моторику, фантазию и творческую индивидуальность. Существует множество видов бумажного творчества. Очень многие известные люди занимались различными видами бумажного искусства, которые хранятся в музеях многих стран мира.

- Изготовление цветов из салфеток.
- Изготовление бабочек из гофрированной бумаги.
- Поделки из бумажных тарелок.
- Изготовление елочки из бумажных салфеток.
- Контурное вырезание из бумаги.

Темы для бесед: «История создания бумаги», «Как появились ножницы».

Работа с пластилином. «Пластилиновая страна»

При работе с пластилином дети учатся намазывать на основу тонкий слой пластилина, на который потом наносят отпечатки стеклой или другими предметами, рисунки пластилиновыми жгутиками, элементы мозаики. Пластилин так же предстает в качестве изобразительного средства для создания аппликаций на картоне и стекле. Знакомый конструктивный способ лепки усложняется нанесением на изделие наклепленных украшений. Лепка животных, людей, посуды выполняется из целого куска, а не из отдельных частей. На заключительных занятиях дети должны объединить все изученные способы в работе по собственному замыслу.

- Аппликация на диске «Веточка».

- Аппликация «ЁЖ-грибник с использованием бумаги, семечек.
- Аппликация из шариков «Мимоза».
- Аппликация «Паучок».
- Аппликация с использованием макарон, крупы «На морском дне».

Работа с бросовым материалом. «Остров ненужных вещей»

Работа с такими материалами способствует развитию конструкторской деятельности детей. С помощью различных инструментов они учатся обрабатывать и соединять детали из различных материалов, узнают их свойства, что содействует развитию их воображения, техническим навыков. Работа с разного рода материалами расширяет круг знаний детей об окружающем мире.

- Изготовление сувенира «Яблоки».
- Изготовление вазочек из пластиковых бутылок с использованием бусин.
- Композиция «Веточка в вазе» (с использованием пенопласта).
- Изготовление панно «Кувшинки» из упаковочного материала.
- Изготовление сувенира из пластиковой посуды.

Итоговое занятие.

Подведение итогов. Проведение итогового контроля.

Календарно-тематическое планирование кружка «Умелые руки» в 5-6 классах

№ п/п	Тема урока	Кол. часов	Изделие
1	Вводный урок. Беседа. Правила работы и техники безопасности. Экскурсия в природу для сбора природного материала.	1	
2	Экскурсия в природу. Сбор природного материала.	1	
3	Работа с природным материалом.	1	Коллаж из осенних листьев
4	Работа с природным материалом.	1	Коллаж из осенних листьев
5	«Панно из осенних листьев»	1	Аппликация из осенних листьев
6	Аппликация «разноцветная мозаика» (семена, гальки)	1	Поделки из природного материала
7	Аппликация «разноцветная мозаика» (семена, гальки)	1	Поделки из природного материала
8	Аппликация из яичной скорлупы. «Лебедь»	1	Поделки из

Продолжение таблицы

			природного материала
9	Изготовление фигурок животных из шишек, желудей и каштанов.	1	Поделки из природного материала
10	Изготовление фигурок животных из шишек, желудей и каштанов.	1	Поделки из природного материала
11	Изготовление деревьев из веток, пластилина и пуха.	1	Поделки из природного материала
12	Изготовление деревьев из веток, пластилина и пуха.	1	Поделки из природного материала
13	Беседа «История создания бумаги». Теоретическое занятие	1	Подставка для кисти.
14	Изготовление цветов из салфеток	1	Бумажные цветы
15	Изготовление цветов из салфеток	1	Бумажные цветы
16	Изготовление бабочек из гофрированной бумаги. (для декорирования штор)	1	Бабочки
17	Изготовление бабочек из гофрированной бумаги. (для декорирования штор)	1	Бабочки
18	Поделки из бумажных тарелок.	1	Элементы декора
19	Поделки из бумажных тарелок.	1	Элементы декора
20	Изготовление елочки из бумажных салфеток	1	Елочка
21	Изготовление елочки из бумажных салфеток	1	Елочка
22	Контурное вырезание из бумаги.	1	Сказочные деревья
23	Теоретическое занятие. Работа с пластилином.	1	Фигурки животных
24	Аппликация на диске «Веточка»	1	Веточка
25	Аппликация «ЁЖ-грибник» с использованием бумаги и семечек.	1	Аппликация
26	Аппликация с использованием крупы «На морском дне».	1	Аппликация
27	Аппликация с использованием крупы «На морском дне».	1	Аппликация
28	Теоретическое занятие. Работа с бросовым материалом.	1	Сувенир

Продолжение таблицы

29	Композиция «Веточка в инее» (с использованием пенопласта)	1	Сувенир
30	Изготовление панно «Кувшинки» из упаковочного материала.	1	Панно
31	Изготовление панно «Кувшинки» из упаковочного материала.	1	Панно
32	Изготовление сувенира из пластиковой посуды.	1	Сувениры
33	Изготовление сувенира из пластиковой посуды.	1	Сувениры
34	Итоговое занятие. Выставка работ.	1	

Источник: <https://nsportal.ru/shkola/tekhnologiya/library/2019/10/31/plan-kruzhka-po-tehnologii-umelye-ruki>

Примеры кейсовых задания для работы с родителями

Ситуация 1.

В субботний день в семье началась генеральная уборка. Каждому из членов семьи был выделен участок работы. Первокласснице Оле поручили вытереть пыль с мебели. Девочка старательно принялась за работу. Закончив ее, она попросила мать проверить, как выполнено поручение. Посмотрев Олину работу, мать возмутилась: «Тебе ничего нельзя поручить, все ты делаешь плохо и небрежно. И в кого ты такая неумеха?» И тут же принялась переделывать работу дочери. Девочка расплакалась от обиды.

Правильно ли поступила мать Оли?

Каковы последствия подобных воздействий на детей?

Ситуация 2.

В воскресный день второклассница Таня вместе с мамой мыла посуду, готовила обед, накрывала на стол. Семья обедала в полном составе. У всех было праздничное настроение. После обеда отец Тани, обращаясь к матери, сказал: «Спасибо, Маша, сегодня был очень вкусный обед». «Мы с Таней старались сделать его вкусным», – ответила жена. «Ну, ее еще рано благодарить», – небрежно заметил отец. Таня промолчала, но настроение у девочки испортилось.

Почему испортилось настроение у Тани?

Как следовало бы поступить отцу и данной ситуации?

Ситуация 3.

Второклассник Дима решил постирать белье до прихода с работы родителей. Вынимая белье из машины, мальчик заметил, что вода в ней стала темной, а белые майки и сорочки приобрели синеватый цвет. Дима не знал, что синий спортивный костюм, который он постирал вместе с белыми вещами, линяет. Мальчик расстроился. Когда родители возвратились домой, он виновато признался в случившемся. «Кто тебя просил это делать, почему ты лезешь не в свои дела?!» – возмутилась мать. Отец, пытался разрядить обстановку и защитить сына. Дима молчал, однако ему было обидно: ведь он хотел порадовать родителей, а получилось, наоборот.

Как бы вы поступили в подобном случае?

Ситуация 4.

Перед уходом на работу мать попросила третьеклассницу Лену вымыть посуду и полить комнатные цветы. Возвратившись домой, она огорчилась, увидев, что задание не выполнено. Дочь и раньше не раз ослушивалась мать и не выполняла работу по хозяйству.

Ситуация 5.

Второклассник Володя запыхавшись прибежал домой и обратился к отцу: «Папа, сегодня в нашем дворе проводится воскресник. Там уже работают Витя с папой. Мы пойдем?» «Нет, - сухо ответил отец, - видишь, я занят». Тогда пусть мама идет», - добивался сын. «Маме тоже некогда, пусть пенсионеры работают, у них много свободного времени», - ответил отец и продолжал чтение газеты. Володя вышел из дому подавленный. Бодрость и задор мальчика сменились горечью. Увидев его, одноклассник Витя, работавший с отцом, спросил: «Ну что, придет твой папа?» «Нет, - ответил робким голосом Володя, - ему некогда».

Кейс 1: Самостоятельность и ответственность

Ваш ребенок показывает интерес к самостоятельности в выполнении домашних обязанностей, но иногда несет ответственность не так, как вы ожидаете. Как родитель, как вы бы подошли к обсуждению этой ситуации, чтобы поддерживать его стремление к самостоятельности и при этом развивать ответственность?

Кейс 2: Распределение трудовых обязанностей в семье

Как родителю, вы сталкиваетесь с трудностью в распределении трудовых обязанностей между детьми. Один из ваших детей может быть более активен в домашних делах, чем другие. Как бы вы поощрили более равномерное распределение трудовых обязанностей между всеми членами семьи?

Кейс 3: Работа в школе и дома

Ваш ребенок сталкивается с трудностями в совмещении учебных обязанностей и выполнения домашних дел. Какие советы и стратегии по трудовому воспитанию вы предложите родителям, чтобы помочь их детям балансировать школьные и домашние обязанности?

Кейс 4: Профессиональное развитие и трудовое самоопределение

Как родителю, вас беспокоит, что ваш ребенок не проявляет достаточный интерес к профессиональному развитию и трудовому самоопределению. Как вы бы поощрили его изучение различных профессий и направлений трудовой деятельности?

Кейс 5: Совместная трудовая деятельность в семье

Как родителю, вы хотели бы укрепить взаимоотношения в семье через совместную трудовую деятельность. Какие проекты или идеи для общего труда вы могли бы предложить родителям для участия с детьми?

Эти кейсовые ситуации могут стать основой для обсуждения и обмена опытом между родителями, целями которых является развитие трудовых навыков и ценностей у детей.

Структура

Введение.....	3
1 Теоретические основы формирования культуры труда и трудолюбия у обучающихся.....	203
2 Анализ международного и отечественного опыта по формированию культуры труда у обучающихся.....	243
3 Методические рекомендации по формированию культуры труда и трудолюбия у обучающихся в условиях учебно-воспитательного процесса.....	265
Заключение.....	309
Список использованной литературы.....	313
Приложение.....	317

**Білім алушыларда еңбек мәдениетін қалыптастыру бойынша әдістемелік
ұсынымдар**

Әдістемелік ұсынымдар

**Методические рекомендации по формированию культуры труда у
обучающихся**

Методические рекомендации

Басуға 08.12.2023 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 25.

Подписано в печать 08.12.2023 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 25